

## **דברי הכנסת**

### **הישיבה המאתיים-וארבעים-ואחת של הכנסת השלוש-עשרה**

יום שלישי, ד' באב התשנ"ד (12 ביולי 1994)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

## תוכן העניינים

|                                                                               |  |
|-------------------------------------------------------------------------------|--|
| דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת למשפחת מיד                                        |  |
| הצעה לסדר-היום                                                                |  |
| הכרזת אסון טבע בענף הפירות הנשירים                                            |  |
| הצעת חוק הסדרים במגזר החקלאי המשפחתי (תיקון – יישובי בקעת-הירדן), התשנ"ד–1994 |  |
| (הצעת חבר הכנסת צ' הנגבי)                                                     |  |
| הודעת יושב-ראש הכנסת על סדר הישיבה                                            |  |
| הצעות לסדר-היום                                                               |  |
| דוח מבקר המדינה בעניין שחל-טרנר                                               |  |
| הצעות לסדר-היום                                                               |  |
| מצב הביטחון בדרום-לבנון, ביש"ע ובחברון                                        |  |
| הצעה לסדר-היום                                                                |  |
| דוח מבקר המדינה בעניין שחל-טרנר                                               |  |
| הצעות לסדר-היום                                                               |  |
| מצב הביטחון בדרום-לבנון, ביש"ע ובחברון                                        |  |
| הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת                                                     |  |
| הצעות לסדר-היום                                                               |  |
| התחשמותם למוות של חיילים בדרום-לבנון                                          |  |
| ברכת היושב-ראש לנשיא זמביה פ' צ'ילובה                                         |  |
| הצעות לסדר-היום                                                               |  |
| התחשמותם למוות של חיילים בדרום-לבנון                                          |  |
| הצעה לסדר-היום תנאי קבלתם ללימודים של תלמידים מתל-מונד במועצה האזורית עמק-חפר |  |
| הצעות לסדר-היום                                                               |  |
| הנושא המרכזי בבתי-הספר בשנת התשנ"ה – הסכם השלום                               |  |
| שאלות ותשובות                                                                 |  |
| שימור צביונו של נמל יפו                                                       |  |
| נסיבות דריסתו של תלמיד ביציאתו מבית-הספר                                      |  |
| חשיפה לקרינה בתחום בית-ספר                                                    |  |
| ניסוח השאלות במבחני הבגרות                                                    |  |
| ניסוח השאלות בחינות הבגרות                                                    |  |
| יחסו של סגן השר ל"בני עקיבא"                                                  |  |
| נהיגת מורות באוטובוס בלא רשיון                                                |  |
| הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 34), התשנ"ד–1994                           |  |
| (קריאה ראשונה)                                                                |  |
| הצעת חוק רישום ציוד הנדסי (תיקון), התשנ"ד–1994                                |  |
| (קריאה ראשונה)                                                                |  |
| הצעת חוק רשות השידור (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ד–1994                         |  |

(קריאה ראשונה)

שאלות ותשובות

הסדרי פרישה לעובדי המועצה לשיווק פרי הדר

הפקעות מחירים של מוצרי חלב

פיצויים לחקלאים על נזקי טבע

פיצויים לחקלאים על נזקי טבע

פיצויים לחקלאים על נזקי טבע

## **דברי ברכה של יושב-ראש הכנסת למשפחת מיד**

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת, יום שלישי, ד' באב התשנ"ד, 12 ביולי 1994. נעבור לסדר-היום. לפני כן אני רוצה למסור הודעה קצרה.

ברשותכם, אני מברך בשם הכנסת את הקהל הנכבד שיושב כאן ביצע. משפחת מיד, ניצולי שואה, מארגנת כבר שנים אחדות ברחבי ארצות-הברית, ולא רק שם, סמינרים מאוד יסודיים להעמקת זיכרון השואה.

הייחוד בקבוצות האלה הוא, שהן מורכבות בעיקר ממחנכים, ממורים בבתי-ספר, באוניברסיטאות, בקולג'ים ברחבי ארצות-הברית, מורים שעוסקים בעיקר בהוראת ההיסטוריה ובמקצועות אחרים שבאמצעותם אפשר לעסוק בפרשה הנוראה של מלחמת העולם השנייה, בתקופה שלפניה ובשואה; במסגרת ההשתלמות הזאת הם גם נוסעים אל מוקדי ביצוע פסק-דין המוות נגד העם היהודי, גם נגד חלק מאומות אחרות, והם מסיימים את הביקור בישראל, ביקור ששיאו בירושלים, בירת ישראל. באופן מסורתי אנחנו כמובן גם מקבלים אותם בכנסת.

אני מביע הערכה עמוקה למפעל הזה, שמשתלב אולי במסכת המפעלים של הזיכרון, של מורשת הזיכרון, ואם אפשר בכלל לדבר על לקחים – גם מביא להפקת לקחים, לחינוך שיעניק לבני אדם מערכת ערכים מחסנת בפני התופעות החייתיות האלה.

יש לנו בכנסת גם קבוצה פרלמנטרית, בראשות סגן יושב-ראש הכנסת עובדיה עלי, ופעילותה בעניינים האלה יסודית מאוד, ורק מקרה הוא שהקבוצה קיימה היום אחת מישיבותיה. אנחנו משתדלים גם כפרלמנט, ככנסת, כמי שמבטאים ערכים של מדינה דמוקרטית, ובמידה רבה מאוד של מדינה יהודית, למחות נגד תופעות של קסנופוביה, של שנאת זרים, של גזענות, של אנטישמיות – פונים לפרלמנטיים, שותפים ביוזמות שונות של חקיקה ובכל מפעל שמצטרף לסכר נגד התופעות הנוראות האלה.

אם כן, בשם הכנסת ובשם הקבוצה הפרלמנטרית שלנו, שעוסקת באופן ייחודי בעניינים אלה, אני מברך את אורחינו.

## **הצעה לסדר-היום**

### **הכרזת אסון טבע בענף הפירות הנשירים**

**היו"ר ש' וייס:**

עכשיו, חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסדר-היום. אני מודיע שהשרים התורנים היום הם השר יעקב צור והשר מיכה חריש. השר צור כאן. אני מקווה שבמשך היום גם השר חריש יצטרף.

הנושא שעל סדר-היום: הכרזת אסון טבע בענף הפירות הנשירים, הצעה לסדר-היום מס' 4632 של חבר הכנסת עובדיה עלי. ישיב שר החקלאות.

### עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר החקלאות, החקלאות ועבודת האדמה היו מהביטויים היותר מובהקים של הציונות והתנועה הלאומית היהודית של העת החדשה.

מדינת ישראל, במרוצת כל שנות קיומה, ראתה בחקלאות אחת ההצלחות הגדולות שלה, ובצדק ראתה, שכן זו חקלאות מודרנית ומצליחה, שהינה אור גם לגויים. למרבה הצער, למרות זאת לא תמיד זכו החקלאים לאוזן קשבת ולעזרה בעת מצוקתם.

אדוני היושב-ראש, החורף השחון והאביב החרוג פגעו בשנה זו בחקלאים שפרנסתם על הפירות הנשירים. מעניין מאוד שדווקא בימי החניטה נתקלו באיזה גל חום שאינו רגיל לאותה תקופה. חקלאים אלה, שפרנסתם דחוקה גם בשנים טובות, מצויים כיום בבעיה חריפה, וזוהי בדיוק השעה שאנו נקראים לעזור להם.

לפני שהעליתי נושא זה לדיון ישבתי עם אחדים מן החקלאים, גם סיירתי במטעים, ואני יכול לומר שהמצב בכי רע. מתוך כ-100,000 דונם מטעים נשירים במינים תפוח, אגס, אפרסק, נקטרינה ושזיף, כ-25% ריקים לחלוטין והעצים חפים מפרי, ועוד 25% מן המטעים הניבו פירות מועטים, כך שהיבול לא יכסה אף לא את הוצאות הייצור.

כך, לדוגמה, רבותי חברי הכנסת, הממוצע הרב-שנתי של תפוחים הוא 104,000 טונות, בעוד היבול הצפוי השנה הוא 65,000 טונות. ממוצע היבול הרב-שנתי של האגסים הוא כ-21,000 טונות, בעוד השנה היבול הנצפה הוא כ-14,000 טונות. ממוצע היבול של נקטרינה הוא כ-39,000 טונות, והשנה – 30,000 טונות, וכך הלאה.

לאור נתונים אלה ניתן להבין, אדוני שר החקלאות, שהמצב קשה מאוד, ואדגיש גם שהבעיה אינה מתמקדת באחד מגלילותיה של הארץ, אלא היא מקיפה את כל חבלי מדינת ישראל שבהם מצויים מטעי הפירות הנשירים, משדה-בוקר ורביבים שבדרום ועד מטולה ורמת-הגולן שבצפון.

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, היוצא מכל זה הוא הצורך להכריז אסון טבע על מיני הפירות שניזוקו, וזאת כמתחייב מן המצב וכפי שנקבע בחוק אסונות טבע.

עניין זה של מתן הפיצויים לחקלאים חשיבותו אינה רק בעובדה שהחקלאים מפוצים על הכנסתם שאבדה בשנה זו, ובדין יש לפצות אותם, אלא גם בכך שהפיצויים יאפשרו להם להמשיך ולהחזיק את

המטעים, להמשיך בטיפול ובטיפול המטעים, מתוך תקווה ותפילה שהשנים הבאות תהיינה טובות יותר.

הזנחת המטעים והעדר היכולת של החקלאים להמשיך באחזקתם משמעותם תהא פגיעה רבת-שנים בענפים הללו ובחקלאות הישראלית, שאנו כה גאים בה.

על הגופים הרלבנטיים ועל אנשי משרד החקלאות לשבת בדחיפות עם נציגי החקלאים, ובתוך אלה נציגי מועצת הפירות, על מנת להגיע עמם לסיכומים שיחלצום ממצוקתם ויאפשרו להם להיערך כהלכה לקראת העונה הבאה.

החקלאים שהתכנסו ביום-המעלה – לצערי, לא יכולתי להשתתף באותו כנס, השתתפו בו חברי הכנסת אלי גולדשמידט וגדליה גל – ואחר נאלצו לצאת להפגין, שעתם אינה פנויה לכך והם היו מאושרים להימצא באותה שעה בשדותיהם ובפרדסיהם, אך באין אוזן קשבת הם יצאו לכבישים להשמיע קול צעקתם, ואני מקווה שזו הפעם האחרונה שהם יאלצו לעשות כך.

עניין נוסף, שהוא פן משלים בנושא שאני מבקש להזכיר, הוא הכוונה לייבא פירות נשירים.

אדוני היושב-ראש, העונה אומנם קשה, אך החסר בפירות לא יורגש בשוק ובסליהם של המוני בית ישראל. הדבר אולי יורגש בתעשייה, ואולי ייחסכו מאתנו המראות הנוראים של השמדת יבולים עודפים, דבר שאנחנו עדים לו מדי פעם. לאחרונה הועלתה מעל בימת הכנסת הצעת חוק של חבר הכנסת הירשזון בעניין השמדת יבולים. אני מקווה שהמראה הנורא הזה של השמדת יבול ייחסך מאתנו השנה. לכן אני אומר, שאין צורך בייבוא פירות.

החקלאים ונציגיהם מסרו לי מידע, ולפיו, למרות המצב הקשה בתחום הזה, מחירי הפירות לא עלו, ועל כן אין שום הצדקה לייבא פירות. כאמור, ניתן יהיה למצוא בשוק את מלוא הביקוש, אבל בלי עודפים, וגם ללא הוצאות כבדות על פינוי עודפים לוויסות השוק.

אני מתפלל, יחד עם החקלאים, לשנים טובות יותר. וכל השאר, בידינו לעשותו למענם בשעת מצוקה זו.

אני מבקש משר החקלאות לומר לנו היום מעל דוכן הכנסת אם אכן בכוונתו לדאוג לכך שזה יוכר כאסון טבע, ושהחקלאים יפוצו כפי שנדרש מאתנו לעשות.

## היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת עובדיה עלי.

אדוני שר החקלאות, האומה מצפה לתשובתך בשעת שיא.

## דוד מגן (הליכוד):

עד שהשר עולה לדוכן אני מבקש להזכיר לו כמה למדנו בעניין זה בוועדה לענייני ביקורת המדינה.

## היו"ר ש' וייס:

כבוד השר, לרשותך עשר דקות.

## שר החקלאות י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אנחנו עשינו את כל הצעדים הקשורים בהכרזה על אסון טבע. החקלאים יודעים את זה, ולא לשם כך הם התכנסו; ומועצת הפירות מעורבת בזה. קיימים כל הנתונים והמאפיינים להכרזת אסון טבע.

זה דבר שנעשה על-פי חוק, ובחוק פיצוי נפגעי אסון טבע מדובר על "נזק עקב תופעת טבע בעלת היקף חריג, או עוצמה חריגה או משך חריג, או עקב הצטברות חריגה של תופעות טבע, אשר האמצעים המקובלים בחקלאות למניעתה ולטיפול בה נתגלו כבלתי יעילים, ואשר הממשלה, לפי הצעת שר החקלאות, שניתנה לאחר התייעצות עם השר הממונה על השירות המטאורולוגי או השר הממונה על המכון הגיאולוגי, הכריזה שהיא אסון טבע לעניין חוק זה".

מייד כאשר התבררו שני דברים: א. שבמשך החורף הזה היה חם, והמטעים הנשירים לא קיבלו את מנות הקור הנדרשות; ב. שבחודש אפריל, בזמן החניטה היו חמסינים רציניים – מייד פנינו אל השירות המטאורולוגי, לאגף החקלאי שם, אל הגברת צפורה גת, שממונה על כך, וביקשנו ממנה שתאסוף את כל הנתונים ותגיש לנו הערכת מצב ראשונה. הערכת המצב הראשונה הזאת הוגשה בישיבה שבה השתתפו נציגי החקלאים וחברי מועצת הפירות. זה שהם יוצאים לרחובות כל יום ואינם יודעים בדיוק על מה, בוודאי לא משפר את הדימוי של החקלאים.

אגיד לכם עכשיו מה הם רצו. בתקנות שנלוות לחוק נאמר, שכדי להכריז על אסון טבע צריכה להיות תופעה, או הצטברות של תופעות חריגות שקורות אחת ל-18 שנה. לפי הממצאים הראשונים שהוגשו לנו, הרי השנה היו תופעות שחלק מהן קרו לפני 23 שנים. עכשיו היא יושבת ומכינה את הדוח המסכם. ברגע שהדוח המסכם יומצא, אנחנו נגיש אותו לממשלה. זה ייקח כמה שבועות, כי זה תהליך.

מה אנחנו עשינו? נקטנו את כל האמצעים הנדרשים כדי שלא יחזרו התופעות שחבר הכנסת דוד מגן, יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, העיר עליהן, ואני חושב שלכולנו זה היה דיון חשוב, שבו גם למדנו על המורכבות של העניין וגם שמענו לקחים מאסון טבע קודם.

מייד קראנו למועצת הפירות, ובמודעות גדולות בעיתונים הודיעו שכל אחד מהחקלאים האלה יזמין מייד שמאי, כי אם לא יעשו את השמאות בזמן המתאים, לא יהיה אפשר אחר כך לחזור לזה. אחת ההסתבכויות באסון הטבע הקודם נבעה מכך שצריך היה אחר כך לעשות הערכות נורמטיביות, מפני שלא עשו שמאיות בזמן.

יש עכשיו הצטברות של כל השמאיות. השמאיות האלה מצטברות במועצת הפירות, ויעבור עוד זמן, כנדרש, עד שיכינו דוח מסכם ואחראי ויגישו לממשלה. אנחנו עובדים כמתחייב.

נוסף על כך, הקמנו במשרד החקלאות, יחד עם כל הגורמים, מטה לטיפול באסון טבע. יש כמובן הערכות מצב שונות – 40% נפגעו, 50% נפגעו. תהיה הצטברות של השמאיות, ונראה. בגדול, אני יכול להגיד, שהערכת המצב שנתת היא נכונה, היא מדויקת. יש הערכות מצב של 10% לכאן ו-10% לשם. נכון גם שזה כולל את כל אזורי הארץ. בגולן, למשל, יש יישובים שבהם התפוחים נפגעו מאוד, ויש שלא נפגעו כל כך. המצב איננו אחיד, אבל הבעיה קיימת בכל האזורים. כמה הממשלה תצטרך? זה יהיה לפי החוק. אני לא יכול לתת הערכה.

עכשיו, יש גם הצד השני. אני חושב שבשנה שבה מפצים את החקלאים על אסון טבע, הממשלה ואני כשר החקלאות צריכים להבטיח שמצד אחד החקלאים יפוצו ומצד שני הצרכן לא יעמוד במצב שבו מחיר הפירות עולה לשמים, ואז נשלם שלוש פעמים. ואסביר זאת. מי שיש לו פרי, לא נפגע פעמים רבות. אז הוא ירוויח פעמיים. הממשלה פעם אחת תשלם לחקלאי, ופעם שנייה הצרכן ישלם מחיר גבוה.

עקרונית אני לא פוסל ייבוא במצב הזה. מתי, באיזה חודש, מה יהיה המצב? כל הדברים האלה נתונים לבחינה. אבל אני חושב שזה לא נכון, זה לא מוצדק, ואי-אפשר להגן על זה, עם כל הכבוד, ועל הדבר הזה הפגינו. אני אומר גם לחקלאים, שאי-אפשר לעשות כל הזמן את כל המלחמות. החקלאי צריך להיות מפוצה, ובאחריות הממשלה להבטיח גם לצרכן פרי במחיר ראוי.

גם אני חושב שלא נהיה זקוקים לייבוא, אם מועצת הפירות תנהל נכון את השוק. אני לא יכול לכפות עליה לשלוח פרי לשוק או לעשות כל דבר אחר. אבל אם היא, למשל, תשלח יותר פרי לשוק, ותאסם פחות, אם לא תשלח פרי לתעשייה וכו', ובסך הכול תנהל נכון את השוק, לא יהיה מחסור.

אנחנו נקטנו כמה אמצעים, כמו הכנסת שזיפים מיהודה ומשומרון, וגם ענבים. מבחינת החקלאים, אני אומר: אדרבה, שייבאו. נראה את הגיבורים שייבאו פירות. בדקתי היום את מחירי הפירות באירופה. כדי לקנות קילו תפוחים באירופה צריך היום לשלם 1.5 דולר. במחיר של 1.5 דולר לא כדאי לייבא תפוחים לארץ. הניצחון של החקלאים יהיה כאשר יתברר שגם בתנאים האלה לא כדאי לייבא פירות, כי גם בשנה כזאת אנחנו מספקים פירות במחיר נמוך מזה שבאירופה.

עקרונית צריך לפצות את החקלאים. עקרונית צריך להבטיח שלא תהיה עליית מחירים מעבר לסף מסוים. היתה עליית מחירים, ואביא לכם כדוגמה מחירים מתחילת יולי בשלוש השנים האחרונות. מחיר האפרסקים השנה היה בין 5 ל-7 שקלים לק"ג. לפני שנה היה מחיר ק"ג אפרסקים 3.25-4 שקלים; לפני שנתיים – 3.5 שקלים. אם ניקח לדוגמה תפוחי-עץ "ענה", נראה שהמחיר של התפוחים האלה לא השתנה באופן משמעותי. אבל מחיר ק"ג אגסים עכשיו הוא 4 שקלים לק"ג, ולפני שנה – 2.40 שקלים. אי-אפשר לומר שאין הבדל במחירים. יש עלייה של 30%-40% במחירים.

למרות העובדה שאין איסור עקרוני על ייבוא פירות, עד היום לא פנה שום סוחר בעניין זה. שאלתי את הסוחרים לסיבת הדבר, והם אמרו שלא כדאי לייבא.

אני מקווה שננהל את השנה הזאת כך שבאמת לא יהיה כדאי לייבא; שגם בשנה זו מחירי הפירות יהיו בסופו של דבר כאלה, שלא יהיה כדאי לסחוב פירות מאירופה לארץ. אני לא רואה הצדקה להגיד באופן עקרוני: לא מייבאים. באופן עקרוני צריך להבטיח את הפעלת חוק פיצוי נפגעי אסון טבע על-פי הכללים, שהחקלאים יפוצו; ברגע שנכריז על אסון טבע, ויש לנו שמאוויות, גם נוכל לתת מקדמות על-פי החוק, וכך אנחנו בעצם מתכוונים להפעיל את השנה. אני מקווה שהמחירים גם יתאזנו קצת יותר, כי יש הרבה יותר גידולי מקשה, ועקרת הבית או הצרכן זזים ממין אחד למשנהו בפירות.

מכל מקום, לסיום אני רוצה לומר: אנחנו עומדים להכריז על אסון טבע, אנחנו פועלים כאילו הוא הוכרז. אנחנו נוקטים את כל הצעדים הנדרשים, וברגע שהוא יוכרז גם נשלם מקדמות; ואת מדיניות הייבוא ננהל על-פי מצב המחירים בשוק ועל-פי היכולת של מועצת הפירות לנווט את השוק באופן שלא יסבול מחסור גדול.

אני מציע להעביר את הנושא הזה לוועדת הכלכלה.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת עובדיה עלי, אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדת הכלכלה?

### **עובדיה עלי (הליכוד):**

כן.

### **היו"ר ש' וייס:**

מוסכם.

הצעה אחרת לחבר הכנסת דוד מנע; דקה, בבקשה.

### **דוד מנע (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, הרעיון לייבא פירות לארץ הוא רעיון שצריך להיעלם, משום שמדינת ישראל התברכה בפירות, ובכל העולם התגאינו בזה – אם מדברים על האפשרות לייבא פירות, זו

פשיטת רגל של החקלאות הישראלית. מדוע אני אומר לך את הדברים האלה? משום שאני חושב שבניהול טוב ובניהול נכון אפשר יהיה להשאיר את השווקים מלאים פירות.

אני בעד הכרזת אסון טבע, אני בעד פיצוי מלא לחקלאים, אבל אני מציע לכם שלא להביא פירות לארץ, משום שהדבר הזה יגרום לפשיטת רגל של החקלאות הישראלית.

### **היו"ר ש' וייס:**

מה ההצעה האחרת?

### **דוד מנע (הליכוד):**

לקיים דיון במליאת הכנסת.

### **היו"ר ש' וייס:**

זו ההצעה המקורית של חבר הכנסת עלי.

אני מבין שיש הסכמה להעביר את הנושא לוועדה. רבותי, בבקשה להצביע.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 15

נגד – אין

נמנעים – 2

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה נתקבלה.

### **היו"ר ש' וייס:**

15 תומכים, אין מתנגדים, שני נמנעים. אני קובע שהנושא שהעלה חבר הכנסת עובדיה עלי – הכרזת אסון טבע בענף הפירות הנשירים – עובר לטיפול של ועדת הכלכלה.

**הצעת חוק הסדרים במגזר החקלאי המשפחתי (תיקון – יישובי בקעת-הירדן), התשנ"ד–  
1994**

**(הצעת חבר הכנסת צ' הנגבי)**

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להמשך סדר-היום שלנו: הצעת חוק א'תקסז, הצעת חוק הסדרים במגזר החקלאי המשפחתי (תיקון – יישובי בקעת-הירדן), התשנ"ד–1994. בעל ההצעה – חבר הכנסת צחי הנגבי. בבקשה, עשר דקות בסיבוב ראשון.

**צחי הנגבי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, בדרך כלל כשאני עולה על הדוכן הזה מדובר באיזו הצעת חוק שיש לה משמעויות פוליטיות שנויות במחלוקת, ואני נהנה מזה.

**היו"ר ש' וייס:**

יש לך הפתעה היום?

**צחי הנגבי (הליכוד):**

הפעם, לצערי, אני צריך לייצג את הקונסנסוס. אני מקווה שהוא יבוא לידי ביטוי גם בהצבעה שתהיה כאן, כי מדובר בתיקון עיוות או ספק עיוות משפטי שנולד כתוצאה מכמה הליכים משפטיים שתלויים ועומדים בימים האלה בכמה מוסדות משפטיים, ומדובר בעיקר בטענה של גורם מעוניין, במקרה הזה בנק המזרחי – – –

**שר החקלאות י' צור:**

משיקולים פוליטיים...

**צחי הנגבי (הליכוד):**

– – משיקולים כלכליים טהורים, שהחוק, הידוע בשם חוק-גל, והוא חוק הסדרים במגזר החקלאי המשפחתי, לא חל באזורים מסוימים, למשל בבקעת-הירדן, מכל מיני טעמים. יש על זה דעות

חלוקות, יש פסיקה בעניין הזה של רשם שופטי בית-המשפט השלום, גם של הגופים המופקדים על השיקום, מה שקרוי המשקמים במסגרת חוק-גל. יש דעות נוגדות, לכאן ולכאן.

כפי שהבינתי משיחתי עם שר החקלאות, עמדת הממשלה בנושא היא, שהחוק חל גם על בקעת-הירדן. אני מברך על העמדה הזאת, על הפרשנות הזאת, אלא שהפרשנות הזאת כרגע תלויה ועומדת בבתי-המשפט למבחן, וייתכן מאוד, וכפי שהורגלנו בעבר משפטים כאלה מתמשכים ואינם באים לידי סיום מוקדם, ובינתיים יש סימן שאלה על מצבם של מושבי בקעת-הירדן, והם אינם מסוגלים להיכלל במסגרת הפעילות האינטנסיבית מאוד שכבר נעשית בעצם החודשים והשבועות האחרונים ליישום חוק-גל.

נציגי מועצת בקעת-הירדן הופיעו בוועדת הכלכלה וביקשו שהכנסת תחוקק חוק שישים קץ ללקונה המשפטית הזאת. הם קיבלו את תמיכתם בכתב של הרבה מאוד חברי כנסת מכל מושבי הבית הזה, מימין ומשמאל, מכיוון שעמדת הממשלה כמוה כעמדת האופוזיציה, כמוה כעמדת מרבית המפלגות; בקעת-הירדן, לפחות בהיבט הזה, ההיבט של רווחת תושביה ושל היכולת של מושבי בקעת-הירדן להתמודד עם מצוקות העתים כפי שמתמודדים מושבים בכל חבלי הארץ, מחייבת סיוע של הכנסת.

רבותי, לא מדובר פה על סיוע מיוחד, אם יש מי שחושש מהעדפות. ולא מדובר פה על מתן הטבות. מדובר פה על יצירת מצב משפטי של השוואת המעמד של יישובי בקעת-הירדן ליישובי הגליל וליישובי הדרום, ליישובי השפלה. נדמה לי שבעניין הזה ניתן לגבש עמדה אחידה.

אני הבטחתי להם, כיושב-ראש ועדת הכלכלה, להביא את דברם בפני הכנסת. הגשתי הצעת חוק. במהלך הזמן חשבותי, אולי יבוא קץ לדיון המשפטי ולא יהיה צורך בחקיקה. אבל מסתבר, כאמור, שכדרכם של הליכים משפטיים לעניין הזה, זה עדיין תלוי ועומד, ומן הדין שהכנסת תתאחד בהעברת החקיקה.

מה למעשה הבסיס ללקונה המשפטית? הנימוק המשפטי לחלק מההחלטות שניתנו על-ידי שופטי בית-משפט השלום או גורמים משפטיים אחרים, שלפיהן החוק הנדון, חוק-גל, אינו חל מעבר ל"קו הירוק" – בעיקר בקעת-הירדן, שם יש עיקר היישובים החקלאיים – הוא שבסעיף 1(2) לחוק נאמר: החוק יחול על "קיבוצים בגולן, בבקעת-הירדן ובמקומות אחרים, הכול כמפורט בתוספת הראשונה". מסתבר שבאותה תוספת, בעת החקיקה פשוט לא מנו את שמות המושבים בבקעת-הירדן, ומופיעים בה רק קיבוצים בבקעת-הירדן – נערן, ייט"ב וגלגל. אני מעריך שזה נעשה בשעתו בתום לב, לא הייתי אז חבר בוועדת הכלכלה ולא הייתי שותף לדיונים, לכן אני לא יודע בדיוק, אבל ייתכן שקרה בעבר בחוקים ובסעיפים הרבה יותר משמעותיים ודרמטיים, שבחקיקה, אף שחזקה על המחוקק שהוא יודע תמיד את כל מה שהוא עושה באופן מיומן ומקצועי, כתבו "קיבוצים" ולא "קיבוצים ומושבים".

כאמור, יש חוות דעת שאומרת: קיבוצים ובכלל זה כל יישוב חקלאי. על-פי חוות הדעת הזאת, אם יש כאלה שרוצים לפעול – אבל יש לנו כרגע בעיה, לכן בא התיקון המפורש בחקיקה כדי למנוע מצב שבעתיד תימשכנה הבעיות המשפטיות, כי אפליה של מושבי בקעת-הירדן רק על רקע איזו השמטת מלה בחוק יוצרת מצב בלתי נסבל, בלתי הגון כלפי האוכלוסייה, שנמצאת שם בתנאים קשים ביותר הן מבחינה אקלימית והן מבחינת הריחוק ממרכז הארץ והעלויות שנגזרות מהריחוק הזה בכל תחומי הפעילות החקלאית. נדמה לי שאפליה כזאת, מן הדין שתימחק.

דווקא בימים אלה אותם יישובים בבקעת-הירדן חשופים להליכים דרקוניים של גבייה של בנקים שפועלים על-פי הפרשנות שאין החוק חל על מושבי בקעת-הירדן, ומן הראוי, ידידי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, לשים קץ למצב המעוות הזה לאלתר.

אני נועדתי עם השר גם היום, ומסתבר שיש איזה בעיות או ספקות. בוועדת השרים לענייני חקיקה הם עלו באופן יותר מפורט. השר בוודאי ינמק את הסיבות שלו. בכל מקרה, התחייבתי – ואני רוצה לחזור על ההתחייבות הזאת גם בפני המליאה – שאנחנו בוועדת הכלכלה, לאחר שהחוק הזה יעבור אלינו לטיפול להמשך החקיקה, נאמץ את הנוסחים כפי שיציע השר ללא שום סייג. מבחינתנו העניין הזה הוא עניין שמחייב שינוי, ואני השתכנעתי שהשר מקבל את הפרשנות המשפטית המאפשרת את הכללת מושבי בקעת-הירדן. אנחנו לא נסטה – עד כמה שאני יכול לדבר בשם חברי הוועדה, דיברתי עם חברים – מן הניסוח כפי שהשר יעמוד עליו, או ועדת השרים לענייני חקיקה. לנו חשוב להתחיל להאיץ את התהליך הזה כדי שאם המערכת המשפטית תפעל, כמו שאומרים – טחנות הצדק טוחנות לאט, אנחנו נוכל יחד עם הממשלה להביא לתיקון המעוות בחקיקה, להשלים אותה בקריאה ראשונה, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני מודה ליושב-ראש הכנסת.

### היו"ר ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת הנגבי. שר החקלאות, השר צור, בבקשה.

### שר החקלאות י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין מחלוקת לא לגבי כוונת הממשלה בהפעלת החוק הזה ולא לגבי הפרשנות שאנחנו נותנים לחוק. והכוונה היא פשוטה, שמושבי, מושב שיתופי, בין שהוא בתחומי מדינת ישראל ובין שהוא בתחום שקרוי מעבר ל"קו הירוק", בשטחים – אין הבחנה בין רמת-הגולן, שהוחל עליה החוק הישראלי, לבין השטחים האחרים. לכן אנחנו גם לא רואים שום צורך לכלול הצעת חוק מיוחדת לעניין בקעת-הירדן ולגבי כל אזור אחר.

כל הטענה של הבנק נובעת מכך, שכאשר צורפו הקיבוצים הוגדר במפורט בבקעת-הירדן. אומר: מכלל ההן נשמע הלאו. בחוות הדעת שאנחנו פועלים לפיה, של היועץ המשפטי, נאמר: לא נראה כי זו היתה כוונת החוק. מטרתו המקורית של החוק היתה לפתור את בעיית חובות החקלאים שבמושבים. כפי שכבר נאמר, החוק חל על חובות כל המושבים, בין בשטחים המוחזקים ובין בישראל גופא.

במהלך חקיקת החוק עלתה בעיית הקיבוצים, שאף הם נתונים בבעיה דומה. תוצאת הדיונים היתה, שנכללו גם קיבוצים הנמצאים במקומות רגישים במיוחד, ולכן נוספו רמת-הגולן ובקעת-הירדן. היות שאין קיבוצים, לא בחבל-קטיף ולא בדרום הר-חברון, הרי שזה לא הוזכר, ולכן כאילו התייחד פה העניין של בקעת-הירדן.

אנחנו לא רואים בזה כל דבר שמצדיק חקיקה מיוחדת. כוונת החוק היא פשוטה. גם אם בנק המזרחי – ראוי אולי קצת לעורר מי שיש לו מניית יסוד בבנק המזרחי, שאולי כדאי לו לשקול פעמיים אם זה בדיוק ה-case שהבנק צריך להגיש תביעה נגד הממשלה כדי שהחוק הזה לא יחול לגבי המושבים בבקעת-הירדן. נכון שבנק המזרחי ערער על ההחלטה של המשקם, והיתה גם החלטת ביניים של

בית-המשפט, שעדיין לא נקטה עמדה סופית. מכל מקום, אין מחלוקת לגבי תחולת החוק מבחינת מדיניות הממשלה על כל המושבים, בין שהם מן הצד הזה של "הקו הירוק" ובין שהם מן הצד השני, בין שהוחל עליהם החוק הישראלי ובין שלא הוחל, ואיננו רואים כל הצדקה להיכנס עכשיו לשינוי חוק בגין זה שבנק המזרחי הגיש תביעה שנדונה בבית-משפט ולא הגיעו בה לכדי סיכום.

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

אדוני השר, שאלה, ברשותך. הרי אין ספק – – – בין שהפרשנות של היועץ המשפטי תתקבל בבית-המשפט ובין שלא תתקבל, למה לא להסיר ספק ולהעמיד את הדברים במפורש, בוודאי בקריאה טרומית?

### **שר החקלאות י' צור:**

אחרי הכול, אני לא היועץ המשפטי ואני לא – – –

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

אני מקבל שזאת לא הפרשנות של היועץ המשפטי.

### **שר החקלאות י' צור:**

לא. אני גם שוחחתי היום עם היועץ המשפטי. אם ייראה צורך, לאחר פסיקת הביניים של בית-המשפט, לחזור לדיון במהות החוק, אם נדרש שינוי או לא, אנחנו נדון בזה. אני לא רואה לזה היום הצדקה.

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה.

חבר הכנסת הנגבי רוצה להשיב. בבקשה, יש לך חמש דקות.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

אני לא צריך חמש דקות, אדוני השר. אני מוכן מבחינתי, אני אומר את זה שוב לפרוטוקול, אם תרצה, לאחר שהחוק הזה יעבור לוועדה, לעכב כל המשכיות של הטיפול בו עד לזמן שתראה לנכון יחד

אתנו, כזמן שמאפשר לפסיקת הביניים לתת את התוצאה שלה. כי החשש שלי, ולכן נולד החוק, שאין פה בעיה מה יחליט בסוף החוק. מדובר בהליכים משפטיים שיכולים להתמשך שנים, כי לאחר פסיקת בית-המשפט המחוזי יוגש ערעור לבית-המשפט העליון. ואם אנחנו יחד, הממשלה ואנחנו, נמצא לנכון לקדם את החוק מכיוון שהדבר הזה תקוע, ובינתיים מושבי בקעת-הירדן סובלים – נדמה לי שזה יהיה בלתי רצוי שאנחנו אז נחזור לחקיקה מהתחלה.

### **שר החקלאות י' צור:**

אבל זו קריאה טרומית.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

לכן אני מציע כך: נעביר את ההצעה בקריאה טרומית, נקפא אותה בוועדה, נמשיך להיות בקשר כפי שהיינו עד היום. אם נראה שיש סיבה לחשוש שמא ההליכים המשפטיים מתמשכים מעבר לזמן הראוי, נחדש את הפעילות החקיקתית.

### **היו"ר ש' וייס:**

כן, זאת אומרת שאנחנו מצביעים. הכול נרשם בפרוטוקול, ולא אחת הסכמים ג'נטלמניים בבית הזה מתקיימים מאוד.

חברי הכנסת, הצעת חוק הסדרים במגזר החקלאי המשפחתי (תיקון – יישובי בקעת-הירדן), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת צחי הנגבי, בקריאה טרומית, תעבור לטיפול של ועדת הכלכלה. מוסכם שהפרוטוקול נכנס פה להסכמה. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 19

נגד – 1

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק הסדרים במגזר החקלאי המשפחתי (תיקון יישובי בקעת-הירדן), התשנ"ד–1994, לדיון מוקדם בוועדת הכלכלה נתקבלה.

## **היו"ר ש' וייס:**

19 תומכים, מתנגד אחד, נמנע אחד. אני קובע שהצעת החוק עוברת לוועדת הכלכלה להמשך טיפול, כמוסכם.

## **הודעת יושב-ראש הכנסת על סדר הישיבה**

## **היו"ר ש' וייס:**

אם השר שטרית ישנו, אני מבקש שהוא ייכנס לאולם. השרים התורנים הם השר צור והשר חריש, ואחד מהם לפחות צריך להיות כאן.

חברי הכנסת, אני יודע שזה לא מקובל לעשות בירור בעניינים של סדר-היום בפרהסיה; יש לנו פה איזו בעיה שאני צריך להתמודד אתה ולפתור אותה. אני רוצה לבקש הפסקה של שתי דקות, לא יותר, ברשותכם. אז אני מפסיק את ישיבת הכנסת עכשיו.

## **אברהם בורג (העבודה):**

כמה זמן זה שתי דקות?

## **היו"ר ש' וייס:**

שתיים-שלוש דקות. האנשים שאני רוצה לשוחח אתם נמצאים פה. כדי למנוע מתח מיותר, אני אומר את הדברים כפשוטם, ברוח טובה. לי יש סדר-יום. נקודה. סדר-היום בימי שני ושלישי מתואם עם הממשלה ועל-פי התקנון, ובימי רביעי זה סדר-יום של חברי הכנסת, גם אז זה מתואם עם השר המתאם, שאומר לנו מתי ואילו שרים יכולים לבוא להשיב. כך עובדת הכנסת כל השנים.

אומר לי מזכיר הכנסת, שסדר-היום תואם כמקובל עם הממשלה. אצלי רשום בסדר-היום, שאחרי הצעת החוק של חבר הכנסת צחי הנגבי, ואני לא עושה את זה בשום דרמטיות אלא ברוח טובה לגמרי, מופיעה סדרה של שתי הצעות לסדר-היום: דוח מבקר המדינה בעניין שחל-טרנר, הדוברים חברי הכנסת מגן ומירום. כתוב אצלי ששר הכלכלה משיב בשם הממשלה, ואני נוהג לפי סדר-היום הזה. בינתיים השר שחל, שיש לו איזו נגיעה לנושא, כמוכן – – –

## **דן תיכון (הליכוד):**

אין לו נגיעה. אסור שתהיה לו נגיעה. מה, הוא השתגע?

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת תיכון, רגע. הוא לגבי דידי השר המתאם. הוא נמצא בתל-אביב והוא מבקש שנמתין עם הנושא שעה, שעה וחצי.

### **דן תיכון (הליכוד):**

לשם מה? הוא בעל עניין, אין לו דיבור בעניין הזה.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת תיכון, רגע. לפני שאתם מרימים קול – אני אפסיק למסור את האינפורמציה.

### **יהושע מצא (הליכוד):**

אדוני, אולי אפשר לנהל את הדיון מתוך ישיבה וכבוד – – –

### **היו"ר ש' וייס:**

מכיוון שאני מנהל את הישיבה ואני צריך לעשות פה הכרעות, אני רוצה לעשות אותן באופן צודק ועל-פי התקנון, זה כל הסיפור. ואני עדיין מתייחס בתום לב לכל הבקשות. אני רוצה שלא יהיה פה סיפור על סיפור. אני מבקש שתי דקות, שלוש דקות הפסקה. אני מייד חוזר אליכם.

### **אברהם בורג (העבודה):**

לפני שאתה הולך להפסקתך, אני מבקש, מעבר – – –

### **היו"ר ש' וייס:**

אני לא הולך להפסקה, אני הולך לברר את העניין.

### **אברהם בורג (העבודה):**

כולנו מנסים בדרך כלל לרחוש כמה שיותר כבוד לסדר-היום – –

### **היו"ר ש' וייס:**

נכון, אני יודע, אני יודע, לכן אני עושה את זה.

### **אברהם בורג (העבודה):**

– – אבל ברגע שמתחילים דברים, שיכול שיהיה בהם אבק של לשון הרע, שמי שמעורב בהם יש לו נגיעה לגופו של עניין – –

### **היו"ר ש' וייס:**

בואו לא נפתח דיון.

### **אברהם בורג (העבודה):**

– – אני חושב שאסור לגעת בסדר-היום, שמא מי שיצא נקי כבדולח בשבוע שעבר, ידבק בו רבב.

### **היו"ר ש' וייס:**

אומר לכם שוב: אילו פנו אלי ב-15:57, הייתי במשך שלוש הדקות האלה מנסה לברר. פנו אלי ב-15:59, בדרכי אל הדוכן.

### **דן תיכון (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, שכל ישר. אל לך ללכת לשאול את שחל, הוא בעל עניין.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני לא הולך לשאול אותו, תתפלא.

רבתי, אני לא רוצה עכשיו דיון, ותאמינו שיש לי סיבה. אני מבקש שתי דקות, ואני מזמין – –

### **אברהם הירשזון (הליכוד):**

זה לא מריח טוב.

### **היו"ר ש' וייס:**

תאמין לי שניסיתי למנוע את זה ב-40 הדקות האחרונות.

### **דוד מגן (הליכוד):**

דווקא בהיותי איש אופוזיציה, ובנושא הזה, לצערי הרב, נכפתה עלי מציאות מסוימת, אני כמעט משוכנע שהשר שחל לא ידע בדיוק על מה מדובר. אילו הוא היה יודע, חזקה עליו שלא היה מבקש להעביר את הדיון.

### **היו"ר ש' וייס:**

הוא לא מבקש. רבתי, אין כרגע שום בקשה להפסקת הדיון. אני צריך שתי דקות לבירור, שרק אני יכול לעשות אותו. אני מבקש לבירור הזה את חבר הכנסת מגן ואת חבר הכנסת חגי מירום. זה כל הסיפור. שתי דקות הפסקה. לו היה לי עכשיו בסדר-יום סעיף האורך שתי דקות, היו ממשיכים, אבל אני לא רוצה לעשות את זה, כי אין לי בסדר-יום סעיף לשתי דקות. תמתינו שתי דקות.

(הישיבה נפסקה בשעה 16:42 ונתחדשה בשעה 16:46).

### **היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, הייתי מעדיף כמובן שהדברים יזרמו בזרימה שוטפת, כי כל אימת שיש שינוי בסדר-היום, בעיקר בנסיבות האלה, הדבר מעורר אי-נוחות, ולעתים – פרשנויות שלא לעניין.

אני צריך להכריע בין שני מצבים לא נעימים. הנושא הובא לידיעתי רק כאשר הייתי בדרכי אל הדוכן. מזכיר הכנסת אומר לי, שהכול תואם עם הממשלה לפי המסגרות המקובלות, ואני רוחש אמון מלא למזכיר הכנסת, אלא אם כן יש לי סיבה אחרת. השר שחל, שהוא השר המתאם, טוען טענה כבדה כשלעצמה, שכשר המתאם, בימי ב' וג' הדבר צריך להיות מתואם אתו. נקודה. לא תואם אתו.

למרות הכול, בנסיבות שנוצרו, אני רוצה לבקש, מאתנו כבית, שתי בקשות: לא להתייחס למה שכאן קרה, כי אנחנו עדיין לא יודעים מה קרה. אני חושב שלטובת כל הצדדים, בנסיבות שנוצרו, טוב שנשמור על סדר-היום. זאת תחושת האינסטינקט שלי. כמובן ואין ספק שכאשר השר שחל יגיע לכאן מתל-אביב תהיה לו אפשרות, אם הוא ירצה, לקבל רשות דיבור ולומר את דבריו. זה דבר שהוא גם מוקנה לו על-פי התקנון בכל שלב, ויכול להיות שיסתבר שהיתה פה סדרה של אי-הבנות, ראשומון, ואנחנו לא רוצים לגרום נזק לאיש.

עכשיו, בנסיבות שנוצרו, נדמה לי שההחלטה הכי הגיונית והכי נכונה תהיה להמשיך בסדר-היום.

### **רון נחמן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש – – –

### **היו"ר ש' וייס:**

זה לא נושא לדיון יותר. מספיק. מה, נעשה דיון? מספיק נזק נגרם.

### **רון נחמן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, הערה אחת.

### **היו"ר ש' וייס:**

כן, כבודו, אם יש בה חידוש.

### **רון נחמן (הליכוד):**

אין שום חידוש. הערנו את תשומת לבך כיושב-ראש במשך השבוע האחרון, גם בנושא השאלות וכדומה. בשבוע שעבר היתה הלוויה של תופיק זיאד, זיכרנו לברכה – – –

### **היו"ר ש' וייס:**

בואו לא נחזור על הדיון ולא נקשור את זה לפרשת האבל על מותו של תופיק זיאד. ביום ראשון שוחחתי עם ראש הממשלה ועם השר המתאם, השר משה שחל, וביטאתי את דעתה של הכנסת,

ולא על-פי שיקול מפלגתי, ששרים צריכים להיות כאן. על כן אני קורא בשמם של השרים התורנים. אני מודיע שהשרים התורנים היום הם השר יעקב צור והשר מיכה חריש, ואני מבקש מחברי כאן – אני לא יכול לעשות את כל הדברים יחד – לגרום לכך שאחד מהם לפחות יהיה כאן באולם.

### רון נחמן (הליכוד):

איפה המצליף? איפה המצליף שפי?

### היו"ר ש' וייס:

רבותי, עוד לא היה לי דבר כזה מאז אני יושב-ראש הכנסת. יש לי בקשה של השר שחל, שהדיון יתקיים בנוכחותו, והוא יוצא עכשיו מתל-אביב.

### דן תיכון (הליכוד):

אבל לא הוא קובע את סדר-היום.

### היו"ר ש' וייס:

רבותי, אני אומר לכם בצער, שאני לא יודע מה קרה כאן, אני אברר. מישהו כאן פספס באינפורמציה. נדמה לי שבנסיבות שנוצרו, זוהי תחושה, יותר טוב שנקיים את הדיון עכשיו, אלא אם כן חברי הכנסת מגן וחגי מירום יחשבו אחרת. זאת הסמכות שלי, אבל אני צריך גם להחליט בתוקף הנסיבות שנוצרו.

### קריאות:

---

### היו"ר ש' וייס:

לא אתם אלא הם.

### דן תיכון (הליכוד):

מותר לשאול שאלה?

**היו"ר ש' וייס:**

אין לי תשובות; איזו שאלה תשאל?

**דוד מגן (הליכוד):**

גם כדי למנוע מהשר שחל שגיאה, אף שהוא יריב פוליטי שלי, גם כדי למנוע ממנו שגיאה חמורה כלפי עצמו, אני חושב שמן הדין ומן הצדק להמשיך בסדר-היום.

**היו"ר ש' וייס:**

רבותי, אני מצטער על הדיון שהתקיים פה, אבל לא היה מנוס, כי אחרת היו יותר מדי ניחושים על אופי הדיון. דיון תם ותמים לגמרי. יש פה שתיים-שלוש גרסאות, קשה לי לברר אותן קבל עם ועדה כאשר אני מנהל את הישיבה, איש זולתי לא יכול לברר אותן, לכן הכרזתי על הפסקה. אני מרגיש – אם אני טועה אני מתנצל בפני מי שייפגע מכך – שבנסיבות שנוצרו טוב שנקיים את הדיון ברוח תרבותית, כמקובל בבית הזה, והשר שחל, כאשר יגיע, ודאי שיוכל להשתלב בו בכל שלב או להגיב אם יהיה צורך. אולי לא יהיה צורך. חברי הכנסת, זה המצב כרגע.

**דן תיכון (הליכוד):**

אני מבקש לשאול שאלה לסדר – – –

**היו"ר ש' וייס:**

אני לא אקיים יותר את הדיון פה; זהו. תודה רבה.

**דן תיכון (הליכוד):**

לא בעניין הזה.

**היו"ר ש' וייס:**

בעניין אחר – אחר כך, חבר הכנסת דן תיכון. כן, בבקשה.

**יהושע מצא (הליכוד):**

זה יהיה דיון ללא כל שר?

**היו"ר ש' וייס:**

אני עוד לא נקלעתי למצב כזה. אני מבקש שנייה, כיוון שאנחנו צריכים את השר שצריך להשיב. מה עם השר? אני ממתין.

**דן תיכון (הליכוד):**

השר ייכנס או שהוא לא ייכנס?

**היו"ר ש' וייס:**

מייד.

**חגי מירום (העבודה):**

אם הוא לא ייכנס, לא ממשיכים?

**היו"ר ש' וייס:**

זו פעם ראשונה שדבר כזה קורה לי בתפקידי, שתוך כדי ניהול הישיבה מעלים עניין כזה.

**יהושע מצא (הליכוד):**

תמיד יש פעם ראשונה, אדוני.

**היו"ר ש' וייס:**

כן, ואני מצטער על כך.

**דן תיכון (הליכוד):**

אפשר לשאול שאלה?

**היו"ר ש' וייס:**

כן, בבקשה, אבל רצוי לא בעניין הזה, כיוון שאיננו יודעים מה קרה פה.

**דן תיכון (הליכוד):**

בעניין אחר. הייתי רוצה להבין מה היו השיקולים של אדוני היושב-ראש שלא הכיר בדחיפות ההצעות בנושא הנ"ל?

**היו"ר ש' וייס:**

רבותי – א. אין שיקולים של היושב-ראש, אלא של הנשיאות – – –

**דן תיכון (הליכוד):**

של הנשיאות.

**היו"ר ש' וייס:**

יש לנו כלל, שכאשר יש הצעה רגילה, מובהקת, לא מאשרים הצעות דחופות. היתה הצעה רגילה, מובהקת, של חבר הכנסת רפי אלול, זה הכול. אלה ממש כללים; אתה היית חבר בנשיאות.

**דן תיכון (הליכוד):**

איזה חבר הכנסת רפי אלול?

## **היו"ר ש' וייס:**

רבותי, זה היה לפנינו. חבר הכנסת דן תיכון, כל סיעה רשאית, כידוע לך, כאשר יש הצעה רגילה, לתת הצעה רגילה גם למישהו אחר, ואל תשאל אותי יותר שאלות כיוון שאין לי תשובות.

## **דן תיכון (הליכוד):**

את זה הבנתי; עכשיו שכנעת אותי.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. חברים, נקלענו למצב מאוד לא נעים, ואני מקווה שבכל זאת נפתור אותו בכבוד רב.

## **הצעות לסדר-היום**

### **דוח מבקר המדינה בעניין שחל-טרנר**

## **היו"ר ש' וייס:**

אני מזמין את חבר הכנסת דוד מגן. מה עם השר המשיב? חבר הכנסת מגן, בבקשה. שר תורן – יש, בסדר גמור. אחריו – חבר הכנסת מירום. הצעות לסדר-היום מס' 4467 ו-4620.

## **דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, עוד בטרם הונחה חוות הדעת של מבקר המדינה – ואני מבקש להדגיש, מדובר בחוות דעת ולא בדיון-וחשבון – עוד בטרם הונחה חוות הדעת על שולחן הוועדה לענייני ביקורת המדינה, ידענו כולנו, כחברי כנסת, כי לחוות הדעת הזאת יש השלכות ציבוריות ממדרגה ראשונה; בלי שידענו מה הם הממצאים המדויקים.

לצערי הרב, בחלוף ארבעה ימים מאז הנחת חוות הדעת על שולחן הוועדה לענייני ביקורת המדינה, אני מבקש להתייחס להשלכות הציבוריות הקשורות בהשתלחויות חסרות הרסן כלפי מבקרת המדינה, המקיימת וממלאה את תפקידה באמונה, במקום להתייחס לממצאים החמורים שמופיעים בחוות הדעת.

לא מדובר, כפי שאמרתי, בדין-וחשבון, בוודאי לא מדובר בפסק-דין, בוודאי לא מדובר בממצאים של ועדת חקירה; בסך הכול מדובר בחוות דעת שמבקרת המדינה, על-פי סעיף 21 לחוק מבקר המדינה, נדרשה, אני לא אומר נתבקשה, נדרשה להגיש לוועדה, וההחלטה לגבי חוות הדעת היתה ב-14 באפריל 1993, החלטה פה-אחד של כל חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה. החוק אומר: מבקר המדינה חייב בהכנת חוות דעת בכל עניין שבתחום תפקידיו, אם התבקש לכך מאת הכנסת, מאת הוועדה או מאת הממשלה.

מבקרת המדינה, השופטת בדימוס מרים בן-פורת, לא ניגשה למלאכה הקשה וכפוית-הטובה הזאת בשמחה. אני מבקש לצטט באוזני הכנסת את הדברים שהיא אמרה בדחילו, ביום שהמשימה הקשה הזאת הוטלה עליה על-ידי הוועדה לענייני ביקורת המדינה. עוד לפני כ-15 חודשים היא אמרה, ותראו כמה חכמה היא: צריכה להיות איזה מין קומבינציה יחידה במינה, שאיכשהו שני הצדדים וכל הציבור ישלימו עם מה שאגיד. אלה שהממצאים יהיו לרוחם – אם הממצאים תומכים בגרסתם – ודאי שישבעו נחת. הצד השני בוודאי לא ישתוק. בהמשך היא אומרת: אני יודעת שדבש לא אלקק בכל מקרה, יהיו התוצאות אשר יהיו.

אדוני היושב-ראש, מסתבר שמבקרת המדינה ראתה את הנולד, אלא שאת ממדי המושג "הצד השני לא ישתוק" היא לא תיארה לעצמה, כמו שאנחנו לא תיארנו לעצמנו. לנו אסור לעבור לסדר-היום נוכח האופנה החדשה ההולכת ומכה שורשים בעיתונות הישראלית, והאופנה היא: אם המבקר מבקר אותך – רגום אותו. מנהג חדש בא למדינה. מבקר המדינה מבקר, ואתה תוקף את מבקר המדינה.

ברור שחוות הדעת לא פופולרית, ואני אומר זאת כאן אף שהשר שחל הוא יריב פוליטי שלי. אנחנו, כולנו, יודעים כאנשי ציבור, שאילו היו, חלילה, הממצאים הפוכים והשר שחל היה נמצא, חלילה, דובר לא אמת, והאחר, איש המקצוע, המפכ"ל, הוא דובר אמת, כל העיתונות, אולי ללא יוצא מן הכלל, היתה מוחאת כפיים למבקר המדינה. תפסו את האיש הפוליטי, האיש הפוליטי מועד לשקרים, האיש הפוליטי הוא הטיפוס המכוער מול איש המקצוע. אפשר היה לעשות חוות דעת כזאת, לזכות למחאות כפיים ולמצהלות מקיר לקיר, אבל מבקרת המדינה, הגברת מרים בן-פורת, אמונה על האמת, ותפקידה היה לעמוד על חקר האמת. מה לעשות שהאמת היא כזאת? כל מי שקרא את חוות הדעת, מספיק 36 עמודים, לא צריך לקרוא את כל הפרוטוקולים והעדויות, יודע כי מבקרת המדינה ביצעה את תפקידה נאמנה, ובאומץ לב גיבשה את הממצאים ומילאה את החובה הקבועה בחוק.

### **רון נחמן (הליכוד):**

חבר הכנסת מגן, אלה שני צדדים; מה עם הצד השלישי?

### **דוד מגן (הליכוד):**

חוות הדעת כתובה, כידוע, בלשון ברורה וחד-משמעית, ומי שקרא אותה פעמיים ושלוש פעמים יוכל להעיד שהיא רשומה וכתובה גם בזהירות רבה.

גם אתמול וגם היום נדרשה הוועדה לענייני ביקורת המדינה לסוגיה הזאת, ואני מקווה מאוד שלאחר שהכנסת תאשר את ההצעה לסדר-היום ולאחר שיתקיים דיון במליאה, כמו שהוועדה לענייני ביקורת המדינה הביעה אמון ונתנה גיבוי מוחלט למבקר המדינה, כך תעשה זאת הכנסת במליאתה.

הוועדה לענייני ביקורת המדינה קיבלה החלטה גם הבוקר, נוכח מתקפה חדשה וזדונית על מבקר המדינה, והוועדה קובעת: "מבקר המדינה, השופטת בדימוס מרים בן-פורת, כלת פרס ישראל, היא נכס לאומי. תרומתה לשמירת ערכי המוסר וטוהר המידות בשירות הציבורי לא תסולא בפז. על רקע התבטאויות שלוחות רסן של כמה עיתונאים מדגישה שוב הוועדה לענייני ביקורת המדינה את הגיבוי והאמון המוחלט שהיא מעניקה למבקר המדינה, הגברת מרים בן-פורת, הממלאה תפקיד כפוי טובה באומץ, בשקדנות, ביושר, בדחילו וללא משוא פנים".

אני קובע, כי כל ניסיון לרפות את ידיה ממגמה להחליש הביקורת, מחד גיסא, ולהפיח רוח חיים במערכת שיכולה להיות מושחתת, מאידך גיסא – כל ניסיון כזה לא יצלח.

יש סיבות שונות ורבות להשתלחויות, הייתי אומר, אפילו מרושעות כלפי מבקר המדינה, וגם אם אינני רוצה לפתוח בפולמוס פוליטי, אדוני היושב-ראש, אני חושב כי העידן שנפתח ב-18 במאי 1994, כאשר ראש הממשלה, ושר התעשייה מחרה מחזיק אחריו, והיועץ המשפטי לממשלה מחרה מחזיק אחריהם, משתלחים ללא שום ריסון כלפי מבקר המדינה – מסתבר בימים הללו שהתופעות האלה נושאות את פרי הבאשים, ואפשר היה לשער כי אלה יהיו תוצאות ההתבטאויות הללו.

אמרתי, אדוני היושב-ראש, שלא יכולתי להיכנס לגופו של עניין בלי להזדעק ולבקש מהכנסת לומר, כמו הוועדה לענייני ביקורת המדינה, את דעתה הנחרצת בדבר הגיבוי והאמון שיש לכולנו – כך אני יודע – כלפי מבקר המדינה, הגברת מרים בן-פורת, ולא במקרה ולא כדרך אגב הגדרתי אותה, כפי שהכול כאן מגדירים אותה, כנכס לאומי.

לעניין חוות הדעת עצמה. יש נושאים רבים שאינם רלבנטיים, אם כי אינני יודע מה תהיינה ההתפתחויות. למשל, קיבלתי לפני כשעה וחצי העתק מכתב של רב-ניצב בדימוס יעקב טרנר, שפנה למבקר המדינה לפתוח בפניו ספרים וכיוצא בזה. אינני יודע מה תהיה תגובתה, אינני יודע מה תהיינה ההתפתחויות. בכל מה שאנחנו רואים, נכון לרגע זה, יש שני דברים רלבנטיים, שלפי דעתי, הכנסת על מוסדותיה, לרבות מליאתה, צריכה לתת את הדעת עליהם.

ראשית, בעניין סעיף 12, בסיפא המדבר על דרך הקידום של ניצב-משנה – אז ניצב-משנה – גלבע, אדוני היושב-ראש, היתה אתמול התייחסות, יחד עם שר המשטרה, בוועדה לענייני ביקורת המדינה, ולפי דעתי, העניין מוצה וקיבלנו הסברים מניחים את הדעת.

שנית, יש סעיף אחד בחוות הדעת, שהוא בהחלט רלבנטי לדיון בכנסת ובציבוריות הישראלית, והוא הסעיף שבו מתייחסת מבקר המדינה לפעילות החריגה של המנהל הכללי של משרד ראש הממשלה, מר שמעון שבס. בעמוד 22, עוד לפני שהיא נכנסת לסעיף 11, היא מגדירה את תיווכו של שבס כ"התנהגות בלתי הולמת". היא ממשיכה וקובעת, כי הוא הרחיק לכת מעבר למותר – או לפחות מעבר לטעם הטוב. מבקר המדינה כותבת: "הוא חרג, לדעתי, כמנכ"ל משרד ראש הממשלה מגבולות המותר וההולם את תפקידו ומעמדו". ובהמשך היא אומרת: "המעשה שהוא בעיני מעשה

אשר לא ייעשה". ושמו של מנכ"ל משרד ראש הממשלה מופיע בהקשרים אחרים ובעמודים אחרים בחוות הדעת.

חברי הכנסת בוודאי שמעו על חילוקי דעות בין ידידי חבר הכנסת דן תיכון – יושב-ראש הוועדה בימים שהוועדה קיבלה את ההחלטה לבקש את חוות דעת מבקר המדינה – לביני. אני לא חושב שהכנסת צריכה לתקוף כאן את שמעון שבס ולתבוע את ראשו כשהוא אינו יכול לעלות לדוכן ולהתגונן.

### **היו"ר ש' וייס:**

נכון. תעשו את זה בוועדה.

### **דוד מגן (הליכוד):**

לא, יש דרך יותר טובה מאשר לעשות זאת בוועדה.

### **דן תיכון (הליכוד):**

זה מה שאנחנו רוצים.

### **דוד מגן (הליכוד):**

מי שנראה בעיני אחראי לתיקון, למתן פתרונות, אולי אפילו לנקיטת צעדים שאינני יודע מה הם, אולי אפילו פיטורים, הוא מי שממונה על מנכ"ל משרד ראש הממשלה, והאיש אינו אחר מאשר ראש הממשלה מר יצחק רבין.

נוכח הממצאים החריפים, החמורים, העולים מחוות הדעת של מבקרת המדינה על-אודות השתלשלות העניינים בפרשת שחל-טרנר, צריכה הכנסת לתבוע ולבקש מראש הממשלה יצחק רבין הסברים, פתרונות ונקיטת אמצעים, ואני מציע שכאשר יתפתח ויכוח – ואני יודע שיתפתח ויכוח בעניין הזה – הוויכוח יהיה בין חברי הכנסת לבין מי שעומד בראש המערכת, ובעניין זה בין חברי הכנסת לבין הדרג הממונה על מנכ"ל משרד ראש הממשלה, הלוא הוא ראש הממשלה יצחק רבין.

אני מקווה שהניסיון לתאם את הפגישה עם ראש הממשלה בוועדה לענייני ביקורת המדינה בעניינים אחדים, לרבות העניין הזה, יהיה ניסיון מוצלח, ונוכל כבר בזמן הקרוב לדון בעניין הזה לגופו ולעומקו. ואם בעקבות הדיון הזה יעובדו לקחים, לרבות נקיטת אמצעים, והמערכת השלטונית, לרבות הדרג של המנהלים הכלליים בכל משרדי הממשלה והגופים הציבוריים, ידעו להישמר מלהתקרב לאותו תחום פוליטי ויקראו את הלקח העולה בצורה ברורה מחוות הדעת של מבקרת המדינה להרחיק את הפוליטיקה מהמשטרה ואת המשטרה מהפוליטיקה, להרחיק את המערכת הפוליטית מהתערבות בעבודה התקינה של הממשלה כממשלה – אם הלקח הזה, החד כתער, יילמד, דיינו, ואני מקווה

שבעקבות הדיונים נגיע לעיבוד הלקח וליישומו, ובכך נוכל ככנסת לתרום תרומה נוספת במערכה לניקוי האורוות בכל מקום שעדיין נדרש התיקון בכל ההיבטים הקשורים למינהל תקין ולטוהר המידות.

אני מציע שהכנסת תכלול את הסעיף בסדר-יומה.

**היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה.

חברי הכנסת, ברוח ההערה של חבר הכנסת דוד מגן, יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, אני רוצה לומר לכם, שמדי פעם בפעם פונים אלי כיושב-ראש הכנסת פקידיים בכירים בממשלה בטענה שעוסקים בהם פה בפרהסיה, במליאה, כשאין להם זכות מענה. אני מאוד מוקיר את הדרך הזאת, שדברים כאלה צריכים להתברר קודם כול בוועדה, ואני חושב שאם נקפיד על כך זה יהיה מאוד מכובד, כי אחרי הכול אנחנו גם ממלכתיים, ולא רק נציגי מפלגות.

**דן תיכון (הליכוד):**

אתה מותיר לנו אך ורק ללכת למשטרה.

**שר החקלאות י' צור:**

---

**היו"ר ש' וייס:**

אבל, רבותי, כללי המשחק הם שאנחנו מחויבים גם בהגנות כלפי השירות הציבורי.

**רון נחמן (הליכוד):**

---

**היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה.

חבר הכנסת חגי מירום, עכשיו תורך.

### **חגי מירום (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אצלי לא עולה ספק קל שבקלים לגבי פעולתה של מבקרת המדינה, וכל מלה שנאמרה כאן על-ידי חבר הכנסת דוד מגן באשר למעמדה של מבקרת המדינה, באשר לדרך תפקודה של מבקרת המדינה, באשר לנחיצות פעולתה, מקובלת עלי, ועוד יותר מכך.

כשלעצמי אני סבור, שהגברת מרים בן-פורת, מבקרת המדינה, תרמה תרומה בלתי רגילה לשלטון החוק במדינת ישראל, לעיצוב נורמות שלטוניות במדינת ישראל, ויצרה במו ידיה ופיה את הרשות הרביעית מקרב הרשויות כאן. יש לנו רשות שופטת, יש לנו רשות מחוקקת, יש לנו רשות מבצעת ויש לנו גם הביקורת. היא לא רשות שלמה, בעוצמתה ובהיקפה היא לא יכולה להתחרות ברשויות האחרות, אבל היא עיצבה נורמה בלתי רגילה של שלטון חוק. בעניין זה אין לי טענה כלשהי למבקרת המדינה.

חברי הכנסת, אני מאמין במבקרת המדינה. אני חושב שטעתה הוועדה לענייני ביקורת המדינה כאשר ביקשה ממבקרת המדינה, על-פי סעיף 21 לחוק מבקר המדינה, לעסוק בהשתלשלות העניינים שהביאו להפסקת תפקידו של רב-ניצב יעקב טרנר כמפכ"ל המשטרה.

### **דן תיכון (הליכוד):**

מה היא היתה צריכה לעשות – להעביר את זה לוועדת החוקה, חוק ומשפט?

### **חגי מירום (העבודה):**

וכל זאת למה, חבר הכנסת דן תיכון? מפני שאני חושש שאין אח ורע להליך הזה, ההליך הזה אינו ברור מיסודו. מדובר כאן בדבר שהוא מעין שיפוטי, אולי שיפוטי, אולי ועדה חקירתית. כאשר יוצאים ממצאים מתחת ידיה של מבקרת המדינה, השאלה היא איך יכול צד מבוקר כזה להגן על עצמו מפני ממצאים כאלה.

### **דן תיכון (הליכוד):**

בוועדה.

### **חגי מירום (העבודה):**

איך יכול צד מבוקר כזה לדעת מה היו כל הפרטים אשר הוגשו לפניה ואשר היו חלק משיקול דעתה? איך יכול מישהו להגן על עמדתו? אני אומר את זה כאן בלי לקבוע מסמרות בשאלה של המבוקרים, כל אחד על-פי איך שהוא יצא משם. על-פי הדוח הזה יצא השר שחל כמי שדיבר אמת וכמי שעדותו מקובלת על המבקר; נדמה לי שרב-ניצב יעקב טרנר יצא כמי שלא אמר אמת.

### **רון נחמן (הליכוד):**

מה עם צד ג'?

### **חגי מירום (העבודה):**

גם מנכ"ל משרד ראש הממשלה יצא פה כמי שנאמרו לגביו דברים כפי שנאמרו, אבל אין לנו אלא הדוח של המבקר, והדוח נעשה על-פי חוק ובהתאם לסעיף 21, על כן זה מה שמונח לפנינו. השאלה היא: האם נתעלם מכך, האם יש משמעויות לדוח כזה, ומה הן?

אני רוצה לומר, שאין מדובר בדוח מבקר המדינה, מדובר פה בחוות דעת של מבקר המדינה על-פי סעיף 21, אבל חוות הדעת הזאת כמוה כדוח.

### **דן תיכון (הליכוד):**

בדיוק כמו דוח.

### **חגי מירום (העבודה):**

היא נטלה לעצמה חלק מן המערכת השלטונית, היא קיבלה מוועדת ביקורת המדינה את הסמכות לעסוק בשאלות שהתהוו סביב הנושא של הפסקת תפקידו של רב-ניצב יעקב טרנר. אשר על כן, הסטטוס של הדוח שלה הוא כמו דוח מבקר המדינה המוגש פרקים פרקים בנושאים הקשורים למשרדי הממשלה.

### **דן תיכון (הליכוד):**

בדיוק.

## **חגי מירום (העבודה):**

חברי הכנסת, ברקורד שלי כלולה הביקורת שלי על התהליך הזה. כאשר הוועדה לענייני ביקורת המדינה, בראשותו של חבר הכנסת דן תיכון, העבירה בזמנה את הדברים למבקר המדינה, סברתי שטעתה הוועדה שהעבירה עניין שכזה למבקר המדינה. לא מפני אי-אמון במבקר המדינה; נהפוך הוא, מפני שההליך עצמו נראה לי בעייתי ביותר מבחינת היכולת של הצדדים להביא את ראיותיהם ולהתגונן מפני ראיות האחרים. אבל זה נעשה.

אחר כך החלו להישאל שאלות נוספות: מהו הטריבונל שבראשו עומדת מבקר המדינה? האם זו ועדת חקירה? זה דומה מאוד לוועדת חקירה, לא נחקר פה משרד על פעולותיו אלא נחקרו פה פעולות והשתלשלות של עניינים. מהי הנפקות של קביעת המבקר? כאשר מבקר קובעת בדוח הזה את מה שהיא קובעת – אני אוחד כאן את הדוח ורואה מה נעשה בו – השאלה היא, מה עושים עם הדוח הזה? מה משמעותו? מי צריך להסיק מסקנות ממנו ובאיזה אופן? מי צריך להסיק מסקנות אישיות, אם יש צורך בהסקת מסקנות אישיות? כל הדברים האלה מופיעים כאן בדוח, ואי-אפשר שהכנסת והציבוריות הישראלית יישארו אדישות למה שנאמר כאן.

## **דן תיכון (הליכוד):**

רואים את חוות הדעת כאילו היא היתה דוח נפרד, והוועדה היא שבודקת את העניין, מקיימת דיונים וממליצה.

## **חגי מירום (העבודה):**

אשר להסקת המסקנות, אני רוצה להגיד כך: סעיף 14(ג) לחוק מבקר המדינה מאפשר העברת נושאים שיש בהם, למשל, חשד לפלילים ליועץ המשפטי לממשלה. את הדוח הזה המבקר לא מעבירה, אבל גם בעבר, כאשר היא הגישה את הדוח, היא לא בהכרח העבירה את הדברים מייד; ייתכן שתמצא להעביר, ייתכן שלא תמצא. יש גם סעיפי חוק שירות המדינה (משמעת), כאשר קובעים את הסמכות של נציב שירות המדינה, או מי שממונה על משמעת, להעמיד לדין משמעת "עובד מדינה שנוהג באופן החורג מגבולות המותר וההולם את תפקידו ומעמדו של עובד מדינה או כלפי מי שעושה במסגרת תפקידו הרם מעשה אשר לא יעשה". מהו "מעשה אשר לא יעשה"? זו שאלה נכבדה.

אינני רואה מה יקרה בדוח הזה לפחות לשניים מבין המבוקרים. ראשית, למי ששימש בתפקיד של מפכ"ל המשטרה, רב-ניצב יעקב טרנר, שנקבעו לגביו דברים מאוד קשים. אם הוא יבקש, האם תינתן לו זכות להגן על עצמו ואיפה? אם לא יצליח להגן על עצמו, היש מקום להסיק מסקנות לגבי מי שנהג כפי שנהג בנסיבות העניין?

## **דן תיכון (הליכוד):**

הוא לא עובד מדינה.

### **חגי מירום (העבודה):**

הגורם השני הוא מנכ"ל משרד ראש הממשלה, שעל-פי הדין-וחשבון עשה פה מעשים שלא ייעשו, עשה דברים אשר אינם הולמים את תפקידו. יש שאלה גדולה: היכן ימוצה הדין לגבי האופן שבו נהג מנכ"ל משרד ראש הממשלה?

אני רוצה לומר לחברי הכנסת: אני יודע שכאשר אני מדבר כאן מעל דוכן הכנסת בעניינים הקשורים למנכ"ל משרד ראש הממשלה, נוהגים לייחס לי יריבות אישית אתו ורצון לרדוף אותו. אבל אני לא כתבתי את הדוח הזה, לא היתה לי נגיעה בו, לא ביקשתי ממבקרת המדינה לדעת ולא שאלתי אותה מה קורה כאן.

אני מחזיק את מה שיש לפני, ומה שיש לפני הוא דבר חמור. הואיל וברקורד שלי מופיע שהזהרתי מעל דוכן הכנסת מפני פעילויות כאלה של מנכ"ל משרד ראש הממשלה, אני רואה בדוח מבקר המדינה אישור – אני אומר את זה לצערי – לכך שהדברים שאמרתי כאן בכנסת לפני שנתיים אכן מתגשמים בפועל. אני אומר את זה בכל תום הלב, זה לא היה חייב להיות כך, ואדם שנמצא בתפקיד הזה יכול להימנע מדברים שהוא עושה, אך אם אינו עושה, הוא צריך לדעת שהוא מבוקר כמו כל גורם אחר וכי הוא צריך לשאת באחריות.

בשולי העניין, עוד הערה שהכנסת צריכה לשמוע אותה. חברי חברי הכנסת, בדרך כלל אני מתייחס לדוח מבקרת המדינה, ובכל מה שקשור למאבק על שלטון החוק וניקיונו, על הסדר הציבורי וכן הלאה, עשיתי משהו. הגשתי הצעה דחופה לסדר-היום בנושא הזה ופתאום גיליתי פטנט – איך ההצעה הדחופה שלי לסדר-היום והנושא שביקשתי לדבר עליו בסיעתי מוגש באמצעות מישהו כהצעה רגילה לסדר-היום על מנת לסכל את ההצעות הדחופות האחרות. אחר כך, כשתבעתי את שלי וזכיתי בהצעה הזו לסדר-היום, ראיתי איך מישהו מחפש דרך להעביר את הנושא הזה למחר לסוף סדר-היום, ככל שניתן, על מנת שהציבור לא יצטרך לשמוע את הדברים הללו כאן. אחר כך, כאשר בכל זאת הנושא הזה עלה היום בראשית סדר-היום, ראיתי איך השר שצריך להשיב כאן, השר שטרית, שר הכלכלה והתכנון שעונה במקרים כאלה, מחליט להימנע מלתת תשובה. ולא אדע מדוע, ולא אדע מי ביקש ממנו לעשות את זה ולנהוג כך, אבל עולה בי החשש הגדול שיש כוחות תת-קרקעיים, בלתי רצויים במקרים כאלה, שפועלים על מנת לדחות, לשנות, להעביר לסוף סדר-היום ולנסות לסכל את העניין.

### **דן תיכון (הליכוד):**

מי הכוחות האלה?

### **דוד מנע (הליכוד):**

מי האנשים האלה?

## חגי מירום (העבודה):

מי שמבוקר, מי שרוצה שיגידו עליו שהוא דובר אמת ומי שרוצה שיאמינו לו, אסור לו לעשות את מה שנעשה פה בנסיבות הללו. תודה רבה, אדוני.

## היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חברי הכנסת, אני רוצה להציע לכם הצעה. יש רגעים שבהם אנחנו צריכים בכל זאת לנהוג באיזו הבנה חברית. עכשיו, בלי אצבעות ובלי שום דבר. אין סימפוזיון על זה, חבר הכנסת רון נחמן.

תראו, חברי הכנסת, קודם כול, אני רוצה לבקש מכם משהו, ואני מבקש שתיענו לבקשתי, כמו שנהגתי קודם מתוך תחושה, כשלפחות מבחינתי הפנימית היתה התאמה מלאה, שמכיוון שסדר-היום נקבע כפי שנקבע, מוטב ללכת על-פיו, אלא אם יש הסכמה מוחלטת לשנות אותו, ואני חושב שנהגתי נכון. מייד אבקש מכם עוד בקשה. אני פועל פה בתום לב מוחלט. יש כאן סיפור של אי-הבנה, ואני מאמין באמונה שלמה שכולה בתום לב.

בדרך כלל מזכירות הכנסת קובעת את סדר-היום לימים ב' וג' עם הממשלה. אומר מזכיר הכנסת שהוא פעל כמקובל, ואין לי ספק שהוא אומר דברים שהוא חש אותם. אני לא מתערב כיושב-ראש הכנסת ואומר איזה סעיף יהיה באיזה מקום. ברור לי מאליו – וזה בבחינת ברור מאליו – שזה מתואם עם השר המתאם. זה התפקיד של השר המתאם. השר המתאם הוא משה שחל, והוא מבצע את תפקידו בנאמנות ובמסירות. טוען השר המתאם, שזה לא תואם אתו. אני אצטרך לברר זאת. אם הטעות נפלה במזכירות של הכנסת – ואני לא יודע עליה דבר – אני לוקח על עצמי את כל האחריות, כי אני אחראי למזכירות של הכנסת. אם הטעות נפלה במזכירות הממשלה – אני מניח שמישהו ייקח על עצמו את האחריות לטעות במזכירות הממשלה.

אני מציע שלא לנפח עניין, כי יכול להיות שהוא כל כולו תמים וטכני. השר שחל התקשר פעם, פעמיים, עכשיו. אני רוצה שהכול יהיה על השולחן. הוא חושב – ואני חושב כמוהו – שיש לו כשר מתאם זכות לקבוע איזה שר ישיב על איזה נושא. מה עוד שבמקרה אישי זה יש לו גם זכות אלמנטרית להתייחס לעניין שקשור בו. אחרי שנה וחצי של מאבק ציבורי, זכה השר שחל לדיון-וחשבון כזה, שיכול היה להיות גם אחר. אני חושב שזה חוקתי, תקנוני, אלמנטרי, שאנחנו נאפשר לשר שחל להשתתף בדיון הזה. שרים רבים משתתפים בדיונים כשהם צד לעניין. הרי כולנו צד לעניין.

## דן תיכון (הליכוד):

אבל לא בעלי עניין.

## היו"ר ש' וייס:

אני מבקש מכם. אתם יודעים שקיבלתי החלטה מאוד קשה ומאוד מסובכת בכל הנוגע ליחסים בין בני אדם וגם לחברות אישית עם הנוגעים בדבר, שניים יחד, כי חשבתי שאקטין את הנזק, שאני בכלל לא יודע איך הוא פתאום צמח לי פה. יכול להיות שהיתה טעות במזכירות הכנסת. אבדוק. יכול להיות שהיא היתה במזכירות הממשלה.

אני מאוד מבקש את הסכמתם של חברי הכנסת דוד מגן וחגי מירום לאפשר את מתן התשובה על ההצעה לסדר-היום כאשר השר שחל יגיע, וההצבעה תיערך לאחר מכן.

## דן תיכון (הליכוד):

לא – – –

## היו"ר ש' וייס:

סליחה, תן לי קודם כול לבקש מהם. אם אבקש מהם והם יסכימו – אני אקבע. אני לא רוצה שוב סימפוזיון. אני מבקש שייעתרו לבקשתי, כמו שחשתי קודם שלא צריך לשנות את סדר-היום, גם אם מישו טעה, ואם מישו טעה, אנחנו נקרא אותו לסדר. אני אומר לכם: אם המזכירות שלי טעתה אני לוקח על עצמי אחריות, אף שאני בכלל לא מבין איך אפשר לטעות.

## יהושע מצא (הליכוד):

מתי ישיב השר שחל? היום.

## היו"ר ש' וייס:

עוד מעט הוא יגיע. כן.

אני חושב שבנסיבות שנוצרו, כשאדם נלחם במשך שנה וחצי על שמו הטוב – זה הוגן ממדרגה ראשונה שניעתר לבקשתו זאת. זוהי פנייתי האישית אליכם. אני מצטער על מה שקרה, כי הגיוני היה בנסיבות כאלה שתהיינה הצעות והוא ישיב אם הוא מרגיש צורך והוא רוצה להשיב.

חבר הכנסת מגן, אתה מסכים?

### דוד מגן (הליכוד):

אדוני, אני נעתר לבקשתך. עם זאת, כאשר השר שחל יגיע – אנסה להפעיל את מלוא השפעתי – –

### היו"ר ש' וייס:

רבתי, לשר שחל יש תחושה – – –

### דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה להעיר הערה.

### היו"ר ש' וייס:

אני לא רוצה סימפוזיון כאן, חבר הכנסת דן תיכון. תן לי פעם אחת בלי סימפוזיון.

### דן תיכון (הליכוד):

מותר לי להעיר הערה.

### היו"ר ש' וייס:

אני מבקש ממך פעם אחת לא להעיר. פעם אחת יש לי גם בקשות אישיות. על כל דבר הערה.

חברי הכנסת, אני חש כאן שללא כוונה נוצרו נסיבות שאנחנו פגענו בו. וזה לא בסדר. אני רוצה לעשות תיקון כמידת האפשר. יש לי הרגשה שכל העניין הוא תקלה טכנית, ולא היה לי זמן לברר אותה. אני מבקש לאפשר זאת אחרי שנה וחצי של מאבק וזכייה מאוד מכובדת של איש ציבור, שנמצא חשוף מול ביקורת ציבורית. אני מבקש את ה-fair play הזה אם יש הסכמה. אני יודע שזה לא בדיוק לפי התקנון. אנחנו גם בית שבו עובדים בהסכמות לא פעם אחת.

חבר הכנסת חגי מירום, אתה מסכים שהוא ישיב כשהוא יבוא?

### חגי מירום (העבודה):

אני רוצה לומר כאן, שאני חושב שהוא פסול מלהשיב.

### דן תיכון (הליכוד):

זה נכון.

### חגי מירום (העבודה):

אני חושב שזה לא תקין ולא נכון שהוא ישיב. אבל אני חושב שמגיעה לו הזכות להשיב על השאלה הפרוצדורלית שהעליתי בסוף דברי. הוא היה עושה טוב לעניין – – –

### היו"ר ש' וייס:

אני חושב שלי מגיעה הזכות – – –

### קריאות:

— — —

### היו"ר ש' וייס:

סליחה, אני מצטער על כל ההתפתחות.

### דוד מנע (הליכוד):

למה אסור לו להשיב?

### היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חגי מירום, ההתפתחות כולה היתה נמנעת אילו היה מגיע לידיעתי עשר דקות לפני הישיבה שיש כאן בעיה. אני אומר לכם, שאילו זה היה מגיע לידיעתי – הייתי פוסק שהשר המתאם

יש לו זכות לתאם את סדר-היום ואנחנו לא נפגע בעיקרון הזה. אז הייתם מתווכחים אתו, האם הוא צריך לענות, או אם מישהו אחר צריך לענות. אבל מכיוון שזה קרה כשאני כבר הייתי פה, ורציתי לצמצם את הנזקים, כי אני מאמין באמונה שלמה שיש פה תום לב וטעות טכנית – אני מבקש להיעתר לבקשתי. חבר הכנסת דן תיכון, גם ממך אני יכול לבקש זאת מדי פעם.

**דן תיכון (הליכוד):**

אי-אפשר.

**היו"ר ש' וייס:**

אפשר. אני אומר לך שאפשר. לא פעם אחת עשינו את זה. אל תהיה כל כך – אני מבקש ממך – – –

**דן תיכון (הליכוד):**

אפשר להביע דעה אחרת.

**היו"ר ש' וייס:**

אני שומע אותך כל הזמן.

**דן תיכון (הליכוד):**

– – – דעה אחרת.

**היו"ר ש' וייס:**

תניח, דן, בחיך. אתה לא רואה מה שקורה פה? כל אחד רוצה להיבנות על טעות.

**אלי דיין (העבודה):**

מבזבזים זמן.

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת אלי דיין, יש פה נושא שאני צריך לפתור אותו.

**אלי דיין (העבודה):**

זה בזבוז זמן של הכנסת.

**היו"ר ש' וייס:**

מה אני יכול לעשות? חברי הכנסת, אני מאוד מאושר מההערה הזאת ומההופעה הגדולה של הציבור כאן, מצד שמאל.

**אלי דיין (העבודה):**

מבזבזים זמן. אחר כך אנחנו נשארים עד שתים-עשרה בלילה.

**דן תיכון (הליכוד):**

אין דבר, אתה תלך בשעה תשע. ממילא לא תישאר עד אז.

**היו"ר ש' וייס:**

אני מתייחס ברוח טובה והומוריסטית להערה הזאת.

חבר הכנסת חגי מירום – מסכים – – –

**אלי דיין (העבודה):**

— — —

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת אלי דיין, לו היית פה היית מבין את מה שקרה.

### **אלי דיין (העבודה):**

חבר הכנסת תיכון, היית אתי וראית בגדול.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת אלי דיין, לו היית פה – היית מבין שזה היה נחוץ.

חברי הכנסת, אני מבקש מכם. תתאפקו פעם לא להעיר הערה. מה יש? יש לנו כל כך הרבה  
הזדמנויות בבית הזה. אני מבקש להודיע שבהסכמה – – –

### **חגי מירום (העבודה):**

לא, אני מתנגד.

### **היו"ר ש' וייס:**

קודם הסכמת.

### **דן תיכון (הליכוד):**

גם אני מתנגד.

### **קריאות:**

— — —

### **היו"ר ש' וייס:**

אבל אין לנו גם שר ששיב.

### דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה להשמיע לך – – –

### עובדיה עלי (הליכוד):

אני רוצה להציע הצעה.

### היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת עובדיה עלי, אתן לך להציע הצעה. אני מרגיש שאתה תציע הצעה קונסטרוקטיבית. בבקשה, תציע הצעה.

### עובדיה עלי (הליכוד):

אני לא מבין את זה.

### היו"ר ש' וייס:

אני גם לא מבין. יש דברים שאפשר – – –

### עובדיה עלי (הליכוד):

אגיד לך למה אני לא מבין. לפני שבוע, כשעמדתי כאן ודיברתי על נושא סדר-היום, קם, בצדק, ידידי יושב-ראש ועדת הכנסת חגי מירום ואמר: על מה הוויכוח? זו סמכותו של יושב-ראש הכנסת. אני משיב לו כעת באותה מטבע: על מה הוויכוח? זו סמכותו של יושב-ראש הכנסת. ובוא נסיים בזה את העניין.

### היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

רבותי, בהסכמה פה-אחד – ואגיד זאת מהר, כדי שלא יחזרו בהם – – –

### דן תיכון (הליכוד):

זה לא פה-אחד.

### היו"ר ש' וייס:

סליחה, אני קובע ואתה אחר כך תדבר את מה שאתה רוצה. אי-אפשר כך. חבר הכנסת תיכון, מספיק, תתאפק רגע. רגע אחד, פעם אחת תתאפק. לא כל דבר צריך להעלות.

אני מבקש להודיע עכשיו שבהסכמה – ואני מודיע ברוח טובה – אנחנו מאפשרים, בתהליך של צדק טבעי, שישיב על הנושא הזה השר המתאם, השר משה שחל. כאשר הוא יגיע הוא ישיב, נעשה הצבעה, וייגמר הפרק הזה. זו החלטה שלי. נקודה. תודה רבה.

חבר הכנסת עובדיה עלי, אתה מנהל עכשיו את הישיבה.

### דן תיכון (הליכוד):

אני מבקש להזמין את טרנר.

### היו"ר ש' וייס:

להשיב פה, מעל דוכן הכנסת?

### דן תיכון (הליכוד):

— — — באותו מעמד. למה שחל יכול וטרנר לא?

### קריאות:

וגם את שבס.

### דן תיכון (הליכוד):

וגם את שבס.

## רן כהן (מרצ):

נדמה לי שהליכוד הציע לטרנר את ראשות עיריית תל-אביב.

## הצעות לסדר-היום

### מצב הביטחון בדרום-לבנון, ביש"ע ובחברון

## היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר-יומנו: מצב הביטחון בדרום-לבנון, ביש"ע ובחברון – הצעות לסדר-היום מס' 4621, 4625, 4628, 4629, 4633, 4641, 4646, 4670 ו-4655. ראשון הדוברים – חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת רחבעם זאבי.

## יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה להשתתף בצערן של משפחות אלגרבל, פרנקנטל ופריגל על מות יקיריהן בידי בני עוולה. השם ייקום דמם.

אנו נמצאים בימי בין-המצרים, ימים שבהם אירעו צרות רבות לעם ישראל במשך הדורות. בימים אלה חייבים להזכיר ולשנן לעצמנו את הגורם העיקרי לצרותינו בכל הדורות, והגורם הוא שנאת אחים. זו שנאה שלצערנו אנו חשים בה בימי בין-המצרים האלה. אנו שוכחים שהשלום האמיתי, הכן והנכון מתחיל בבית. הייתי מצפה מראש הממשלה שיתחיל ביוזמה של הידברות בתוך העם. עוד לא קרה בתולדות ישראל בעת החדשה, ששלושה שבועות ראשי האופוזיציה רוצים להיפגש עם ראש הממשלה ופגישה כזו אינה מתבצעת.

אנחנו מגנים ומוקיעים כל פעילות, ואפילו כל התבטאות קיצונית נגד ראשי המדינה, ראשי הצבא. אנחנו יודעים שהצלחתנו במאבק נגד תוכנית הממשלה, שאנחנו לא מאמינים בה, תלויה בתמיכה ציבורית רחבה. לכן אנחנו עושים כל מאמץ כדי למנוע תופעות חריגות גם ברגעים קשים, כשדם תושבים נשפך. לדעתנו, ראש הממשלה צריך להיות הראשון שמכתיב את הסגנון התרבותי בביטוייו ובהתנהגותו. ההתבטאות האחרונה שלו, שמפגיני הימין הם כמו צוררי ה"חמאס", היא תמוהה, חמורה, מיותרת, ונותנת לקיצונים לגיטימציה לקרוא לו בוגד, דבר שאותנו הוא מזעזע. אני חושב שהתבטאויות אלה של ראש הממשלה ושל חלק מהשרים נותנות הרגשה שהן מתוכננות כמסע הכפשה מאורגן נגד המתיישבים ביש"ע ונגד האנשים בעם שמתנגדים לתהליך.

אני שומע בזמן האחרון התבטאויות חמורות של אנשים שאומרים – זה דבר חמור, לא האמנתי שיהודים יכולים להגיד את זה על מנהיגיהם – שכביכול הממשלה אינה עושה די למניעת שפיכות דם יהודי, וזאת כדי להמאיס את החיים על אלה המתגוררים ביש"ע וכדי לגרום להם שיעזבו. קשה לי אפילו לומר את המלים האלה.

בכל אופן, בראש המדינה עומדים אנשים שעשו רבות למען ביטחון המדינה ויש להם חלק חשוב בבניינה, אבל ההרגשה הזאת נובעת ממעשיה של הממשלה. היום שר השיכון אמר, שנוצרה אווירה של חוסר ודאות, שמביאה אנשים למחשבה על עזיבת יהודה ושומרון. מי גרם לתחושה הזאת?

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

גם מהארץ.

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

לצערנו. יהודה ושומרון – זה לא הארץ שלנו?

אנו עדים, וזה קורה בשטח ואלה הן עובדות, למסע שיטתי נגד ההתיישבות ונגד המתישבים. העובדות הן פשוטות, אני אמנה אותן אחת לאחת, ואין אחד שיכול להכחיש אותן. יישובי יהודה ושומרון הוצאו מהעדיפות הלאומית. מסמך שבס רשמי, מפה מצוירת. יכלו לחכות שנה, אבל יש הסכמים. שנה וחצי לפני ההסכמים אומרים להם: אתם לא בעדיפות, אתם לא במפה. ילד בקריית-ארבע ישלם על גן-ילדים מחיר מלא. בדגניה, בכינרת, בטורעאן, בשפרעם – לא ישלם.

### **סאלח טריף (העבודה):**

גם בטבריה, גם בקריית-שמונה.

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

נכון, בחברון הוא ישלם אחרי 27 שנה שהוא לא שילם.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

כשהיה סבסוד מסיבי של המתנחלים, אתה מחית כל הזמן – – –

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

חבר הכנסת טמקין, אתה לא מבין מה אני מדבר. אני אומר מהיכן נבעה ההרגשה של המתנחלים שרודפים אחריהם. בשנה אחת אומרים שהם לא בעדיפות. אני רואה מפעל בגוש-עציון, וזו הסכמה לאומית, ובאים אלי ביום שישי ואומרים לי: עד עכשיו עבדנו עם משרד הביטחון, קיבלנו מכרזים; לפני שבוע שלחו לנו מכרז ואמרו: זו טעות, תחזירו, כי אתם לא בעדיפות, אתם לא תקבלו עבודה. לא נותנים לילדים שלנו חינוך כמו שצריך. את התמריצים למורים ביטלו. עבודות למפעלים שלנו לא ייתנו. אתה רואה כאן שורה של דברים שבהם הממשלה מתנכלת. מחירי התחבורה הציבורית, פניתי ובדקתי בכמה מקומות, הם יקרים יותר מאשר בארץ.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להפנות את תשומת לבך. אני חושב שחבר הכנסת ביבי, תחת הכותרת של מצב הביטחון בדרום-לבנון – – –

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

אני הגשתי הצעה אחרת.

### **היו"ר ע' עלי:**

סליחה, הוא מדבר על יש"ע וחברון.

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

כבוד סגן השר, אני לא העליתי את נושא דרום-לבנון בכלל, אני העליתי את מה שקורה בחברון וביהודה ובשומרון. אולי זה לא כתוב בצורה בהירה, ואני שמח להבהיר.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

הוא פתח במשלוח תנחומים, אחר כך הוא אומר – – – צריך להיזהר מאוד מחיבור בין השניים.

### **היו"ר ע' עלי:**

ידידי סגן שר הביטחון, היו הצעות אחדות לסדר-היום. חלקן עסקו בדרום-לבנון, חלקן עסקו ביהודה ובשומרון, חלקן בחברון, ונשיאות הכנסת הכניסה את כולן תחת כותרת אחת.

### סגן שר הביטחון מ' גור:

התוצאה חמורה מאוד.

### יגאל ביבי (מפד"ל):

5,000 יחידות דיור עומדות מול העיניים ביישובים, ולמתיישרים יש בנים גדולים שרוצים את הדירות, ואומרים להם: לא. זה איתות כפול, זה איתות למתיישרים: רבותי, פה לא נותנים יותר דירות. לא צריך לבנות דירות, הדירות קיימות. אומרים להם: לא, אתם לא תגורו שם, אנחנו מייבשים. זה איתות לשכנים שלהם: אל תדאגו, אנחנו לא מאכלסים, ותורם של האחרים יבוא. כל האיתותים והרגשות האלה הם דקירות בלבה של ההתיישבות. אין יותר פיתוח, לא סוללים את הכבישים הגדולים והמרכזיים שתוכננו. ממש אומרים להם: אנחנו רוצים לייבש אתכם, תעופו מפה, תלכו מפה.

הממשלה רוצה לערער את הביטחון, זאת ההרגשה של התושבים, על-ידי מעצרים מינהליים, דבר שלא היה. כל המכות האלה בשנה וחצי. מצד אחד מעצרים מינהליים, ומצד שני היא משחררת מחבלים, שאחד מהם כבר הספיק לעשות סיבוב שני בקריית-נטפים. התנהגות זו של הממשלה היא שמביאה לתחושה, שכאילו מפקירים גם את הנפש בידיהם המגואלות בדם של המרצחים.

רבותי, כולנו רוצים בשלום, רוצים באמת בשלום, אבל אני חושב ששלום מתחיל כשהודים וערבים יכולים לחיות יחד. אני זוכר שהייתי מבקר את אחי בקריית-ארבע לפני האינתיפאדה – – –

### אברהם פורז (מרצ):

— — —

### היו"ר ע' עלי:

סליחה. זמנו של הנואם תם ואני מבקש לאפשר לו לסיים.

### יגאל ביבי (מפד"ל):

בביקורי בקריית-ארבע לפני שמונה-תשע שנים, היו בשוק קונים, יהודים היו נוסעים במוניות ערביות, באוטובוס ערבי, משער-שכם עד קריית-ארבע, והתפתחו יחסי חברות וידידות. אני חושב שהשלב

הראשון של שלום איננו שלום שאתה עושה אותו בהסכמים, בניירות או בגדרות ובחומות, אלא ביחסים שמתפתחים.

### **אברהם פורז (מרצ):**

זה יחזור ויהיה כך אחרי שתהיה להם עצמאות.

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

אתה טועה. אתם מקימים גדרות, אתם עושים מחיצות, וכששלום לא יהיה בשטח בין בני אדם, לא יהיה שלום. אתם עושים אולי דרך קצרה, אבל הדרך הקצרה היא ארוכה.

אני רוצה לומר עוד שתיים-שלוש מלים. ההצהרות של ערפאת אתמול בתוניס מראות שהם לא שינו את דרכם. הפעולות שנעשות – אי-ביטול האמנה הפלשתינית, הם ממשיכים לדבר על ירושלים ועל מדינה פלשתינית, כל הדברים האלה, אם הם לא מדליקים אצלכם נורות אדומות, אם הם לא אומרים לכם: עצרו, אני לא מבין מה יעצור אתכם.

ועכשיו אני מגיע לדבר האחרון. אנחנו מדברים על גורל העם הזה, על גורל המדינה. חצי העם אינו שותף לעניין. אז בואו נידבר, בואו נקבע את הקווים האדומים, בואו נאחד את העם, את האופוזיציה עם הקואליציה. בואו להידבר אתנו. אנחנו לא אטומים, אנחנו לא סתומים, אנחנו יודעים מי שולט. בואו דברו אתנו. יש כמה קווים אדומים, ואני מבקש מכם שלא תגרמו לכך שהעם הזה יצא מגדרו ויעשה דברים שגם לדעתנו הם אינם בסדר.

אני פונה לממשלה וקורא לה להתחיל לדבר עם החצי השני של העם, כדי שנגיע לדברים מינימליים מוסכמים שאותם לא תחצו. תודה.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה לחבר הכנסת יגאל ביבי.

חבר הכנסת רחבעם זאבי, סלח רגע. בהתאם לסיכום שהיה כאן לפני כן, אנחנו נעשה עכשיו פסק זמן – – –

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

אבל המציעים אינם.

**היו"ר ע' עלי:**

תרשה לי רגע. השר שחל, האם אתה מסכים לחכות עד שהמציעים יגיעו?

**שר המשטרה מ' שחל:**

לא. אני לא הייתי כששניהם דיברו – – –

**היו"ר ע' עלי:**

אני מציע שנעשה עכשיו פסק זמן ונאפשר לשר שחל – – –

**רחבעם זאבי (מולדת):**

זה יהיה הוגן לחכות – – –

**היו"ר ע' עלי:**

הם יגיעו מייד.

**רחבעם זאבי (מולדת):**

הם היו כאן לפי סדר-היום שנקבע – – –

**היו"ר ע' עלי:**

הם יגיעו בכל רגע. הנה אני רואה שחבר הכנסת דוד מגן כבר הגיע. אני מניח שגם חבר הכנסת חגי מירום יגיע.

## הצעה לסדר-היום

### דוח מבקר המדינה בעניין שחל-טרנר

#### היו"ר ע' עלי:

נדמה לי שיהיה זה הוגן מאוד לאפשר לשר שחל לעלות לדוכן ולהשמיע את דבריו. אני חושב שאחרי שנה וחצי של עינוי, לא בדיוק עינוי דין, אבל מצב קשה שעבר השר שחל, התקבל עכשיו הדוח שהתקבל, שחילק לו הרבה מחמאות. כאן נשמעו דברים, וגם התקשורת נוהגת כאן בצורה לא הוגנת כלפיו, לכן לפחות מגיע לו שישמיע עכשיו את דבריו.

#### שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה בראש ובראשונה להודות לך גם על ההגינות וגם על האפשרות שנתת לי.

אני רוצה לומר לחברי הבית, שכשהועלו כאן הצעות לסדר-היום בנושא הזה, האמת היא שלא היה לי עניין בהן. לגבי הסתיימה הפרשה עם ההודעה החד-משמעית בדוח שהגישה מבקרת המדינה. בדברי ימי הכנסת, ואולי בחיים הציבוריים בכלל, מעטים מאוד המקרים שבהם עניין שהיה שנוי במחלוקת ועורר סערה ציבורית – וטען צד אחד: פגעו בי, עשו פעולה שהיא קשה לתיאור, היה בידוי ראיות, השמיצו, הקיזו דם במשך שנה וחצי – התוצאה שלו היתה כה חד-משמעית וכה ברורה לאורך כל הדרך, כפי שהיא מתבטאת בדוח הזה.

לאחר שהוגשו ההצעות לסדר-היום, חשבתי שלא יהיה זה נכון שאני אשיב עליהן. ואף שאני שר המשטרה והנושא נוגע למשטרה, ביקשתי מהשר שאחראי לנושא דוח מבקר המדינה, השר שטרית, שהוא ישיב על ההצעות. דבר אחד כן רציתי, רציתי להיות נוכח באולם המליאה, לשמוע את הדברים. משום-מה לא ניתן הדבר, ואני חושב שזה לא היה דבר הוגן, וגם לא מתקבל על הדעת.

רבתי חברי הכנסת, כזכור, אני הייתי זה שביקש להעביר למבקרת המדינה את בדיקת האירועים שהביאו להקדמת פרישתו של מר טרנר מהמשטרה. את דברי בפני הוועדה של הכנסת לענייני ביקורת המדינה ביום 14 באפריל 1993 סיימתי במלים: לי אין ספק בדבר אחד – כאשר העובדות תתגלנה, כל הדיבורים יהיו שונים. וכך אכן היה.

הוועדה לענייני ביקורת המדינה פנתה אף היא אל מבקרת המדינה, כפי שפנה גם מר טרנר, שאת נאומו באותו יום בפני הוועדה סיים במלים: אני מאוד אשמח, גם בשביל לנקות את האווירה וגם בשביל לנקות את השולחן, שמבקרת המדינה, ואני מאוד מבקש שתהיה זו מבקרת המדינה, כי אני כמו כולם סומך על שיקול דעתה ועל יושרה, היא תיקח את זה, תשמע ותגיב.

ובכן, השולחן נוקה, ונוקה ביסודיות. טרנר, לצערי הרב, מסרב לנקות את האווירה ולקבל באומץ לב את החלטת מבקרת המדינה. לי לא היה לרגע ספק שנהגתי באופן הממלכתי והטהור ביותר לאורך כל הדרך. ואני שמח כי כך גם נקבע בהחלטת מבקרת המדינה, ובצורה כה חד-משמעית.

החלטת מבקרת המדינה מעודדת אישי ציבור לדבוק בעקרונותיהם הצודקים גם כאשר הדבר אינו פופולרי. אני שמח שהיו לי כוחות הנפש ללכת עם האמת והצדק שלי עד הסוף. אני מודה שהייתי במתח מסוים לקראת פרסום החלטת מבקרת המדינה. חששתי מעט שאולי יצליח טרנר להטעות בשקריו אפילו את מבקרת המדינה, כפי שעשה בזמנו לתקשורת; אותה תקשורת, שנתנה לו סיוע רב, ואני יכול לומר כאן, בתזמורת מאוד מתואמת מראש, ולא מקרית, כפי שחלק ממנה ממשיך עד היום לעשות אותם דברים גם כאשר הדוח הוא חד-משמעי.

שאלה אחת מופנית לכל אחד מכם, וישיב עליה עם האמת הפנימית שלו. אילו קבעה מבקרת המדינה את ההיפך, האם מישוהו מאלה שכותבים מאמרים – כן יש לה סמכות או אין לה סמכות – היה אומר מלה אחת לטובתו של שחל אילו הוא הוקע כמי שכיזב ושיקר בפני הוועדה?

אני רוצה לומר לכם בגילוי לב, שיש רגעים בחיים שבהם אדם לא עושה חשבון, אלא רק עם האמת שלו. ואני אדם שמצליח לגלות איפוק רב. אינני אדם פתוח, אני אדם סגור מאוד. אני רוצה לומר לכם, שבמשך שנה וחצי לא אני ולא משפחתי ידענו רגע אחד של מנוחה. אני ידעתי שלא היתה לי יד כלשהי בשום דבר מאותם דברים שקריים שהטיח בי טרנר, ולא יכולתי ללכת ולהסביר לכל אדם שמה שנעשה היה עוול, שכוונתי היתה לא רק טובה אלא היתה לעזור לו, לעזור לו בהשגת מקום עבודה, להסדיר שלא יהיה בג"ץ, כי בג"ץ עמד להיות מוגש נגדו, וכן לגבי הצעת אי-אמון שהוגשה על-ידי הליכוד, ולדעתי בצדק. שהרי לא יעלה על הדעת שמפכ"ל משטרה ערב בחירות מוניציפליות יהיה מזוהה פוליטית.

ולא היה עיתונאי, החל בתקשורת האלקטרונית וכלה בתקשורת הכתובה, שלא מצא לנכון להשחיל עוד סיכה – למעט אולי עיתונאי אחד או שניים. ואני ידעתי שמדובר בשקר מאל"ף ועד תי"ו, אני ידעתי שהדברים היו בדיוק הפוכים.

היו גם חברי כנסת, בהם חבר הכנסת חגי מירום, שבכל פעם שעיתונאי כתב דברים לטובה, והיה עיתונאי אחד מ"הארץ" שכתב כך מהיום הראשון, הוא בא אליו והוקיע אותו ושאל מדוע הוא אמר עלי מלה טובה.

אני אומר לכם שאני עובד כאן, בבית הזה, עשרים וכמה שנים, ואני יודע שהיו כאן טרגדיות והיו דרמות, אבל במקרה הזה לא היה אפילו תחום של אפור, אלא היה בדיוק ההיפך. אני הזמנתי אלי את האיש ואמרתי לו: דע לך, הסערה מתקרבת. צא בעוד שמונה חודשים, אציע לך מקום עבודה. כשר התקשורת אני יכול להציע לך את רשות הדואר, קבל זאת. אבל אינני יכול להסכים שאיש משטרה לובש מדים יכול להיות איש שיש לו זהות פוליטית. גם אם הוא יהיה צדיק, אנשים לא יאמינו. בייחוד שיש אצלי רשימה של 50 ראשי רשויות שנחקרים על-ידי המשטרה ערב הבחירות. חלקם נמנים גם עם מפלגות אחרות, ואולי רובם.

אני פונה אל חברי, אל אלה היושבים כאן. מה אני מצפה מכם? אני מצפה שלאחר שנאמר מה שנאמר כאן באופן ברור וחד-משמעי, ומבקרת המדינה איננה מקלה בכתיבה שלה – אתם באמת

חושבים שקל לבוא ולומר שהאיש כיזב? והרי למעלה מעשר פעמים בדוח הזה היא אומרת "העמדת פנים"; היא אומרת שלא רק שלא ניסיתי להשפיע או להעדיף או להתערב, אלא בדיוק להיפך, האיש עצמו היה הגורם מיזמתו שלו. והדברים נאמרו.

מישהו מכם היה קם אחרי דוח כזה, מה הייתי מצפה ממנו? שיאמר מלה אחת, מלה אחת אחרי אותם 18 חודשים, יום יום, שעה שעה, שבהם הרגשתי את העוינות בציבור – והרגשתי אותה, וזאת אמת. הבאישו את ריחי, השמיצו עד הסוף. מה לא הדביקו? שיקומו ויגידו: הנה, אנחנו שמחים; אנחנו מאושרים שחבר שלנו בבית הזה יצא שהוא דובר אמת.

פוליטיקאים לא מפונקים בימי חייהם. בכלל, מלכתחילה אתה חשוד שאתה משקר. והנה מבקרת המדינה אומרת: שר המשטרה פעל ללא דופי. אני במקומכם, אופוזיציה או קואליציה, הייתי מרגיש גאווה, שהנה, מה שאומרים עלינו וחוסר האמון הזה שמודבק בנו אינם אמיתיים.

אנחנו אנשים הגונים בדרך כלל, ואני מאמין בכך, מאמין בכל היושר שאפשר לייחס לאדם. אני מאמין שאדם שממלא תפקיד חייב למלא אותו בצורה הטובה ביותר על-פי מצפוני, בלי משוא פנים, ביושר ובהגינות, ובוודאי אם הוא ממלא תפקיד של שר משטרה, תפקיד רגיש מאוד, שאתה דן בו בדיני נפשות.

כשאמרתי כאן, בפני הבית הזה, שאני לא אתערב בחקירה – תאמינו לי, מי שזה לא יהיה, גדול, אדם שלא מוכר, איש מפלגה כזאת או אחרת, לא תהיה התערבות בשום פנים ואופן, לא לכאן ולא לכאן – האשימו בדבר הכי רגיש שיש, באמינות, ביושר, ועל הגורם הזה ממשיכים לנגן, כי קשה לכמה אנשים לקבל את העובדה הזאת ולהשלים אתה. מוצאים להם מתחת לאדמה כל מיני סיבות.

ביקשו ממני להסביר דברים שלא היה להם מלכתחילה כל שחר. אני לא מאחל לאף אחד לעמוד במצב, שמולו מישהו משקר, ואתה צריך להתגונן, להסביר, כאשר מראש יש לך מקהלה מוכנה, שתוכננה מראש, עם משרד פרסום שפעל, עם ה"גרפיטי" שנכתב.

ואם מותר לי להיות אישי, מכל הכתובות שהיו על הקירות היתה כתובת אחת שפגעה בי עד הלב, עמוק מאוד. היתה כתובת אחת: "טרנר הוא משלנו, שחל לא".

### **משה נסים (הליכוד):**

איפה?

### **שר המשטרה מ' שחל:**

בדרך, בכביש על הגשר. אני שואל את עצמי: אני עליתי כנער. בחיים שלי לא ראיתי את עצמי מלבד דבר אחד – יהודי, ציוני ותו לא. שום דבר אחר לא.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

— — לא כדאי. זה לא case טוב.

## **שר המשטרה מ' שחל:**

אחרי 40 שנה שמישהו ישתמש במונח הזה – ואל תחשבו שזה ספונטני. אילו זה היה ספונטני, לא הייתי בא בטענה. ה"גרפיטי" נכתב על-ידי אנשים שאורגנו לכתוב אותו במקומות אלה. תאמינו לי שאני יודע על מה אני מדבר. אני יודע.

ללא ספק, אני שמח שהאמת יצאה סוף סוף לאור ושהוכח מעבר לכל ספק שלא היה כל רבב במעשי, וכי הטענות שניסו להדביק בי היו, בלשון עדינה, טענות בלתי אמיתיות, שהיו בהן כל הסימנים המסוכנים של שקר, של בידוי ראיות, של ניסיון להעליל עליה ושל ניסיון – שעד היום לא קיבל תשובה; האם מותר לשבת, לנהל משא-ומתן אם להיכנס לחיים הפוליטיים, ולהגיד אחרי זה: לא קרה כלום, ולהעביר את המתקפה לכיוון הנגדי, והדבר יזכה למחיאות כפיים מצד כמה אנשים פוליטיים, מצד התקשורת. כי על השאלה הזאת לא היה מענה. היא על חודו של עניין היתה צריכה להיחתך, בלי ויכוח. היא לא היתה דורשת כלום, יותר מהעובדה הזאת, שאכן היתה פגישה, היתה שיחה, היה דיון והיה דיבור בנוגע לכניסה לחיים הפוליטיים.

אדוני היושב-ראש, יש לי עוד מה לומר, אבל אני לא רוצה, גם ברגע זה, להיות פתוח לחלוטין. אולי האשנב הקטן הזה שפתחתי רק מעיד על עוצמת הרגשות המפעמים בי במשך כל התקופה. אני רוצה להודות לכנסת על ההקשבה.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לשר המשטרה.

יש הצעות אחרות. אתם עומדים על כך?

## **דן תיכון (הליכוד):**

כן, בוודאי.

## **היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת דן תיכון, בבקשה.

**דן תיכון (הליכוד):**

אני רוצה למסור הודעה אישית.

**היו"ר ע' עלי:**

בבקשה. לא, הודעה אישית לא עכשיו, בסוף הדיון.

**דן תיכון (הליכוד):**

לא, הודעה אישית בעניין הזה, כי הושמעו כאן כמה דברים שכוונו אלי.

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת דן תיכון, אתה רשום אצלי להסיר הצעה.

**דן תיכון (הליכוד):**

כן, אבל קודם הודעה אישית ואחר כך הצעה אישית.

**היו"ר ע' עלי:**

תסלח לי, עם כל הכבוד, חבר הכנסת דן תיכון, הצעה אישית – – –

**דן תיכון (הליכוד):**

אני חושב שהיתה כאן הודעה אישית.

**היו"ר ע' עלי:**

אם אתה רוצה, קח את המיקרופון ודבר, אבל לא הודעה אישית.

**דן תיכון (הליכוד):**

למה לא?

**היו"ר ע' עלי:**

כי הודעה אישית מוסרים בסוף הישיבה.

**דן תיכון (הליכוד):**

תסלח לי, אדוני היושב-ראש – – –

**היו"ר ע' עלי:**

אל תתווכח אתי.

**דן תיכון (הליכוד):**

אני לא רוצה להתווכח אתך, אבל כמדומני שהתשובה של השר שחל היתה במסגרת הודעה אישית.

**היו"ר ע' עלי:**

סלח לי, התשובה של השר שחל – – –

**יהושע מצא (הליכוד):**

זו לא היתה הודעה אישית.

**היו"ר ע' עלי:**

תרשה לי רגע. רבותי חברי הכנסת, אני מבקש שלא יחזור על עצמו הדיון שהיה לפני כן. אני לא ארשה לעשות זאת. השר שחל השיב בשם הממשלה.

**דן תיכון (הליכוד):**

לא.

**היו"ר ע' עלי:**

מה אתה אומר "לא"? הוא השיב בשם הממשלה.

**דן תיכון (הליכוד):**

בסדר, אתה יכול להחליט מה שאתה רוצה. אתה היושב-ראש.

**היו"ר ע' עלי:**

אני לא רוצה להחליט, אבל זה בדיוק העניין.

**דן תיכון (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, יש לי דקה. ברשותך.

**היו"ר ע' עלי:**

דבר בבקשה, זה בסדר.

**דן תיכון (הליכוד):**

רציתי להתייחס לגופו של עניין, אבל אני מוכרח לומר, לאור קריאתו של חבר הכנסת אלי דיין, שכאילו אמר: אכלת אותה, פישלת, חבר הכנסת דן תיכון – כיושב-ראש הוועדה אני רוצה לתאר את השתלשלות העניינים.

משפרץ הוויכוח בין השר שחל למפכ"ל דאז טרנר, העלה השר שחל את ההצעה שהנושא ייבדק על-ידי מבקרת המדינה. ואני אכן כינסתי את הוועדה לענייני ביקורת המדינה, לאחר שקיבלתי את הסכמתו של המפכ"ל דאז טרנר להציג את הנושא בפני הוועדה לענייני ביקורת המדינה. ואכן השר שחל טען את טענותיו, או ליתר דיוק, המפכ"ל דאז, טרנר, טען את טענותיו; הוא כבר היה אזרח. ועמדו בפני שתי בקשות לחוות דעת: בקשה לחוות דעת שהוגשה על-ידי חבר הכנסת דאז רוני מילוא ובקשה לחוות דעת שהוגשה על-ידי חבר הכנסת חיים אורון. לאחר שכל צד טען את טענותיו, ובהסכמת מבקרת המדינה, שהסכימה ליטול על עצמה את העניין ולבדוק אותו, אף שסברה שאכן מדובר בעניין קשה ומכאיב, החליטה הוועדה לבקש חוות דעת ממבקרת המדינה על-פי סעיף 21. יש לראות את חוות הדעת הזאת כאילו היתה דוח נוסף של מבקרת המדינה והיא עומדת כאילו היתה דוח נוסף. אני מניח שיתקיים דיון בוועדה וכל צד יוכל להשמיע את השגותיו.

רוצה אני להפנות את תשומת לבך לעניין אחר. יש כאן בעיה של מנכ"ל משרד ראש הממשלה. אני חושב שמה שטען טרנר – –

### **היו"ר ע' עלי:**

השר שחל, אני מציע שתישאר לרגע כי אני רוצה לסכם את העניין הזה, ברשותך. אני אציע תיכף משהו. חבר הכנסת דן תיכון, אתה מסיים?

### **דן תיכון (הליכוד):**

אני חושב שיש כאן קטע די גדול ודי חשוב, שעוסק בעמדתו של מנכ"ל משרד ראש הממשלה. אני חושב שיש חשש, ואולי יותר מחשש, לשיבוש הליכי החקירה. את הנושא הזה צריך לברר. פרשת שחל-טרנר נגמרה. פרשת שבס – מתחילה.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה. רבותי חברי הכנסת, הואיל והשר לא הציע שום הצעה, אני מציע להסתפק בתשובת השר. חבר הכנסת דוד מגן, האם אתה מסתפק?

### **דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, עיקר העניין זה ההתייחסות של התקשורת למבקר המדינה.

### **היו"ר ע' עלי:**

תיכף אני אגיע לזה. גם אני רוצה להתייחס.

### **דוד מגן (הליכוד):**

וההתייחסות למנכ"ל משרד ראש הממשלה. הנאום המרגש והאישי של השר שחל בהחלט משכנע, אבל הנושא צריך להישאר על סדר-היום.

### **היו"ר ע' עלי:**

כיושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה אתה יודע, כך אני מעריך, שלפי סעיף 21, בהמשך לדברים של חבר הכנסת דן תיכון, הנושא בוודאי יידון בוועדה בכל מקרה. אני מציע בהמשך למה שכאן נאמר, אבל אתם תחליטו – – –

### **דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, לדעתי יש חשיבות לכך שיהיה דיון במליאה.

### **היו"ר ע' עלי:**

האם חבר הכנסת חגי מירום מסתפק בתשובת השר?

### **חגי מירום (העבודה):**

כן.

### **היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת דוד מגן, אני מבקש ממך להסתפק בעניין זה, מפני שאני רוצה לומר לכם, הדוח הזה, שהוזמן על-ידי הוועדה, כפי שאמר חבר הכנסת דן תיכון, לפי סעיף 21, הוא כל כך ברור, כל כך החלטי, ונותן כאן באמת ציון לשבח לשר המשטרה אחרי שהקיזו את דמו. אז אנחנו נעשה כאן עוד הפעם סיבוב במליאה, להתחיל להקיז דם?

### **משה נסים (הליכוד):**

לא על זה.

**היו"ר ע' עלי:**

אני מעריך שהנושא הזה יידון בלאו הכי בוועדה לענייני ביקורת המדינה; הנושא יידון. נראה לי שזה גם לא הוגן לדון בסוגיה כזאת בלי לשמוע את מנכ"ל משרד ראש הממשלה, שישמיע את דבריו ואת גרסתו, והמסגרת המתאימה ביותר זו הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

**דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש ירשה לי משפט?

**היו"ר ע' עלי:**

בוודאי.

**דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אני מצטער על כך שנבצר מהשר שחל להגיע במועד ולשמוע את נאומי. אם נפריד את הנימה האישית, בתוכנו הוא לא שונה מהנאום של כבוד השר שחל. אין לי ויכוח עמו, ואמרתי יותר מזאת. יש כאן תופעה חמורה עם מנכ"ל משרד ראש הממשלה. יש תופעה חמורה לא פחות של מתקפה של חלק מכלי התקשורת על מבקרת המדינה, כשכל חטאה הוא שהיא ביצעה את מלאכתה באומץ וללא משוא פנים. שני הנושאים הללו ראוי שלא יהיו נחלתה הבלעדית של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, ושיידונו – –

**סאלח טריף (העבודה):**

— — —

**היו"ר ע' עלי:**

אני מבקש להפסיק.

**דוד מגן (הליכוד):**

– – במליאת הכנסת. בנאומי אמרתי בפירוש, שאני חותר לכך שמליאת הכנסת תביע אמון ותיתן גיבוי למבקר המדינה, בדיוק כפי שהוועדה עשתה זאת, ואין דרך להצביע על כך אלא לאחר דיון במליאה.

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת דוד מגן, הואיל ואתה בעל העניין, אני פונה אליך. הנושא הוא שחל-טרנר.

**רן כהן (מרצ):**

– – –

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת רן כהן, תרשה לי להשלים את דברי, עם כל הכבוד. הנושא כפי שהוגדר כאן – – –

**דוד מגן (הליכוד):**

ההצעה לסדר-היום שלי היתה ההשלכות הציבוריות שיש – – –

**היו"ר ע' עלי:**

אם כן, אנחנו מצביעים. זו זכותך, יש תקנון.

**רן כהן (מרצ):**

אני מבקש להעיר הערה שמצדיקה את עמדתך, אדוני היושב-ראש.

**היו"ר ע' עלי:**

אין פרוצדורה כזאת.

**רן כהן (מרצ):**

דוד מגן קיבל רשות דיבור.

**היו"ר ע' עלי:**

דוד מגן הוא בעל עניין. חבר הכנסת דן תיכון היה יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, היה לו עניין אישי, שהוזכר. הוא הגיש הצעה אחרת, במסגרת הזאת הוא דיבר. אתה רוצה להשמיע איזה דבר מהמקום, בבקשה. הוא הגיש הצעה אחרת, למה אתה אומר שהוא לא הגיש?

**רן כהן (מרצ):**

אבל לא זה הנושא שהוא דיבר עליו.

**היו"ר ע' עלי:**

מבחינת התקנון הוא דיבר במסגרת הצעה אחרת. אני לא שולט במה שהוא מדבר.

**רן כהן (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעיר.

**היו"ר ע' עלי:**

דבר מהמקום.

**רן כהן (מרצ):**

קודם כול אני מודה לך, אדוני היושב-ראש, על הרשות הזאת. אני אומר את הדברים באופן הכי תמציתי. אני מאוד מבקש מחבר הכנסת דוד מגן ומחבריו לכבד שני דברים. יש רגעים בבית הזה, שיש בהם גם איזו התרגשות אישית. לאחר הדברים של השר שחל, נדמה לי שמן הראוי היה לסגור את הדיון.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

— — —

**רן כהן (מרצ):**

מותר לי לדבר בלעדי המקהלה שלך? אני אומר עכשיו את דעתי. אדוני היושב-ראש, אני מבקש את הגנתך מפני הצעקנים.

**דוד מגן (הליכוד):**

הוא לא שמע את דברי.

**רן כהן (מרצ):**

שמעתי כל מלה. שמעתי את דבריך.

**דוד מגן (הליכוד):**

הנושא העיקרי הוא המתקפה שלוחת הרסן על מבקרת המדינה.

**רן כהן (מרצ):**

אני לא מבין למה כשדוד מגן מדבר, אני שומע. כשאני מדבר, הוא צועק. זאת הנורמה?

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת רן כהן — — —

**רן כהן (מרצ):**

אני התרגשתי כשמעתי את דבריו של השר שחל, שנאמרו מעומק הלב. נדמה לי שהכי תרבותי היה להפסיק את הדיון, וההמשך יהיה בוועדה.

בדיוק למקרה הזה קיימת הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

### דן תיכון (הליכוד):

---

### רן כהן (מרצ):

דן תיכון, אתה שם לב? אתה סותם פיות בדיבור שלך. תשים לב מה אתה עושה. אתה משתלט על הבית הזה, לא נותן לאיש לדבר. תסלח לי, עם כל הכבוד, מה אתה מדבר עכשיו? אני מדבר ברשות.

זה בדיוק המקרה הקלסי שבו הוועדה תצטרך לטפל בעניין. לכן הפסקת הדיון, קבלת ההודעה כפי שהצעת, אדוני היושב-ראש, היא הדבר הנכון והתרבותי. אני מבקש מחברי הליכוד גם לקבל זאת. תודה.

### היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אנחנו הולכים להצביע. השמעת את דברי, אמרתי את עמדתי בצורה החלטית, ברורה. זכותו של חבר הכנסת דוד מגן שלא לקבל. אני רוצה, למען הצדק, לומר, שחבר הכנסת דוד מגן נתן כאן הגנה מוחלטת למבקר המדינה ולדוח שלה, וממילא הוא בעצם תמך בשר שחל. לכן, בוא לא נסיט את הוויכוח לכיוון אחר. הוא נתן גיבוי מלא גם למבקר המדינה וגם לשר שחל, ובצדק, כמובן. אני מזדהה אתו, אמרתי, בכל לבי. כך שזו לא הבעיה וזה לא נושא שלי או של חבר הכנסת דוד מגן. הואיל והוא לא מסכים, ניגש להצבעה.

חבר הכנסת חגי מירום, יש לך רשות לחזור בכך, אם אתה רוצה.

### חגי מירום (העבודה):

אני לא חוזר בי, אני מסתפק בדבריו של השר.

### היו"ר ע' עלי:

רבותי, מי בעד הכללת ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת דוד מגן בסדר-יומה של הכנסת – יצביע.

### הצבעה מס' 3

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 16

נגד – 11

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ד' מגן בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ע' עלי:**

הנושא יכלול בסדר-יומה של הכנסת.

### **הצעות לסדר-היום**

#### **מצב הביטחון בדרום-לבנון, ביש"ע ובחברון**

**היו"ר ע' עלי:**

אנחנו חוזרים לנושא הראשון שהחילנו בו: מצב הביטחון בדרום-לבנון, ביש"ע ובחברון. כעת תורו של חבר הכנסת רחבעם זאבי. בבקשה. אני מתנצל על ההפסקה שהיתה. אחריו – חבר הכנסת רן כהן. לכל אחד שבע דקות. נא להסתפק בזמן הזה.

#### **רחבעם זאבי (מולדת):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, בסוף השבוע האחרון רצחו הפלשתינים את שרית פריגל, השם ייקום דמה, בחברון, ואת אריה פרנקנטל, השם ייקום דמו, ליד רמאללה. זה קרה אחרי שרבין חקר את ידיו בהנאה ואמר שיש ירידה משמעותית בהיקף הטרור. כאשר נוח לו – הוא נאחז בסטיסטיקה ומוצא בה צידוק למדיניות הנפל והכניעה שלו.

אנחנו יודעים שיש שלוש דרגות של שקר: הראשונה – שקר, השנייה – שקר וכזב, והשלישית – סטיסטיקה. ההישענות הזאת של רבין על הסטיסטיקה כהוכחה לצדקת דרכו הנלוזה בווייתורים לארגוני המרצחים קיבלה את המענה שלה בצומת גבעת-החרסינה, ליד קריית-ארבע ובבית הנטוש בכפר-עקב, ליד רמאללה.

בזמן שרבין לחץ את ידו של ערפאת, לחצו פלשתינים על ההדק והרגו יהודים. ראינו את שקשוקי הידיים והטלטלות שטלטל נשיא פלשתין את ידו של ראש מועצת היהודים. ראינו והתביישנו. האם רבין לא התבייש?

יש חלוקת עבודה אצל ארגוני הטרור, ולפיה ה"חמאס" ממשיך בפיגועים נגד יהודים ביהודה ובשומרון ובישראל, והוא לא עושה כך בשטחי הממשל הפלשתיני, כדי שלא להביך את אש"ף. "הג'יהאד האסלאמי" משלים את ה"חמאס" ועושה את המלאכה ברצועה, כשהוא מבצע ירי על סיורי צה"ל, על מתנחלים ועל יישובים. ואילו אש"ף ו"פתח", שחד הם, מתאפקים קצת כדי לתרום לאשליה של רבין וכדי להתרכז בדרישות נוספות מהיהודים, כמו שחרור אסירים, תדר ברדיו, פעילות מדינית ב"אוריינט האוס" בירושלים וכו'.

זהו סידור העבודה בין ארגוני המחבלים, וצריך להיות טיפוש או אטום כדי לא להבחין בכך. זהו סידור עבודה טוב ונוח לערפאת, כי הנה ממשיכים להרוג יהודים אבל לא באזורים שהוא שולט בהם, וזה מצדיק את זירוז התהליך וההעברה המהירה של יתרת ארץ-ישראל לשליטתו. יש לערפאת זמן וסבלנות, הוא ימשיך להרוג יהודים בשלב מאוחר יותר, לאחר שיקבל את כל מה שאפשר לקבל מהיהודים בדרכי נועם.

ארגון המחבלים שנקרא בשם "המשטרה הפלשתינית" איננו פורק את נשקם של ה"חמאס" ו"הג'יהאד האסלאמי" בעזה וביריחו. למה לו להסתבך במלחמת אחים? והרי הם עושים את השליחות הקדושה של הריגת יהודים. איזה צדיק – שמלאכתו נעשית בידי אחרים...

ערפאת עדיין לא ביטל את האמנה הקוראת להשמדת ישראל כי יש לו קשיים מבית וצריך להבין אותו – כך מסבירים סניגוריו בממשלת ביילין-שריד בראשותו של רבין. והרי עשינו אתו הסכם כי הוא "בעל הבית", כך אמרתם לנו, ואיזה מין בעל בית הוא שאיננו פורק את נשקם של מתנגדיו ואיננו מסוגל אפילו לקבל החלטה הצהרתית?

אבל יש הצהרות אחרות שהוא דווקא יכול לתת וגם נותן, כמו על המדינה הפלשתינית שתקום ובירתה ירושלים, או כמו הדרישות לשחרר את יריבו השיח' יאסין, המתואר בפיו כזקן, נכה וחולה מסכן. אבל אנחנו יודעים שהמסכן הזה ציווה להרוג את החיילים ספורטס וסעדון.

הם הורגים אותנו ואנחנו עסוקים ב"צעדים בוני אמון"; השר פרס מחפש "פתרון דתי ולא פוליטי" בירושלים. לשון אחר, להפקיר את מזרח-ירושלים לידי אויבינו בכסות ובמסווה של פתרון דתי. זה לא פתרון פוליטי אלא נכילות פוליטית של מי אשר איננו מאמין עוד בציונות ובמדינת היהודים.

הממשלה הזאת מחזיקה ב-5,000 דירות בנויות ברחבי יהודה ושומרון העומדות בשיממון, ומי שנכנס אליהן הוא פולש וחולין, רחמנא ליצלן.

כך הולכת וצומחת מדינת הרוצחים הפלשתינית, כשהיא מושקית בדם יהודי, עם נסיגות וויתורים מפליגים מצדנו, עם קברניטים שלנו שטומנים ראשיהם בחול ומוציאים אותו משם כדי לחייך לפריץ ולהתפרק מנכסים. רוסיה תיתן לערפאת משוריינים מסוג בי.טי.אר.; יוון תתרום מסוקים וסירות

משמר; יפן תעביר את חליפות המדים; פרס יגייס את הכסף ורבין ייתן את הכיסוי ואת ההחלטות ה"אמיצות".

אכן, היו לכוחותינו הישגים מבצעיים השבוע במלחמתם בטרור, כמו חיסול עלי עאצי וחסן עמודי בשכם או חיסול החוליה בחוף מצפון לראש-הנקרה, וצריך לברך את צה"ל על ההישגים האלה, אלא שהם לא יחסלו את הטרור, ומול כל הישג כזה מתייצב פוטנציאל גדול של מתגייסים חדשים, והם ימשיכו, הם ימשיכו. גם נוסחת הפלא של פתרון מדיני לא תחסל את הטרור והוא יגבר, עד שנתפכח בטרם תכסה אותנו הפורענות. תודה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. חבר הכנסת רן כהן, בבקשה. רבותי, נלמד מהדוגמה של חבר הכנסת זאבי, אשר הסתפק בשש דקות.

**רחבעם זאבי (מולדת):**

השארתי דקה לקריאות ביניים. חשבתי שכשאגיד מועצת היהודים זה יקפיץ את השמאל, שאני ממשיך את הממשלה שלנו למועצת היהודים.

**רענן כהן (העבודה):**

מרגע זה יש לך בעיה.

**רחבעם זאבי (מולדת):**

יש לי בעיה, יש לכולנו בעיה, שמושלת בנו מועצת יהודים.

**רענן כהן (העבודה):**

---

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, כאשר שיבחתי את חבר הכנסת רחבעם זאבי לא התכוונתי שהוא ינצל את הדקה.

## רחבעם זאבי (מולדת):

הנה הדקה.

## היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

## רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, היה לנו שבוע קשה של אסונות, והעם בישראל כאב – ואנחנו עמו לא רק בשבוע שעבר אלא גם בשבוע הזה – את הכאב הנורא של הקורבנות בדרום-לבנון, במלחמה המתמשכת, הבלתי נגמרת הזאת, בכוחות ה"חיזבאללה" למען חייהם של תושבי הצפון. אבל בשבוע שעבר גם חזר אלינו הטרור לאחר כמעט חודשיים שבהם היתה ירידה דרסטית בפיגועים וברציחות. הלכו מאתנו שרית פריגל, זכרה לברכה, מקריית-ארבע, שנרצחה על-ידי מחבלים ארורים, והחייל אריה פרנקנטל, זכרו לברכה, שנחטף ונרצח רצח נורא על-ידי טרוריסטים שידיהם לא יודעות אלא רצח ודם וזוועות, כולם מן ה"חמאס" ומ"הג'האד האסלאמי".

אדוני היושב-ראש, לא ידעתי שאנחנו מחולקים לשני עמים. לא ידעתי שיש בנו מי שכל חייו גדל ללא קרבות, ללא נפגעים, ללא טרור, שלא ידע מעולם סבל. הימין הישראלי מתנהג כאילו כל חייו חי על זרי הדפנה, חי ללא טרור, לא היה במזרח התיכון, הוא לא ידע מה הם החיים הללו. הוא רק שכח שאנחנו חיים בידיעה, שגם בתוך תהליך השלום הטרוריסטים קיימים, ועניינו של תהליך השלום הוא לגדוע את יכולת קיומם. וגדיעת יכולת קיומם איננה בהפסקת המשא-ומתן לשלום. אדרבה, אם יש מי שימית ויחנוק את הטרור – זהו תהליך השלום. זה לא מפריע לאותן הצלחות מהשבוע הזה, שבהן היחידות המעולות של צה"ל הצליחו לפגוע פגיעה קשה בטרוריסטים בשכם, בלב הקאסבה.

אותו ימין שיילל בשבוע שעבר על ממשלת דמים, אינו מוצא לנכון להיות גם ימין מהלל ממשלה, שביד אחת נלחמת בטרור וביד השנייה מוליכה לשלום, ובכל העתות הללו גם נלחמים ללא ליאות, יום ולילה, במעשי הטרור של הנתעבים באויבים שלנו.

אדוני היושב-ראש, מנין הדימוי הזה על חלוקת העבודה, כביכול, בין אש"ף ל"חמאס" – זה העושה שלום וזה העושה טרור? שקר, אין חלוקת עבודה ואין תיאום עבודה. אש"ף חדל להיות אויב לישראל במובנים של הטרור, והייתי אומר שגם במובנים המדיניים. אש"ף שולט בשטחו ומונע טרור. מי שקורא את החומר, מעמיק בתוכו ומתעניין, יודע שאש"ף עוצר כיום הזה טרוריסטים בתוך שטח עזה ובשטחים האחרים שהוא יכול, כדי למנוע ולסכל טרור. מה שממשלות הימין לא חלמו שיקרה, שאש"ף, הגדול בין ארגוני הפלשתינים, ייהפך למי שעוקר טרור מהשטח שבו הוא שולט, זה בדיוק מה שקרה. לכן, הצגתו כשותף של ה"חמאס", אין שקר גדול ממנה. יש יריבות ועוינות בין ה"חמאס" לאש"ף: זה עושה שלום וזה מנסה לרצוח את השלום, זה עושה הסדר ומקפיד על קיומו וזה עושה טרור כדי לחסל את ההסדר.

מה שכן מתקיים: מתקיימת, לדאבוני הרב – אני מוכרח לומר את זה – לא חלוקת עבודה, משום שאין קשר ישיר בין הימין הישראלי ל"חמאס" ול"הג'האד האסלאמי", אבל מתקיים כמעט תיאום עבודה, שבו כאשר יש שקט ושלווה, ה"חמאס" מזה, "הג'האד" מזה והימין הישראלי מזה בוכים, משום שאין פגיעות, השלום מצליח, ההסדר קורם עור וגידים, ויש תחושה של אנחת רווחה בציבור הישראלי. וכאשר יש רציחות, מי הם המתלהמים? גם ה"חמאס", גם "הג'האד האסלאמי" וגם הימין הישראלי. אלה מתלהמים כשיש רצח, ואלה מתלהמים כשיש רצח, ואלה בוכים כשיש שקט ושלווה, ואלה בוכים כשיש שקט ושלווה. זה נסבל שהציבור בארץ הזאת ילך אחרי מי שרק ממתינים לרצח הבא כדי להתנפל על הממשלה?

אומר לכם גם יותר מזה, ואני מאוד מקווה, אדוני סגן שר הביטחון, שאני לא מגלה סוד צבאי, ואני בטוח שאני לא מגלה סוד צבאי: במסמכים של אנשי ה"חמאס" ו"הג'האד האסלאמי" כבר נמצא המידע שלפיו הם מסבירים כיצד רצח יהודים יקומם נגד ממשלת ישראל, ודרך הימין הישראלי שיתקומם ויעלה על הממשלה, בדרך הזאת הם יצליחו, אולי, לטרפד את תהליך השלום. את זה לא אני כותב, את זה כותב ה"חמאס", את זה כותב "הג'האד האסלאמי", והימין הישראלי כאילו מנגן לפי המנגינה שאותה כותבים ה"חמאס" ו"הג'האד האסלאמי". וכל פעם הימין נופל מחדש לאותן זרועות.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים ואני רוצה לומר, שאינני יכול לעבור לסדר-היום על מידה מסוימת של צביעות, על מידה מסוימת של אי-עמידה בעוצמה, בכבוד, באומץ לב, נגד ימין קיצוני ונדליסטי, שיכול לקרוא לראש הממשלה "בוגד" ו"רוצח", ולאנשים בצבא "ל ולחיילים בצבא" – "בוגדים", "רוצחים" ו"משתפי פעולה עם אש"ף". ואיזה קול ענות חלושה. ראיתי מה קרה בשמאל כאשר היו דברים שלא גרמו לאסונות כאלה כבדים, איך ידענו לעמוד מול מיעוט קטן, מבוטל, ששיסה נגד ראשי ממשלה ושרי ביטחון בעבר.

רבותי, אני מחזיק לפני – פשוט אין לי זמן ולכן אני לא אקרא – כרוז שהוצא אל תושבי קריית-ארבע היקרים, לאחר הגידופים כלפי אלופי צה"ל וחייליו. מלת התנצלות אחת אין, מלת גינוי אחת אין, אחת, נגד הקיצונים שעשו את מעשי הבליעל האלה. לעומת זאת, מה יש? מסבירים לתושבים מדוע אסור לגדף את האלוף, משום שזה חוזר כמו בומרנג. זאת אומרת, חישובי כדאיות יש. לא שזה לא מוסרי, לא שזה לא מצפוני, לא שזה לא מוצדק, לא שזה נתעב, אלא זה עלול לגרום נזק תדמיתי למתנחלים. לא שחיילי צה"ל ראויים לכל הכבוד, הם אלה שהרגו את המחבלים בקאסבה של שכם ולכן הם ראויים לכבוד, להערצה, להתחשבות, להבנה, אלא – אם נגדף את חיילי צה"ל זה יזיק לתדמית של קריית-ארבע והמתנחלים. זה החישוב, ולא מלת גנאי אחת.

אדוני סגן שר הביטחון, אני סבור, ואני אומר את זה כאן באומץ לב: לעניות דעתי, יש גם גבול עד כמה כוחות הביטחון יכולים לסבול דברים. מי שמגדף ומקלל צריך להיות בבית-הסוהר, לא בשום מקום אחר.

### **נעמי בלומנטל (הליכוד):**

עוד מעט תכניס את כולם לבית-הסוהר.

**היו"ר ע' עלי:**

חברת הכנסת נעמי בלומנטל, הוא צריך לסיים.

**רן כהן (מרצ):**

אני יודע שאת תומכת בהם, אין לי ספק שאת תומכת בהם.

**היו"ר ע' עלי:**

אני מבקש לסיים.

**נעמי בלומנטל (הליכוד):**

— — — אתה מגזים. שונאי המדינה נעשיתם.

**רן כהן (מרצ):**

אני יודע שאת תומכת בהם, אבל אני לא תומך בהם ואני חושב שהם ראויים לעמוד לדין על המרדה ועל הסתה, בדיוק כפי שכתוב בחוק, ולא גרם אחד פחות.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה, חבר הכנסת רן כהן.

**נעמי בלומנטל (הליכוד):**

איזו הסתה.

**היו"ר ע' עלי:**

חברת הכנסת אסתר סלמוביץ – איננה. חבר הכנסת מיכאל איתן.

חברת הכנסת נעמי בלומנטל, תוכלי להעיר את ההערה שלך עד שחבר הכנסת איתן יגיע.

### **נעמי בלומנטל (הליכוד):**

אני חושבת שיש הרבה מן ההסתה במה שחבר הכנסת רן כהן מדבר על מפגינים. יש גבול לסתימת פיות. אתם תסתמו את הפה של כולם עוד מעט. תראו מה אתם עושים: מוכרים את המדינה לערבים, ל"חמאס", לאש"ף, ולאנשים אסור לדבר מלה.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה.

אחרי חבר הכנסת מיכאל איתן – חבר הכנסת רפאל איתן.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, בשבוע שעבר שילמנו מחיר דמים נוסף. בסוף השבוע, ביום השישי, נתבשרנו על מה שאירע קודם לכן – שרית פריגל, אריה פרנקנטל. סוף שבוע מכאיב, שני יהודים, השם ייקום דמם, נרצחו. מדוע, חבר הכנסת רן כהן? בגלל הליכוד?

### **רן כהן (מרצ):**

כן.

### **נעמי בלומנטל (הליכוד):**

איך אתה יכול לדבר כך?

### **רן כהן (מרצ):**

נשאלתי ואני משיב.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

התשובה שלך תיזכר לדיראון עולם.

**רן כהן (מרצ):**

מי שלא רצה שלום – – –

**נעמי בלומנטל (הליכוד):**

כך אתה מדבר?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

חבר הכנסת רן כהן, אתה מוליך למלחמת אחים.

**רן כהן (מרצ):**

אני?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתה, בתשובה שלך. ראש הממשלה נותן את הטון, ואתה, בתשובה המטופשת שלך – – –

**רן כהן (מרצ):**

מי קורא לאלופי צה"ל "בוגדים" ו"רוצחים" – אני או החברים שלך?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

תתבייש לך.

**רן כהן (מרצ):**

מי עושה את זה? החברים שלך.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתה לא שווה ויכוח. אני לא פונה אליך יותר. תתבייש לך. בושה וחרפה, לאן הגענו במדינה הזאת.

**רן כהן (מרצ):**

אתה פונה אלי? אני מתבייש, אבל אתם – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

יהודון עלוב שכמוך, יהודון עלוב שכמוך – – –

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה, רבותי – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתה מגן עליו?

**בנימין טמקין (מרצ):**

– – –

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

פוגרומצ'יק, יהודון עלוב שכמוך – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

"מה יפית" אתה רוקד, אתה חסיד הטרור — — —

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתה, המעודד של הטרור — — —

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — —

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה — — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

הליכוד אשם במעשי הרצח הנתעבים האלה?

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה — — —

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

מכרת את נשמתך לאש"ף, ל"חמאס", לגרועים שבאויבי ישראל — — —

**רן כהן (מרצ):**

מאחר שאתה חלאה — — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

משתף-פעולה שכמוך — — —

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה, רבותי, אני מציע — — —

**רן כהן (מרצ):**

כל החיים שלך לא תגרום — — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

משתף-פעולה. קראת לשרון רוצח. הלכת לליכוד, אתה מאשים את הליכוד. במקום להיאבק באש"ף  
הלכת בארצות-הברית לארגון תומכי אש"ף ואמרת — — —

**רן כהן (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

— — יש לנו מאבק משותף, לנו, לאש"ף ולי, נגד הליכוד. ועכשיו אישרת את זה בדבריו.

**רן כהן (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

איך אתה לא מתבייש?

**רן כהן (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

עד איזה שפל המדרגה אתה יורד?

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אנחנו צריכים להילחם נגד — — —

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — אויב משותף — — —

קריאות:

— — —

היו"ר ע' עלי:

— — — סליחה, רבותי — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — זה במקום להיאבק. עד איזו רמה הגעתם?

היו"ר ע' עלי:

— — — רבותי, תרשו לי רגע — — —

קריאות:

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — הליכוד — — —

בנימין טמקין (מרצ):

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

איך אתם לא מתביישים?

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה, אני מבקש, רבותי – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

– – –

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, תרשו לי רגע. חבר הכנסת איתן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

איך אתם לא מתביישים? איך?

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת איתן – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

מה זה "יהודון"? איזה מין ביטוי זה?

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה, סליחה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתם, באמירה שלכם, משתפים פעולה עם הטרור, נותנים לו הצדקה – – –

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

– – – מעודדים אותו, ואתם, כאן, באים – – –

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

אתה – – – מזמין בתגובות שלך. אתה לא מבין את זה?

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, היו כאן הרבה ביטויים מיותרים, גם האשמת הליכוד ברצח – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

אפילו בחוץ-לארץ לא קראו לנו יהודון.

**היו"ר ע' עלי:**

זה מיותר, זה לא במקום – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

זה ביטוי אנטישמי.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

תתביישו לכם.

**היו"ר ע' עלי:**

גם המלה יהודון מיותרת.

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — — אנטישמי.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתה תתבייש לך.

**היו"ר ע' עלי:**

— — — רבותי

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — — אנטישמי

**היו"ר ע' עלי:**

— — — אני מציע להוריד את הטונים — — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתם, באמירות שלכם, יותר גרועים מאנטישמים – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

– – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

האמירה שנאמרה כאן היום היא אמירה של יודנראט – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

אתה מאשים את הממשלה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

– – – יותר גרועה מהאמירות של האנטישמים – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

– – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

האמירה – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

אתה מאשים את הממשלה או לא?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

האמירה שנאמרה על-ידי חבר הכנסת רן כהן יותר גרועה מכל עלילת דם שנאמרה אי-פעם בתולדות היהדות והציונות – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

אתה מאשים את הממשלה – – –

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, אני מציע – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתם – – –

**היו"ר ע' עלי:**

תסלח לי רגע – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

בעלילות דם אתם מומחים, אתם מומחים בעלילות דם – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

– – –

**יוסף בא-גד (מולדת):**

מאשימים את הממשלה – – –

**היו"ר ע' עלי:**

סליחה, אני מציע – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

היום היה לנו דיון על אנטישמיות ואתה השתתפת – – –

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, אולי – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

אדוני היושב-ראש – – –

**היו"ר ע' עלי:**

אולי תרשה לי לדבר?

**בנימין טמקין (מרצ):**

היום היה לנו דיון על אנטישמיות ואתה השתתפת. תגיד לי אם בחוץ-לארץ מישהו היה קורא ליהודי:  
יהודון – – –

**היו"ר ע' עלי:**

אולי תרשה לי לדבר?

**נעמי בלומנטל (הליכוד):**

– – –

היו"ר ע' עלי:

סליחה, רבותי – – –

בנימין טמקין (מרצ):

– – –

נעמי בלומנטל (הליכוד):

– – –

בנימין טמקין (מרצ):

מה העניין? את לא צועקת כל הזמן שהממשלה אחראית?

היו"ר ע' עלי:

סליחה – – –

בנימין טמקין (מרצ):

– – –

נעמי בלומנטל (הליכוד):

– – –

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, סליחה, אני מבקש – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

הייתי צריך – – –

**היו"ר ע' עלי:**

אולי תרשו לי? עכשיו אני מבקש להפסיק.

**בנימין טמקין (מרצ):**

– – –

**היו"ר ע' עלי:**

אולי תרשה לי להגיב? אתה צועק ואינך מאפשר לי לדבר.

**יעקב שפי (העבודה):**

אולי נמחק את הדברים מהפרוטוקול?

**היו"ר ע' עלי:**

תסלח לי רגע. חבר הכנסת איתן, אני מבין לסערת הרגשות שלך שכאן הטילו זאת על הליכוד, אבל אני חושב שהביטוי "יהודון" איננו במקומו, יש לו קונוטציות לא סימפתיות, ואני מציע לך לחזור כך מהביטוי הזה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, הדברים שאמר כאן חבר הכנסת רענן כהן – – –

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת רן כהן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

סליחה, אני מתנצל בפני חבר הכנסת רענן כהן. האשמת הליכוד ברצח פריגל ואריה פרנקנטל היא עלילת דם שהיהודונים הגרועים ביותר לא עשו אותה – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

— — — הוא היהודון הגרוע ביותר. גדולי האנטישמים לא העזו לעשות את מה שעשה כאן חבר הכנסת רן כהן.

**בנימין טמקין (מרצ):**

אדוני היושב-ראש – — —

**היו"ר ע' עלי:**

אני מציע לך לבקש להסיר אחת מההצעות ולהגיב. איננו יכולים כרגע להמשיך בסערה הזאת. את דעתי אמרתי. אני מבקש כעת להפסיק עם זה. נא להמשיך.

**רן כהן (מרצ):**

אני מבקש – — —

**היו"ר ע' עלי:**

תגיד אחר כך. אני הסתייגתי מהדברים, ביקשתי מחבר הכנסת איתן לחזור בו, ואני רואה שהוא חוזר עוד הפעם על הביטויים. בשביל מה להגיב?

**בנימין טמקין (מרצ):**

— — —

**היו"ר ע' עלי:**

אני מבקש לשבת. סגן שר הביטחון, יש לך מה לומר?

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

אני אצטער מאוד אם חבר הכנסת מיכאל איתן לא יחזור בו מהביטויים יהודון ויודנראט. אני לא אמשיך להקשיב לנאום שלו. אני מצטער.

**היו"ר ע' עלי:**

הוא שמע את דבריו.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

עם כל הכבוד לאדוני סגן שר הביטחון — — —

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

לא אכנס לוויכוח — — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אתה לא תיכנס; אתה תצא מפה כמו שרביץ יוצא. אתם מסיתים נגדנו. בושה וחרפה שסגן שר הביטחון נותן גיבוי לאנטישמי שמאשים את הליכוד ברצח יהודים, והוא יוצא מהאולם.

**רון נחמן (הליכוד):**

סכנה לדמוקרטיה.

## היו"ר ע' עלי:

רבותי, אני – – –

## מיכאל איתן (הליכוד):

אתם גרועים יותר משונאי ישראל כי אתם מפלגים את העם שלנו מבפנים, בלי מורא. מה קרה לכם? עליכם לשלטון – הסתנוורתם. כל דבר מותר?

אני רוצה לעבור לעניין. עזות מצח כזאת. שרית פריגל ואריה פרנקנטל נרצחו כי הם מפריעים לאויבי ישראל להגשים את מטרותם; הם מפריעים לאויבי ישראל לסלק ולעקור את המפעל הציוני מהשורש. הם קורבנות של טרור שרוצה לפגוע בכולנו ולסלק אותנו מהמקום. הם מפריעים. למי הם מפריעים? – אומרים ל"חמאס", ואני שואל אתכם, האם המטרות של ה"חמאס" שונות מהמטרות ארוכות הטווח של אש"ף? לא הליכוד אמר, הרמטכ"ל של צה"ל, גורמי הביטחון קבעו בצורה פסקנית, שהמטרות ארוכות הטווח של אש"ף וה"חמאס" הן מטרות זהות.

ערפאת הגיע לרצועת-עזה ואמר: מכאן הדרך מובילה הלאה לירושלים, וקרא מייד לאנשי ה"חמאס" לאחדות לאומית על מנת להגשים את המטרות המשותפות. היום אנחנו קוראים בתקשורת, שמקור ביטחוני מוסר, שעשרות מבוקשים הפעילים ב"חמאס" וב"ג'יהאד האסלאמי" מנסים להגיע מהגדה המערבית ליריחו כדי למצוא מקלט בחסות השב"כ הפלשתיני. מקור ביטחוני מוסר, כי כמה עשרות מבוקשים הצליחו לברוח ליריחו, ורבים אחרים מנסים לעשות זאת. לא הליכוד. גורמי הביטחון מראים לנו שה"חמאס", אולי רוצחי פריגל, אולי רוצחי אריה פרנקנטל, אולי אלה שיורים במארבים על חיילי צה"ל, הם בורחים לחסות השב"כ הפלשתיני, שם הם מרגישים נוח, שם הם מרגישים בעיר מקלט, שם הם יכולים לתכנן עוד ועוד פיגועים. למה? כי המטרות זהות. יש כאן שיתוף פעולה. במקום להילחם בשיתוף הפעולה הזה, מופיעים כאן ואומרים: הליכוד אשם, הליכוד זה ה"חמאס".

בהסכם הזה יש מחויבות. בהסכם בעניין עזה ויריחו, בהסכם שבו מסרנו לאש"ף הכול, קיבלנו התחייבות: "שני הצדדים ינקטו את כל האמצעים הנחוצים כדי למנוע מעשי טרור, פשע ועוינות המכוונים נגד כל אחד מהם".

ממשלת ישראל, בצדק, מוציאה צווים מינהליים, פועלת נגד ארגונים, מוציאה אותם אל מחוץ לחוק, רודפת את מי שרוצה – לא לבצע פעולות מחתרת אלימות, אלא להסית לאלימות. היא נוקטת אמצעי זהירות כדי שמעשים כאלה לא יצאו לפועל: מעצרים מינהליים, פירוק הארגונים. ושם – עיר מקלט, ושם – חיבוקים לארגוני הטרור, ושם – קריאות לשיתוף פעולה, ושם – קריאות לאחדות לאומית.

וכך, מול עינינו, יריחו ועזה הופכות מקלט לטרור, אזורי טרור שמהם מתוכננים ויבוצעו פיגועים, וממשלת ישראל לא תגיד מלה רעה, חלילה, כי אולי ההסכם יראה לא טוב. הביטחון – לא חשוב, דם יהודי – זניח, אסור לתבוע מערפאת את ביצוע ההסכם, כי אם תובעים מערפאת לנקוט אמצעים, יקרה אחד מהשניים: ערפאת יסרב, מה יהיה? יעמידו את הממשלה הזאת ככלי ריק, היא אינה עומדת על ביצוע ההסכם. הבטיחו לנו שההסכם הזה ימנע את הטרור, ואנחנו רואים עובדות מוצקות,

שההסכם הזה מביא לכך שיש שטחים בארץ-ישראל ההופכים לבסיסי טרור, למקלט למבצעים לאחר מעשה.

ולכן, לא דה-לגיטימציה לליכוד, לא סכסוכים כלפינו, לא הטחת האשמות, לא הסתרת האמת. לא נורא להגיד: אנחנו אפילו נעמיד את ההסכם הזה בסכנה אם הוא לא ישרת את מטרתו הבסיסית, שלום. אבל במקום זה – ובזה אני מסיים – ראש הממשלה מסית את אנשיו נגד יותר ממחצית העם. הוא לא פועל לאחדות לאומית, הוא לא צריך לקרב את השורות. יש ברית חדשה: אש"ף ורבין נגד הליכוד וה"חמאס". ואני חוזר ומזכיר: המטרות של ה"חמאס" והמטרות של אש"ף – לא על-פי הליכוד, על-פי גורמי הביטחון –

### **משה פלד (צומת):**

על-פי הרמטכ"ל.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

– על-פי עדות הרמטכ"ל – הן מטרות זהות, ומכאן שכל מי שקובע את המשוואה הזאת, הוא בעצמו גורם לכך שהוא מסייע להגשמת המטרות ארוכות הטווח הללו, גם אם הוא פועל בשוגג.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן.

חבר הכנסת רפאל איתן איננו באולם. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

אני מציע, כאשר חבר הכנסת מיכאל איתן יושב על כיסאו, שיחשוב אם אינו חוזר בו מהביטוי יהודון ומביטויים אחרים שהוא השמיע כאן.

### **רענן כהן (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר – – –

### **היו"ר ע' עלי:**

אם הוא ירצה לחזור בו, נאפשר לו זאת אחר כך.

**רענן כהן (העבודה):**

אדוני סגן שר הביטחון – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

כשהשמיץ פה חבר הכנסת – – – ואותי הוא לא יכול לשמוע.

**רענן כהן (העבודה):**

מיקי, דיברת הרבה. חבר הכנסת מיקי איתן, אני רוצה לפתוח ולומר – – –

**רון נחמן (הליכוד):**

מיכאל איתן.

**רענן כהן (העבודה):**

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני אומר את זה בידידות, תסתכלו לאיזו רמה אנחנו יורדים. אילו הקלטת  
– – –

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת רענן כהן, למען הצדק וההגינות, נאמר כאן גם דבר חמור מאוד, שהליכוד אשם ברצח  
של פריגל.

**רענן כהן (העבודה):**

לא, אני מפריד.

**היו"ר ע' עלי:**

יש גם איזו הגינות.

**רענן כהן (העבודה):**

נדמה לי שלא צריך לומר את הדברים האלה ולא צריך לומר – – –

**משה פלד (צומת):**

מה נאמר, כבוד היושב-ראש? מה נאמר על הליכוד?

**רענן כהן (העבודה):**

לא צריך לומר – – –

**היו"ר ע' עלי:**

לא חשוב, שני הביטויים לא היו במקומם, לא של חבר הכנסת מיכאל איתן ולא של חבר הכנסת רן כהן.

**רענן כהן (העבודה):**

לא, אני לא חושב שהדברים האלה צריכים להיאמר. הדברים האלה לא צריכים להיאמר, מיקי. לא הדברים האלה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

— — —

**רון נחמן (הליכוד):**

ועדת האתיקה.

### **משה פלד (צומת):**

כן, ועדת האתיקה.

### **רענן כהן (העבודה):**

רבותי, יושבים בני נוער ביציע ומסתכלים עלינו, ועם ישראל צופה בטלוויזיה ורואה כיצד, באיזו צורה, באיזה סגנון ובאיזה אופן אנחנו, נבחרי העם, מציירים את עצמנו. נדמה לי שאנחנו צריכים להתבייש בהופעה הזאת שהיתה כאן במליאה, ואני לא קובע כאן מעבר למה שנאמר, והלוואי שיכולנו למחוק מהפרוטוקול את הדברים שנאמרו, ושהיושב-ראש יוכל למחוק בסופו של דבר חלק מהדברים שלא היו צריכים להיאמר ושנאמרו.

### **משה פלד (צומת):**

פנית לראש הממשלה שימחק את הדברים שלו מהפרוטוקול?

### **רון נחמן (הליכוד):**

— — לא פונים אליו.

### **משה פלד (צומת):**

פנית אל מי שמשתלח יותר במחצית העם, וזה ראש הממשלה שלך?

### **רענן כהן (העבודה):**

אולי הגיע הזמן שדברים ייאמרו גם עם תוכן, אולי הגיע הזמן שהדברים שלך ייאמרו גם עם תוכן.

### **היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת משה פלד, חבר הכנסת רענן כהן, סליחה רגע.

### **רענן כהן (העבודה):**

אתה לא היית כאן. נאמרו כאן משני הצדדים דברים שלא לעניין, דברים מיותרים שלא צריכים להיאמר. עם ישראל מסתכל בנו, ותדאג קצת גם לעם ישראל.

### **היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת רענן כהן וחבר הכנסת משה פלד, רבותי, אני כאן לא צנזור, אני לא יכול למחוק דבר מהפרוטוקול. פניתי וביקשתי. אני חושב שהרבה ביטויים כאן לא היו במקומם, היו מיותרים לחלוטין, אבל זה עניין של האומרים. אני לא יכול למחוק שום דבר. כאן כל אחד יש לו זכות דיבור והוא יכול לומר ככל העולה על רוחו. בזה הסתיים העניין. נא להמשיך בנאום.

### **רענן כהן (העבודה):**

לבקש בהחלט מותר. אני מבין שזה מה שמקובל. אגש לגופו של עניין ולא אכנס לפולמוס, שהיה מיותר.

אדוני סגן שר הביטחון, תסכים אתי שבלבנון מתקיימת מלחמה של ממש.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

מאשימים את הליכוד ברצח והוא יושב ושותק, לא מוציא מלה. אין לך – – –

### **רענן כהן (העבודה):**

חבר הכנסת מיקי איתן, נדמה לי – – –

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

אנחנו לא ישראלים אמיתיים, בלשוננו של ראש הממשלה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

תתבייש – – –

**בנימין טמקין (מרצ):**

חבר הכנסת מיקי איתן, תהיה אמיץ, כמה פעמים עלייתם ואמרתם – – – זו אחריות הממשלה?

**משה פלד (צומת):**

נכון, זו אחריות הממשלה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אמרנו פעם אחת דבר כזה – – –

**רענן כהן (העבודה):**

רבותי, כל נאום כזה – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

---

**רענן כהן (העבודה):**

תאמינו לי, חברי מהליכוד, עם ישראל ישפוט אתכם. כל נאום כזה – פחות מגדטים, תאמינו לי.

**דן תיכון (הליכוד):**

נו, אז אתה מרוצה?

**רענן כהן (העבודה):**

לא, אני לא מרוצה, כי אני דואג לעם ישראל מעבר לצד האלקטורלי. נאומים כאלה אין מקומם כאן, בבית הזה.

## היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת רענן כהן, כדאי – – –

## רענן כהן (העבודה):

אני רוצה להתחיל בדברי, אבל הוא לא נותן לי. כל פעם אני מתחיל – – –

## היו"ר ע' עלי:

כדאי שתתחיל בנאום שלך. עזוב את זה.

## רענן כהן (העבודה):

אמרתי שאני מאמין שהיום מתקיימת מלחמה בלבנון, ולצערנו, אנחנו נתבעים לשלם לא אחת בדם בנינו, המשרתים בצה"ל במלחמה הזו.

לבנון היא ארץ הנשלטת באופן גלוי על-ידי דמשק. שום דבר לא זז בה ללא אישור של אסד. לכן, כאשר אסד מעוניין בכך, שורר שקט בלבנון, וכאשר הוא איננו מעוניין בכך, יש הסלמה. וכשאסד מעוניין במפגש מוצלח עם הנשיא קלינטון, למשל, או בדעת קהל חיובית, הוא דואג לכך שגבול הצפון יירגע. התנהגותו של אסד מעוררת את השאלה שכל מדינת ישראל מתחבטת בה: האם מעשים אלה של אסד באים כדי להשיג משהו, בעיקר מהאמריקנים, או שאסד באמת מתכוון לשלום אמיתי?

המתיחות בגבול הצפון ראויה לתשומת לב מרובה מצדנו, משום שה"חיזבאללה" רואים את עצמם מתחזקים בכל פעולה שהם מבצעים נגדנו ומתייחסים בצורה שונה לקורבנות שהם מאבדים כתוצאה מתגובתנו. ה"חיזבאללה", אדוני סגן שר הביטחון, איננו גוף סורי הפועל למען אינטרסים סוריים, אלא הוא גוף לבנוני שיעי, הפועל למען אינטרסים אירניים, ולא כפי שאסד אומר, שהוא פועל למען אינטרסים לבנוניים טהורים.

שמירת עצמאותה של לבנון איננה בראש מעייניו של אסד, להיפך, הרי הוא עצמו כבש את לבנון; ה"חיזבאללה" פועל לקדם את המהפכה האסלאמית בלבנון, ובמסגרת זו ישראל מפריעה לו. עובדה שה"חיזבאללה" מקבל את כלי הנשק שלו, בכלל זה טילים, "קטיושות", מאירן, והכול עובר דרך שדה התעופה של דמשק.

לו היתה סוריה מעוניינת בכך, היא היתה יכולה להפסיק את העברת הנשק לארגוני הטרור, לארגון ה"חיזבאללה", אך כנראה סוריה בוחרת להשתמש בארגונים טרוריסטיים כמו ה"חיזבאללה" וארגוני הסיור הפלשתיניים כדי לקדם את מטרותיה שלה. לכן, לא פלא שאפילו לאחר פגישת קלינטון עם אסד לא הסירה ארצות-הברית את סוריה מרשימת המדינות התומכות בטרור.

צריך לזכור, שסוריה מחזיקה בצבא הסדיר הגדול ביותר במזרח התיכון ורוכשת ללא הפסק מערכות נשק קונבנציונלי חדישות, בעיקר נשק יבשתי, טנקים ותותחים. נוסף על כך היא מצטיידת בטיילים לפגיעה באזורים מאוכלסים, טילים שהם בעלי טווח פגיעה המכסה את שטח ישראל. סוריה גם רוכשת אמצעים לייצור נשק בלתי קונבנציונלי, ויש לתת את מלוא תשומת הלב וכובד הראש להתחמשות מסיבית זו.

ההצטיידות הזו של סוריה בנשק חייבת להיות מובאת בחשבון במגעים ובמשא-ומתן, וישראל חייבת לקבל פיצוי על כך במטבעות שונים של זמן, מרחב פעולה ואמצעים נוספים.

רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הביטחון, עלינו להוכיח דבקות במדיניות אחת לאורך הדרך הקשה והמתישה הזאת. אל לנו לסטות ממנה גם, ודווקא, כאשר היא עומדת במבחן הקשה של פגיעה בנו על-ידי כוחות עוינים מבחוץ, או במבחן הקשה של ביקורת קשה מבית – שמענו כאן היום את הביקורת הקשה בצורה קיצונית, שאיננה ראויה.

כפי שתמיד חונכנו, אסור לנו לפחד נוכח התחמשותה של סוריה, שנמשכת ללא הפסקה. אבל בהחלט יש לתת את הדעת על כך שאין לנקוט מדיניות המשנה את הסגנון. מחד גיסא צריכה להיות גמישות, מאידך גיסא צריכה להיות קשיחות כלפי הצד השני. עלינו לשמור על אמינות ודבקות במדיניות ובמטרות שאותן אנו מציבים לעצמנו ואסור שתתלוו למטרות טקטיות ואסטרטגיות אלו הרגשת חולשה, משום שהחולשה תתבטא בהופעת לחצים בחזית האחרת.

נושא האמינות צריך לבוא גם מן הצד השני. כוונותיו ארוכות הטווח ואמינותו של המנהיג הסורי עומדות בסימן שאלה, ואנחנו רואים זאת גם בימים אלה של תהליך השלום. לעומת זאת, ניתן להביא דוגמה מן ההיסטוריה. סאדאת, אשר ב-1977 הבין בחוכמתו את משמעות חוסר האמון בינינו לבין מצרים, הגיע לירושלים, ובכך הצליח להפיל מחסום פסיכולוגי זה שהיה קיים והשכיל לפזר את ענני הערפל מעל כוונותיו. סאדאת ניסה, וגם הצליח, לשכנע את הציבור הישראלי שמצרים תדבוק בשלום עם ישראל משום שהיא רוצה, יכולה ומוכנה לעשות זאת.

כיום, לא תמיד משדר אסד כלפי הציבור בישראל וכלפי הדרג המדיני שלה מדיניות ברורה, ולא ברור מה תפיסתו של העם הסורי לגבי תהליך השלום.

אדוני סגן שר הביטחון, אני יכול לקרוא לנשיא הסורי לבוא לכאן, למדינת ישראל, כפי שעשה אסד, ולומר בגלוי שפניו לשלום.

## **קריאות:**

סאדאת.

## **היו"ר ע' עלי:**

כפי שעשה סאדאת.

## **רענן כהן (העבודה):**

כפי שעשה סאדאת. אמרתי אחרת? אני מתנצל, אני שמח שהבנתם את כוונתי. הוא צריך לבוא לכאן ולעמוד על הבמה הזאת ולומר: אני רוצה ללכת בדרכו של סאדאת לשלום במזרח התיכון, כי הפתיח של השלום במזרח התיכון הוא בסוריה. אם אנחנו נוכל להגיע עם סוריה להסדר של שלום, נראה מזרח תיכון חדש, עם פחות קורבנות ופחות דם, מזרח תיכון עם פתיח חדש שבו נמצאים כל האזרחים והעוצמות האפשריות. אני מתפלל ליום הזה, שבו נוכל להתחיל בתהליך החדש.

לסיום, אדוני היושב-ראש, אני פונה אליך להוריד מן הפרוטוקול אותם דברים שנאמרו כאן, ואלה שאמרו אותם יגידו שהם מסכימים לכך.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה, חבר הכנסת רענן כהן. חבר הכנסת משה גפני, בבקשה. אחריו, האחרון – חבר הכנסת טלב אלסאנע.

רבותי חברי הכנסת, הבהרתי לכם שאני לא יכול לגרוע ולו מלה אחת מפרוטוקול הכנסת. אמרתי את מה שאמרתי, ובזה נגמר העניין.

בבקשה, חבר הכנסת גפני.

## **משה גפני (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת – – –

## **היו"ר ע' עלי:**

חברים, יש לנו סדר-יום עמוס כל כך, שצריך להתפלל חזק כדי שנסיים אותו בשעה 02:00-03:00.

## **דן תיכון (הליכוד):**

אם אבוא ב-24:00, זה יהיה במחצית?

### **היו"ר ע' עלי:**

אני חושב שזה יהיה באמצע סדר-היום. תארו לכם שהיום אני צריך לנהל את מליאת הכנסת עד תומה, עד נעילתה. אני מבקש לגלות התחשבות, לעמוד בלוח הזמנים ולא להפריע לנואמים.

### **משה גפני (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני סגן שר הביטחון, אנחנו נמצאים בימי בין-המצרים, בתשעת הימים עד תשעה באב.

### **עוזי לבדאו (הליכוד):**

אתה בטוח שבקואליציה יודעים מה זה בין-המצרים?

### **משה גפני (יהדות התורה):**

אנסה להסביר, גם לאופוזיציה.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

אני לא בטוח שהייתם עומדים בתחרות.

### **משה גפני (יהדות התורה):**

ולא חרבה ירושלים אלא בגלל שנאת חינום. אני פונה לאופוזיציה, שאני חלק ממנה, ואסביר מדוע, לגלות אחריות גם בוויכוח הקשה והנוקב הקיים בין שני חלקי העם ולנסות להגיע לרמת ויכוח תרבותית.

מעבר לכך, אדוני סגן שר הביטחון, האופוזיציה היא אופוזיציה. מי שנמצא בשלטון ונושא באחריות הישירה למעשים הטובים, או למעשים שאינם כאלה, בחיי היום-יום, חייב בראש ובראשונה לדעת, שהעם חצוי ומחולק לשניים. ההתבטאויות של ראש הממשלה – אני מצטער שהוא לא כאן – שמסיתות וגורמות להורדת רמת הוויכוח לדרגות שמביאות לקיצוניות בשני הצדדים, גובלות בחוסר אחריות.

אדוני סגן שר הביטחון, אתה ידוע כאיש שמנסה לבוא אל המתיישבים ביהודה ובשומרון ובמקומות אחרים. אני פונה אליך לנסות למתן את הדברים ולהסביר אותם. אתה יודע שיש מחלוקת קשה בעם. תאמר את זה לראש הממשלה, שגם ייזהר בהתבטאויותיו, שגם ייזהר בדרך שבה הוא מציג את דבריו. הוא צריך לדעת שהוא צריך לעמוד לביקורת. הרבה אנשים באופוזיציה היו מעדיפים להיות במקומו ולשמוע את הביקורת.

ארגוני המחבלים חידשו בימים האחרונים את גל מעשי הפיגועים נגד חיילי צה"ל ונגד אזרחים, ואלה הגיעו לשיא חמור ואכזרי בחטיפתו וברציחתו של החייל אריה פרנקנטל, השם ייקום דמו, ממושב גמזו, וברציחת שרית פריגל, השם ייקום דמה, מקריית-ארבע, בפיגוע ירי ליד גבעת-החרסיה.

רבותי חברי הכנסת, אנחנו נמצאים בתהליך שמכונה תהליך שלום. לא היתה לנו מלחמה עם הפלשתינים. היינו במלחמות עם המדינות השכנות לנו. היינו במלחמה עם מצרים, שהיתה הגדולה באויבות שלנו.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

מתי לא היתה לנו מלחמה עם הפלשתינים?

### **משה גפני (יהדות התורה):**

לא היתה מלחמה עם הפלשתינים. ב-40 השנים האחרונות היתה מלחמה עם מצרים, היתה מלחמה עם ירדן, היתה מלחמה עם סוריה. הבעיה שלנו עם הפלשתינים היתה, במשך כל השנים האלו, מעשי טרור, פיגועים. הם לא באו עם טנקים. הם לא באו עם מטוסים. הבעיה הקשה שלנו היתה עם הפלשתינים, שאתם אנחנו היום בתהליך שמכונה תהליך שלום. היתה בעיה של פיגועים, של טרור, של הריגה ורציחת יהודים, גברים, חיילים, נשים וטף. זאת היתה הבעיה. ולא השתנה דבר.

אני וחברי היינו ועודנו גם היום בעד שלום עם השונאים שלנו, עם הערבים. אבל השלום איננו ערך שעומד בפני עצמו. השלום הוא מטרה כדי למנוע פגיעה ביהודים. על-ידי התהליך הזה, שאנחנו נמצאים בעיצומו, לא נמנעו, לצערי הרב, מעשי ההרג והרצח המתועבים, שנעשו גם לאחרונה, ולצערנו גם קודם, והם ממשיכים. לא מנענו את התהליך הזה. בשבילנו זה גם לא משנה איך קוראים להם. יכולים לקרוא להם "פתח", יכולים לקרוא להם אש"ף, יכולים לקרוא להם "חמאס" ויכולים לקרוא להם "ג'יהאד אסלאמי". אנחנו נמצאים בתהליך עם העם הפלשטיני, שממשיך להרוג בנו.

הפריעו לי בהתחלה ואני מבקש הארכה.

### **היו"ר ע' עלי:**

מי הפריע לך?

**משה גפני (יהדות התורה):**

הפריעו לי בהתחלה.

**היו"ר ע' עלי:**

אתה הפרעת לעצמך. התחלת בסיפורים על הליכוד ועל האופוזיציה. אבל אתה יודע מה? – קח עוד דקה.

**משה גפני (יהדות התורה):**

אדוני סגן שר הביטחון, אני רוצה שתדע: על-פי ההלכה, אין דבר העומד בפני פיקוח נפש, מלבד שלוש העבירות שעליהן נאמר "ייהרג ובל יעבור". אני רוצה לצטט לך את מה שכותב ה"חזון איש".

**עוזי לנדאו (הליכוד):**

עם ישראל קיימן כל השנים, ובין-המצרים, ולמרות זאת הבית נחרב.

**משה גפני (יהדות התורה):**

"ודאי דלא מיקרי ספק פיקוח נפש בדברים עתידים, שבהווה אין להם כל זכר. ובאמת שאין אנו בקיאים בעתידות, ופעמים שמה שחשבנום להצלה מתהפך לרועץ, והלכך אין דנים בשביל עתידות רחוקות."

הנושא של פיקוח נפש הוא פיקוח נפש מייד. אומר מפכ"ל המשטרה ואומרים גורמי הביטחון: אנחנו צפויים לשנים רבות של מעשי טרור, ואנחנו הולכים לתהליך – כשבתהליך הזה מבחינת פיקוח נפש עבורי זה הערך העליון, לפני תהליך שלום ולפני כל דבר אחר – אנחנו הולכים למצב שבו מעשי הטרור לא רק שאינם מפסיקים, אלא הם גם אינם פוחתים, הם ממשיכים ואולי אפילו במקרים רבים גוברים.

אני רוצה לומר לסיום – – –

### **חגי מירום (העבודה):**

יש לך סטטיסטיקה על כך?

### **משה גפני (יהדות התורה):**

אני לא מדבר על סטטיסטיקה. הרי עליתי לפה לדבר בגלל הרצח המחריד שקרה ביום שישי האחרון. על זה עליתי לדבר.

### **היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת חגי מירום, אני מציע לך לעיין בפתק ששלחת לסגן שר הביטחון.

### **משה גפני (יהדות התורה):**

אני רוצה לומר משהו לסיום. התחלתי עם הנושא של בין-המצרים ואני רוצה לסיים. אנחנו לא נמצאים בקואליציה הזאת, מכיוון שאנחנו מאמינים בסייעתא דשמיא. אנחנו יודעים שכל מה שאנחנו עושים כבני אדם, זה עדיין לא מספיק. אנחנו צריכים גם את הסיוע של הקב"ה.

ממשלה שבה גורם מרכזי, שכל הדגל שלו, כל המטרה שלו היא להפוך אותנו לעם ככל העמים, שאנחנו ניטמע במרחב של המזרח התיכון, נהיה ככל העמים סביבנו, וככל העמים – ואין אנו כאלה, אנחנו עברנו גלויות, רציחות, והקזנו נחלי דם, אבל שמרנו על ייחודנו כעם יהודי – ובממשלה הזאת, שאנחנו מתנגדים לה, שאנחנו איננו חלק ממנה – –

### **רענן כהן (העבודה):**

אתה עוד תהיה בקואליציה.

### **משה גפני (יהדות התורה):**

– – שבגללה אנחנו נמצאים באופוזיציה, נמצא גורם מרכזי שאיננו מאמין – –

### **רון נחמן (הליכוד):**

זה לא יעוד. יש לו ייעוד אחר.

### משה גפני (יהדות התורה):

— — שאיננו מאמין בפסוק "אם בחקותי תלכו — — ונתתי שלום בארץ" — אתם אנחנו לא יושבים יחד. תודה רבה.

### היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. זה סיום נאה להצעת אי-אמון, לא להצעה לסדר.

חבר הכנסת טלב אלסאנע, אחרון. אחריו — סגן שר הביטחון.

### טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאחר שהיום מלאו שבעה ימים למותו של חברי, חבר הכנסת המנוח תופיק זיאד, ברצוני לשלוח את תנחומי למשפחתו, לבני עירו, לכלל הציבור הערבי ולשוחרי השלום במדינת ישראל ובעולם, על פטירתו של מנהיג שלחם למען השגת השלום והשוויון.

אני סבור שהציבור הערבי איבד מנהיג דגול, שנלחם במשך עשרות שנים להגשמת ה"אני מאמין" שלו, שהתמצה בהשגת השוויון ובהשגת השלום, על מנת שיהיה עתיד טוב יותר לשני העמים, גם לעם הערבי הפלשתיני וגם לעם היהודי, בתוך מדינת ישראל. לכן, לא במקרה היה האירוע הקטלני, הטרגי, בדרך מיריחו לירושלים, לאחר שקיבל את פניו של מנהיג אש"ף, יאסר ערפאת, ביריחו. יהיה זכרו ברוך.

מכאן, לנושא שלנו. עולים כאן הנואמים שדיברו לפני — וכאילו האירועים הטרגיים שפקדו אותנו בשבוע שחלף הם גזירה מהשמים, דברים שקורים אך ורק על מנת שיקרו, בלי סיבה, בלי עילה, תוך התעלמות מהמציאות העגומה, כשחברי הכנסת מהימין פועלים ונלחמים על מנת להנציח את המציאות הזאת, והם במודע או שלא במודע מנציחים גם כן את המשך שפיכות הדמים ואת המשך מעשי הרצח.

הרי ברור לכל בר-דעת, שהיכן שיש עם הנתון תחת דיכוי, הוא יתנגד לדיכוי; היכן שיש עם שנתון תחת כיבוש, הוא יתנגד לכיבוש. זו העילה וזו הסיבה. משנפתח עכשיו הפתח של השלום, משנוצרה האלטרנטיבה, אנחנו רואים את העם הפלשתיני בכל מאודו, בכל רצונו פועל לקידום תהליך זה, וזה השתקף בצורה הברורה ביותר בקבלת פניו של מנהיג אש"ף, כשהגיע לרצועת-עזה וגם ליריחו. הייתי נוכח אז וראיתי את עשרות האלפים שהשתתפו בקבלת פניו, וזה מהווה משאל דעת העם הפלשתיני לא רק לגבי תמיכתם ביאסר ערפאת, שהוביל את המהלך הזה, אלא גם לגבי התהליך המדיני עצמו.

אין לי שום צל של ספק, שמנהיג פלשתיני אחר חוץ מיאסר ערפאת לא היה מעז להיכנס לתהליך של משא-ומתן בתנאים אלה, מאחר שגם מהצד הפלשתיני יש הרבה שמנגחים אותו, באים אליו בטענות שהוא השאיר את ירושלים לשלב הסופי, שהוא השאיר את ההתנחלויות במקומן, שהוא לא נתן פתרון לעניין של הפליטים, שהסגר עוד נמשך, שהמתנחלים ממשיכים להתנחל. אבל מאחר שהוא מאמין בדרכו, מאחר שהוא שומר שלום, הוא אינו מקשיב לאותם מתנגדים, לאותה אופוזיציה, והוא לוחם ומסכן אפילו את עתידו כשהוא משליך את יהבו, מטיל את כל כובד משקלו על תהליך השלום הזה.

לכן, לדעתי, האחריות של ממשלת ישראל היא לחזק את יאסר ערפאת, את המתונים בקרב הפלשתינים, מאחר שכשהם חזקים יותר, הם יכולים לקבל החלטות גורליות ואמיצות יותר. חיזוקם הוא לא על-ידי השארת המתנחלים בתוך חברון.

אני שואל את עצמי לא אחת, מה המתנחלים האלה עושים בחברון, מה הם מקדמים? איזה אינטרס יש להם להיות שם? הם לא יכולים להתגורר במקום אחר? בהתחלת כהונת הכנסת הזו, כשהממשלה קיבלה אמון, ראש הממשלה אמר שיש כאן שני סוגי התנחלויות: יש ההתנחלויות הפוליטיות ויש ההתנחלויות הביטחוניות. אני לא מבין את ההתנחלויות בלבן של מרכז אוכלוסין צפוף כמו חברון, שמאכלס על-ידי אוכלוסייה ערבית.

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

מה רע בזה שיהודים יגורו בין ערבים? למה זה מפריע לך?

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

הרב רביץ, אני מעריך אותך, תקשיב לי.

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אני שואל: אתה גר בין יהודים, זה מפריע לנו?

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

תקשיב לי. שני דברים. או שאתה יודע או שאתה לא רוצה לדעת שיש הבדל גדול, ואגיד לך מה ההבדל. חברון היא שטח שנכבש ב-1967. הוא נתון תחת שלטון צבאי. הוא לא חלק ממדינת ישראל. המתנחלים נמצאים שם בתור מתנחלים בשטח שלא שלהם, שלא בריבונות ישראל. זה לא שטח ישראלי. הם נמצאים שם בתור כובש שבא להתנחל על חשבוננו של עם אחר. זה דבר אחד. אבל הדבר השני החשוב, שאני רוצה שתקשיב לו, הוא שהמתנחלים האלה הם לא כמוני וגם לא כמוך. לא רק שהם עושים כל דבר על מנת ליצור פרובוקציות, על מנת לתקוף, על מנת לפרוע חוק, על מנת להפר את החוק, אלא גם פוגעים בערבים בגדה המערבית ומנסים לפגוע בערבים בתור ערבים – – –

**אברהם ורדיגר (יהדות התורה):**

---

**טלב אלסאנע (מד"ע):**

הם אנשים שונאי שלום, הם אויבי שלום, שכל מה שמעניין אותם זה איך לטרפד את תהליך השלום, שכל מה שמעניין אותם זה איך ליצור יותר עימות, איך ליצור שפיכות דמים יתירה. לכן הם אפילו תקפו את מפקד – – –

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

הרוב הגדול הם אנשים שלווים שרוצים לגור בארץ-ישראל.

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת רביץ.

**טלב אלסאנע (מד"ע):**

אני לא ראיתי את הרוב הגדול הזה שעליו אתה מדבר. ראיתי את אלה שמשתוללים בחברון, ראיתי את אלה שמכנים את אלוף פיקוד המרכז "בוגד" ופוגעים בו. ראיתי את אלה שמשתוללים – – –

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

סגן שר הביטחון אמר שהרוב הגדול הם אנשים שלווים.

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת רביץ, יש הצעות לכל הסיעות. יכולת לומר את דבריך.

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

לכן אני שואל את עצמי לא אחת, מה יש להם לעשות. אני סבור, שהם לא מקדמים שום אינטרס, הם מהווים מכשול, הם שרידים של השלטון הקודם, של תקופת הליכוד וממשלת הימין, שלא התכוונה לקדם בפועל את תהליך השלום, והם נותרו שם בתור מכשול רציני בפני קידום השלום. אם ממשלת ישראל רוצה באמת לקדם את תהליך השלום, עליה לתת את דעתה לפעילות של המתנחלים, באיזו מידה הם מקדמים את תהליך השלום ובאיזו מידה הם יכולים להוות מכשול, כשמיעוט קטן זה יכול לפגוע בעתידו של עם שלם. העם לא בחר במיעוט זה כדי לנתב את המדיניות של הממשלה. העם בחר בממשלה שתחליט באופן אמיץ כדי לקדם את תהליך השלום. אי-אפשר לתפוס את המקל בשני קצותיו.

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

חבר הכנסת אלסאנע, אתה מוכן להגיד מלת גינוי ל"חמאס"?

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

אמרתי לפני שהיית כאן. אמרתי שיש מתנגדים לתהליך השלום ואמרתי שמנהיג אש"ף באופן אמיץ, אף שיש לו אופוזיציה חזקה מאוד, שמנסה להכשיל אותו – – –

### **אלי גולדשמידט (העבודה):**

אתה מגנה את ה"חמאס"?

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

אני מגנה כל פעילות.

### **משה פלד (צומת):**

ערפאת לא גינה, אש"ף לא גינה את הטרור.

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

תקשיב לי. אני מגנה גם את המתנחלים וגם את הקיצונים מצד – – –

### אלי גולדשמידט (העבודה):

את ה"חמאס". תקרא להם בשם המפורש.

### טלב אלסאנע (מד"ע):

כל אחד שמתכוון לטרפד את תהליך השלום ולהנציח את שפיכות הדמים, אני מגנה את הפעילות הזאת, גם את הימין – – –

### רון נחמן (הליכוד):

תגיד: אני טלב אלסאנע מגנה את ה"חמאס".

### טלב אלסאנע (מד"ע):

אני מגנה גם אותך, רון נחמן, שיושב באריאל, וכל הזמן היית מפונק על חשבון 600,000 שחיים מתחת לקו העוני, והיית מפונק באריאל על חשבון משלם המסים כאן. אותך ואת המתנחלים – – –

### רון נחמן (הליכוד):

תגיד: אני טלב אלסאנע מגנה את ה"חמאס".

### טלב אלסאנע (מד"ע):

אמרתי שאני מגנה לא רק את ה"חמאס" – אני לא רוצה להגיד רק את ה"חמאס" – כל אותם גורמים שמטרפדים את תהליך השלום שרוצה לפתוח דף חדש בעתיד שלנו, של כל העמים כאן, לחיות בצורה אחרת משחינו במשך 40 שנה. את כולם, לא רק את ה"חמאס", את כל הגורמים האלה שמנסים לטרפד את תהליך השלום, הם אויבי השלום, את כולם צריך לגנות, וצריך לדעת שאלה מנסים לכפות עלינו את צורת העתיד, שאנחנו סבורים שלאחר 40 שנה נמאס לנו ממנה, משמעותה הנצחת שפיכות הדמים, וצריך לתת סיכוי טוב יותר לשלום.

אני רוצה להגיד משפט אחרון: בסוריה היום יש מנהיג שהוא מנהיג חזק, מנהיג שיכול להגיע להסכם של שלום, ואני יודע שכאשר מדובר בממשל או בשלטון שהוא חלש, אפשר לבוא ולהגיד שהוא לא יכול לעמוד בהתחייבויותיו. אסד הוא מנהיג שיכול למלא אחר כל מלה ואחר כל פסיק שעליו הוא מתחייב. לכן זו ההזדמנות של ממשלת ישראל להגיע להסכם שלום כולל עם מדינות ערב על בסיס

הכרה בזכויות הלגיטימיות של המדינות השכנות וגם העם הפלשתיני במדינה עצמאית משלו, ואני רוצה להגיד למה.

**היו"ר ע' עלי:**

זמן תם מזמן. אמרת משפט אחרון.

**טלב אלסאנע (מד"ע):**

הם הפריעו לי כל הזמן.

**היו"ר ע' עלי:**

אני מבקש לסיים. אל תתווכח אתי. נתתי לך עוד ארבע דקות, אתה עוד מתווכח?

**טלב אלסאנע (מד"ע):**

זה לא נכון שהפריעו לי? משפט אחרון.

**היו"ר ע' עלי:**

משפט אחרון.

**טלב אלסאנע (מד"ע):**

אני רוצה להגיד, שעל מנת שיהיה שלום בר-קיימא, שיחזיק מעמד, צריך שהשלום הזה יהיה צודק, ושלום צודק צריך שיכיר בזכויות של העמים האחרים, אחרת זו תהיה הפוגה כפויה מכוח הנסיבות.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת אלסאנע.

סגן שר הביטחון, בבקשה.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין ספק שהיה דיון קשה מאוד. אני, כמובן, לא אחזור אף על אחד מהביטויים שנשמעו כאן. מוטב היה שלא נאמרו. חבל שלא הסכימו למחוק אותם מהפרוטוקול. אני מקווה שייעשה חשבון הנפש המתאים והדברים כן יימחקו מהפרוטוקול. מכל מקום, אני חושב שכל חברי הבית נוכחו לדעת איזו סכנה טמונה בהקצנה. כל מאמץ למנוע את העימות בין הקצוות חייב להיעשות על-ידי כל מי שיש לו מינימום של אחריות.

תרשו לי, מכיוון שעלו נקודות רבות, להתייחס לפחות לחלק מהן במידת העובדתיות והמעשיות שאפשר לגשת אליהן.

חבר הכנסת אלסאנע, חברון נעשתה חברון הקדושה על-ידי יהודים, ואין שום מקום לשאלה שלך מה לנו יש בחברון. גם אם מבחינה פוליטית אתה יכול להתווכח, אין לאיש הזכות להתווכח עם העובדה ההיסטורית, שחברון וירושלים נעשו מה שהן רק על-ידי העם היהודי.

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

— — —

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אל תענה לי.

### **היו"ר ע' עלי:**

אל תתווכח. הוא לא הפריע לך, אל תפריע לו. הוא הקשיב לך.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

יש שאלות שבכנסת ישראל לא שואלים. להביע דעות פוליטיות – בבקשה. לגבי עובדות היסטוריות, אין על זה ויכוח.

גם אין ויכוח שב-1947 הסכמנו למדינה יהודית ועל-ידה מדינה פלשתינית. העם הערבי הפלשתיני לא קיבל. אם היה אז כעם או לא היה כעם זה לא משנה, מבחינתי היה. הוא לא שואל אותי אם הוא עם

או לא עם. אם הפלשתינים מחליטים שהם עם, הם עם. והיתה מלחמה קשה והישוב היהודי איבד אחוז שלם מבניו; וגם יצאנו שולטים על שטחים נוספים שלא היו כלולים בהסכם החלוקה.

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

בהצעת החלוקה.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

בהצעת החלוקה. ב-1967 חזרו ותקפו אותנו. על מה? ללא שום פרובוקציה. ויצאנו למלחמת קיום מתוך טראומה של השמדה. ומי אמר שאנחנו מוכרחים לחזור לאותו מצב?

לכן, הקביעות שנעשות, כביכול ההיסטוריה ברורה לחלוטין ואנחנו צריכים לחזור אל העבר, מי אמר את זה?

אנחנו רוצים עתיד של דו-קיום בשלום ובכבוד. נשב לשולחן המשא-ומתן ויבדקו הדברים. אבל הם ייבדקו על סמך עובדות ועל סמך אפשרויות מעשיות של דו-קיום בשלום ובביטחון. ואת זה אנחנו נשתדל לעשות.

למיטב הכרתי, הצהרותיו של ערפאת מנוגדות להסכם אוסלו, והוא יודע את זה. אבל אני מוכרח לומר לחברי הכנסת את השקפתי. אני לא חושב שאני מדבר בגבורה רבה, אבל גם אינני רוצה לדבר מתוך חשש גדול מדי.

תאמינו לנו כשאנחנו אומרים, שגם לצד הפלשתיני יש בעיות קשות מאוד בעת המשא-ומתן, מכיוון שהדרישות שאנחנו מעמידים, גם אם בעינינו הן נראות מינימליסטיות, בעיני חלק גדול מהפלשתינים הן אינן מתקבלות על הדעת. ואם רוצים לנהל משא-ומתן בכנות, כשם שצריך לחשוש מהצד השני, צריך גם להבין מה שקורה שם.

ועדיין אני אומר שההצהרות האלה נוגדות את ההסכם. אני מעריך, שאם במשך הזמן הקרוב – מה עוד שעכשיו ערפאת יהיה פה יותר, בעזה וביריחו – לא יבוא לידי ביטוי הביטול של חלק מהאמנה הפלשתינית, ויימשכו ההצהרות ברוח זו, ישראל חופשית. ואני לא רוצה לקבוע מה כן ומה לא, כל האופציות שלנו. אני מקווה שתנצח האופציה של המשך המשא-ומתן במגמה להגיע לדו-קיום בשלום ובביטחון.

### **משה פלד (צומת):**

אפילו שההכרזות שלו מנוגדות?

## סגן שר הביטחון מ' גור:

כן. אני לא סתם אומר את זה. מכיוון שאני גם יודע, ואני תיכף אגע גם בעניין ה"חיזבאללה", יש מלאכה של הפחדה בלתי פוסקת של הציבור שלנו, כאילו מי יודע מתוך איזו חולשה אנושה אנו מדברים. הציבור גם צריך לדעת את האמת.

אנחנו כאנשי צבא לשעבר יודעים את החוק הפשוט: כאשר יורד גשם אצלך, גם האויב נרטב וגם לו קר. לשמחתי אני יכול לומר לך, חברי וידידי משה פלד, לפלשתינים יותר קר מאשר לנו. יורד אצלם יותר גשם מאשר אצלנו, כי הם יודעים שאנחנו מחזיקים במושכות. צריך לדעת את העובדות. צריך לדעת גם מה הם יודעים. ומה שאני אומר לך הם יודעים.

אולי מפה אני אעשה קפיצת דרך ל"חיזבאללה". אומנם חבר הכנסת רענן כהן איננו, אבל אני רוצה שתדעו. ה"חיזבאללה" בחודשיים האחרונים בלחץ אימים גם כתוצאה מהפעילות שלנו, שהפחידה אותם באופן אישי, את ההנהגות שלהם, ולא ניכנס פה לפרטים, וגם את ה"חיזבאללה" כארגון אשר פועל בקרב אוכלוסייה, וגם – תקשיבו היטב – כארגון התלוי בסוריה ובאירן. ושתי המדינות האלה אינן רוצות להתגרות בישראל מעבר לקו מסוים. וה"חיזבאללה" בלחץ. והיו חודשיים שהוא היה כמעט משותק. זה נכון, אנחנו מכירים את ההיסטוריה, יש בה עליות ומורדות של הטרור, יש בה עליות ומורדות של מעשי האיבה. אבל חשוב שהציבור בארץ לא ייתפס לא לפאניקה ולא לתחושה של אוזלת-יד, כי זה פשוט לא נכון. נכון שמקיזים לנו מדי פעם דם. כואב, זה נכון.

ואני רוצה לומר לך, חבר הכנסת זאבי, אתה תיארת נכון שהפלשתינים אף פעם לא סיכנו את קיומנו. הם גם לא עומדים לסכן את קיומנו אפילו אם חלק מההסכם לא יבוצע כרוחו. כי גם עם כל האיומים, ותאמינו לי, אני מכיר את חבר הכנסת זאבי לא מהיום, הוא יודע טוב מאוד לעשות הערכת מצב לגבי יכולתם של הפלשתינים נגד צה"ל. הוא לא חושש מהם לשנייה ורבע. ממה הוא כן חושש? זה אני אומר, לא הוא אומר, הוא כן חושש מהעימות הלאומי הכולל, ולמה הם יכולים לגרור אותנו בעימות הזה. בזה הוא צודק, כי זה נושא פוליטי, מדיני, לאומי כולל, לא צבאי. והשריוניות שלהם והרובים שלהם, גם אם בכמה אלפים, מה הם כנגד צה"ל?

אנחנו בנינו אחרי מלחמת יום הכיפורים צבא אשר מיועד לבצע אופנסיבה – התקפה, לא הגנה, בו-זמנית גם נגד המצרים וגם בחזית המזרחית. ועדיין כוחנו עמנו, והם יודעים זאת. על הבסיס הזה אנחנו לוקחים את הסיכונים בדרך לשלום. למה? – כי אנחנו לא הצלחנו בדרכי לוחמה בלבד להביא לא להפסקת הטרור ולא להפסקת המלחמה. את ארצות ערב ניצחנו בשדות הקרב, היה שם שלטון – נהיה שם שקט. אבל השקט המוחלט בא עם הסכמי שלום. את הטרור לא הפילה שום ממשלה בישראל, וצה"ל היו כפוף לכל הממשלות באותה מידה.

לכן מוכרחים לנסות על בסיס הכוח להגיע לשלום, וזה יפסיק את הטרור. ואם לא, נשקול בדרך. לא אצה הדרך, נשקול כל דבר, ולא נלך אם נחשוב שאנחנו עושים צעד שאינו מחושב. אבל, למיטב הכרתנו והכרתי הפרטית, את הצעדים האלה חייבים לעשות, וחובה עלינו לממש את הניסיון הזה, כי מוטלת עלינו חובה. אתה דיברת הרבה על פיקוח נפש, אני לא רוצה לחזור על זה. אני מאמין שבדרך שלנו אפשר יהיה להגיע למה שצריך.

חברי הכנסת, אי-אפשר להתעלם מכך שירושלים מקורה בנו והיא נעשתה בירה על-ידינו, היא שימשה כבירה רק כשהיינו פה יהודים כרוב – אלה עובדות היסטוריות. במשך השנים היא הפכה קדושה גם למוסלמים וגם לנוצרים. אני מרשה לעצמי לומר את זה, כי אני רוצה שתדעו, שבעיצומם של הקרבות לשחרורה של ירושלים כבר הבאנו בחשבון את הדו-קיום בהפעלת הכוחות, בהפעלת האש, בניסיון לוודא שלא יקום גורם בעולם נגדנו, וכבר באותו יום של שחרור ירושלים, אחר-הצהריים יכלו מוסלמים ונוצרים, פעם ראשונה יהודים, ללכת למקומות הקודש שלהם. זו אחת הסיבות לכך שאנחנו בירושלים, כי אתם זוכרים את היסוסי הממשלה עד שהיא קיבלה החלטה לשחרר את ירושלים, שמא כל העולם יצא נגדנו, והעולם לא יצא נגדנו, כי לא נפגע אף לא אחד מהמקומות הקדושים, ומאז ועד היום שמרנו על זכות התפילה. לכן, ירושלים לא רק בכוח תיקנה, אלא גדול מושל ברוחו מלוכד עיר. זאת היתה הכתובת – כשמינו אותי למפקד בעזה אחרי שחרור ירושלים, ולמדתי את זה הלכה למעשה.

לכן, את השילוב בין העוצמה הרוחנית ובין העוצמה הכוחנית צריך למצוא בזהירות ובביטחון, וכאשר מדובר על ירושלים, ואני ביקשתי לדון בזה כמה שפחות על מנת שלא להעלות את השאלה על סדר-היום, אי-אפשר להתעלם מהאילוצים שבהם אנחנו קשורים לירושלים. צריך לדבר פחות ולעשות הרבה, ואני מקווה שנעשה.

אני רוצה לומר לכם לסיום, אין שום ספק שצריך לחכות, להמתין, לצפות, להתפלל לסיוע משמים, ואין לי שום ספק שאנחנו מוכרחים לעזור לשמים לעזור לנו. לשמחתי הרבה, לא עומדת על הפרק שאלת הקיום, שאלה שליוותה אותנו עשרות שנים מאז הקמת המדינה. עומדת בפנינו השאלה הקשה של בחירה מרצון. כאשר אתה נקלע למצב של אין ברירה, אין ברירה – אתה נלחם. לשמחתנו, ניצחנו במלחמות, הגענו למצב שבו אנחנו צריכים לשקול מהי הדרך הנכונה להתקדם בה. בחירה קשה; כי כל דרך קשורה בווייתורים, קשורה בפשרות, קשורה בהסכמים, קשורה בדו-קיום וביותר מדו-קיום, והבחירה קשה. לכן גם המבוכה כל כך גדולה. אבל זה תפקידנו, להתוות דרך על מנת לצאת מהמבוכה הזאת, לא מתוך בריחה, לא מתוך חשש, אלא מתוך ידיעה שיש לנו עוצמה להגשים את המטרות שלמען הקיימונו את המדינה. לכן, ברשותכם הרבה, נמשיך במדיניות אשר תסייע לשמים לסייע לנו להגיע למדינת ישראל חזקה עם שלום ועם ביטחון.

מבחינתי, אפשר להסתפק בדברי, אבל אם רוצים דיון במליאה – – –

**היו"ר ע' עלי:**

אני מבקש לדעת אם חברי הכנסת מסתפקים בתשובת השר. חבר הכנסת זאבי?

**רחבעם זאבי (מולדת):**

דיון במליאה.

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת רן כהן?

**רן כהן (מרצ):**

דיון במליאה.

**היו"ר ע' עלי:**

אני רואה שאין טעם להמשיך. יש כאן כמה הצעות להסיר. חבר הכנסת סאלח טריף, בבקשה.

**סאלח טריף (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר כדי לנצל את ההזדמנות הזאת ולברך את כוחות הביטחון, השב"כ, צה"ל, על חיסול טרוריסטים נפשעים, אשר כל מעיינם הוא לרצוח אזרחים חפים מפשע מצד אחד, ומצד שני גם לטרפד ולקלקל את המהלכים המדיניים והסכמי השלום עם הפלשתינים, שנותנים אור לעתיד לנו וגם להסכמים אחרים עם מדינות ערב.

אני גם חושב שממשלת ישראל, במדיניותה המתמידה והעיקשת, שנלחמת בטרור כאילו אין שלום וגם ממשיכה בשיחות כאילו אין טרור – זו מדיניות שהוכיחה את עצמה גם בלבנון וגם בחזית הפנימית כאן בשטחים. אני בהחלט רואה שהעניין הזה הוא תשובה נכונה ואמיתית בדרך שהממשלה הזאת נוקטת.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת סאלח טריף. חבר הכנסת יוסף בא-גד, בבקשה. אני מזכיר, לכל אחד יש דקה.

**יוסף בא-גד (מולדת):**

אדוני סגן שר הביטחון, מי כמוך יודע כיצד נהרגה שרית פריגל, השם ייקום דמה, על-ידי מכונית חולפת. מי כמוך יודע כיצד נהרג אריק פרנקנטל, השם ייקום דמו, כפי הנראה על-ידי חטיפה בעזרת מכונית.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

תרשה לי להעיר הערה. קודם, כאשר דובר על – – – אנחנו צריכים להזכיר שבאותו שבוע נהרגו גם חיילינו. לא הזכירו חיילינו. למען השוויון ההיסטורי צריך להזכיר גם את חיילינו שנהרגו.

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

תרשה לי, כבוד השר, החיילים קדושים, אבל חיילים נופלים במלחמה, לצערנו. כן, כולם קדושים, אבל לא זה הנושא.

שניהם נהרגו על-ידי מכוניות. אני מתחנן כבר למעלה מחצי שנה, תפסיקו את התחבורה הפרטית ביהודה ובשומרון, תסתפקו באוטובוסים, במשאיות וברשיונות למקרים חיוניים. כך נהגו אתנו הבריטים במלחמת השחרור. אני זוכר את זה בתל-אביב. תענה לי אחת ולתמיד, למה אי-אפשר להפסיק את התחבורה הפרטית שממנה הרציחות.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת בא-גד. חבר הכנסת בנימין טמקין, בבקשה. רבותי, דקה אחת. יש כאן הרבה הצעות.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, קודם כול אני רוצה להתנצל על ההתנהגות, גם שלי, שקמתי וצעקתי יתר על המידה; זה לא מקובל, זה לא דבר שאני עושה בדרך כלל.

שנית, יש ויכוח לגיטימי הקיים בישראל בין הימין לשמאל, כאשר הימין מאשים את הממשלה בכך שהמדיניות של הממשלה מובילה להמשך הפיגועים. יש האשמה מצד השמאל שההפגנות של הימין, בעקבות פעולות טרור למיניהן, יכולות לעודד את הפעולות של ה"חמאס". לזה התכוון חבר הכנסת רן כהן.

אני מאוד מצטער על כך שחבר הכנסת מיקי איתן משתמש בביטויים שהשתמשו בהם נגדנו היהודים במקומות אחרים, כמו "יהודון", כמו "יודנראט".

אני רוצה לבקש מסגן שר הביטחון, אני מכבד את רצונו להיות באמצע, אבל לא יכול להיות שבמצב שבו מתקיים דיון, שבו צד אחד של הבית או חבר כנסת משתמש בביטויים שהם ביטויים אנטישמיים כלפי יהודים – אני לא יכול להבין את חבר הכנסת מיקי איתן – – –

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

### **בנימין טמקין (מרצ):**

אני רוצה לומר, שיש לגיטימיות בוויכוח החרף ביותר שמתקיים בין השמאל לבין הימין. אין הצדקה לשימוש בביטויים כאלה, שאין להם מקום במדינה יהודית.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה. חבר הכנסת עוזי לנדאו, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת רון נחמן. אני מזכיר, לכל חבר כנסת יש דקה. אני מבקש מאוד להקפיד על לוח הזמנים.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רענן כהן מסדר-היום. אני אדגיש ששר הביטחון יכול בוויכוח ללמוד מסגנונו של סגנו כיצד מנהלים ויכוח.

דבריו של סגן שר הביטחון מוטה גור לא שינו את העובדה שיש פערים עמוקים בין שני החלקים בעם, אבל הסגנון בוודאי מתאים למי שיודע שאנשים אחים אנחנו. אני חייב להדגיש את הנקודה הזאת, משום שסגנונו של שר הביטחון הוא סגנון חמור ומסוכן. אי-אפשר להשתחרר מן התחושה שלפנינו אדם, כמעט אמרתי שמשתמש בסגנון צמא דם, פרובוקטיבי, כמי שמבקש לדחוק את המתנחלים ואת המתיישבים וגם את תומכיהם שגרים ממערב ל"קו הירוק" לפינה, כדי ליצור את האקלים, את האווירה הנוחה מבחינה ציבורית לשלח בהם אחר כך את כוחות הביטחון ולעשות בהם אולי, חלילה, כפי שראש הממשלה עשה בשעתו, כאשר היה קצין בפלמ"ח – ידו לא רעדה כאשר נתן את הפקודה לתותח לירות על "אלטלנה". מזה צריך להיזהר.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

ועל כן, כל עוד סגנון הוויכוח – – –

### **קריאות:**

---

**היו"ר ע' עלי:**

אני מבקש להפסיק.

**עוזי לנדאו (הליכוד):**

אני מסיים, אדוני. אני מבקש רק לסיים.

אני מבקש לקחת דוגמה מסגנון דיבורו של סגן שר הביטחון. זה סגנון מכובד, ואתו אנחנו נתמודד  
ונשיב באורח מכובד – –

**רן כהן (מרצ):**

---

**משה פלד (צומת):**

זה לא נותן לשר הביטחון זכות לדבר בסגנון כזה.

**בנימין טמקין (מרצ):**

אז קח דוגמה מהסגנון של סגן שר הביטחון.

**עוזי לנדאו (הליכוד):**

– – ועל סגנונו של ראש הממשלה אנחנו נשיב בסגנון הראוי לו. תודה רבה, אדוני.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה, חבר הכנסת עוזי לנדאו.

## **בנימין טמקין (מרצ):**

"צמא דם" זו דוגמה?

## **עוזי לבדאו (הליכוד):**

דוגמה צריך לקחת לא משר הביטחון, אלא מסגן שר הביטחון.

## **היו"ר ע' עלי:**

אני מבקש להפסיק, אני מבקש להפסיק.

בבקשה, חבר הכנסת רון נחמן.

## **רון נחמן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, האצבע ה-61, של טלב אלסאנע, מחזיקה את הממשלה, לפני יעוד ולפני ש"ס. האצבע ה-61 הזאת היא שמעל הדוכן הזה גרמה כאן היום לכך שסגן שר הביטחון יגיב על ירושלים וחברון כפי שהגיב.

הגשתי הצעה דחופה לסדר בנושא הבתים בקריית-ארבע, שגרמו לעימות חריף, שגם בטלוויזיה גינתי אותו, בין התושבים לבין הצבא ואלוף הפיקוד. לא ייתכן שדבר כזה יהיה קיים במדינת ישראל, שיהיו עימותים בין צבא לבין תושבים אזרחים.

אדוני היושב-ראש, ביקשתי להסיר את ההצעות מעל סדר-היום, כי יושב-ראש הכנסת אמר שבמסגרת הדיונים יעלה גם נושא הבתים בקריית-ארבע. לצערי הרב, זה לא עלה. אני רוצה לבקש כאן מהממשלה ולומר לה: במדיניות שלכם, כשאתם מחזיקים דירות ריקות בתוך יישובים אזרחיים ולא מאכלסים אותן, אתם גורמים לכך שהתושבים מתמרמרים, כשאתם עוברים על סדרי מינהל תקין ומונעים כניסתם של אזרחים לבתים ריקים ביישוב אזרחי, ואני מבקש מכם שלא תשלחו לתוך יישוב אזרחי את כוחות הביטחון, את הצבא. המחזיקים בדירות יפנו את התלונות למשטרה, ומשטרה אזרחית תטפל במה שצריך. לא צריך לשלוח חיילים לעימות עם אזרחים. תודה.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה. חבר הכנסת אברהם רביץ, בבקשה.

## רן כהן (מרצ):

עכשיו הבנתי שהצבא אשם – – –

## רון נחמן (הליכוד):

אתה אשם, לא הצבא. אתה צריך להתנצל על מה שאמר – – –

## היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת רון נחמן, אני מבקש להפסיק. שב בבקשה. חבר הכנסת רן כהן, בבקשה להפסיק.

## אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הביטחון, ראשית, אני רוצה מאוד לשבח אותך על אותם דברים שאמרת ברמה האידיאולוגית וההיסטורית ביחס לחברון, ירושלים ומקומות אחרים בארץ. היה ממש תענוג לשמוע אותם, ומפיק לאוזני קובעי המדיניות של מדינת ישראל.

הייתי רוצה לומר מלים מספר לחבר הכנסת אלסאנע, ודרכו אולי אל אחיו הפלשתינים. אני רוצה שיהיה ברור כאן, שכל עוד לא יבינו הפלשתינים או הערבים שליהודים יש קשר לארץ-ישראל כולה, ויהודים שרוצים לגור בכל מקום בארץ-ישראל צריכים להיות מקובלים, והם צריכים לומר להם "אהלן וסהלן"; כל עוד לא ישכילו ולא ירגישו שהם יכולים לומר את הדבר הזה, לא שווה שום פיסת נייר, לא שווה שום הסכם שלום, ושום דבר לא יקרה כאן, כיוון שהמציאות תהיה שיהודים יגורו בכל מקום, ואנחנו נרצה שהם יגורו שם בשלום ובשלווה ובאפשרות להתפתח בכל מקום שהוא. תודה.

## היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת רביץ.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד הכללת ההצעות לסדר-היום בנושא "מצב הביטחון בדרום-לבנון, ביש"ע ובחברון" בסדר-יומה של הכנסת? נא להצביע.

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 19

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – 1

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### **היו"ר ע' עלי:**

19 בעד, אין מתנגדים, נמנע אחד. הוחלט שההצעות לסדר-היום ייכללו בסדר-יומה של הכנסת.

### **הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת**

### **היו"ר ע' עלי:**

רבתי חברי הכנסת, לפני שאנחנו עוברים לנושא הבא, יש הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

### **חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):**

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אני מתנצל על שמדי פעם אני פורץ לתוך סדר-היום, אבל חשוב לחברי הכנסת שהצעותיהם יעברו לוועדות והדבר מחייב את אישור המליאה.

חברי הכנסת, ועדת הכנסת קבעה את הוועדות הבאות לדיון בהצעות לסדר-היום ובהצעות חוק, כדלקמן:

ועדת הכספים תדון בהצעת חוק רשות השידור (תיקון – פטור לגמלאים), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת מאיר שטרית.

ועדת החוקה, חוק ומשפט תדון בהצעת חוק הפיקוח על עסקי ביטוח (תיקון – לשכת סוכנים), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת אלי גולדשמידט.

ועדת הכלכלה תדון: 1. בהצעה לסדר-היום בנושא "החלטת המינהל על העלאת דמי החכירה בשיעור ניכר", של חבר הכנסת אריה גמליאל; 2. בהצעה לסדר-היום בנושא "מכירת דירות לערבים ביישובים יהודיים", של חבר הכנסת האשם מחאמיד.

ועדת החוץ והביטחון תדון: 1. בהצעת חוק אישור אמנות והסכמים בין-לאומיים על-ידי הכנסת, התשנ"ד-1994, של חבר הכנסת אליהו בן-אלישר; 2. בהצעת חוק שירות ביטחון (תיקון – התרעה טרם שירות מילואים), התשנ"ד-1994, של חברת הכנסת נעמי בלומנטל; 3. בהצעה לסדר-היום בנושא "בריאותם של עובדי הכור בדימונה", של חברת הכנסת נעמי בלומנטל.

ועוד דבר שמחייב, אני חושב, הצבעה. אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הכנסת החליטה בישיבתה ביום 8 ביוני 1994 להעביר את הצעת חוק מעמד נפגעי פעולות איבה, התשנ"ד-1994, לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חבר הכנסת חנן פורת ויושב-ראש ועדת הפנים ביקשו להעביר הצעת חוק זו לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. אולם ועדת הכנסת, לאחר דיון, החליטה ביום 27 ביוני 1994 להמליץ לכנסת לשנות את ההחלטה, ולהעביר הצעת חוק זו מוועדת החוקה, חוק ומשפט לדיון בוועדת העבודה והרווחה, מן הטעם כי ועדת העבודה היא הוועדה שמטפלת בתגמולים ובנכים.

אני מבקש את אישורה של הכנסת לכך.

### **היו"ר ס' טריף:**

האם חברי הכנסת הבינו את בקשת יושב-ראש ועדת הכנסת בעניין זה?

### **חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):**

הבקשה היא שהצעת חוק מעמד נפגעי פעולות איבה תועבר לוועדת העבודה והרווחה, המטפלת בנושא תגמולים.

### **היו"ר ס' טריף:**

אנחנו נצביע על זה, רבותי חברי הכנסת. מי בעד? מי נגד? בבקשה להצביע.

בעד הצעת ועדת הכנסת – 16

נגד – אין

נמנעים – אין

הצעת ועדת הכנסת להעביר את הצעת חוק מעמד נפגעי פעולות איבה, התשנ"ד–1994, מוועדת החוקה, חוק ומשפט לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

**היו"ר ס' טריף:**

16 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע שהצעת ועדת הכנסת אושרה על-ידי הכנסת. תודה.

### **הצעות לסדר-היום**

### **התחשמותם למוות של חיילים בדרום-לבנון**

**היו"ר ס' טריף:**

אנחנו ממשיכים בסדר-היום – הצעות לסדר-היום מס' 4563, 4564, 4565, 4575 ו-4603. אני מתכבד להזמין את ראשון הדוברים, חבר הכנסת עובדיה עלי, בנושא: התחשמותם למוות של חיילים בדרום-לבנון. בבקשה, חבר הכנסת עובדיה עלי.

**קריאה:**

מדוע לא לפי הסדר?

**היו"ר ס' טריף:**

יש אילוץ בשל החלפת יושב-ראש. אחר כך הוא לא יהיה כאן. לכן, אני מבקש, תקבל בהבנה שחבר הכנסת עובדיה עלי חייב לנאום עכשיו, כי אחר כך לא יהיה לו מחליף.

**עובדיה עלי (הליכוד):**

ראשית, אני מבקש להודות לך, אדוני היושב-ראש, שהואלת להחליף אותי ולאפשר לי לשאת את דברי בנושא הזה.

אדוני היושב-ראש, ב-3 ביולי התחשמלו למוות שני חיילי צה"ל, ובאותו אסון נרא נפצעו שלושה חיילים נוספים.

ידידי סגן שר הביטחון, את האסון הנורא והמחריד הזה ניתן היה למנוע, שכן בחודש מרס שנה זו, מאותו קו מתח חשמלי ממש, מצא את מותו סמל ראשון חן כינרתי, לוחם בצנחנים. לאחר מותו של חן, זיכרוננו לברכה, הורה פיקוד הצפון להגביה את הכבל. אך אף שחלפו מאז ארבעה חודשים, דבר לא נעשה על מנת לממש וליישם הוראה נחוצה זו.

אדוני היושב-ראש, אילו נעשו הדברים ואילו בוצעה ההוראה, ניתן להניח במידה לא קטנה של סבירות, שחייהם של שני חיילי צה"ל היו ניצלים.

באורח די שגרתי נתבשרנו, כי לאחר האסון החלו בצה"ל לחקור את נסיבות האסון מתוך מגמה להפיק לקחים ולהסיק מסקנות. אני שואל אותך, אדוני סגן שר הביטחון, איזו מידת רצינות ייחסו אזרחי ישראל לעניין החקירה כאשר לנגד עיניהם עמדו עובדת מותו של חן כינרתי, זכרו לברכה, והעובדה שמסקנותיה של אותה תאונה נוראה נותרו במגירות צה"ל, בעוד מקו המתח מתחשמלים למוות שני חיילי צה"ל נוספים?

צה"ל אינו חסין בפני ביקורת, והביקורת שלנו ושל אזרחי ישראל והחיילים עצמם במקרה זה היא צודקת ונוקבת כאחת.

אדוני היושב-ראש, אינני מתכוון, חס וחלילה, לטעון שצה"ל לא עושה די, אני לא טוען שלא נעשה דבר, בפרט במקרה זה, שכן צה"ל דאג לבידוד האנטנות של מכשירי הקשר בעקבות האסון הקודם. ואני משוכנע שצה"ל ומפקדיו יש להם כל הכוונות לעשות הכול למניעת אסונות נוראים כאלה.

אך למרות זאת, אינני מוכן לקבל את ההתנערות מאחריות המוצנעת בהתייחסותו של קצין בכיר בצה"ל, שהגיב לאחר מות שני החיילים, ובין השאר אמר: "יהיה זה בלתי אפשרי למצוא פטנט שיבודד גם את כל גופי הנגמ"שים ואת הרכבים המבצעיים באזור הביטחון מפני התחשמלות, כפי שיכולנו לבצע במקרה של מכשירי הקשר".

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

מי אמר את זה?

### **עובדיה עלי (הליכוד):**

אחד הקצינים בצה"ל, לפי פרסומים שקראתי בעיתונים, כמובן. הואיל והדברים הוכנסו שם בעיתון בציטוט מפיו, אני יוצא מהנחה שהציטוט הוא ציטוט נכון. לא מוזכר שמו של הקצין, לכן גם לא התייחסתי ולא פירטתי מה שמו של אותו קצין שאמר זאת.

לא על הבידוד שאינו ישים אנו מלינים, אלא על ההוראה להגביה את קו המתח החשמלי שלא מומשה, ובכך גרמה בעקיפין למות שני החיילים.

כאמור, צה"ל אינו חסין-ביקורת, וכך צריך להיות. ועל כן, מוטב לו לצה"ל שיעשה ויפעל ולא יסביר ויתרץ. אנחנו לא מבקשים כאן מפקדים מתרצים, לא תירוצים אנחנו רוצים לשמוע ולא הסברים.

אדוני היושב-ראש, במרוצת שנה זו התחשמלו למוות חיילים נוספים. באפריל התחשמל למוות במוצב בצפון אלון טויוסר, זכרו לברכה. ביוני התחשמל למוות חייל המילואים משה וקסברגר, זכרו לברכה, אב לארבעה ילדים, בעת רדתו ממגדל השמירה במחנה הפליטים דהיישה. כאמור, חן כינרתי, זכרו לברכה, מצא את מותו בחודש מרס, ועתה בא האסון האחרון.

אדוני סגן שר הביטחון, לסיכום דברי, לא אטען שצה"ל אינו עושה די למניעת תאונות, אך המבחן לדידי, אמת המידה היחידה לדידי – וכך צריך להיות גם לדידו של צה"ל, חייליו ומפקדיו – היא מספר הנפגעים. זהו הדבר שעל-פיו יישפט צה"ל בעניין זה.

כשכיהנתי בתפקיד שאתה מכהן בו כעת, כסגן שר הביטחון, הייתי אחראי באופן ישיר לנושא תאונות האימונים בצה"ל. אני זוכר שכל מקרה של תאונה, כל מקרה של התאבדות, הגיע לדיון אצלי, ומאוחר יותר אצל שר הביטחון. התקיימו תחקירים מקיפים גם של מצ"ח – משטרה צבאית חוקרת – גם של קצינים בכירים. ואני יודע ולא צריך להסביר לי איזה מאמץ משקיעים בעניין זה. אך מסתבר שלמרות כל המאמצים, מתרחשים כאן לעינינו דברים, שפשוט לא ייאמן; דברים טיפשיים שאפשר למנוע אותם, ואיש לא יכול לומר שאי-אפשר להימנע מהדברים האלה.

על-פי אמת מידה זו, שהצבעתי עליה, יובאו בחשבון המאמצים שצה"ל השקיע, ולא כמה כסף הוציא או חסך ולא הסבריו ותירוציו ההגיוניים והסבירים ואלה שאינם הגיוניים ואינם סבירים, אלא אך ורק מהו מספר החיילים שמצאו את מותם בתאונות הללו, ומהו מספרם של אלה שניצלו כתוצאה מפעילותו.

על כל הישג נברך, ולא נחסוך במלים של ברכה, הוקרה והערכה על הישגים של צה"ל ומפקדיו. אתה יודע שאנחנו עושים זאת במלוא האחריות. אבל כדאי לזכור, שעל כל תוצאה לא רצויה נבוא חשבון, קשות, עם צה"ל ועם מפקדיו. ובחשבון הזה צריך תמיד שמישהו יקבל אחריות וייתן את הדין, למען יראו כולם וייראו, וגם כדי לדעת שיש קשר בין החטא לעונשו.

### היו"ר ס' טריף:

תודה. חבר הכנסת שאול יהלום, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת אברהם פורז.

### שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, חברי הכנסת, התחשמויות החיילים הן חלק מתאונות שגרמו לכך ששמונה חיילים נהרגו בצה"ל, ונוסף עליהם גם אזרח עובד צה"ל, אבל שמונה חיילים נהרגו במחצית השנה. אנחנו מדברים כאן על אביקם הופמן ועל ערן חודדה, שניהם נהרגו בשבוע שעבר בלבנון מהתחשמויות; חן כינרתי נהרג לפני שלושה חודשים בלבנון; ערן ברג נהרג בפברואר בלבנון; שלמה שטרית נהרג במאי ברצועה; שמשון זיידנר נהרג במאי ברצועה; אהוד סויצקי נהרג בינואר בקציעות; ינאי שושן נהרג בפברואר בלבנון.

שמונה חיילים במחצית שנת עבודה נהרגו בתאונות. אין אדם במדינה שאוהב את צה"ל ואוהב את המדינה שיוכל לקבל את מותם של שמונה חיילים בתאונות במשך מחצית השנה. אנחנו מדברים כאן על שלושה חיילים שהתחשמלו, על שלושה חיילים שנהרגו מירי כוחותינו, חייל שביעי נהרג מרימון שהתפוצץ בחגורו, וחייל נמחץ למוות על-ידי נגמ"ש. אלו הן תאונות שאי-אפשר לעבור עליהן לסדר-היום, אי-אפשר לקבל אותן כדבר מובן מאליו. אין כל ספק שאפשר היה למנוע חלק מהתאונות האלה, ואני, חס וחלילה, אינני מאשים את מפקדי צה"ל בהזנחה, ברצון רע, באדישות. מפקדי צה"ל מודעים, עושים, נערכים לנושא הבטיחותי, ואף-על-פי-כן אפשר לעשות יותר ואפשר לעשות נכון יותר כדי למנוע שמונה הרוגים.

אנחנו עוסקים כאן באופן ספציפי במכת ההתחשמויות, והיא ידועה בדרום-לבנון. עוד בשנת 1989 התחשמל בלבנון רונן מוסקוביץ. הוא נפצע קשה. הוא היה שייך ליחידת תותחנים. הם שכבו לנוח, וכשקמו נפגע רונן מכבל חשמלי. רונן התחשמל, חטף כוויות קשות בראשו וברגליו ואיבד את ההכרה. חובש מיחידה סמוכה שבא לטפל בו התחשמל אף הוא. היום סובל רונן מבעיות קשות בזיכרון, מטרואמות, מכאבי גב, והוא זקוק לטיפולים פסיכיים ונפשיים.

במרס השנה התחשמל החייל חן כינרתי, ואת עניינו פירט גם סגן יושב-ראש הכנסת עובדיה עלי. אנטנת מכשיר הקשר שנשא נגעה בקו מתח גבוה באזור טייבה. כמה שבועות לאחר מכן אירעו שני מקרים נוספים, ברוך השם הם נגמרו לא במוות, אבל במקרה אחד נגמ"ש צה"ל נגע בקו מתח בגזרה המרכזית בדרום-לבנון ובמקרה שני נגע בקו מתח נגמ"ש של צה"ל בגזרה המערבית, ושני חיילים נפצעו קל.

זאת אומרת, שבעיית ההתחשמויות היא בעיה קריטית. אי-אפשר לומר שלא היה אפשר לפתור אותה. אלא מה, אפשר לפתור אותה בדרך שאומרים לחיילים להיזהר, ואפשר לפתור את הבעיה בגישה מסיבית, שאומרת: מאחר שקיימת בדרום-לבנון בעיה של קווי מתח נמוכים, אנחנו – מה זה אנחנו? לא חברת החשמל הלבנונית, שיש לה סדרי עדיפויות אחרים, אנחנו לוקחים את חוליות חברת החשמל הישראלית ויחד עם צה"ל מרימים את כל קווי המתח המצויים במקומות מעבר בדרום-לבנון. זה עולה הרבה כסף, ברור; זו מהפכה, ברור, אבל אילו זה היה קורה, היינו מצילים את חיי החיילים שהתחשמלו.

אני רוצה לומר, כל הכבוד לאותם חיילים, גם השניים האלה, אחד התחשמל ואחד בא לעזור לו והתחשמל. כל הכבוד לחיילי צה"ל שאינם נרתעים ובאים לעזור ולחלץ את המתחשמל ולכן הם מתחשמלים. אבל צריך להבין שגם במקרה כזה, לפעמים מדובר בקצינים ובחובשים, אפילו לא בחיילים מן השורה, אלא בקצינים ובחובשים, שלא הועברה להם השתלמות אינטנסיבית כדי שהם ידעו שאסור לגעת בחייל מתחשמל אלא באמצעי בידוד מעץ או עם כפפות.

אין לנו ספק שצה"ל יסיק את המסקנות לאחר שלושה חיילים התחשמלו. פתאום תראו שמרימים את הכבלים, פתאום תראו שמעבירים השתלמויות אינטנסיביות איך צריך לטפל בחייל מתחשמל. אין

לי ספק שהדברים ייעשו. אבל נשאלת השאלה, מדוע הם לא נעשו לפני שנה, לפני שנתיים ושלוש שנים, כאשר הובהר בצה"ל שיש כאן בעיה? הם לא נעשו לא בגלל רצון רע. הם לא נעשו משום שצה"ל אינו הולך למהפכות, כי אלה כרוכות בתקציב גדול. הוא מעדיף להזהיר את החיילים ולהגיד להם: אל תגיעו בקווי מתח גבוה, מאשר לבודד את הגורם האנושי, משום שיש די בעיות לחיילינו בדרום-לבנון וצריכים לבודד אותם מבעיות שמראש אנחנו יכולים למנוע אותן מהם, ולו גם יעלה הדבר הרבה מאוד כסף.

ולכן אני קורא מכאן לסגן שר הביטחון, לרמטכ"ל, לשר הביטחון, שלא לחסוך בכספים. אם שולחים קציני בטיחות בעלי תושייה ויוזמה לראות מה הם הדברים שיכולים לגרום לאסונות ומשקיעים את כל התקציבים והכספים הדרושים כדי לבודד את הגורם האנושי – במקרה שלנו, למנוע מצב, שאפילו אם חייל עובר על ההוראות, לא יהיה לו מתח גבוה מעל הראש, כי בתחומי מדינת ישראל הוא לא רגיל לקווי מתח גבוה. זו מכה של דרום-לבנון, זו מכה של חברת החשמל הלבנונית, ולכן אסור לנו לסמוך עליהם. החיילים בדרום-לבנון נמצאים במתח עצום, במתח שנובע מפעילות מבצעית, במתח שנובע מפחד ה"חיזבאללה", בכל מיני הסתתרויות, ואז הם שוכחים לא לקום, לא להעמיד את האנטנה או לא להרים את היד. ברור שזו בעיה, ברור שהם צריכים לזכור את זה. אבל הם לא זוכרים את זה, ואם אנחנו מראש יודעים שבכך וכך תקציב נצליח להעלות את קווי המתח, עלינו לעשות את זה.

לכן אני פונה מכאן וקורא לכל צה"ל, קורא לך כסגן שר הביטחון: אל תגידו רק מזהירים, השתלמויות, מתחקרים, אלא תשקיעו את התקציב הדרוש. אין גבול להצלת חיי אדם על-ידי מניעת כל מפגע בטיחותי מראש, שלא יהיה אפילו מצב שחייל יכול אי-פעם, אם הוא לא נזהר, לנגוע בו או להיהרג על-ידו.

### היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת שאול יהלום. חבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו – חבר הכנסת יוסי כץ.

### אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יורדים עלינו הרבה אסונות בפיגועים, בהתקפות, וחיילים נופלים בקרב בדרום-לבנון, מקום שבו נפלו בתקופה האחרונה חיילים רבים.

אך יש דבר אחד שאסור להשלים אתו, והוא תופעת התאונות בצה"ל. בעניין הזה נעשה הרבה, אבל כנראה עדיין לא מספיק. היתה ועדת האלוף יעקב לפידות, שהמליצה המלצות, שחלק מהן יושמו וחלק לא יושמו. אני יודע שבין המלצות ועדת האלוף לפידות היתה המלצה לקבוע את מקצוע הבטיחות כמקצוע צבאי. אני גם יודע שאכן בצה"ל זה הוכנס, אבל בדרך כלל מדובר בקצין בטיחות, שתפקיד זה נוסף על תפקידו. לקחו קצינים ביחידות והטילו עליהם את המשימה כמשימה נוספת, ועם כל הכבוד, כשמדובר במשימה נוספת, בדרך כלל מידת ההתייחסות לגביה קטנה ממידת ההתייחסות לתפקיד העיקרי.

דבר שני. דובר על כך שיוקם מינהל בטיחות שבראשו יעמוד אלוף. זו היתה אחת ההמלצות של ועדת-לפידות. ההמלצה הזאת לא יושמה, והייתי רוצה לשמוע מסגן השר מדוע המלצה חשובה זו לא

יושמה, משום שלדעתי לפחות, כאשר עושים מינהל בראשות אלוף – ואני אינני מקדש את העניין הזה של מינהל בראשות אלוף, ואני גם מסכים לעיקרון הבסיסי, שהאחריות לביטחון החיילים מוטלת בעיקר על מפקדיהם ולא על קציני הבטיחות, ואסור ליצור מצב שבו כביכול יש חלוקת אחריות, שלפיה המפקד אחראי ללחימה, ולבטיחות ידאג קצין הבטיחות. אני מניח שלא זו היתה הכוונה, אבל כאשר נושא הבטיחות מועלה דרגה, מין upgrading כזה, לדרגה של אלוף מינהל בטיחות, יכול להיות שהדבר הזה מועיל.

שמענו גם שיש הרבה מאוד התאבדויות בצבא. נכון שזה אולי לא קשור לעניין של דרום-לבנון, אבל מי שנופל בצבא שלא במהלך קרב, שלא במהלך פיגוע, נופל עקב תאונה, ובעיני תופעת התאבדות היא בגדר תאונה, משום שלעתים מדובר באנשים בגיל פרובלמטי. אני יודע שאחת התשובות היא, שבקרב צעירים בגילים האלה יש תופעה של התאבדויות כחלק ממשבר של התבגרות, משבר נעורים, משבר של חיפוש זהות – וזה נכון. זו תופעה שידועה בקרב בני נוער בעולם. אבל אנחנו לא יכולים להתעלם מכך שהלחץ הצבאי, לפעמים האטימות הצבאית, לא תמיד, מביאים לרצון להתאבד, הם מצליחים לעשות את זה, זה חלק מהעניין עצמו.

אני גם יודע שבצבא עוברים קורסים של עזרה ראשונה. אינני יודע, והייתי רוצה לשמוע את זה מסגן השר, אם מדריכים את החיילים, את כולם, איך לטפל במתחשמל, שהרי טרגדיה נוראה היא שמישהו כבר נגע בחוט חשמל והתחשמל, וטרגדיה עוד יותר גדולה היא שאנשים, מתוך אי-ידיעת המאטריה, מתוך אי-הכרת דרכי הטיפול הנאותות, מתוך רצון אמיתי לעזור, באים, ובמקום לעשות את הדבר הנכון, לא רק שאינם עוזרים למתחשמל אלא פוגעים בעצמם. התאונה הזאת בדרום-לבנון היא, שבעצם חייל אחד התחשמל, שלושה אחרים – אחד נהרג ושניים נפצעו, אינני יודע עד כמה חמורה פציעתם – נפגעו כתוצאה מאי-ידיעה. יכול להיות שבמסגרת עזרה ראשונה וקורסים אחרים אפשר ללמד איך לטפל במקרה התחשמלות. אני, לפחות, במשך כל השירות שלי, בסדיר ובמילואים, מעולם לא הודרכתי איך לטפל במי שהתחשמל. אני רוצה להגיד לך, אדוני סגן השר, שרעננו בעזרה ראשונה עשיתי לפחות כמה עשרות פעמים. עוד הפעם התחבושתי האישית ועוד הפעם אוהל אב"כ ועוד הפעם חוסמים ואיך עושים. מעולם לא אמרו איך מטפלים במתחשמל. לאור הלקחים האלה באמת כדאי ללמד את זה.

אנחנו עם שהכאב בו הוא כאב של כולנו. אני לא יודע אם זה קורה בעמים אחרים. יש מדינות אחרות ועמים אחרים, שהרגישות שלהם לחיי אדם נמוכה יותר. אצלנו הרגישות מאוד מאוד גבוהה, ועל צה"ל מוטלת החובה להבטיח לציבור בישראל, לכל משפחה, לכל הורה ששולח את הילדים שלו לצבא, שהוא עושה כל מאמץ גם להבטיח שלא ייפגעו בפיגועים, על-ידי כל אמצעי המיגון ואמצעי הלחימה האחרים, אבל עוד יותר חשוב מזה – שלא ייגרם המוות על-ידי תאונות מיותרות, כי את מרבית התאונות אפשר למנוע.

זה נכון שאין שום מערכת שפועלת באפס ליקויים. אינני משלה את עצמי שאפשר יהיה להגיע למצב שבו אין שום תאונה בצבא, כמו שלא יהיה אפשר להגיע למצב שבו אין שום תאונות עבודה. למרבה הצער, צעירים נפגעים ונהרגים גם בתאונות עבודה, וזה עצוב מאוד. אבל הצבא, כמערכת מסודרת, כמערכת שיש לה יכולת ענישה, כמערכת שיש לה יכולת אכיפה, צריך לשמש מופת בתחום הזה, והייתי רוצה לשמוע מסגן השר איך מתמודדים עם התופעות החמורות האלה של תאונות בצה"ל. תודה רבה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה, חבר הכנסת פורז. חבר הכנסת יוסי כץ, אחרון.

### **יוסי כץ (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני סגן השר, הנושא שאנחנו מדברים עליו נוגע למעשה לכל בית בישראל. אם יש סיבה שביקשתי לדבר עליו אחרי ששמעתי את חברי, שהקיפו את כל ההיבטים של הנושא, הסיבה היא, קודם כול, רצוני להפגין ולבטא את התחושה של כולנו, שהנושא הזה חוצה את כל הקשת הפוליטית, אין לו שום זיקה מפלגתית. בעצם זו החובה המוסרית שלנו להסתכל בעיניים לכל אחד ואחד מתושבי מדינת ישראל, לכל משפחה שמפקידה את הילדים שלה, את הדבר הכי יקר לה, בידי המדינה. זו החובה המוסרית שלנו לכל משפחה בישראל – להחזיר בשלום את הבנים הביתה.

כולנו יודעים שצבא זה לא בית-מרקחת; שאין פוליסת ביטוח שאתה חוזר בשלום, ושנשים מסכנים את עצמם למען המולדת. אבל לפחות בנושא שבו אפשר לצמצם את הסכנה, כולנו נדרשים למחויבות ברמה גבוהה.

כשאתה שומע על תאונה אתה תוהה אם אין מקום לדרוש אחריות אישית, אחריות פיקודית. אני תמיד נזכר באותה התנגשות של שני מטוסים ביפן – ולמחרת קראתי ששר התחבורה היפני התפטר מתפקידו. עד כדי כך.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

לא בדיוק.

### **יוסי כץ (העבודה):**

אבל, מצד שני, וזו, נדמה לי, הדילמה של כולנו – – –

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

חבר הכנסת כץ, אתה מציע לשרים שלנו לנהוג כמו שנוהגים שרים ביפן?

### **היו"ר ע' עלי:**

הוא לא מציע להתאבד, לא צריך להגזים.

## יוסי כץ (העבודה):

הנושא יותר מדי רציני.

אתה שואל את עצמך – וזו דילמה שמלווה, אני משוכנע, את כל הבית הזה – מי הם בעצם אלה שצריכים לשאת באחריות פיקודית. אלה בכירי בנינו. לא מזמן קראתי שהוחלט להעמיד לדין את מפקד סיירת מטכ"ל לשעבר בגלל אחת התאונות שאירעו. אלוף מצטיין מועמד לדין. מי הם בסך הכול אלה שאנחנו מבקשים ודורשים מהם אחריות? אלה הבנים הכי טובים שלנו, אנשים שאי-אפשר לפקפק בתרומה שלהם לביטחון המדינה. וזאת הדילמה: מצד אחד, אין לאיש חסינות, וצריך לתת דוגמה; אבל מצד שני, אם רק נאשים ורק נתקוף ורק נדרוש אחריות, יכול מאוד להיות שנחטיא את המטרה.

נדמה לי שבראש ובראשונה יש לומר מעל הבמה הזאת – עשו זאת חברי, ואני אומר זאת גם כן בקול רם וברור – שצה"ל צריך להקפיד לחקור, לברר נסיבות עד תום, להסיק מסקנות, להדריך, להביא לזה שחיילים יהיו ברמה הגבוהה ביותר בכל מה שקשור או יש לו זיקה לתאונה.

אבל צריך לשקול פעם נוספת ובצורה רצינית אם לא הגיעה השעה – לפחות במקרים חריגים, שאין להם שום קשר לאיזה חיסיון ביטחוני, מקרים שבהם התוצאה היתה מוות – להקים רשות ממלכתית חיצונית, בראשות אנשי צבא בכירים לשעבר, משפטנים, שתבדוק, תחקור ותוציא דיווח מקצועי מהימן, שהציבור יסמוך עליו, לגבי אחריות, תוצאות, מסקנות ודרכים לשיפור. כשחייל מתייבש במסע כומתה, או כששריונר נדרס על-ידי נגמ"ש, כשקורים אסונות מהסוגים שאנחנו נתקלים בהם מעת לעת ואין להם שום קשר לאיזה סוד, לביטחון שדה, האם אין מקום לכך שאיזו רשות ממלכתית, מחוץ לצבא, תבדוק אותם? אני אומר במלוא גילוי הלב: מצ"ח עושה בוודאי עבודה טובה, ואין לי ספק שהצבא רוצה לחקור עד תום ולהסיק מסקנות, אבל אנחנו מדברים אל הציבור. לא תמיד מספיק לעשות צדק, צריך שגם יראו אותו. יכול מאוד להיות שצריך לשקול את הדבר הזה.

אין לי ספק שיש מקום להביא לידיעת הציבור את הדברים מעבר לחקירה הצבאית. רק בחודשים האחרונים דווח על איזה תחקיר צה"לי שנעשה לגבי 30 צנחנים אנשי מילואים, שצנחו, לפי הפרסום – כתוב "גורם צבאי" – ללא הכנה על אדמת טרשים קשה, ונפצעו.

אני לא יודע מה התוצאות, בהחלט יכול להיות שצריך להסיק מסקנות, ואולי יוסקו, אבל צריך להראות את זה, להביא את זה לידיעת הציבור. עברה התקופה ששומרים דברים כאלה בסוד.

יש עוד שורה ארוכה של מקרים שמהם עולה שצה"ל חוקר, אבל לא תמיד יש לך התחושה שכל בית בישראל שקט שאכן החקירה בוצעה עד תום, האחריות מוצתה, ומי שצריך היה ליטול על עצמו אחריות קיבל אותה.

לכן אני מציע לדון בהצעה הזאת בכובד ראש, לסייג אותה אולי בסייגים, אבל לתת לציבור את התחושה שגם צה"ל נבדק, והאחריות ממוצה עד תום. תודה.

## היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יוסי כץ. סגן שר הביטחון, בבקשה.

## סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית אני רוצה להתייחס להצעה המעשית שהעלה חבר הכנסת יוסי כץ. אני לא אומר שהדבר בלתי אפשרי, אני גם לא אתחייב שהוא לא יקרה פעם, אני רק צריך לענות בגילוי לב, שאם הוא יהיה תלוי בי, הוא לא יקום.

תסלח לי אם אומר לך, חבר הכנסת יוסי כץ, שאינני חושב שמישהו יכול לשאת באחריות הכוללת של מפקד, לא בהכנה לגיוסו למלחמה, ולא בעת המלחמה, ואני לא הייתי מציע להתחיל לקצץ את כנפיהם של המפקדים בצה"ל.

מובן שבכל שיטה יש סיכונים. מלחמה נבחנת ברגע המלחמה, ואז או שאתה מצליח להוכיח שחינכת צבא מתאים, או שהוא נכשל, ואז אוי ואבוי. את הסיכונים האלה לוקחים על עצמם המפקדים בצבא, ולא הייתי מציע לחלוק אותה, את האחריות הזאת.

נחזור למקרה שלנו. ימים מספר אחרי האסון ביקר ראש הממשלה ושר הביטחון במקום, ועמד על כך שהוא ילך אל התלולית שעליה עמד הנגמ"ש שבו קרה האסון. אחר כך חזרנו אל חדר התחקירים ועלו החיילים אחד אחד, על-פי השתלשלות האירוע, חייל, חייל, חובש, מפקד הפלוגה, מפקד הגדוד, מפקד החטיבה, מפקד האוגדה ואלוף הפיקוד. ציינתי כאן בשבוע שעבר, שזה היה פשוט מרגש לראות בתחקיר עד כמה כל אחד מהאנשים האלה לקח על אחריותו את מה שהיה בסמכותו. לא אחת הסתכלנו זה על זה – עד כמה הם מוכנים להפיל את עצמם, כביכול, אבל לומר את כל האמת.

זה לא סוד שאנחנו חיים בתקופה – הנה, עלו הצעות שיחקרו מבחון, שתהיינה ועדות חקירה, הרבה הצעות, והמפקדים האלה, והחיילים האלה, קמו וסיפרו דברים לאשורם. הם סיפרו כי הם קיבלו תדריכים; בחודשים האחרונים הם קיבלו הרבה תדריכים כיצד לנהוג במקרה של התחשמלות. שאלתי את אחד החיילים: תגיד לי, כאשר רצת, מה זכרת מהתדריכים שקיבלת? לא חשוב מה הוא אמר לי. התחקירים יסוכמו והסיכומים יצאו. הוא ענה לי.

## אברהם פורז (מרצ):

מה הוא ענה?

## סגן שר הביטחון מ' גור:

עובדה שהוא המשיך לרוץ. הוא עשה את מה שדחף אותו, האינסטיקט, כאשר הוא ראה שמישהו פגוע. הוא לא אמר לי: לא קיבלתי תדריך, זאת הנקודה, לכן אני לא חושב שאני צריך להיכנס לפרטים. הוא לא התכחש. אחר כך שאלתי את החובש, שלפי דעתי הוא לעילא ולעילא. אתה עומד מול אנשים שאתה רואה שהם משליכים עצמם מנגד. זאת אומרת שהצד המצפוני, המוסרי, הצד של עמוד השדרה של הפיקוד הצבאי – רק שכך יימשך. אנחנו ננצח. צריך להיזהר שלא לפגוע בעמוד השדרה הזה, הוא עמוד השדרה של הצבא.

כפי שאמרתי, החיילים תודרכו לא אחת. בירושלים חיילים תודרכו לא לעצור בהסתערות. יושבים פה מספיק קצינים שיוודעים שזה החוק בצה"ל. אתה מסתער, וגם אם נפגע לידך חבר, אתה ממשיך לרוץ קדימה. חלק עצרו. שאלתי אותם: למה? הם אמרו: אני לא יכול לראות את החבר שלי שוכב בתעלה; אם ידרכו עליו, מה יקרה? אני אעלה אותו למעלה – יזרקו עליו רימון. אני אשאיר אותו בפנים – ידרכו עליו. הייתי מוכן לקחת אותו אחורה. מה פלא שהמ"פ חשב שהוא נשאר רק עם שבעה לוחמים? כעבור עשר דקות חזרו אליו 50.

הדילמה של חייל, שיש לו הוראות ויש לו הנחיות, אבל יש לו מצפון ויש לו חברות ורעות ומסירות, היא דילמה. על מי מדובר? – על ילד בן 18 וחצי, 19. הוא צריך לתת את התשובה. והם נותנים, ברוב המקרים, את התשובות הנכונות.

אני רוצה לומר לך, אדוני סגן שר הביטחון לשעבר, שחלוקת הסמכויות ביני לבין שר הביטחון שונה. אני לא מעורב אישית, לטוב או לרע, לא מעורב אישית, אבל אני יכול לומר לכם, שמציטוטים בעיתונות תיזהרו, ותרשו לי לנצל פה את הבמה כאשר אנחנו מתקרבים ליום השנה למבצע-אנטבה. לצערי הרב, לקראת השבת האחרונה היו פרסומים מבישים – –

### **דוד מנע (הליכוד):**

גם אתה לקחת בהם חלק, לצערי.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

מה אני?

### **דוד מנע (הליכוד):**

גם אותך הזכירו.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

על זה אני מדבר.

## יוסי כץ (העבודה):

הוא מגיב על זה.

## סגן שר הביטחון מ' גור:

מביאים בשמי ציטוטים שלא היו ולא נבראו. למה האבסורד הזה? כי אני, עבדך הנאמן, אדוני היושב-ראש, נפצתי כאשר זרקו עלי רימון מגג המשטרה בח'אן-יונס, כשכל הפלוגה שלי נתנה חיפוי. ררנ"טים, "בזוקות", מה שאתם רוצים, מקלעים, וזרקו עלי רימון. אז יכולתי לומר שיוני הרג את עצמו? עם הניסיון הקרבי שלי הייתי יכול בכלל להוציא משפט כזה מהפה? אבל יש ציטוט עם כותרת. אני מציע להיזהר מציטוטים. לא היה שום ספק לגבי יכולתו של יוני, כמפקד מסתער מעולה, עם צל"ש, ובתור שכזה הוא גם נסע למבצע עם מלוא הסמכות, עם מלוא האחריות, ועם מלוא האמון. אבל צריך להיזהר עם הפרסומים.

אני רוצה לומר לכם, שאני מניח שאת המסקנות המפורטות של התחקיר יפרסמו לאחר שהרמטכ"ל יעבור על החומר. אני לא הייתי יכול להזדהות יותר עם כל מלה שאמרתם, אמת ויציב, ואני מקבל את הדברים. דרושה כאן החלטת מפקדים, לגבי שיקול הדעת במערכת על האמצעים שננקטו בעניין המתח הגבוה, לאור כל המקרים שקרו בחודשים האחרונים. ננקטו הרבה צעדים, וננקטו הרבה אמצעים, עובדה שקרה מה שקרה, אסון נורא. הדבר צריך להיבחן, הוא נבחן לעומקו, ואני מעריך שבימים הקרובים, הרמטכ"ל נדמה לי צריך לחזור, או שהוא חזר בימים אלה, אני מתאר לי שהחומר יונח בפניו, ובימים הקרובים נקבל את המסקנות שלו עם שר הביטחון בעניין.

אני לא יכול לסיים בלי לומר לכם, שבנושא של תאונות, של אסונות – תאונות זה כל התאונות, תאונות באימונים, תאונות דרכים – של ההתאבדויות, התחייבתי פה בשבוע שעבר, שבתוך חודש-חודשיים אביא לכאן את כל המסקנות שאנו מסיקים במערכת, מכיוון שאנו מוטרדים מאוד מהעלייה שמסתמנת השנה גם בהתאבדויות וגם בתאונות, וכרגע אנחנו בודקים האם ניתן למצוא איזה מכנה משותף שדרכו אפשר לתקוף את הסוגיה הזאת, ואני אמרתי פה בשבוע שעבר שאביא את הממצאים האלה לכאן. לכן, או שתסכימו לחכות לנתונים האלה, או – ויושב פה יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, בוודאי בוועדת המשנה שלו צריך לקבל פירוט מדויק של האירועים האלה – שנעביר את זה לוועדת החוץ והביטחון; כרצונכם.

## היו"ר ע' עלי:

אדוני סגן שר הביטחון, רק דבר אחד אני מבקש. היות שהתייחסת לדברי, בוא לא נהפוך את הציטוט מפי הקצין לדבר המרכזי. העיקר זה התאונות שחוזרות ונשנות והמסקנות האישיות נגד הקצינים הבכירים ביותר, מלמעלה.

## סגן שר הביטחון מ' גור:

בוא נחכה כמה ימים.

**היו"ר ע' עלי:**

זה העניין. תודה רבה.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

אבל בינתיים אפשר להעביר את זה לוועדה.

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת כץ, האם אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדה?

**יוסי כץ (העבודה):**

כן.

**אברהם פורז (מרצ):**

אולי אשאל רק את סגן השר: האם אתה מאמין שדיון בוועדה הוא יותר ענייני מאשר במליאה?

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

— — — אני חושב שבועדה תהיה יותר נכונת להיכנס לפרטים. זה לא ישנה את מה שהתחייבתי פה, להביא לכאן את כל המסקנות בתחום של התאונות וההתאבדויות.

**יוסי כץ (העבודה):**

אולי כדאי שזה יהיה ביחד: דיון כללי במליאה, ואחר כך — — —

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת שאול יהלום, מה אתה מציע?

**שאול יהלום (מפד"ל):**

דיון במליאה.

**היו"ר ע' עלי:**

דיון במליאה.

חבר הכנסת פורז, מה אתה מציע?

**אברהם פורז (מרצ):**

אני מתלבט. סגן השר אמר שהוא יביא את זה לכאן, למליאה.

**יוסי כץ (העבודה):**

במליאה יהיה דיון כללי – – –

**היו"ר ע' עלי:**

הבנתי את העניין. חבר הכנסת כץ רוצה דיון במליאה.

**יוסי כץ (העבודה):**

– – –

**היו"ר ע' עלי:**

הנושא ברור. אני מבין שחברי הכנסת מבקשים דיון במליאה.

יש כאן כמה הצעות להסיר הצעות לסדר-היום, והראשון הוא חבר הכנסת סאלח טריף, שמבקש להסיר את ההצעה שלי.

### **סאלח טריף (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר את הצעתך רק מבחינה טכנית – –

### **היו"ר ע' עלי:**

בכבוד.

### **סאלח טריף (העבודה):**

– – כדי להביע גם את דאגתי מהתרבותן של התאונות בצבא, במיוחד במקרה ההתחשמלות.

חבר הכנסת פורז, אם הדיון הזה יוכל להביא לכך שהצבא אכן ינקוט אמצעים יותר רציניים ויותר חזקים – ואין לי כאן טענות – אני חושב שיש עוד מה לעשות בצבא כדי למנוע את המקרים הטרגיים האלה.

ותרשה לי, אדוני היושב-ראש, לנצל הזדמנות זו גם כדי לפנות לסגן שר הביטחון. לפני שבועיים נהרג חייל מבית-ג'ן, ולפני שבאו מהצבא למשפחתו והודיעו להם שבנם נהרג והם חוקרים את נסיבות מותו, עוד באותו ערב פורסם ב"קול ישראל" בערבית שהחייל התאבד. העניין פגע קשה מאוד במשפחה. אלה מקרים שצריך לטפל בהם בזהירות הראויה כדי שלא לפגוע ברגשות המשפחה.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה.

חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

### **דוד מנע (הליכוד):**

אדוני סגן השר, אני מבקש לגנות בשאט נפש את התופעה הבזויה של פגיעה בזכרו של יונתן נתניהו, זכרו לברכה, ושמח אני על דבריך, אדוני סגן השר, כשהכחשת את אשר נאמר בשמך. ההתקפות המרושעות של אנשי השמאל – –

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

יש מכתב שלי לעיתון.

## **דוד מנע (הליכוד):**

מאה אחוז.

ההתקפות המרושעות של אנשי השמאל, סיבתן נעוצה אך ורק בעצם היות מנהיג הליכוד בנימין נתניהו. עד איזה מרחק מוכנים השמאלנים ללכת כדי להכפיש את המתים ולפגוע בכבודם, ויכוחים שלא היו מעולם בישראל, וזה לא יעזור לכם.

אני מברך אותך, אדוני סגן השר, על כנותך, וכל הכבוד לך.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מנע. חבר הכנסת אסעד אסעד, בבקשה.

## **אסעד אסעד (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הביטחון, לבנון הביאה עלינו, על אזרחי מדינת ישראל, על חיילי צה"ל, אסונות רבים, החל מאסונות צור הראשון והשני, פעולות הטרור של ה"חיזבאללה" שעליהן שמענו דיון מקיף, גם הברחות הסמים בהיקפים גדולים מאוד לתוך מדינת ישראל, וגם האסון האחרון של התחשמלות חיילים.

אני קראתי שבעצם – ובזה אני מצטט קצין בכיר – נושא תיקון קו המתח הגבוה הזה קשור בלבנונים  
— — —

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

במי?

**אסעד אסעד (הליכוד):**

בלבנונים עצמם, מאחר שבתוך ארבעה חודשים קרו שני אסונות, שלושה חיילי צה"ל נהרגו כתוצאה מהתחשמלות, וזה קשור ללבנונים. אני מקווה שלא יהיה אסון נוסף, כי ללבנונים לא אכפת שחיילי צה"ל ייהרגו בצורה הזאת.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

---

**אסעד אסעד (הליכוד):**

כך מצוטט, ואני מוכן להביא לך את הציטטה הזאת. תודה רבה.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

אז זה לא ציטוט נכון.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה.

**עוזי לבדאו (הליכוד):**

סליחה, יש עוד הצעה.

**ברכת היושב-ראש לנשיא זמביה פ' צ'ילובה**

**היו"ר ע' עלי:**

אני יודע שיש עוד הצעה להסיר, אבל נכנסו למליאת הכנסת נשיא זמביה, הוד מעלתו פרדריק ג'קוב טיסוס צ'ילובה, יחד עם יושב-ראש הכנסת שלנו, פרופסור שבח וייס, ופמליה נכבדת ומכובדת מזמביה.

זמביה היא מדינה ידידותית לנו, מדינה חשובה מאוד, היחסים של המדינה הזאת אתנו מאז ומעולם הם כאלה, שהם תמיד תמכו במדינת ישראל, היו ידידיה החשובים, ואני מקדם בברכת ברוכים הבאים את כבוד הנשיא, את הפמליה, ומאחל להם שהות נעימה במדינת ישראל, שיחות מועילות וטובות והמשך שיתוף פעולה פורה וטוב בין שני העמים לרווחת העמים. ברוכים הבאים וביקור נעים ומהנה.

## **הצעות לסדר-היום**

### **התחשמותם למוות של חיילים בדרום-לבנון**

**היו"ר ע' עלי:**

כעת אחרון המציעים, חבר הכנסת עוזי לנדאו. בבקשה.

**עוזי לנדאו (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, לא ביקשתי להירשם כדי להסיר הצעה מסדר-היום עד ששמעתי את דבריו של חבר הכנסת יוסי כץ בזכות העברת תחקור הנושא הזה אל גוף חיצוני לצה"ל. אני שמח שסגן שר הביטחון השיב תשובה ראויה לעניין הזה. אסור בשום פנים להיגרר אחר האווירה הפופוליסטית והלחץ שנוצר כדי להוציא את החקירה מידי צה"ל ולגרום נזק כבד לדרך שבה הצבא יכול למצות תחקירים במהירות.

אבל כאן חשוב להוסיף: הצבא עצמו, על הפיקוד הבכיר שלו, לדעתי, אשם באווירה הנוצרת, ביחס שהמשפחות חשות, וגם בשל העובדה שהצבא עצמו אינו מאפשר, אני חייב לומר, לכנסת עצמה לבדוק עד כמה הוא מבצע תחקירים.

אביא בקצרה, בתוך 20-30 שניות, לידיעת הבית את העובדה, שכאשר יצאה ועדת המשנה לענייני צה"ל ומערכת הביטחון של הוועדה לביקורת המדינה לבדוק את נושא התחקירים בגבול הצפון, לא אפשר הצבא ליועץ הוועדה, האלוף במילואים דורון רובין, להצטרף לוועדה בנושא התחקירים. שני תחקירים שביקשנו לקראת הסיור, כדי לבחון אותם בשטח, לא קיבלנו, והכול בתירוצי שה"י-פה"י. גררו אותנו, הוליכו אותנו שולל, ובכלל זה בקשתנו להיפגש עם הרמטכ"ל. אני מביא את זה לידיעת הכנסת, כדי שהדברים יירשמו בפרוטוקול.

טיפול ראוי של שלטונות צה"ל יכול היה להסיר חלק ניכר מן החשדנות ומאי-שביעות הרצון הציבורית בנושא הזה. תודה רבה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה.

אני מבין שחברי הכנסת מבקשים כאן דיון במליאה, ואנחנו נצביע.

**אברהם פורז (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, אני חושב שבנושא הזה אנחנו נפצל את ההצבעה. אני בעד דיון בוועדה, וגם חבר הכנסת כץ מבקש דיון בוועדה.

**יוסי כץ (העבודה):**

---

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, אתם צריכים להחליט מה אתם רוצים.

**יוסי כץ (העבודה):**

שיהיה דיון במליאה.

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת כץ, הבנתי שאתה רוצה דיון במליאה.

**יוסי כץ (העבודה):**

כן.

**היו"ר ע' עלי:**

במליאה. חבר הכנסת פורז, מה אתה מציע?

**אברהם פורז (מרצ):**

אני מעדיף דיון בוועדה.

**היו"ר ע' עלי:**

אתה מציע דיון בוועדה. אני מבין שחבר הכנסת יהלום מבקש דיון במליאה.

ובכן, חבר הכנסת פורז מבקש להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון. מי בעד?

**שאול יהלום (מפד"ל):**

בעד מה?

**היו"ר ע' עלי:**

מי בעד ההצעה של חבר הכנסת פורז להעביר את ההצעה שלו בלבד לדיון בוועדת החוץ והביטחון?

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 15

נגד – 1

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' פורז לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

**היו"ר ע' עלי:**

בעד – 15, אחד מתנגד, אחד נמנע. ובכן, הוחלט שההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת פורז תועבר לוועדת החוץ והביטחון להמשך דיון.

אני מבקש לדעת מי בעד דיון במליאה בשאר ההצעות – נצביע.

## הצבעה מס' 7

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 18

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלו חברי הכנסת ש' יהלום, י' כץ וע' עלי  
בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### **הצעה לסדר-היום תנאי קבלתם ללימודים של תלמידים מתל-מונד במועצה האזורית עמק-חפר**

#### **היו"ר ע' עלי:**

רבותי חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר-יומנו העמוס. הנושא הבא: תנאי קבלתם ללימודים של תלמידים מתל-מונד במועצה האזורית עמק-חפר, הצעה לסדר-היום מס' 4637, מאת חברת הכנסת לימור לבנת. אחריה – הצעה של חבר הכנסת אברהם בורג.

#### **לימור לבנת (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שבועיים בערך, ב-26 ביוני 1994, החל רישום התלמידים לחטיבת הביניים ולחטיבה העליונה בקריית החינוך על-שם דוד בן-גוריון, במועצה האזורית עמק-חפר. הרשמת התלמידים עומדת להסתיים בעוד שלושה ימים.

חברי הכנסת, צריך לדעת שבית-הספר, או קריית החינוך – באמת, קשה לקרוא "בית-ספר" לקריה שלומדים בה כמעט 2,000 תלמידים, זו כבר עיר שלמה עוד מעט – ובכן, בקריית החינוך עמק-חפר, רופין, על שם דוד בן-גוריון – קוראים לה בשמות שונים אבל מדובר על אותו מקום – לומדים גם תלמידים מיישובים סמוכים, שאינם שייכים למועצה האזורית עמק-חפר, כמו: תל-מונד, פרדסיה ואליכין – אגב, נמצאים אתנו כאן, ואני רוצה לברך אותם, גם נציגים של שלושת היישובים האלה – וגם תלמידים מיישובים אחרים.

ביום 22 ביוני, ארבעה ימים לפני תחילת ההרשמה של התלמידים – אגב, מתוך 2,000 התלמידים במועצה האזורית עמק-חפר, כ-300 הם תלמידי תל-מונד, ואני מעריכה שעוד כמה עשרות, ודאי,

מאליכין ומפרדסייה – ובכן, כותב עמוס דגני, ראש המועצה האזורית עמק-חפר, במכתב המופנה למר שלמה רצאבי, ראש המועצה תל-מונד: "לצערי, עד כה טרם הוסדר עניין התשלומים בגין תלמידים בקריית החינוך על שם דוד בן-גוריון. רישום התלמידים מתחיל ב-26.6.94. לצערי, נאלץ לעכב רישום תלמידים עד אשר יוסדרו התשלומים – – –".

בעקבות המכתב הזה פונה ראש המועצה המקומית תל-מונד למנהלת מחוז המרכז במשרד החינוך, והוא מתריע, מתרה ומסביר, שההנחיה של המועצה האזורית עמק-חפר שלא לרשום את תלמידי תל-מונד – וכשאני אומרת תל-מונד, אני מתכוונת גם לפרדסייה וגם לאלכין לאורך כל דברי, שיהיה ברור כאן – אינה עולה בקנה אחד עם הנחיות משרד החינוך, אינה עולה בקנה אחד עם דרישות החוק או עם הוראות החוק לגבי גביית תשלומים מהורים, שהיא מוגבלת, כידוע, על-פי החוק, שהרי אנחנו לא רוצים ליצור מערכת חינוך שבה אלה שיכולים לשלם יהיה להם יותר, ואלה שאינם יכולים לשלם יהיה להם פחות.

מסתבר שהמועצות נדרשות לשלם עבור כל תלמיד בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה סכום שבין 992 שקלים ל-1,660 שקלים, בעוד המועצה רשאית לגבות מההורים רק בין 150 ל-350 שקלים. את היתר היא צריכה להשלים בעצמה או לגבות בניגוד לחוק, ואת זה המועצה הרי אינה רוצה לעשות. על כן פונה שלמה רצאבי למנהלת מחוז המרכז ומבקש ממנה להתערב. הוא גם כותב מכתב לעמוס דגני, ובו הוא טוען, שרמת השירותים הנוספים שנותנת המועצה האזורית עמק-חפר צריכה להיות מאושרת כחוק כדי שאפשר יהיה לגבות אותם תשלומים מההורים. הוא דורש ממנו לשנות את ההוראה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קיבלתי את התלונות האלה כבר לפני כשבועיים, מייד כשהיתה ההתרחשות, ופניתי פה במליאה למנכ"ל משרד החינוך ד"ר שמשון שושני. זה היה בשעת הדין שנקרא סקירת שר החינוך על פעולות משרדו. הבאתי בפניו את המסמכים וסיפרתי לו על מה מדובר, והוא אמר לי: זו שערורייה, אני אטפל בזה מייד, לא יכול להיות דבר כזה. לא יכול להיות שהמועצה האזורית עמק-חפר תתנה את רישום התלמידים מתל-מונד, מפרדסייה ומאליכין בתשלומים. הם חייבים לרשום את התלמידים. והנה חלפו שבועיים, וכפי שאמרתי, חברי הכנסת, בעוד שלושה ימים מסתיימת ההרשמה, אבל המועצה האזורית תל-מונד לא רושמת את התלמידים מתל-מונד שמגיעים מגיעים הורים ומגיעים תלמידים ואומרים להם: מצטערים, תחזרו הביתה. לא רושמים אותם. הם לא רוצים שם, במועצה האזורית עמק-חפר, כנראה, את תלמידי תל-מונד, פרדסייה ואלכין, שאין להם, אגב, אופציה אחרת, כי אין שם בתי-ספר, לא חטיבת ביניים ולא חטיבה עליונה.

אני רוצה לספר לכם, חברי הכנסת, שכבר לפני שנתיים, כשהייתי חברת כנסת חדשה לגמרי, נדרשתי ממש לאותו נושא, כאשר המועצה האזורית עמק-חפר אז – הנה המסמכים, אותו עמוס דגני כותב לשלמה רצאבי: "לצערי הרב, לא נוכל לקבל תלמידים מתל-מונד ומפרדסייה לכיתות ז' בקריית החינוך שלנו בשל העדר מקום". פה מדובר על 6 ביולי 1992. כלומר, רבותי, ההיסטוריה חוזרת. פעם התירוץ הוא שאין מקום, פעם התירוץ הוא שצריך לשלם יותר, והם יודעים שאי-אפשר לשלם יותר. הם לא רוצים לקבל את התלמידים מתל-מונד ומפרדסייה, הם פועלים בניגוד לחוק לגבי חטיבת הביניים, אולי גם לגבי החטיבה העליונה.

אני שואלת: כאשר יש מין תופעה כזאת, שבה ילדים להורים אזרחי המדינה הזאת מתביישים כי לא רוצים לקבל אותם ולא רושמים אותם, והם הולכים עם ההורים ומחזירים אותם כלעומת שבאו, ולא נמצא פתרון – אדוני שר החינוך, לא יכול להיות שמשרד החינוך לא יתערב פה ויפעיל את כל הכלים העומדים לרשותו. אני יודעת שבסוף יהיה פתרון, אבל אני לא מדברת על הסוף, אני מדברת על

עכשיו, על ההתחלה, על האמצע, על הבושה הזאת, על מה שצריכים לספוג ולעבור ילדים, על העלבון, על הביזיון. לפי דעתי, כפי שכבר אמרתי, גם פועלים כאן בניגוד לחוק.

אדוני שר החינוך, אני יודעת שראשי המועצות שמדובר בהן, בתל-מונד, בפרדסייה, בליכין, היו בקשר עם לשכתך, עם לשכת מנכ"ל משרד החינוך, עם מנכ"ל משרד החינוך. אני יודעת שמנכ"ל משרד החינוך כתב מכתב, שבו הוא אומר שהוא יורה מייד, או שהוא יטפל בזה, והוא מתחייב, והוא מצדיק את הטענה של ראשי המועצות. אבל פתרון, אדוני שר החינוך, נכון לעכשיו – אין. הרי הנושא הזה מטופל כבר שבועיים על-ידי לפחות, והרי התרענו ואמרנו, ופנינו שוב, ואמרנו שוב, עד שבסופו של דבר ביקשתי להעלות את זה כהצעה דחופה לסדר-היום, ואני שמחה שהנשיאות הכירה בה ואישרה אותה, כי זה נושא עקרוני חשוב. הוא חשוב לגבי התלמידים האלה והמשפחות האלה מאותם שלושה יישובים, אבל יש לו משמעויות עקרוניות מעבר לסוגיה הזאת, הקונקרטית, שבסופו של דבר אני בטוחה שתבוא על פתרונה.

**היו"ר ע' עלי:**

אני מציע שישיבת סיעת צומת לא תיעשה במליאה.

**לימור לבנת (הליכוד):**

זו כל הסיעה? קרה משהו שלא שמענו עליו בשעות האחרונות?

**היו"ר ע' עלי:**

זה שני-שלישים של הסיעה.

**חיים דיין (צומת):**

זו הנבחרת.

**לימור לבנת (הליכוד):**

אני רוצה להגיד משהו לחברי הכנסת מצומת. אין הרבה מקרים שאני נואמת במליאה וחבר הכנסת בני טמקין לא מפריע לי. זו אחת הפעמים הנדירות האלה, תנו ליהנות מכל רגע עכשיו.

**אורי אור (העבודה):**

---

### **לימור לבנת (הליכוד):**

אתה הזמנת את זה, חבר הכנסת אור, אני ממש לא רציתי להגיד את הדברים, אבל אני מציעה באמת שכפר-ויתקין, חופית ויתר היישובים שקשורים למועצה האזורית עמק-חפר יפסיקו את ההתנשאות הזאת, ירשמו את ילדי תל-מונד, ירשמו את ילדי פרדסייה, יקבלו את ילדי אליכין, ויפסיקו לנסות להיפטר מהחבר'ה האלה.

### **דוד מנע (הליכוד):**

האליטה, הסוציאליסטים.

### **אורי אור (העבודה):**

זה כולל את אחיטוב, זה כולל את אומץ.

### **לימור לבנת (הליכוד):**

חבר הכנסת אור, אם הזמנת פרובוקציה, קיבלת אותה.

### **היו"ר ע' עלי:**

רבותי, עם כל הכבוד, יש לנו היום עוד עשר הצעות לסדר-היום ועוד שאילתות ועוד ארבעה חוקים בקריאה ראשונה. את כל זה אני צריך לנהל, אז אני מבקש קצת התחשבות.

### **לימור לבנת (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, חזקה עלי – – –

### **היו"ר ע' עלי:**

ואת כל זה אני אצטרך לנהל. אין לי שום בעיה, אני מבקש התחשבות, לעמוד בלוח הזמנים.

## **חיים דיין (צומת):**

אתה רוצה שאני אחליף אותך?

## **היו"ר ע' עלי:**

אני לא צריך, אני לא טוען. אני נהנה מכל רגע כאן. עזוב את זה. אני מבקש לעמוד בלוח הזמנים ולא להפריע.

## **לימור לבנת (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, חזקה עלי מצוותו של השעון ומצוותך. אני בעצם סיימתי לומר את מה שיש לי לומר.

אני רוצה מכאן לפנות לשר החינוך, שיימצא פתרון מייד, לא בעתיד, לא עוד מעט, לא בעוד חודשיים; עכשיו, מייד. אבל גם מעבר לזה אני דורשת משר החינוך לספר לכנסת מה יעשה לו לראש מועצה כזה, שנותן הנחיות כאלה, שכך משפיל, שכך מבזה, כך פועל וכך גורם למשפחות, להורים, לאזרחי המדינה לילדים להשפלה כל כך קשה. תודה רבה.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחברת הכנסת לבנת.

שר החינוך והתרבות והספורט, בבקשה.

## **דוד מנע (הליכוד):**

הוא היה חבר כנסת פעם.

## **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אכן במשך שבועיים-שלושה שבועות עוסק משרד החינוך בנושא הזה. הוא עוסק בו, בין השאר, משום שלפחות לגבי החטיבה העליונה אין סמכות למשרד לתת הוראות לגבי רישום תלמידים, דבר שאולי כדאי לבחון אותו באחד הימים מבחינה משפטית.

על כל פנים, מנהלת מחוז המרכז, הגברת רוחמה קציר, בתיאום עם מנכ"ל המשרד ד"ר שושני, שלחה לפני שלושה ימים או ארבעה ימים, אם זיכרוני אינו מטעה אותי, מכתב למר עמוס דגני, ראש המועצה האזורית עמק-חפר, ובו הנחיה לרשום את תלמידי תל-מונד והמועצות המקומיות האחרות לבית-הספר, ורק לאחר מכן לפתור את בעיית הסכסוך על גובה התשלום.

### לימור לבנת (הליכוד):

מתי נשלח המכתב?

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

לפני שלושה או ארבעה ימים.

### לימור לבנת (הליכוד):

מאז אין רישום.

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

אנחנו, המנכ"ל ואני, נדאג לכך שהרישום הזה אכן יתקיים. יש כאן בהחלט בעיה של חסר בחוקים הנוגעים לעניין של חינוך חובה, שלא מאפשר לנו במישרין לתת הוראות כאלה. אנחנו רק יכולים להשתמש בסנקציות נגדיות כאשר לא מקיימים הנחיה של המשרד בקשר לניפוי תלמידים.

צדקה חברת הכנסת לימור לבנת, לתלמידים האלה אין מקום אחר בינתיים. למה אני אומר בינתיים? משום שאנחנו מקיימים בית-ספר תיכון חדש, "לב השרון", שישרת את שלוש המועצות המקומיות האלה. אנחנו מקווים שבית-הספר הזה יקום לתפארה. מדובר בבית-ספר חדיש, עם כל הציוד החדש, עם כל התכנון של בית-הספר העתידי.

אבל בינתיים בית-הספר התיכון שנמצא בעמק-חפר, על שם דוד בן-גוריון, הוא בית-הספר היחיד העומד לרשות התלמידים האלה. כבר נגרמה עוגמת נפש לתלמידים. אני מדבר לא על הסכסוך הכספי ולא על חלוקת כספי התל"ן – תשלומים נלווים – ולא על השתתפות במיזוג אוויר. אני מדבר כעת על התלמידים כבני אדם. כבר היום נגרמה להם עוגמת נפש מתוך התחושה שהם לא רצויים בבית-הספר הזה, ואין דבר גרוע מזה מבחינה פדגוגית וחינוכית.

לכן, אני כאן מבטיח שאנחנו נעשה הכול. אין לי שום התנגדות, להיפך, אני תומך בכך שהעניין יעבור לוועדת החינוך והתרבות. אני גם קורא מכאן לראש המועצה האזורית עמוס דגני, היה פעם חבר כנסת, ולחברי המועצה האזורית לרשום מחר בבוקר את כל התלמידים, לפני שהעניין יגיע לוועדת החינוך והתרבות. תודה רבה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לשר החינוך והתרבות.

האם חברת הכנסת לבנת מסכימה לכך שהנושא יועבר לוועדת החינוך והתרבות?

**לימור לבנת (הליכוד):**

כן.

**היו"ר ע' עלי:**

אני חושב שאנחנו יכולים לקרוא מכאן בשם כולנו לראש המועצה האזורית עמק-חפר להיענות לפניית שר החינוך והתרבות ולרשום את הילדים מהאזור – – –

**דליה איציק (העבודה):**

יש בעיה של אגרה.

**היו"ר ע' עלי:**

חברת הכנסת איציק, אני חושב שלית מאן דפליג שבשל אגרה או תשלום לא צריך לעכב לימודי תלמידים בבית-ספר. צדק שר החינוך בכל מה שאמר בעניין זה. נדמה לי שיהיה זה יפה ונאה אם כולנו נצטרף לקריאה של שר החינוך לרשום אותם, לקבל אותם, ואחר כך לדון בפרטי הסכסוך הכספי על הכסף הקטן הזה.

**דוד מנע (הליכוד):**

אני מבקש להסיר.

**היו"ר ע' עלי:**

אני לא קיבלתי הודעה. אתה רוצה להסיר? בבקשה.

### **דוד מנע (הליכוד):**

אדוני שר החינוך, אני מבקש להציע בהזדמנות זו לכנס את צמרת משרד החינוך עם מומחי חינוך, תחת הכותרת: החינוך בישראל – לאן? משום שבשבועות האחרונים אני שומע, שכל מה שניסו לעשות בעשרות השנים האחרונות בערים השונות, לפחות בעיר שלי, ברמת-גן, בקשר לאינטגרציה, את השיתוף בין השכונות החזקות לשכונות החלשות, הדבר הזה הולך להיעלם והולכים לחינוך אליטיסטי, תוך הזנחת השכונות החלשות. אני מציע לכם לשקול דיון רציני בנושא הזה, ותחליטו מה שתחליטו.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אתה אומר דבר לא נכון.

### **דוד מנע (הליכוד):**

תחליטו, אני יודע את המגמות של מנכ"ל המשרד שלך. אני מכיר את המגמות של מנכ"ל המשרד שלך.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

הן בדיוק הפוכות.

### **דוד מנע (הליכוד):**

אני מציע לך גם ללמוד מה שקורה בתל-אביב.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אני מבקש את זכות התשובה.

נאמרו כאן דברים מאוד חמורים, לא-אמת – אני משתמש בלשון פרלמנטרית – בלי לבסס אותם, מתוך בקשה להסיר הצעה מסדר-היום, כאשר דברי מעידים על ההיפך הגמור. זה חלק ממערכת של הסתה, שאין בינה ובין המציאות דבר. פשוט מערכת של הסתה, שמנסה להפוך לבן לשחור ושחור ללבן, יום ללילה ולילה ליום. אני מוחה על כך.

## **דוד מנע (הליכוד):**

אתם מנסים להפריד לבן משחור.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לשר החינוך.

רבותי חברי הכנסת, ניגש להצבעה. מי בעד העברת הצעתה של חברת הכנסת לימור לבנת לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת – יצביע.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 8

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

## **היו"ר ע' עלי:**

פה-אחד הוחלט להעביר את ההצעה של חברת הכנסת לבנת לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, מתוך תקווה שהנושא ימצא את פתרונו – וקריאה של כולם כאיש אחד להיענות לפניית שר החינוך והתרבות.

הישגי הממשלה בתחום החינוך. חבר הכנסת אברהם בורג – איננו. הנושא נמחק מסדר-היום.

## **הצעות לסדר-היום**

**הנושא המרכזי בבתי-הספר בשנת התשנ"ה – הסכם השלום**

## **היו"ר ע' עלי:**

הנושא המרכזי בבתי-הספר בשנת התשנ"ה – הסכם השלום, הצעות לסדר-היום מס' 4612, 4615, 4640, 4650, 4658 ו-4661. ראשון הדוברים, חבר הכנסת יוסף בא-גד – איננו. הוא הפסיד את תורו. הוא לא יכול לשחק עם זה, פעם לבקש ראשון ופעם אחרון ופעם באמצע. חברת הכנסת דליה איציק, בבקשה.

## **קריאה:**

הוא הוזמן לארוחה.

## **היו"ר ע' עלי:**

בסדר, אנחנו מאחלים לו בתיאבון. עכשיו חברת הכנסת דליה איציק, ואחריה – חבר הכנסת אברהם רביץ. אני מודיע: מי שלא נמצא במקום, מאבד את תורו.

## **דליה איציק (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אדוני שר החינוך, כנסת נכבדה, אני מבקשת לברך אותך, אדוני שר החינוך, על ההחלטה שלך, שהשלום במזרח התיכון יהיה נושא מרכזי בחומר ההוראה בבתי-הספר בשנת הלימודים הבאה. אני חושבת שזאת החלטה נכונה, אמיצה, והיא מהווה הזדמנות גדולה שלא לנתק את בית-הספר מהחיים שאנחנו חיים אותם במובן זה שהיום בכל בית, כל החברה כולה ללא יוצא מן הכלל מתעסקת בנושא השלום. מי שרוצה בית-ספר חי, נושם, שאיננו מנותק מן המציאות, אינו יכול לשים כיסוי על העיניים ולומר: את מערכת החינוך ננתק מהחברה.

אם איכות הסביבה היא נושא ראוי ורלבנטי בשנת הלימודים הזו, על אחת כמה וכמה תהליך השלום על היבטיו השונים והשאלות שמתעוררות בצדו צריך להיות מוקד להתעמקות במהלך שנת הלימודים הבאה.

אדוני היושב-ראש, שמעתי שארגון המורים הדתיים התנגד לתהליך, ושר החינוך, שוודאי בקיא יותר בהתנגדות הזאת, שהיא פשוט אינה ברורה לי, אולי ירחיב בתשובתו בסוגיה הזאת.

אני רוצה לומר שהתרגשתי מאוד, כמו הרבה מאוד אנשים במדינת ישראל, מהגעתו של סאדאת לירושלים וממעמד קמפ-דייוויד. אני חושבת שחובה לשתף את הילדים במתרחש. אי לי לאותו מורה שנכנס לכיתה, סוגר את הדלת, ובעצם אומר לתלמידים שלו: כאן זו מדינה אחרת, כאן זו טריטוריה אחרת. אם מורה הוא הגון מספיק – הוא יביא את כל הקשת הפוליטית, את כל גווניה, על כל הפרובלמטיות בתהליך השלום, על כל האי-הסכמות שיש בחברה הישראלית בתהליך הזה.

פשוט נדהמתי לשמוע שהתעוררה התנגדות בארגון המורים הדתיים. אני מבקשת ממך שלא לוותר. נושא החינוך שאתה מופקד עליו צריך להיות, כמו שאמרתי לך, אדוני השר, הוא צריך להיות נושם והוא צריך להיות חלק מהחברה.

זה קצת מוזר בעיני, כשיש פה הזדמנות ללמד מהי דמוקרטיה, כי דעות מנוגדות הן הזדמנות לשיעור דמוקרטיה מהי. לימוד השונות בחברה הישראלית אולי היה תורם להעברת חומר אפילו בצורה מגוונת ומעניינת.

אני משוכנעת שמטרתה הראשונית של התוכנית הזאת היא קודם כל הקניית ידע, קודם כל להביא לילדים ביסוס עובדתי. יש מסכת של הפחדה בחלק מבתי-הספר הדתיים. מפחידים שם את הילדים, מסיתים אותם. אתה יודע, אדוני השר? – פניתי אליך לגבי כמה מקומות שבהם הסיתו והשתמשו בילדים בצורה בוטה ופרועה.

לכן, אוי לו לאותו מורה שמסית את הילדים, אבל גם אוי לו לאותו מורה שמסית את הילדים ההיפך. כלומר, אני מצפה מאותו מורה שיהיה הגון מספיק, גם אותו מורה ששייך למסגרת החילונית, להגיד את כל מה שקורה בחברה הישראלית ואת כל הפרובלמטיות.

אדוני השר, ההרגשה שלי היא שאתה עשית פה דבר נכון, ומאוד יכול להיות שיהיה פה ויכוח קשה מאוד במשך השנה. מאוד יכול להיות שיבואו אליך מורים, ואולי גם יבואו הורים, ויגידו: המורה הזה מעד, המורה הזה אמר מלה אחת יותר מדי. במערכת כזאת, זה יכול מאוד לקרות. אני סבורה שצריך לתת גב למורים, צריך להדריך אותם בעניין הזה, הם עלולים אולי להיכשל לפעמים בלשונם. אגב, אלה מורים מכל הצדדים, מכל גוני הקשת הפוליטית.

אני מעריכה שתהיה לך שנה קשה, במובן הזה שיגיעו אליך הרבה מאוד תלונות.

אני רוצה לחזק את ידיך, לומר לך שתבורך, ושהמעשה הוא מעשה נכון. תודה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחברת הכנסת איציק. חבר הכנסת אברהם רביץ, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת חיים דיין.

רבותי, בואו נלמד דוגמה טובה מחברת הכנסת איציק. בארבע דקות היא אמרה הרבה. מכל מקום, לא אפשר לדבר יותר משבע דקות. אני מודיע זאת לכם.

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, תהליך השלום הנוכחי המתנהל בין ישראל ובין הפלשתינים שנוי במחלוקת פוליטית קשה בחברה הישראלית. על רקע הוויכוח הזה, החוצה את העם לשני מחנות, החלטת משרד החינוך והתרבות הינה החלטה בעייתית. קשה מאוד לסמוך אומנם על כוונתו הטובה של משרד החינוך להעביר לתלמידים רק אינפורמציה, רק מידע המפורסם על מסמכים ועובדות. גם האינפורמציה הרלבנטית שנויה פעמים רבות במחלוקת, ואין, לצערי, חומר לימודי נייטרלי המוסכם על הכול.

קיים חשש כבד שבתי-הספר ייפכו למוקדי השפעה פוליטיים מצד המורים, אשר איש איש לפי השקפתו והבנתו ינסו, ובצדק, לבצע את שליחותם החינוכית, וכך נגרום אנחנו להרחבת הפירוד והמחלוקת גם אצל גילאי בתי-הספר. הנושא טעון מדי ויש, לדעתי, ללמדו מתוך פרספקטיבה רחבה יותר של זמן. כל אחד מאתנו הרי יאמר על זולתו כי הוא מסית את התלמידים ולא מלמד אותם, כפי ששמענו רק לפני דקות מספר מפי הנואמת שלפני.

רבותי חברי הכנסת, הנושא שבו כן ראוי למחנכים להתמקד בו בימים אלו הוא נושא אחר. בעידן שבו אנו נמצאים, כאשר אנו צועדים לקראת שינויים מבניים בחברה הישראלית ולקראת צורת חיים חדשה, אנו צפויים בעתיד הקרוב לסכנה קיומית, אמיתית, מבחינת ההכרה בזהות היהודית. גם מהלכי השלום הצפויים יחדדו את הבעיה ויחשפו את השאלות האמיתיות בדבר יכולת העמידה של הנוער והמבוגרים כאחד על ההיאחזות בארץ-ישראל, ובדבר עומקה של השייכות שלנו אל שורשינו, ובדבר הצדק האמיתי שיש לנו באחיזתנו בארץ.

חלק מבני עמנו מציעים לנו להתערטל מהנכסים הרוחניים, שהם בלבד המצדיקים את קיומנו בארץ הזאת. כאן טמונה הסכנה הגדולה, שלקראתה עלינו להיערך בכל המערכות, ובראש ובראשונה במערכת החינוכית. ההצדקה שיש לנו לחיים בארץ הזאת מחייבת חיזוקים אידיאולוגיים, מוסריים ודתיים, בלתי פוסקים, מול מאבק מתמיד שיהיה כאן. הפלשתינים ימשיכו את אסטרטגיית ההתפשטות שלהם לכל שטחי ארץ-ישראל, ואם השלום יצליח, גם אם כבר לא בעזרת הנשק, בגלל השלום, הם יעשו זאת על-ידי הנמקות מוסריות, היסטוריות, לאחיזתם בארץ. ומולם נעמוד אנחנו בריקנות ובחוסר ידע בשורשי היהדות, אשר הם מצדיקים את קיומנו כאן.

המלחמה הבאה, אדוני השר, תהיה על הזהות היהודית: האם אנחנו נמשיך לקיים את הזהות היהודית בתוכנו, אצל ילדינו, לדורות הבאים. ולזה צריך משרד החינוך להיערך, להקדיש את שנות הלימודים הבאות, כדי לחמש את ילדינו במטען הרוחני הנחוץ להמשך קיומנו בארץ הזאת. תודה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת רביץ. חבר הכנסת חיים דיין. אחריו – חבר הכנסת משה מאיה. כל הכבוד לחבר הכנסת רביץ.

**חיים דיין (צומת):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מערכת השלטון של מפלגת העבודה החליטה להחדיר פוליטיקה למערכת החינוך ולהחדיר פוליטיקה למסגרות בחברה, אשר תנטרלנה את הדמוקרטיה, תוך שטיפת מוחם של ילדים אשר ניתנים להכוונה ולהשפעה. זוהי רק ההתחלה של שלטון דיקטטורי.

במשטרת ישראל מרגישים כמו מריונטות ומבצעים את המדיניות בהתאם להנחיות, גם נגד רצונם. במערכת הביטחון, בצה"ל, מתחרים אלופים מי יביע דעה יותר שמאלנית, כדי למצוא חן בעיני הממשלה, לתפקיד בכיר יותר. זוהי סכנה לדמוקרטיה. יצרתם מאבקים בתוך המערכות. הממשלה איננה שלגיה ומערכת החינוך איננה גמדים. שכחתם כי במערכת זו מלמדים מורים אשר מתנגדים לתהליך השלום – תפטרו אותם, או תקדמו את האחרים? שכחתם שהורים התנגדו שאתם תבנו את דעותיהם הפוליטיות שיטו את כף המאזניים? – סכנה לדמוקרטיה ולאינטגרציה. הורים ירשמו את ילדיהם לבתי-הספר המתאימים לדעותיהם? אולי גם סדר העדיפויות והעברת התקציבים ייעשו בהתאם על-ידי הממשלה?

האם אתם חושבים שהציבור אינו יודע מה הן כוונותיכם? האם אתם חושבים שאנו לא יודעים איך יועברו התכנים? האם אתם חושבים שאנחנו עד כדי כך נאיבים? מה תציגו בפניהם? רצח יהודים? שחרור רוצחים פלשתינים? את האמנה הפלשתינית, שקוראת להשמדת ארץ-ישראל? את הפקרת ביטחון המתנחלים ותיאורם כנושאי קרניים ובעלי אף ארוך? אתם רוצים לעקור את הציונות, במקום שתתמקדו בדברים חסרים, שנעלמו מתחומי בתי-הספר, כמו ההמנון והדגל, שאינם נשמעים ואינם נראים בתחומיהם; קופת הקרן-הקיימת בגנים כששרנו: "דונם פה ודונם שם, רגב אחר רגב, כך נפדה אדמת העם, מצפון עד נגב" – שיר שהיום הוא היסטוריה של הציונות.

ראש הממשלה אחוז פאניקה והוא מעדיף לטפח ילדים ללא דעה פוליטית, מכיוון שאיבד את מעמדו אצל בעלי זכות הבחירה. אני מציע לך, אדוני ראש הממשלה, להשקיע בנושאים יותר חשובים, שהכנסת דנה עליהם לא אחת: המאבק בתאונות הדרכים, המאבק בנגע הסמים, האלימות בקרב בני הנוער, השימוש באלכוהול. תפקידך להציל נפשות ולא מפלגות. אתה תוביל להשבתת מערכת הלימודים על-ידי ההורים, ואולי תגרום לכך שהורים יוותרו על חוק חינוך חובה, שהופך להיות מאולץ לכיוונים אחרים. תודה רבה.

### **הי"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת חיים דיין. חבר הכנסת משה מאיה, בבקשה.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

מי כתב לך את זה?

### **חיים דיין (צומת):**

אני כתבתי את זה. זה מה שאני מרגיש. אני לא צריך סופרים. 12 שנות לימוד גמרתי.

## שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

---

### היו"ר ע' עלי:

כבוד השר, אף שאתה לא מסכים עם דעתנו ודעתו לא נוחה לך, אולי גם לאחרים, השאלה מי כתב לך את הנאום לא היתה במקומה.

### חיים דיין (צומת):

--- אתם מדברים על תהליך שלום מצד אחד ---

## שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

---

### היו"ר ע' עלי:

אני מבקש להפסיק.

חבר הכנסת מאיה, בבקשה.

### משה מאיה (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד השר, נושא החינוך הוא עדין מאוד, הוא ציפור נפשה של האומה, וכשרוצים לחדש בו חידושים יש לשקול אותם מכל ההיבטים. האל"ף בחינוך הוא דמות המחנך. אישיותו של המחנך מקרינה על התלמידים עשרת מונים מכל החומר שהוא מלמד. והנה רוצים עכשיו להכניס כנושא מרכזי, בשנת הלימודים הבאה בבתי-הספר, עניין שהוא שנוי במחלוקת. העם חצוי על דרך השלום, האם הסכם השלום יביא באמת שלום או שהוא ירע את המצב שבעת"ים.

בואו נצייר דבר טבעי, שבוודאי רבים כמוהו יהיו מנת חלקנו, דבר יום ביומו, אם התוכנית הזאת תתבצע. המורה ידבר על שלום, ואני לא מסכים עם הדוברת הראשונה, שהמורה יצליח להתעלות ולהביא את כל הדעות. לא במלאכים עסקינן, שיכולים להביא את כל הדעות. בוודאי כל אחד יטה את הכף לדעתו האישית.

### **דליה איציק (העבודה):**

הרב מאיה, אפשר להפריע לך רגע? אני רוצה לשאול אותך משהו. אולי תלמיד אחד ישתכנע שתהליך השלום הזה בכל זאת יש בו משהו? ממה אתם מפחדים?

### **משה מאיה (ש"ס):**

תני לי רק לגמור. את יודעת שש"ס בעד השלום, כך שאין לך מה לחשוש מזה. אבל בכל זאת אני מסתייג מזה, ותיכף תשמעי מדוע.

הרי לא במלאכים עסקינן.

### **היו"ר ע' עלי:**

סליחה, זה שייך לנאום הקודם.

### **משה מאיה (ש"ס):**

ואם מורה, כמו שאת אומרת, ידבר בעד הסכם השלום, אחד התלמידים בכיתה יבוא הביתה ויספר להורים: אבא, היה שיעור מעניין מאוד היום, דיברו על הסכם השלום. ומה היה הסיכום? שהסכם השלום הוא טוב. מה תהיה תגובת האב אם האב הוא מן הימין? מה הוא יגיד? הוא יצעק: איזה מורה זה, זה בוגד, זה רוצח, וכהנה וכהנה, כל מיני דברים שאין האוזן יכולה לשמוע, הנשמעים היום בכל פינה. נו, ואותו תלמיד צריך למחרת לבוא ולשבת בפני אותו מורה וללמוד ממנו תורה, אחרי שהוא שמע מאביו ביטויים כל כך יפים על המורה. הייתכן כדבר הזה?

מדוע להרוס את המשמעת המועטת שעוד נשארה בבתי-הספר?

### **משה גפני (יהדות התורה):**

סליחה, למה הם פחדו כל הזמן שייכנסו מרצים מאגודה וידברו יהדות? מה יש אם ילד אחד ישתכנע?

### **בנימין טמקין (מרצ):**

ובתנאי שאתם תיתנו להיכנס – – – שלך. אתם ממש פותחים את המסדרון שלכם.

## **משה גפני (יהדות התורה):**

אולי ילד אחד ישתכנע להיות דתי.

## **בנימין טמקין (מרצ):**

---

## **היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת טמקין, חבר הכנסת גפני, אני מודיע לכם שאני אנכה את קריאות הביניים האלה מזמן הנאומים שלכם.

## **משה מאיה (ש"ס):**

לחלופין, הרי יש דרך הרבה יותר פשוטה שתביא לאותה מטרה, שתרחיב את הערכים המביאים לשלום; לא צריך לדבר על השלום גופא. דוגמה: אפשר לקחת נושא מרכזי לשנת הלימודים הבאה, את כוח הנתינה, לטפח את רצון הילד לתרום לזולת, לעזור לזולת, שישמח שלשני טוב, ואם כל התכונות האלה יהיו בילד, ממילא זה ידרבן אותו לשלום. הרי זהו הכיוון שמביא את השלום.

חז"ל דיברו על שני סוגי אהבות, אהבת אמןון ותמר ואהבת דוד ויהונתן. לצערנו הרב, היום מטפחים את אהבת אמןון ותמר. כל יום אני שומע תלונות רבות על כלי התקשורת שנותנים לגיטימציה, ולא רק זה אלא מעודדים את חוקי סדום, בגידות ושאר מיני ניאופים.

## **משה גפני (יהדות התורה):**

טוב, שולמית אלוני שרת התקשורת.

## **משה מאיה (ש"ס):**

זה טיפוח לאהבה עצמית, אני אוהב רק את עצמי וכל העולם לא נברא אלא לספק לי, לאגואיסט שבי, את כל תאוותי החשוכות. זה החינוך היום. זו תחילתו של אמןון, וסופו של אמןון שאחר כך הוא זורק את תמר לאנחות ומתאכזר אל כל העולם.

אבל יש אהבה אחרת, שהיא אהבת דוד ויהונתן. יהונתן יודע שהמלכות נגזלת מתחת ידיו ולב העם אחרי דוד. הוא לא שונא את דוד, הוא מציל את דוד כי הוא רחוק מאהבה עצמית, כי לפניו עומדת טובת העם, טובת הכלל, והוא שמח בשמחתו של דוד. מדוע? כי חינוכו אותו לתת, ואין לך שמחה כשמחת הנתינה, כי הטיפוח מעורר את האהבה. נחנך את הילדים לתת, נדגיש את הדברים, נראה את היופי שבנתינה, וממילא נעורר אותם לאהבת הזולת. אהבת הזולת מביאה את השלום. האהבה העצמית מרחיקה את השלום הפנימי ואת השלום החיצוני.

יכולתי להביא עוד נושאים שיכולים להיות נושאים מרכזיים בשנת הלימודים הבאה ותוצאותיהם יקרב את השלום. אבל לדבר ישירות על הסכם השלום זה הרס החינוך. תקוותי שמכובדי שר החינוך, המוכר לי כאיש נבון, יבין את הסכנה שבדבר וימשיך ידיו מהתוכנית. תודה רבה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת מאיה. חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת בני טמקין.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אדוני השר, רבותי חברי הכנסת, לצערנו הרב, מעטות הן הנקודות שאפשר לומר היום שיש בהן קונסנסוס בין השר ממרצ לבין חבר כנסת מהמפד"ל. אני אומר את זה לצערי, כיוון שאנחנו מחויבים למצוא נקודות כאלה, ובנושא המדיני איננו משדרים באותו גל, בנושא הדתי כנ"ל. יש לנו אפילו חילוקי דעות בנושאים שעד עכשיו אני חושב או חשבתי שהם היו בקונסנסוס, והיום קיבלתי את תשובתך בנושא מכון המקדש ותמהתי לשמוע שאתה חושש שאולי דרך לימודי המקדש אפשר להסית ולהמריד, וזה חבל.

**שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

לא דרך לימודי המקדש, אלא דרך מי שעומד בראש המכון.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

הרי את זה אפשר לומר על כל מחנך דתי היום. כלומר, גם כשהרב דרוקמן אומר שלא צריך להגיד: רבין בוגד, כבר אומרים שלא צריך לשלוח את הרב דרוקמן להשתלמויות, מכיוון שהוא קיצוני ימני.

**שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

שמעת את זה ממני?

### יצחק לוי (מפד"ל):

לא ממך. לא אמרתי ששמעתי את זה ממך. אני אומר שהאווירה הקיימת היום היא, שכל מי שמשתתף בהפגנה של הימין, או כל רב שאומר שאסור להחזיר חלקים מארץ-ישראל, הוא קיצוני, הוא מסית, הוא ממריד וכן הלאה.

### שאול יהלום (מפד"ל):

רק לחבר הכנסת דראושה מותר לדבר בהשתלמות מנהלים – – –

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

לא, את זה לא אמרתי, לא תשמע את זה ממני, ההיפך הוא הנכון.

### יצחק לוי (מפד"ל):

אני לא אמרתי את זה בשמך, אדוני השר. אני אומר בפירוש שלא אמרתי את זה בשמך. אבל הדברים מתגלגלים, וכך היא האווירה.

אני חשבתי שהתפקיד שלנו, שלי, אבל בעיקר שלך, אדוני השר, הוא לנסות להשאיר את מערכת החינוך במקסימום של קונסנסוס, ולנסות לפתח נושאים שיאחדו ולא יפלגו. והנה הנושא השנתי לשנת הלימודים התשנ"ה הוא: תהליך השלום, ישראל – המזרח התיכון. אני רוצה לשאול אותך, אדוני השר, מי יעביר את הנושא הזה בבית-הספר בקרני-שומרון? ומי יעביר את הנושא השנתי הזה בבית-הספר באלון-מורה? האם מורה מכפר-סבא או מתל-אביב, או יהיה זה המורה באלון-מורה או המורה בקרני-שומרון?

אם המורה באלון-מורה או המורה בקרני-שומרון יעבירו את הנושא הזה, אתה יודע בדיוק מה הם יגידו על תהליך השלום.

### בנימין טמקין (מרצ):

לצערנו.

### יצחק לוי (מפד"ל):

לצערנו או לא לצערנו, אנחנו יודעים מה הוא יאמר, כי המורה לא יעשה שקר בנפשו. המורה לא יעשה שקר בנפשו.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

אבל הוא צריך להיות מסוגל להציג גם – – –

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

הוא צריך להיות מסוגל להציג, ואני בטוח שהוא יציג – – –

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

אתה רוצה להגיד לי שמורה יליד דגניה יספר שם מה אומר הצד השני – – –

### **בנימין טמקין (מרצ):**

כן, אני עושה זאת כל הזמן.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

גם אני עושה את זה כל הזמן, אבל במשפט האחרון אתה מביע את עמדתך. כמורה, צריך להביע גם עמדה. מורה הוא לא רק מחשב לאינפורמציה. אז יבוא המורה באלון-מורה ויגיד לתלמידים: תראו, רבותי, יש ממשלה שחושבת כך וכך, ויש אופוזיציה שחושבת כך וכך, ואנו צריכים לעשות כך וכך. וזה יהיה הסוף. כלומר, בסוף תהיה מחלוקת בתוך מערכת החינוך.

אני חשבתי שטוב יהיה אם נחשוב על נושא – רגע אחד, נושא ירושלים כבר היה, נדמה לי, כנושא שנתי, נכון?

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

כן.

## יצחק לוי (מפד"ל):

אם כן, אי-אפשר לבחור בו שוב. אז ניקח, לדוגמה, נושא כמו עם ישראל, נושא כמו קליטת עלייה, או כל נושא שנוכל להעביר אותו בקרב בני נוער בבתי-ספר חילוניים ודתיים, להוסיב אותם יחד לימי עיון, לדון בנושא שיש סביבו קונסנסוס, ולא לדון בנושא שיש סביבו מריבה ומחלוקת פוליטית. לא צריך להגיע לביטויים כמו: האם תהליך השלום הזה הוא תהליך של נסיגה, של איבוד הדרך, של איבוד המצפון, או תהליך של גאולת העם. העמדות סביב נושא זה הן בקצוות. לא מדובר בנושא שחילוקי הדעות לגביו הם קטנים או מצומצמים. זה נושא שיש לגביו חילוקי דעות עצומים.

אני פונה אליך, אדוני השר, ואני אומר שאני לא רוצה כרגע להתווכח על נושא השלום. לא זה נושא הדיון. אני פונה אליך ומבקש ממך שלא לגרום למחלוקת בין מורים ובין מנהלים. קח לדוגמה בית-ספר בבתי-ים, בית-ספר חילוני, ממלכתי, לא דתי, שחלק מהמורים בו הם בעד תהליך השלום וחלק מהמורים בו הם נגד תהליך השלום. יבוא הרכז החברתי או המנהל, שצריך להעביר את הנושא הזה, ואני בטוח שעל-פי נטיותיו הוא יצטרך לשבץ מורים, ואין לי ספק בכך שגם אם הוא יהיה המנהל המעולה ביותר הוא ירצה שהמורה שילמד את תהליך השלום בכיתה יהיה המורה שילמד על-פי דעתו.

אדוני השר, בעניין זה אתה מעמיד במבחן כל מנהל, מכיוון שאתה מכניס נושא פוליטי ללב לבה של המערכת. אתה מעמיד כל מנהל במבחן. כאשר מנהל יצטרך להחליט מי הם המורים שהוא יכניס לכיתה י', לכיתה י"א ולכיתה י"ב כדי להעביר את נושא השנה, שהוא נושא תהליך השלום, הוא יצטרך לבחון מי הם המורים שלו. האם ברור שמחנך הכיתה הוא זה שיעביר את השיעור? או האם ברור שהרכז החברתי יעשה זאת? ואולי ייקחו מורה מיוחד לנושא תהליך השלום, שילמד בכל הכיתות?

מה אנחנו עושים? מדוע לפלג את מערכת החינוך? מדוע לקרוע בתי-ספר בעניין הזה? נושא השלום הוא נושא שחוצה היום משפחות, וזה דבר איום. המחלוקת היא קוטבית, ולוואי שתישאר רק מחלוקת ולא יותר מזה, ואנחנו נעשה הכול כדי שזה לא יהיה יותר מזה. אני בטוח ששנינו שותפים לתפילה שזה יישאר רק בגדר מחלוקת, ולא יותר מזה. אבל המחלוקת הזאת חריפה ביותר.

משרד החינוך השכיל תמיד לבחור נושא שהוא בקונסנסוס, נושא שאפשר להעביר אותו, כמו ירושלים, הלשון העברית, נושאים שאפשר ללמוד מהם ערכים.

אני פונה אליך, אדוני השר, למען מערכת החינוך ולמען השארת מערכת החינוך מאוחדת, ולמען חסוך קונפליקטים בתוך מערכת החינוך – להחליף את נושא השנה, נושא תהליך השלום, לנושא אחר. תודה רבה.

## היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי.

חבר הכנסת בנימין טמקין, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד. אם הוא לא יהיה – חבר הכנסת עב-אלוהב דראושה. ואם הוא לא יהיה – שר החינוך ישיב.

**בנימין טמקין (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו יודעים שמדי שנה בוחרים במערכת החינוך נושא מרכזי, והנושאים שנבחרו בעבר היו באמת מגוונים. כמו למשל, נושא אחדות ישראל, שכבר היה; ארבעים שנה למדינה, נושא שכבר היה; נושא השפה העברית, שגם הוא כבר היה; קליטת עלייה, שכבר היה; חמש-מאות שנה לגירוש יהודי ספרד – היה; ירושלים – היה. והיו כל מיני נושאים רבים ומגוונים –

**לימור לבנת (הליכוד):**

בנושא ירושלים צריך לבחור עוד פעם, ועוד פעם, ועוד פעם, ועוד פעם.

**בנימין טמקין (מרצ):**

בהחלט אפשר.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

מה נשאר לכם? רק ירושלים.

**בנימין טמקין (מרצ):**

חבר הכנסת יהלום, כל כך מהר מתחילים? עוד לא אמרתי כלום. בסך הכול נתתי רשימה של נושאים שכבר היו.

**משה גפני (יהדות התורה):**

תורת ישראל היה?

**בנימין טמקין (מרצ):**

קודם כול אני רוצה לשאול, מה הנושא המרכזי של החינוך העצמאי, האם בחינוך העצמאי היה פעם נושא כמו דמוקרטיה, זכויות האדם, חופש המצפון והדת?

אני יודע דבר אחד. בדרך כלל אני לא מדבר כאן על מפלגות, אבל אני רוצה לומר משהו לגבי התפיסה היסודית של אנשים מהמפלגה שלי, למשל. נוער מרצ הזמין בזמן האחרון כמה פעמים את חבר הכנסת בניזרי לדבר על התפיסה החרדית, הדתית, אל מול נוער מרצ. אנחנו מעודדים אותה לעשות זאת. השבוע הם הזמינו, תשמע היטב – – –

### **משה גפני (יהדות התורה):**

— — —

### **בנימין טמקין (מרצ):**

עשה לי טובה, שמע מה אני אומר. השבוע הם הזמינו את חבר הכנסת משה פלד לסיור בגולן, להסביר להם מה עמדת הימין לגבי נושא הגולן. אנחנו מעודדים את הוויכוח הזה, על מנת להביא לחבר'ה את האינפורמציה, את העמדות השונות. ואז האדם באופן חופשי שוקל את הדבר הזה ואת הדבר האחר. שאלתי את חבר הכנסת בניזרי – ואתה יודע מה? אני לא רוצה לצטט מה בדיוק שאלתי אותו. הרבה פעמים שאלתי את עצמי, למה אותי לא מזמינים פעם אחת לחינוך העצמאי, להציג בפניהם למשל את הערך של חופש הפרט, של שוויון האשה אל מול הגבר; של יכולתו של האדם לבחור בצורת החיים שלו באופן חופשי, אחרי שהוא שוקל את האפשרויות השונות.

מה קרה? יש ויכוח בעם בנושא השלום, חבר הכנסת יצחק לוי. יש ויכוח. הילד, הנער, הנערה שומעים את זה בבית, בטלוויזיה, וכמו שאתה אמרת – בתוך המשפחה. על מה מבוססת האפשרות לקיים ויכוח בתוך המשפחה? מתווכחים, משמיעים דעות, עמדות. הרופא לא אסר על איש לעשות דבר אחד: לשמוע. צריך לשמוע, לחשוב, ואפשר גם שלא להסכים, ולהמשיך לחיות.

הרב מאיה עלה לכאן ואמר שהסיכום יהיה וכו'. איזה סיכום? למה צריך להיות סיכום?

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

תמיד יהיה סיכום – – –

### **בנימין טמקין (מרצ):**

זה ההבדל בתפיסה החינוכית בינינו, שאתם לא תופסים. אתה מציג עמדה א', אדם אחר מציג עמדה ב', ואת הסיכום עושה האדם עצמו, הנער עצמו, הנערה עצמה. הם רק צריכים לקבל את ההזדמנות לשמוע את העמדות השונות.

אני אומר לך, חבר הכנסת יצחק לוי, שאם המורה בקרני-שומרון אינו מסוגל לומר: אני חושב כך וכך, ואני רוצה לומר לכם גם שאני חושב באופן חזק מאוד שלא צריך לעזוב את השטחים, כי זה גם הבית שלי וזה מאוד חשוב לי, וכך אני חושב, אבל יש אנשים בשמאל שחושבים כך וכך וכך – אני חושב כך, ואני מקווה שאתם תחליטו באופן הנכון. אז מה קרה? למה אי-אפשר לחשוב במונחים של חינוך דמוקרטי פלורליסטי, של קבלת אינפורמציה, של ויכוח וחשיבה?

אני טוען שחסרה הרבה אינפורמציה לתלמידים. אני מאוד מצטער לומר שהם שומעים פה ויכוחים של אנשים שיוצאים מהנחה שהשני כבר יודע את העובדות. אתה יודע את העובדות. אתה ואני יכולים להופיע בעימות באיזה מקום, ואתה תגיד ארגומנט אחד ואני אגיד ארגומנט שני, ושנינו יודעים על מה אנחנו מדברים.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

אני אמסור את האינפורמציה.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

כל אינפורמציה בעולם, כל מה שאנשים קוראים בעיתון, רואים בטלוויזיה, שומעים מהכנסת – חלקו אינפורמציה וחלקו דעה. גם בבית-הספר, תתפלא, כאשר מלמדים היסטוריה של עם ישראל, בין היתר מעצבים את הדעה של התלמיד לגבי ארץ-ישראל, השלום, השטחים, הכול.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

מי ימסור את האינפורמציה בנושא השלום? שר החינוך והתרבות?

### **לימור לבנת (הליכוד):**

---

### **בנימין טמקין (מרצ):**

שאלת שאלה ואני עונה לך. צריך לשפוט את שר החינוך – האם בחומרים שהוא מספק, בתוכניות שהוא מספק, יש השתקפות של מגוון הדעות הקיימות באופן הוגן, כאשר מציגים – – –

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

אינפורמציה, לא דעות.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

מה זאת אינפורמציה? יש ויכוח על ערכים יסודיים בעניין הזה. אין סתם אינפורמציה. יש עמדות של אנשים שצריכות לבוא לידי עימות. מה שאני אומר לך, אתה לא יכול לברוח מן העניין הזה – חינוך הוא תהליך שבו הערכים של המחנך בסופו של דבר תמיד משתקפים. אי-אפשר לנתק את בית-הספר ממה שקורה בחברה – אפשר להפסיק את הצלצול הזה?

### **היו"ר ע' עלי:**

אם תפסיק לנאום, נפסיק את הצלצול. אתן לך עוד דקה.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

אני מסיים. מערכת החינוך היא מערכת שחיה בתוך המדינה, היא לא חיה באיזו פלנטה אחרת. יש חלק ממערכת החינוך שמצליח לנתק את עצמו מכולם ועוד בא בטענות אלינו, למה במערכת הממלכתית-הכללית אנחנו רוצים לקיים את הדיון הזה. אם היית אומר לי – – –

### **משה גפני (יהדות התורה):**

אני איש חשוק, אני סגור, אני בגטו, אבל אתה איש פתוח, אתה חי בפתיחות, למה אתה מפחד ממרצים – – –

### **בנימין טמקין (מרצ):**

אני קונה ברגע זה את העסקה הזאת. אני אציע אותה – – –

### **משה גפני (יהדות התורה):**

— — —

### **בנימין טמקין (מרצ):**

תן לי לענות לך. אתה יודע מה אני אשיב לך, ואתה מפחד מהתשובה. אני קונה ברגע זה את העסקה, ואני מציע לשר החינוך, שברגע שאתה תפתח את הדלתות – – –

### **משה גפני (יהדות התורה):**

— — —

### **בנימין טמקין (מרצ):**

זה חלק מהתשובה שאני מדבר עליה. אני מוכן, אם אתה תפתח את הדלתות של המערכת שלך אלי, אני אציע לשר החינוך שבאותו רגע יפתחו את המערכת הכללית אליך. אתה רוצה ליהנות מכל העולמות. אתה מנתק את – – –

### **משה גפני (יהדות התורה):**

— — —

### **היו"ר ע' עלי:**

אתה מסיים. עזוב את זה עכשיו. צריך להפסיק את כל הוויכוח הזה. זה לא לעניין, בכל הכבוד. אנחנו עוסקים בנושא המרכזי של שנת הלימודים הבאה, ולא מספיק שאתה מדבר שלא על חשבון זמנך, אתה מתעמת אתו שלא לצורך. נא לסיים.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

אני מברך את משרד החינוך על כך שהוא מוכיח, שבית-הספר בישראל הוא חלק מן המדינה, ולא רק אותם אנשים שיכולים לגייס את בית-הספר שלהם רק לדעה אחת, רק למעשה אחד, רק להפגנה אחת, הם ינסו למנוע את הוויכוח הכללי בכל מערכת החינוך, גם במערכת הממלכתית, גם במערכת הממלכתית-הדתית, והלוואי שפעם נגיע גם לכך שבמערכת שלכם נוכל לקיים את הוויכוח הזה. לא יקרה לכם שום דבר.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה. אני רואה שאתה לא תוותר לו.

חבר הכנסת יוסף בא-גד – איננו. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה – איננו. ובכן, יעלה ויבוא שר החינוך והתרבות. רבותי, אפשר לקיים דיון בנינוחות ובשקט. מספיק עם הפולמוס הזה.

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חייב לומר, שעמדתו של יושב-ראש ארגון המורים הדתיים קצת הפליאה אותי, משום שאולי בניגוד לחברי כנסת שהשתתפו בדיון הוא יודע מה ההנחיות של משרד החינוך, התרבות והספורט. אני גם חשבת, שאם יש חילוקי דעות עזים, קוטביים, כפי שאמר בצדק חבר הכנסת יצחק לוי, יש גם מה שמאחד אותנו, וזה קודם כול הרצון בשלום, שמאחד את כל חלקי הבית, ושנית ההכרה וההרגשה שזה הנושא המרכזי שבו עוסקת החברה הישראלית. וכי אם הייתי מחליט על נושא אחר, מסוג כלשהו, לא היו בתי-הספר, התלמידים הבוגרים שלנו, שרואים את "מבט", שקוראים עיתון, ששומעים את הוויכוחים החוצים את המשפחה, חבר הכנסת יצחק לוי, לא היו עוסקים בנושא הזה? ההצעה היא בעצם לאטום את בית-הספר בפני החברה הישראלית.

גם אני רוצה קונסנזוס, ומייד אקרא את הקטעים שהוצאתי בשמי שלי והם מופנים למורים, למנהלים ולמחנכים. גם אםנה על השאלות שלך, חבר הכנסת יצחק לוי.

אבל האם אנחנו יכולים לומר למערכת בתי-הספר שלנו, שכוללת תלמידים בחטיבה העליונה ערב גיוסם לצה"ל, ואת חטיבת הביניים של בית-הספר היסודי, והיום כשאני בא לבתי-הספר היסודיים, לא אומר מכיתה א', אבל מכיתה ג', ד' וה' – שואלים על נושא השלום מכל הכיוונים, לאו דווקא מהכיוונים שנעימים לאוזני – אני יכול לומר להם: תעסקו בנושא אחר, בשנה שנופלות בה הכרעות קיומיות גם לגבי האופוזיציה וגם לגבי הממשלה?

אני בהחלט מסכים לדברים שאמרו חברי הכנסת דליה איציק ובני טמקין, הרי הליך החשיבה העצמאי הוא הדבר החשוב ביותר במערכת החינוך.

אני רוצה לומר דבר אחד. עם כניסתי לתפקיד הודעתי כאן מעל דוכן הכנסת ובכל מקום: אני רואה את עצמי כשר החינוך של כל עם ישראל, של כל הזרמים, של כל הגוונים, של כל ההשקפות, ואנחנו יודעים שמערכת החינוך בישראל היא יוצאת דופן, וכמו שאני רואה את עצמי ממונה על שגשוג, רווחתו והצטיינותו של הזרם הממלכתי, כך אני רואה את עצמי ממונה על שגשוג, רווחתו והצלחתו של הזרם הממלכתי-דתי.

הדברים שאמר חבר הכנסת יצחק לוי לא מיוחסים לי. אני התערבתי רק במקרה אחד, במקרה של עבירה של "לא תרצח", וגם שם אני מכפיף את עצמי לחוות דעת משפטיות ולא פוסק הלכה. כאשר אומרים לי שמשרד החינוך והתרבות צריך להקציב סכומים ולשלוח מורים להשתלמות למוסד שמי שעומד בראשו לא מסתפק בהוראת צורתם ודמותם של כלי הקודש בבית-המקדש אלא מצדיק את הטבח בחברון, בעיני הוא עובר על אחת המצוות היסודיות ביותר של היהדות; רק שם אני מתערב, כדי להגן על ערכי חוק חינוך ממלכתי ועל מגילת העצמאות. גם שם אני פועל על-פי הנחיה ועצה משפטית.

ומעבר לזה, ואתה יודע זאת, איש לא יטען שאני מתנכל או לא נדבר עם אנשי החינוך הממלכתי-הדתי, עם אנשי הזרם העצמאי, עם מעיין החינוך התורני, עם המגזר הערבי, עם תל"י – תגבור לימודי יהדות – עם בתי-הספר הנוצריים. כולם שייכים לנו, ואני ממונה עליהם ורוצה בטובתם.

מה אנחנו אמרנו למערכת החינוך? אילו היה כאן ניסיון לעשות אינדוקטרינציה, היה טעם בהתנגדות של הסתדרות המורים הדתיים. לא רק שלא היה כאן ניסיון לעשות אינדוקטרינציה, אלא אנחנו מעודדים ויכוח.

אני רוצה לקרוא בפניכם אחת מהחברות הרבות שהוצאנו לקראת הנושא המרכזי הזה: לקראת שלום – יד על הדופק, שהוציא מינהל חברה ונוער במשרד החינוך והתרבות. ההקדמה שלי, אבל אני יכול לקרוא עוד הרבה הקדמות, גם דברים של המנכ"ל ושל אנשים אחרים.

"אני קורא למחנכים לשוחח עם התלמידים בנושאים האקטואליים, להציג בפניהם את העובדות ואת הנתונים בצורה אובייקטיבית ככל שניתן" – ואני מדגיש, ככל שניתן, ביודעי את המגבלות שחבר הכנסת יצחק לוי דיבר עליהן – "ולעודד אותם לדון בנושא ולהביע את דעותיהם."

בימים אלה, יותר מאי-פעם, בית-הספר צריך להיות בית יוצר לאזרחים אחראיים במדינה חופשית, ולא רק מוסד להוראה ולימוד. עלינו לעודד ויכוח תרבותי מושכל מתוך הקשבה לנימוקי הזולת וכבוד לרגשותיו. ככל שהוויכוח קשה יותר, ככל שהשאלה העומדת לדיון גורלית יותר, כך עלינו לזכור כי לשני הצדדים לוויכוח יש נימוקים תקפים וכי שני הצדדים מבקשים את טובת המדינה, כל אחד בדרכו. מעבר לכל חילוקי הדעות, כולנו מחויבים לקבל את הכרעות המוסדות הדמוקרטיים ולכבד את חוקי המדינה. אין לנו מדינה אחרת, אין לנו דמוקרטיה אחרת. בימים של הכרעות גורליות נזכור כי יש רק דרך אחת: לנהל ויכוח חופשי ולקבל הכרעת רוב. את המסר הזה נפנים, כולנו, וננחיל לתלמידינו.

בחוברת נוספת, שהוציא במקרה זה מרכז ההסברה, אבל היא משקפת את רוח הדברים שאני מנסה להעביר למערכת החינוך, אני כותב בהקדמה: "אני מאמין שכל הצדדים המתדיינים רוצים שלום. הוויכוחים האלה, כל עוד הם מתנהלים על מישור תרבותי, תוך הקשבה לזולת וכבוד לרגשותיו, הם לגיטימיים וחיוניים. הדיון הציבורי בנושא השלום מעיד על כך שישראל היא חברה פתוחה ופעילה, שרוח הדמוקרטיה מפעמת בה. ככל שהוויכוחים קשים יותר, ככל שהשאלות העומדות לדיון גורליות יותר, כך עלינו לזכור כי לשני הצדדים, מחייבים ושוללים, יש נימוקים ענייניים, וכי הם מבקשים את טובת המדינה, כל אחד בדרכו". יכול להיות דבר יותר פלורליסטי מזה? יותר דמוקרטי מזה? יותר נכון ויותר צודק מזה?

שואל אותי חבר הכנסת יצחק לוי, ואני באמת מכבד ומוקיר את עמדותיו, למרות חילוקי הדעות בינינו, מה יעשה המורה באלון-מורה? אני אומר לך את האמת, בגילוי לב: אני לא יודע מה הוא יעשה. אני חושב שאני יודע מה הוא יעשה, אין לי שוטרים, אין לי מפקחים ואין לי בלשים. אני אומר לך מה אני מצפה שהוא יעשה. אני מצפה, קודם כול, שהוא ישתמש בחומר שיכין לו האגף לחינוך ממלכתי-דתי, זה הדבר הראשון. הדבר השני, אני מצפה ממנו שיביא את העובדות. אני מצפה ממנו לא לאובייקטיביות, אני אומר לך את האמת, אני גם לא חושב שיש אדם אובייקטיבי בעניין הזה, אבל אני הייתי מצפה ממנו, שלצורך העניין המקצועי הוא יזמין מישהו שחולק על דעותיו, כמו שאנחנו מעודדים את בתי-הספר הממלכתיים לעשות. הרי אני יודע מה תהיה התוצאה הסופית בבית-הספר באלון-מורה, ואין בי שום נאיביות בעניין הזה, כשם שאני יודע מה תהיה תוצאת הדיון בגבעת-חביבה – – –

## יצחק לוי (מפד"ל):

אתה גם יודע איזה חומר יוציא האגף לחינוך דתי?

## שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

אני אומר לך את האמת, הרי לאגף לחינוך ממלכתי-דתי יש מעין אוטונומיה בנושא הפדגוגי, אני סומך על האנשים שם, וגם על מועצת החינוך הממלכתי-הדתי החדשה, שתשכיל להוציא חומר שייתן ביטוי לוויכוח. אני גם מודע לבעיות של החינוך הממלכתי-הדתי, שהוא מחנך על קדושת הארץ. אני מודע לזה, אני לא מתעלם מזה, אבל אני חושב שמכיוון שהחינוך הממלכתי-הדתי הוא חינוך ממלכתי, חובת הדיון הציבורי היא גם זכות, ואני אומר את זה בגילוי לב. מישהו מאתנו בכלל מאמין שבנושא הזה אין סערת רגשות? יש סערת רגשות, ובהתנחלויות וביישובים מעבר ל"קו הירוק" הרי נוסף על כך אלמנט, הייתי אומר כמעט אישי בוויכוח הזה, אבל אני חושב שיש ערך לכך שמציבים בפני מערכת החינוך אתגר ואומרים למורה: אל תימלט מדבר שנוי במחלוקת, תביא אותו לבית-הספר.

רבתי, ציבור התלמידים שלנו הוא ציבור תלמידים בוגר בצורה יוצאת דופן, ואני חושב – – –

## עוזי לבדאו (הליכוד):

אולי נפסיק ללמד אותו? אם הם יודעים הכול, הם בוגרים, הם מבינים, אתה יוצא מתוך הנחה – – –

## שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

סליחה, אני לא אמרתי שהתלמידים שלנו יודעים הכול, את זה לא אמרתי, אני גם לא אומר על עצמי שאני יודע הכול, אני יודע מעט מאוד, אני מנסה להגדיל את אוצר ידיעותי יום יום, שעה שעה. אבל אני רוצה לומר שציבור התלמידים שלנו, גם מכוח כישוריו, גם מכוח המציאות שבה הוא חי, אינו דומה לציבור תלמידים במדינות אחרות, שבהן יש העניין הפנימי-המקומי ויש עולם החדשות החיצוניות. עולם החדשות החיצוניות פולש לתוך בית-הספר. האם יש צורך לומר זאת? לא רק בגלל הדרמטיות של האירועים, לא רק בגלל הברוטליות של מעשי הרצח הנפשעים שמתבצעים כאן, אלא משום שזה חלק ממנת חלקו, מגורלו. ובעיקר אותם תלמידים שרואים את תקופת השירות הצבאי הולכת ומתקרבת – אני אוכל לומר להם: תעסקו היום בהגנת הצומח כנושא מרכזי? אני אוכל לומר להם משהו סתמי, מהסוג שהאמריקנים קוראים לו "אמהות ועוגת תפוחים", דהיינו שאין עליו שום חילוקי דעות?

## מיכאל איתן (הליכוד):

תפיץ את הנאום של ראש הממשלה, שמשווה את הליכוד ל"חמאס".

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

סליחה, אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת מיכאל איתן, כיוון שהעלית זאת, שאני שר החינוך והתרבות הראשון – –

### בנימין טמקין (מרצ):

– – –

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

– – שבפרסומים רשמיים של מרכז ההסברה הביא את דוברי האופוזיציה, בניגוד לכל התקדימים בעבר. אני לא אביא שום נאום של שום אדם פוליטי בלי להביא לו איזון, ואני חושב שכך צריכים לנהוג המחנכים.

אומרים לי שזה יעורר מחלוקת בכיתה. ודאי שזה יעורר מחלוקת בכיתה, המחלוקת הזאת קיימת בכל מקום, אבל יש גם ערך להכרה במגוון הדעות וביכולת החשיבה העצמית של התלמיד.

אני אומר לכם שראיתי את החומר. כיוון שהנושא רגיש, כיוון שהנושא בהחלט מעורר חשדנות מסוימת – אם כי אני מוכרח לומר שהתפלאתי מאוד לשמוע את עמדתה של הסתדרות המורים הדתיים, בלי לשוחח אתי. אני מקפיד על כך שלא תהיה כאן הצגה חד-צדדית, גם לא בחומר העובדתי, ולא תוכלו לשמוע תלונה אחת.

חבר הכנסת שאול יהלום, יש לכם הרבה שותפים לדרך הפוליטית במשרד החינוך והתרבות, ולו היה חומר כלשהו שיכול לשמש עדות לאיזון חד-צדדיות, הוא היה מגיע לידיכם. הרי מגיעים לידיכם דברים לפני שהם מגיעים לידי. אתמול, למשל, נודע לי מהודעה לעיתונות, חבר הכנסת שאול יהלום, שחבר הכנסת דראושה הוזמן ליום עיון של משרד החינוך והתרבות. עשיתי את הבירור לגבי כל זה, גם לגבי יש לי תשובה, אבל אני שומע דברים על משרד החינוך והתרבות לא אחת באמצעות חברינו – –

### שאול יהלום (מפד"ל):

זה נכון, אדוני?

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

אתה רוצה שאני אענה לך? – מייד, אני רוצה לסיים את העניין ולומר לך שאם היה חומר מרשיע הוא היה מגיע לידיכם, הייתם משתמשים בו, ואין לכם חומר מרשיע כזה משום שאין גם כוונה כזאת.

אני רוצה לומר דבר אחד, אני מופיע הרבה בבתי-ספר של החינוך הממלכתי-הדת, גם אשמח לבוא לזרם העצמאי ולבתי-הספר של מעיין החינוך התורני – – –

### **דוד מנע (הליכוד):**

אל המעיין.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אני משתמש בשם הרשמי. אני רוצה לומר לכם, שאני מופיע בבתי-הספר האלה, נהנה מאוד גם מההפגנות וגם מקבלת הפנים; הכול ביחד. כמעט בכל ביקור כזה שלי, שבו אני מבטא את עמדותי, ניגשים אלי, בסוף, תלמיד אחד או שניים, והם אומרים לי: זאת הפעם הראשונה שאנחנו שומעים עמדה כזאת בבית-הספר. אני לא חושב שהשפעתי עליהם. אני לא חושב שבהופעה אחת שלי אני יכול לקעקע השקפת עולם שמבוססת על קדושת הארץ, על שלמות הארץ, ועל כל מה שהחינוך הממלכתי-הדתי מטיף לו במשך הרבה מאוד זמן – – –

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

מחנך לו.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

מחנך לו, מטיף לו. מטיף לו זאת לא מלה נוראה. גם אני מטיף; אני מטיף לשלום.

אני רוצה לומר שהדבר הזה, ההערה הזאת של תלמיד אחד או שניים צריכה להיות אתגר לראשי מערכת החינוך הממלכתי-הדתי, לא לשנות את השקפת עולמם. הרי אמרתי שיש להם, על-פי החוק, חצי אוטונומיה פדגוגית, אין אוטונומיה בדברים האלה שאמרתי שהם עבירות על ה"אני מאמין" של החברה הישראלית, של היהדות, של עשרת הדיברות, של מגילת העצמאות. אין חסינות ואין אוטונומיה בדברים האלה. אין חסינות למי שמצדיק את הטבח בחברון, חד-משמעית אין לו אוטונומיה, ואני לא מכיר באוטונומיה הזאת. אבל יש לכם אוטונומיה פדגוגית. אני אומר: אני מכבד את האוטונומיה הפדגוגית הזאת, אבל מי שכל כך בוטח בעצמו ובדרכו, למה לא יפתח שביב קטן, סדק צר לאיזו רוח נגדית? הרי אין סכנה בכך.

גם במסגרת החומר הזה, שיופץ על-ידי משרד החינוך והתרבות, אנחנו מכירים בעובדה הזאת, שיש זרמים ויש השקפות עולם. אנחנו רוצים ליצור קצת את רוח הפרצים של כל אחד לזולתו ולמשנהו.

אני מציע לדון במליאה בנושא הזה.

### **היו"ר ע' עלי:**

השר מציע לדון במליאה. חבר הכנסת משה גפני מציע להסיר את ההצעה של חברת הכנסת דליה איציק. בבקשה.

### **משה גפני (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, ראשית, אני תמה על הפתיחות של ידידי אנשי מרצ וגם של חברת הכנסת דליה איציק. משום-מה פוחדים שיבואו מרצים חרדים להרצות בבתי-הספר. אבל לא בגלל זה ביקשתי להסיר את ההצעה.

### **דליה איציק (העבודה):**

---

### **משה גפני (יהדות התורה):**

בסדר, לא בגלל זה. כבוד השר, בין יתר החוברות שמשרדך הוציא בעת האחרונה, הוא הוציא חוברת שבה מופיעים מצד אחד תורת הגזע הנאצית, שם מדובר על התבוללות וכדומה בגרמניה הנאצית. מולה המצע של כהנא, שזו התחכמות צינית שמתחתיה יש שורה של דברים, נישואי תערובת ביהדות, דברים מהסוג הזה.

כבוד השר, אתה איש מלומד, אתה יודע היטב שזה האל"ף-בי"ת של היהדות, של התורה, ועל זה אמרת שיש קונסנסוס. את זה משרד החינוך מוציא כחוברת רשמית לילדי ישראל, להשוות את היהדות, אני לא רוצה לומר לתורה הנאצית. זאת עובדה, אני פשוט לא ידעתי ולא הבאתי את החוברת. אתה יודע שיש חוברת כזאת, וזה סותר את כל מה שאמרת קודם. תודה רבה.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת גפני. חבר הכנסת עוזי לנדאו, בבקשה.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, הקשבתי לדברי השר. אינני מרגיש שקט על כך שהתוכנית של משרד החינוך, שתעסוק בשנה הקרובה במה שקרוי שנת שלום ובנושא השלום, היא לכאורה חפה מכל נושא פוליטי. אולי השר מתכוון לכך, זו לא תהיה התוצאה בשטח.

הסיבה לחשש נובעת, בין השאר, מחומר שפרסם משרד החינוך. אני הסבתי את תשומת לב עוזרתך, אירית, לחוברת שפרסם המשרד בעברית וגם לעולים ברוסית, על מה שנקרא תהליך השלום. אנחנו סבורים שהוא לא תהליך שלום, הוא תהליך שמוביל למלחמה. זוהי חוברת שכולה פוליטית – – –

### **אברהם פורז (מרצ):**

תוציאו גם אתם חוברת.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

כן, אדוני, זו חוברת שהיא פוליטית – – –

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

זו לא חוברת לבתי-ספר. מרכז ההסברה הוציא אותה.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

אז מה? מה זה חשוב למי? אדוני השר, אם החוברת היא לבתי-ספר, אסור לה להיות פוליטית, אבל חוברת שמוציא משרד החינוך לגורמים אחרים, היא ראויה שתהיה פוליטית?

### **לימור לבנת (הליכוד):**

לא חשוב, אבל אם היא לא מאוזנת, היא לא מאוזנת.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

אדוני השר, אם מתחת ידיך יוצאות חוברות בלתי מאוזנות, צריך להסתכל על היד, בין שהיא מוציאה חוברות לא מאוזנות במקום שכבודו מסכים שזה לא מאוזן, ובין שאדוני סבור שזה יהיה מאוזן, אבל אנחנו רואים את היד שמוציאה חוברת.

על כן, אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת לנדאו. חבר הכנסת שאול יהלום.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני מצטער מאוד על כך שלא השבת לי. אני רוצה לומר, שעוד לא היתה פוליטיזציה כזאת במשרד החינוך. בעוד שבועיים תיערך בקריית-ענבים השתלמות של כל בוגרי קורס המנהלים, שזה מאות אנשים מכל האוניברסיטאות בארץ.

נושא ההשתלמות – הכרת משרד החינוך והעובדים בו. כל המרצים במשך שלושה ימים יהיו עובדי משרד החינוך או מרצים מומחים, שופטים, פרופסורים מהאוניברסיטה, ויש שם מרצה פוליטי אחד שמציג את עמדתו, והוא חבר הכנסת דראושה. זו לא פוליטיזציה, שמשרד החינוך מזמין להשתלמות מנהלים חבר כנסת בעל-ברית של ערפאת, אדם שמוכן לעשות הרבה דברים?

**דוד מנע (הליכוד):**

בעל-ברית של רבין.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

לא, בגלל זה הוא הוזמן. אני אומר למה הוא לא צריך להיות מוזמן.

**אברהם פורז (מרצ):**

---

**שאול יהלום (מפד"ל):**

מה שמשרד החינוך עושה, זו לא פוליטיזציה נלווה? הוא צריך לדבר עם מאות מנהלים. איפה האיזון? האם הזמנתם חבר כנסת אחר?

ולסיום, אדוני השר, אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת טמקין הופיע אתי פעמיים בפני ציבור דתי. הופעתי עם חבר הכנסת בורג בבית-ספר דתי. הופעתי עם חברת הכנסת נעמי חזן בבית-ספר דתי.

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת יהלום, נא לסיים. לא חשוב עם מי הופעת.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

אני מסיים. אבל מעולם לא הוזמנתי להופיע בבית-ספר ממלכתי. אתם עוצרים בחינוך הממלכתי את הדעות האחרות.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת שאול יהלום. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני השר, רק לפני שעה קלה נפגשתי עם קבוצה של תלמידי בתי-ספר תיכוניים כאן בירושלים. בסיום המפגש ניגשה אלי קבוצת תלמידים מאחד מבתי-הספר, והם מספרים לי את הסיפור הבא: כמה ימים לאחר חתימת ההסכם, תקרא לו איך שאתה רוצה, זה עניין פוליטי איך לקרוא לו – – –

**יצחק לוי (מפד"ל):**

הסכם קורייש.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

כן, הסכם קורייש. תקרא לו איך שאתה רוצה. אסף מנהל בית-הספר, שכבר קודם לכן היה ידוע בהזדהותו עם מפלגת מרצ, את התלמידים. במשך שעה הוא נתן להם נאום נלהב, חוצב להבות, מדוע ההסכם הזה הוא הסכם חשוב וטוב, בלי שום איזון, בלי שום דבר. כעבור כמה ימים, בכיתות המשיכו להטיף לתלמידים באותה רוח.

אני שואל, במסגרת התוכנית שאתה כעת מבצע, אני מקווה – ואני נותן לך קרדיט, שאין לך שום כוונה שמה שנעשה שם באורח ספונטני על-ידי אחד מחברי מפלגתך, שהוא מנהל בית-ספר, ייעשה בכל הארץ בצורה מאורגנת. אבל השאלה היא, אילו אמצעי בקרה יהיו והאם תזהיר מנהלים שהם ייקראו לסדר ויועמדו לדין משמעתי אם הם ינצלו את התוכנית הזאת להצגת עמדות חד-צדדיות?

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן. חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

**עוזי לנדאו (הליכוד):**

איזה בית-ספר זה?

**אברהם פורז (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, אני לא יודע באיזו מפלגה מדובר.

**דוד מנע (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, על-פי הוראה של מנכ"ל משרד החינוך לפני חודשים מספר, על סמך שמועות שנאמרו דברים בכפר-חב"ד, עד היום נאסר על תלמידי בתי-ספר – שביקרו בעבר בכפר-חב"ד – לבקר בכפר. פניתי בעניין זה לפני חודשיים לסגן השר, והוא ענה לי שהנושא בטיפול. עד היום עברו קרוב לארבעה חודשים, ויש חרם בעניין ביקורי תלמידי בתי-הספר על כפר-חב"ד. אני קורא לך, אדוני השר, כמי שדיבר פה דברים רבים על כך שהוא בעד פלורליזם בחינוך, אני קורא לך לבטל את האיסור הזה של נסיעת תלמידים מבתי-הספר לכפר-חב"ד.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה.

חברת הכנסת דליה איציק, אחרונה, בבקשה.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

היא הציעה, היא לא יכולה להסיר.

### **שאלו יהלום (מפד"ל):**

ביוחוד שהיא השמיצה את החינוך הממלכתי.

### **דליה איציק (העבודה):**

אדוני השר, בהזדמנות החגיגית הזאת אולי תידרש פעם אחת לסוגיה: איך זה שמורים דתיים, שיש לי הרבה כבוד אליהם, מלמדים בבתי-ספר חילוניים, ואף פעם, אף פעם, לא ההיפך. ופה מדברים על פתיחות ועל ליברליות. אני מציעה שבהזדמנות החגיגית הזאת תידרש לסוגיה הזאת.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה.

שר החינוך, ביקשת להגיב.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

— — — זו התשובה האמיתית. לא לעשות מזה פלורליזם.

### **בנימין טמקין (מרצ):**

— — —

### **היו"ר ע' עלי:**

רשות הדיבור כעת היא של שר החינוך.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אבקש להגיב רק לגבי טענות עובדתיות שהושמעו כאן.

לגבי הדברים של חבר הכנסת שאול יהלום: כמו שאמרתי קודם לכן, נודע לי על תוכנית יום העיון הזה מתוך ההודעה החריפה וגדושת השפה, שלדעתי לא צריך להשתמש בה כלפי, של חבר הכנסת שאול יהלום. ניסיתי לברר, והתחוויר לי שתוכנית יום העיון הזאת נקבעה בלי התייעצות, לא רק אתי אלא גם עם המנכ"ל.

### **לימור לבנת (הליכוד):**

התייעצו עם טלב אלסאנע? עם מי התייעצו?

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

התוכנית היא של ראש האגף, ונימוקיו הם שהוא רוצה שבמסגרת יום העיון הזה יהיה פאנל על החינוך הערבי. לצורך זה הוא הזמין כאחד מחברי הפאנל את חבר הכנסת דראושה, שהוא יושב-ראש ועדת המשנה לעניין החינוך במגזר הערבי, כחלק מצוות שלם. הערתי לו ונתתי הוראה להנהלת המשרד, שבעתיד כל יום עיון או כל פעולה של המשרד, הכרוכים בהזמנת חבר – – –

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, אין פאנל. הנה התוכנית, הדברים לא נכונים. כמו שהוא לא הזמין, נניח אותי, כיושב-ראש הוועדה לחינוך מיוחד – – –

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

תשמע עד הסוף.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

– – – הרי להזמין את חבר הכנסת דראושה זה שיא הפוליטיזציה. אם כנים דברייך, תורה על ביטול, ואל תגיד: עתיד, עבר, הווה.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אני חוזר ואומר: האינפורמציה שלך על דברים פנימיים במשרד החינוך משום-מה יותר משוכללת מהאינפורמציה שלי.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אתה צריך לבדוק מה קורה במשרד החינוך והתרבות.

**בנימין טמקין (מרצ):**

אני לא מאמין לזה: לא היה אף איש מפד"ל?

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, אל תגזימו.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

---

**היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת שאול יהלום, באמת. חבר הכנסת שאול יהלום, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

למה?

**היו"ר ע' עלי:**

אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. מספיק עם זה.

**שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

כתוצאה מהידיעה שהובאה אלי, באמצעות ההודעה המתריסה של חבר הכנסת יהלום, הוצאתי הנחיה להנהלת משרד החינוך על כל שלוחותיה, שלא תהיה הזמנה של חברי כנסת או אישים

פוליטיים בלי שהדבר יעבור את אישורי, כדי שתתקיים באמת מצוות האיזון הפוליטי; ואני חושב שההרכב כאן, מבחינה זו, אינו משביע רצון.

### **שאל ילום (מפד"ל):**

מדוע השר לא ביטל? זה בעוד שבועיים.

### **דליה איציק (העבודה):**

אדוני השר, אתה יכול לתת הנחיה לתקן את הדבר הזה. או שתגן על התזה – – –

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אני לא מגן על תזה, אני אומר מה ההסברים שקיבלתי ומה ההנחיה שהוצאתי. אני לא מבטל, משום שאני לא רוצה לפגוע בכבודו של שום חבר כנסת.

### **דליה איציק (העבודה):**

תתקן.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אבל הוצאתי הנחיה כזאת לגבי העתיד.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

תביא עוד חברי כנסת, לאיזון.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אני אשקול זאת. חבר הכנסת לוי, אני אשקול את הצעתך, ואם זה אפשרי אשקול אותה בחיוב.

## **היו"ר ע' עלי:**

אתה שוקל את הצעתם של חברת הכנסת איציק וחבר הכנסת יצחק לוי. זו אותה הצעה.

## **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

את הצעתה של חברת הכנסת דליה איציק ואת הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי.

אני רוצה לומר לגבי כפר-חב"ד: זה לא היה מכתב אנונימי. הגיעו אלי תלונות של מורים, של מחנכים ושל הורים, ואומר על מה היו התלונות. התלונות לא היו על החלק המודרך בביקור בכפר-חב"ד אלא על האירוח בבתים, ושוב הוא נגע להצדקת הטבח בחברון. לא הפסקנו את הביקורים בכפר-חב"ד, השעינו אותם מכיוון שבלאו הכי התקרבונו לחופש הגדול, ולפני תחילת שנת הלימודים נעשה הסדרים חדשים, לאחר שנשמע את כל הצדדים בעניין הזה.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לשר החינוך והתרבות.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

מה לגבי השאלה שלי ביחס לפיקוח על הביצוע?

## **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

תביא לי את האינפורמציה ואני אנקוט אמצעים. הרי אין לי בולש בכל – – –

## **משה גפני (יהדות התורה):**

מה עם עניין החוברת שהעליתי?

## **היו"ר ע' עלי:**

אני לא מבין, זה "שאל כפי יכולתך"?

## שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

איזו חוברת?

## משה גפני (יהדות התורה):

החוברת שמשווה בין הנושא של הנאציזם – – –

## שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

זאת לא השוואה בין יהדות ובין נאציזם, חס ושלום, זו השוואה בין חוקים שהגיש חבר הכנסת כהנא לבין חוקי נירנברג.

## היו"ר ע' עלי:

רבותי, הפכנו את התוכנית הזאת לתוכנית "הכה את המומחה". עכשיו הולכים להצביע.

## לימור לבנת (הליכוד):

אדוני השר, בתוכנית יש גם סדנאות של המדרשה על שם – – –

## היו"ר ע' עלי:

רבותי, אנחנו באמצע הצבעה. מי בעד דיון במליאה בהצעות לסדר-היום – – –

## לימור לבנת (הליכוד):

רגע, רגע.

## היו"ר ע' עלי:

מה?

### לימור לבנת (הליכוד):

אנחנו רוצים אחד אחד.

### היו"ר ע' עלי:

אחד אחד? אין בעיה. במקום "רגע, רגע", אפשר לומר: אני מבקשת להצביע בנפרד.

מי בעד דיון במליאה בהצעתה של חברת הכנסת דליה איציק?

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 7

נגד – 5

נמנעים – 1

ההצעה לכלול את הנושא שהעלתה חברת הכנסת ד' איציק בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### היו"ר ע' עלי:

בעד – 7, נגד – 5. ובכן, הנושא יידון במליאת הכנסת.

מי בעד דיון במליאה בהצעתו של חבר הכנסת רביץ?

הצבעה מס' 10

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' רביץ בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ע' עלי:**

בעד – 13, אין מתנגדים, אין נמנעים. ובכן, הנושא יידון במליאת הכנסת.

מי בעד דיון בהצעתו של חבר הכנסת חיים דיין?

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ח' דיין בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ע' עלי:**

ובכן, הוחלט לכלול את הנושא בסדר-יומה של הכנסת.

מי בעד דיון במליאה בהצעתו של חבר הכנסת מאיה?

הצבעה מס' 12

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 6

נגד – 3

נמנעים – 2

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת מ' מאיה בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ע' עלי:**

בעד – 6, נגד – 3. ובכן, הנושא יידון במליאת הכנסת.

מי בעד דיון במליאה בהצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי?

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 12

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת י' לוי בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ע' עלי:**

ובכן, בעד – 12, אין מתנגדים, אין נמנעים. הנושא יידון במליאת הכנסת.

מי בעד דיון במליאה בהצעתו של חבר הכנסת טמקין?

הצבעה מס' 14

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ב' טמקין בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ע' עלי:**

בעד – 10, אין מתנגדים ואין נמנעים. ובכן, הנושא יידון במליאת הכנסת.

### **שאלות ותשובות**

**היו"ר ע' עלי:**

כעת אנחנו עוברים לשאלות. שר החינוך והתרבות ישיב על שאלות של חברי הכנסת.

### **שימור צביונו של נמל יפו**

חבר הכנסת ר' אלול שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום י"ב בתמוז התשנ"ד (21 ביוני 1994):

נמסר לי כי עומדים לאשר תוכנית העלולה לשנות את מראה הסלעים בנמל יפו המכונים "סלעי אנדרומדה". על גבי סלעים אלו התנפץ צי המלחמה של המורדים היהודים בתקופת המרד הגדול, מרד החורבן.

זהו אתר בעל חשיבות היסטורית לאומית.

ברצוני לשאול:

1. האם נתבקשת לחוות את דעתך, כפי שנדרש על-פי סעיף 99 לחוק התכנון והבנייה?

2. אם כן – מה היא דעתך ודעת מומחי משרדך על הנושא?

3. אם לא – מה ייעשה כדי לעמוד על קיום חובת ההתייעצות עמך לעניין שימור צביונו המיוחד של נמל יפו?

### **תשובת שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. אכן בימים אלה אישרה הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה, מחוז תל-אביב, את התוכנית להארכת שובר הגלים של נמל יפו. נראה כי במסגרת תוכנית זו יכוסו הסלעים המכונים "סלעי אנדרומדה" בבטון במסגרת בנייתו של נמל יאכטות.

לאור חשיבותם ההיסטורית והתרבותית של סלעים אלה, פניתי אל ראש הממשלה בבקשה, כי קודם אישור התוכנית יקיים עמי את חובת ההיוועצות הקבועה בסעיף 99 לחוק התכנון והבנייה: "הוראה בתוכנית מתאר מחוזית או מקומית בדבר שמירה על בניינים או אתרים שיש להם חשיבות היסטורית תיערך בהתייעצות עם שר החינוך". טרם התבקשתי לחוות את דעתי בסוגיה זו בפניו.

מומחי משרדי לנושא קיבלו את עמדתה של המועצה לשימור אתרים ומבנים, כי לסלעי אנדרומדה חשיבות היסטורית ותרבותית רבה וכי במאסה העירונית הרצופה של אזור תל-אביב קיים ערך מוסף מיוחד לצביונה הייחודי של נקודה זו שבה מתנפצים הגלים אל הסלעים, אשר סיפורם כה רבים נקשרו סביבם.

על-פי החומר שהובא בפני על-ידי המועצה לשימור אתרים ומבנים מוזכרים סלעי אנדרומדה בספרו של יוסף בן מתתיהו, יוספוס פלביוס, "מלחמות היהודים", שם הוא מזכיר את האגדה ביחס לסלעים ומספר גם את סיפור גבורתם של ימאים עברים, שאל הסלעים האלה נופצו אוניותיהם במהלך הקרב נגד הרומאים. יוספוס פלביוס מציין, ש-4,200 ימאים עברים מתו באותו קרב.

האגדה על אנדרומדה ביפו מסופרת רבות בספרות היוונית והרומית הקדומה. ראשית זכרה בחיבור יווני, כעין מורה-דרך לספנים, אשר נכתב במאה הרביעית לפני ספירת הנוצרים בקירוב. גם הרומאים אסטרבון במאה האחת לפני הספירה ופליניוס במאה האחת לספירה, מספרים זאת.

נימוקים אלה יובאו על-ידי בפני ראש הממשלה בתוקף תפקידו כשר הפנים, במסגרת ההיוועצות שביקשתי לקיים עמו, כאמור.

### **נסיבות דריסתו של תלמיד ביציאתו מבית-הספר**

חבר הכנסת ט' אלסאנע שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום י"ט בתמוז התשנ"ד (28 ביוני 1994):

ביום חמישי, 16 ביוני 1994, בשעות הבוקר, נמסר לתלמידי בית-הספר "אל-עסאם" בנגב, כי ביום הנ"ל חל ראש השנה, אל-הג'רה, ובעקבות זאת לא התקיימו לימודים. כתוצאה מכך נאלצו התלמידים לנטוש את אתר בית-הספר בצורה לא מאורגנת, ובטרם הגיעו האוטובוסים המסיעים אותם בחזרה לבתיהם. כתוצאה מהנסיבות הנ"ל, בעת שהיה בדרכו בחזרה לביתו נפגע ממכונית תלמיד בית-הספר נא"ע (שמו המלא מופיע במקור), תלמיד כיתה ד'.

ברצוני לשאול:

1. האם נחקר המקרה?

2. מדוע לא הודיע משרד החינוך מחוז דרום להנהלת בית-הספר בעוד מועד על החופשה ביום חמישי?

3. מדוע לא דאג מנהל בית-הספר שהתלמידים אשר הגיעו לבית-הספר ביום חמישי בבוקר יחזרו באוטובוסים אשר הסיעו אותם עד בית-הספר?

4. מדוע לא דאג מנהל בית-הספר שהתלמידים יישארו בתחום בית-הספר עד להגעת ההסעות אשר יסיעו אותם לבתיהם?

5. מדוע אין מכשיר פלאפון או טלפון בבית-הספר?

### **תשובת שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. המקרה נחקר על-ידי המפקח על המוסד, וכן הוקמה ועדת חקירה מטעם המנכ"ל לבדיקת נסיבות דריסתו של התלמיד מכיתה ד', מבית-הספר "אל-עסאם", נביל נמר אבו-עמאר.

2. באין תאריך מדויק לחג אל-הג'רה, היות שהוא נקבע לפי הירח, והירח יצא מאוחר, לא היתה אפשרות לדעת מראש מתי תחול חופשת החג. משנודע למחוז על קביעתו ליום ה', 14 ביוני 1994, בשעה 15:00, לא היתה שהות להודיע לתלמידים בצורה מסודרת על החופשה.

המפקחים על המגזר הבדואי לקחו על עצמם להודיע טלפונית אישית לכל מנהל בית-ספר על אי-קיום לימודים ב-16 ביוני 1994.

3-4. בדיעבד מסתבר כי מנהלי בתי-הספר ביישובים אשר בפזורה לא הספיקו להודיע לתלמידים ולא דאגו להשאיר תורנות בבית-הספר לצורך קבלת התלמידים המוסעים.

האוטובוסים המסיעים את התלמידים לבית-הספר "אל-עסאם" שייכים ל"אגד", הם הורידו את התלמידים וחזרו לעיסוקיהם.

המחוז דאג כבר ב-08:00 להודיע ל"אגד" על הצורך בהחזרת התלמידים מיידית לבתיהם, וכך נעשה.

התלמידים לא מוסעים מתחום בית-הספר, אלא מנקודת איסוף במרחק-מה מבית-הספר, קרוב לכביש; הם נותרו ללא השגחה מאחר שמנהלי בתי-הספר "אל-עסאם" לא דאגו להשאיר מלווים. על-פי המלצות ועדת הבדיקה ינקטו הצעדים הדרושים נגד המנהלים, אם יתברר שפעלו בניגוד לנוהל התקין.

5. חברת "בזק", שאליה פנה המחוז פעמים רבות בקשר לחיבור לטלפון, מסרה כי הינה מנועה מלפתח תקשורת ביישובים שלא הוכרזו כיישובי קבע.

בהעדר אפשרות חיבור לטלפון נרכשו מכשירי קשר לבתי-ספר למתן מענה אופטימלי לבתי-ספר שאינם מחוברים לרשת הארצית.

### **חשיפה לקרינה בתחום בית-ספר**

חבר הכנסת רע' כהן שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ו בתמוז התשנ"ד (5 ביולי 1994):

בתחום בית-הספר "ערמונים" ברמת-גן נתגלו ערכי קרינה אשר, על-פי הערכה, חושפים את התלמידים לסכנה ללקות במחלת הסרטן.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרדך למפגע זה?

2. כיצד יתייחס משרדך לסירובם של הורי התלמידים להעביר את ילדיהם אל בית-הספר זה, מתוך החשש לסיכון בריאות ילדיהם?

**תשובת שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בית-הספר "ערמונים" ברמת-גן נבנה כ-60 מטר מקו המתח הגבוה. למרות המרחק הסביר, הוזמן סקר לבדיקת קרינה על-ידי אנשי המדע בנחל-שורק. תוצאות הסקר חד-משמעיות: אין קרינה אלקטרומגנטית בשטח בית-הספר, כך שהתלמידים אינם חשופים לסכנה מסוג זה.

2. במהלך תחילת חודש יולי נערכה פגישה בין ראש עיריית רמת-גן, אנשי מחלקת החינוך של העירייה וועד ההורים. בפגישה זו נמסרו תוצאות הסקר.

מאחר שלא נתגלתה קרינה אלקטרומגנטית בתחומי בית-הספר, משרד החינוך מאשר את פתיחת בית-הספר בשנת הלימודים התשנ"ה.

### **ניסוח השאלות במבחני הבגרות**

חבר הכנסת י' ביבי שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ו בתמוז התשנ"ד (5 ביולי 1994):

בפרסומים בעיתונות נמסר, כי משרד החינוך מודה כי היו בעיות בניסוח השאלות במבחני הבגרות, וייתכן שיינתנו בשל כך נקודות נוספות.

לדעת המורים, המבחנים נוסחו בסרבול וכללו חומר שלא נלמד ושאלות מתחכמות, שנועדו להכשיל.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונים הפרסומים הנ"ל?

2. אם כן – כיצד ייתכן שהמערכת פועלת כך?

3. מה ייעשה לגבי המצב בעתיד?

4. מה הוא הפתרון לגבי תלמידים שנכשלו בשל כך?

**תשובת שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

נושאי השאלות של הבחינות במתמטיקה שייכים לתוכנית הלימודים ולתוכנית הבחינה. כל השאלות שנבחרו לשאלון זה מתאימות לתוכנית הלימודים ברמה של חמש יחידות לימוד. את השאלון חיברו וערכו מורים מנוסים בהכנת תלמידים לבחינות בגרות הנמצאים השנה בשבתון. המורים מלמדים בבתי-ספר שונים ומכירים את כל קשת רמות הלימודים בארץ. בנוסף נבדק השאלון על-ידי חמישה בודקים, גם הם מורים בבתי-ספר תיכוניים מן השורה.

רמת הלימוד של חמש יחידות לימוד במתמטיקה היא הסמן הראשי לתלמידים המבקשים להמשיך את לימודיהם במקצועות היוקרתיים במוסדות להשכלה גבוהה. לכן קיימת כמיהה מיוחדת להצלחה מרבית, שהרי לעתים נקודה אחת או שתיים בציון עשויות למנוע קבלתו של בוגר לפקולטה יוקרתית זו או אחרת.

משרד החינוך ער לטענות הנשמעות מפי תלמידים, מורים ומנהלים וייתכס אליהן בכל הרצינות הראויה.

בשלב זה עלינו להתאזר בסבלנות ולחכות לבדיקת הבחינות על-פי התהליכים המזורזים, וזאת על-פי הנחיית. מהנתונים שיתקבלו נוכל ללמוד על אודות תחושת המועקה שנוצרה והתאמתה לנתונים העובדתיים. לאחר בדיקת המחברות, אם ניווכח כי אומנם קיים פער בין התפלגות הציונים של שאלון זה במתמטיקה לבין התפלגויות הציונים בבחינות מקבילות בשנים עברו, נמצא דרך לתקן את ציוניהם של נבחני שנה זו.

השיקולים המרכזיים בקבלת ההחלטה על דרך התיקון יתבססו על ראיית טובת התלמיד לנגד עינינו ועל שיקולים פדגוגיים סטטולוגיים ומקצועיים.

### **ניסוח השאלות בחינות הבגרות**

חברת הכנסת ד' איציק שאלה את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ו בתמוז התשנ"ד (5 ביולי 1994):

לאחרונה מתרבות תלונות בגין חוסר בהירות וחוסר בקרה ופיקוח על בחינות הבגרות.

לדוגמה, מבחן הבגרות בביוגיה (5 יחידות לימוד) כלל שאלות רב-ברירתיות קשות מאוד, וגם המורים המקצועיים התקשו במציאת התשובה הנכונה. חלק זה בבחינה זכה למשקל גדול יותר מאשר בשנה שעברה, דבר שלא היה ידוע טרם הבחינה.

ברצוני לשאול:

1. מי אחראי לבדיקת ניסוח בחינות הבגרות?

2. מדוע לא יודעו התלמידים על שינוי במשקל חלקי הבחינה השונים?

3. מי יישא באחריות לפיקוח על בחינות הבגרות?

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

3-1. אם כן, אני רוצה לומר לחברת הכנסת דליה איציק, שיש בכלל בעיות קשות מאוד בנושא בחינות הבגרות, ואני חושב שבאמת צריך לדון באיזה משטר חדש של בחינות בגרות. הצרה היא, שכמו בכל תחום אחר, לא כולם שבעי רצון.

### **היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת מאיה, נא לא להפריע לחברת הכנסת דליה איציק להקשיב לתשובת השר. היא בוודאי תרצה לשאול שאלה נוספת.

### **משה מאיה (ש"ס):**

רק מלה.

### **היו"ר ע' עלי:**

נא לא להפריע. תאמין לי, אני מסתכל היטב.

### **אברהם פורז (מרצ):**

---

### **דליה איציק (העבודה):**

שמעת?

## **היו"ר ע' עלי:**

מה הוא אמר? לא שמעתי.

## **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

רציתי לומר לחברת הכנסת דליה איציק, שיש לנו בכלל בעיות קשות בנושא בחינות הבגרות, ואולי לא זה המקום. אולי נדון בכך בהזדמנות אחרת, אבל השנה התלונות העיקריות לא נגעו דווקא לבחינת הבגרות בביוגרפיה, אלא לבחינת הבגרות במתמטיקה – חמש יחידות.

אשר לשאלה שלך, התשובה של המשרד היא, שהבחינה היתה על-פי חומר הלימודים; שהשינויים במשקל החלקים השונים היו שוליים ובמסגרת הנהגים הקיימים; ושהבחינה תיבדק על-פי הכללים המקובלים, ואם יהיה צורך, יהיה איזון, הכול על-פי הכללים המקובלים.

עם זאת, אני רוצה לומר לך, חברת הכנסת דליה איציק, כמחנכת ותיקה את ודאי יודעת, שעונת בחינות הבגרות היא עונה טראומטית, גם לנבחנים, גם לבוחנים, ואני מעז לומר – גם לשר החינוך והתרבות. בעיקר לאחר הבחינה האחרונה במתמטיקה, הוצפנו במאות פניות של מורים, של הורים, של תלמידים וגם של מורים למתמטיקה, ואני חושב שהכנסת, בדרך זו או אחרת, באמצעות ועדת החינוך והתרבות, תצטרך לתת את דעתה על העניין הזה: האם מה שהיה ומה שהוזהר צריך גם להימשך, כשמתנת הפרידה לתלמידים שלנו, ממערכת החינוך, רוויה בכל כך הרבה צער.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לשר החינוך.

שאלה נוספת לחברת הכנסת דליה איציק.

## **אברהם פורז (מרצ):**

---

## **דליה איציק (העבודה):**

ובכל זאת, אדוני השר, נדמה לי שאתה תסכים אתי שסיום של 12 שנות לימוד באקורד כל כך צורם של בחינות שאינן הגונות – גם המשרד מעז לעתים להודות שהבחינות לא הגונות – מחייב שיקול. אולי תשקול שלא להחליף כל פעם צוות. הרעיון להחליף צוות בא דווקא כדי לרענן אותו. במקרה

הזה, נדמה לי שהחלפת הצוות כל כך הרבה פעמים בכל כך הרבה מקומות היא בעוכרי המבחינים, ואני מציעה שתבדוק את העניין הזה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה.

שר החינוך, בבקשה.

**שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אני רוצה לומר שיש כאן בעיה. יש לנו רעיונות נוספים איך לשכלל את עניין בחינות הבגרות. אני רק רוצה להבטיח לך דבר אחד, חברת הכנסת דליה איציק: אנשים שמחברים את הבחינה ואנשים שעוברים עליה ובודקים אותה וחוזרים ובודקים אותה, כוונתם היא הטובה ביותר. אין שום כוונה להכשיל, אלא עצם העניין הזה שכל כך הרבה בחינות, במספר חסר תקדים בעולם כולו, נכתבות ומתחברות על-ידי קבוצה של אנשים, לגבי הארץ כולה – כל טעות הכי קטנה בשיקול דעת, ומי נקי מטעות בשיקול דעת, יש לה השפעה מקצה הארץ ועד קצה. אני חושב שצריך לחשוב מחדש איך בוחנים תלמידים, בלי לוותר על העיקרון של בחינות בגרות.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לשר החינוך.

### **יחסו של סגן השר ל"בני עקיבא"**

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ו בתמוז התשנ"ד (5 ביולי 1994):

לאחרונה טוען סגן השר, מיכה גולדמן, נגד תנועת הנוער "בני עקיבא". להלן הדברים שהובאו לידיעתי:

סגן השר גולדמן הצהיר במוסקבה, שיש להפסיק את פעילות "בני עקיבא" בחבר המדינות ואת תקצובה, בנימוק שחברי "בני עקיבא" הפגינו נגד ראש הממשלה, דבר שאינו נכון, למיטב ידיעתי.

סגן השר הצהיר במליאת הכנסת, 8 ביוני 1994: "בנות השירות הלאומי משמשות בבוקר כמסייעות בדברים מאוד חשובים, אחר הצהריים הן נמצאות כמדריכות 'בני עקיבא' ובשעות הערב הן מפגינות מול משרד ראש הממשלה".

סגן השר הצהיר ל"מעריב", 28 ביוני 1994: "עד עתה ה'מונופול' לשירות לאומי נתון בעיקר לבנות מתנועת 'בני עקיבא', ואיש לא נתן להם מנדט לחינוך בני העם הזה על-פי שיטתם". רצ"ב צילום הידיעה.

ברצוני לשאול:

האם סגן השר מבטא את מדיניות המשרד?

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

השאלתא הזאת מתייחסת לדברים שמיוחסים לסגן השר מיכה גולדמן, והוא עצמו כופר בחלק מהם, ואני אומר מה היא מדיניות המשרד.

קודם כול, אני בהחלט מעריך את הפעולה החשובה שעושה תנועת "בני עקיבא", גם בישראל וגם בחבר המדינות, ואם אכן השתתפו "בני עקיבא" בהפגנה נגד ראש הממשלה במוסקבה, אני כמובן מגנה זאת, אבל אני לא חושב שצריך לפקוד את עוונם של יחידים על התנועה.

לגבי בנות השירות הלאומי, התלונה היא, שסגן השר הצהיר ש"בנות השירות הלאומי משמשות בבוקר כמסייעות בדברים מאוד חשובים, אחר הצהריים הן נמצאות כמדריכות 'בני עקיבא', ובשעות הערב הן מפגינות מול משרד ראש הממשלה". אלה דברים מתוך פרוטוקול הכנסת. אני לא עשיתי בדיקה כזאת, אינני יודע, אני מתאר לעצמי שזה נכון לגבי חלק מבנות השירות הלאומי ולא נכון לגבי חלק אחר. על כל פנים, כל עוד נשמר החוק ונשמרים העקרונות המקובלים אצלנו, אני לא יכול לבוא בטענות נגד בנות השירות הלאומי, שמתוך ניסיוני אני יכול להעיד כי הן עושות עבודה חשובה מאוד בתחומים שונים.

הנקודה השלישית שציטט חבר הכנסת יהלום היא, שסגן השר הצהיר ל"מעריב": עד עתה ה'מונופול' לשירות לאומי נתון בעיקר לבנות מתנועת 'בני עקיבא', איש לא נתן להן מנדט לחינוך בני העם הזה על-פי שיטתם. אני לא יודע למה הכוונה, על מה הטרוניה כאן. על כל פנים, אני אישרתי הרחבת השירות הלאומי, ואני רוצה לומר גם למה.

קודם כול, מתוך ניסיוני נוכחתי לדעת, שבאמת השירות הלאומי בנושא חינוך, ובעיקר בנושא של חינוך בנקודות קריטיות, כמו קליטה של בני העדה האתיופית, קליטת בני העלייה הרוסית והאחרים, עזרה לתלמידים חלשים, עזרה לתלמידים מתקשים – זו תרומה חשובה ביותר, אני מודה ומתוודה: הרבה יותר גדולה ממה שחשבתי.

בעת ובעונה אחת, לדעתי, נוצר עודף בשירות הצבאי של בנות, והראיה היא קיצור די משמעותי בשירות הזה. אין שום סיבה לכך שהשירות הלאומי לא יתרחב, ואין כאן שום רצון לפגוע, לא ב"בני עקיבא" ולא בעבודה החשובה שעושות בנות השירות הלאומי. בהזדמנויות רבות מאוד הערכתי את התרומה הזאת של בנות השירות הלאומי, וגם במפגשים שלי עמן הן שמעו ממני את דברי אלה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת שאול יהלום.

לא הבנתי. האם השר יכול לאסור על בת להפגין, להביע את – – –

**שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

לא, אמרתי שלא.

**היו"ר ע' עלי:**

כלומר, אתה מסתייג מדברי סגן השר.

**שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אמרתי שלא, אמרתי שאני לא יודע אם הידיעה נכונה. אמרתי שבוודאי חלקן מפגינות וחלקן לא מפגינות. יש זכות הפגנה במדינת ישראל.

**היו"ר ע' עלי:**

בסדר גמור.

בבקשה, חבר הכנסת יהלום.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, קודם כול אני מודה לשר שהשיב על שאלתי. ביום רביעי שעבר רצה סגן השר להשיב, וביקשתי מהיושב-ראש שהחתול לא ישמור על השמנת, ואני מודה לשר שהוא משיב היום.

לעצם העניין, מאחר שאפילו בפרוטוקול הכנסת, שאי-אפשר להכחישו, אפשר לראות שסגן השר מנצל כל רגע פנאי ומשמיץ בכל הזדמנות, משתלח בתנועת "בני עקיבא", לרבות נושא שלא העליתי, שהוא אוסר את המפקד, והשר, בניגוד לדעתו, הודיע שכן, האם כבוד השר אינו חושב לעשות אחת משתיים: או לפטר את סגנו, או לפחות לנזוף בו בכתב ולאסור עליו להשתלח בתנועת "בני עקיבא"? מה גם שזה נעשה למשל בשבוע שבו כל החיילים שנפלו במסירות נפש היו מדריכי "בני עקיבא". יש גבול להשתלחות של סגן שר בממשלת ישראל בתנועה שמוסרת את נפשה על ארץ-ישראל ועל החינוך.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. בבקשה, השר.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אני לא צריך להגיד שאנחנו יודעים להוקיר ולהעריך את התרומה של חניכי "בני עקיבא" בצבא-הגנה לישראל. אני עצמי באתי לניחום אבלים בביתו של חבר הכנסת לשעבר מרדכי אלגרבל, שבנו יהודה, זיכרונו לברכה, נפל על משמרתו בלבנון, ואני לא חושב שבעניין זה יש חילוקי דעות כלשהם בין חלקים שונים של הבית, לרבות סגן שר החינוך והתרבות.

לסגן שר החינוך והתרבות יש טרזניה כלפי הפעלתנות של חלק מחניכי "בני עקיבא", פעילויות פוליטיות, שכפי שהוא ראה אותן הן פעולות לא לגיטימיות, כמו ההפגנה הזאת במוסקבה, ליד בית-הכנסת.

### **שאלו יהלום (מפד"ל):**

זה שקר גס. הוא לא ראה.

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

הוא טוען שיש לו הוכחות.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

חניכי "בני עקיבא" קישטו את בית-הכנסת לכבוד הגעת ראש הממשלה. חניכי "בני עקיבא" קיבלו על עצמם לקבל את פניו. ייתכן שהיו בחוץ כמה אנשים שאולי אחד מהם לבש חולצה או לא לבש חולצה, אבל אי-אפשר לשלוט בזה. התנועה כתנועה עשתה ההיפך.

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

אז יש לי הצעה חיובית יותר.

### יצחק לוי (מפד"ל):

זו השתלחות.

### שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:

יש לי הצעה חיובית יותר מההצעה שהציע חבר הכנסת שאול יהלום. אני אזור פגישה בין ראשי "בני עקיבא" לבין סגן שר החינוך, כדי ליישר הדורים. תודה רבה.

### היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר החינוך והתרבות.

### נהיגת מורות באוטובוס בלא רשיון

חבר הכנסת ח' דיין שאל את שר החינוך, התרבות והספורט ביום כ"ו בתמוז התשנ"ד (5 ביולי 1994):

בתאריך 26 ביוני 1994 פורסמה ידיעה בחדשות הבוקר, ובה נאמר כי שתי מורות מבית-הספר "כצנלסון" בבתי-ים נהגו באוטובוס שהסיעם לטיול ללא רשיון, ובכך סיכנו את חיי התלמידים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד החינוך על כך?

2. מה ייעשה בנדון?

3. האם חברת האוטובוסים עדיין ממשיכה לתת שירות לבתי-ספר בבת-ים?

### **תשובת שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית.

2. מנהל המחוז מינה ועדת בדיקה אשר הגישה לו את המלצותיה, לאחר בדיקה מקיפה ויסודית. לאחר שקיבל את המלצות הוועדה, המליץ מנהל המחוז בפני המנכ"ל להוציא אזהרת מנכ"ל לשתי המורות המעורבות, ואזהרה אכן הוצאה לשתי המורות.

3. לא ניתן לבטל את שירות ההסעות של "אגד". מנהל המחוז פנה לחברת "אגד" והמליץ לנקוט צעדים משמעתיים נגד הנהגים המעורבים ולדווח לנו על הטיפול.

### **היו"ר ע' עלי:**

חבר הכנסת שאול יהלום, אני מבקש לנצל את ההזדמנות כדי להביע את הערכתי האישית לפעילות של "בני עקיבא" בארץ ובחוץ-לארץ. מניסיוני, כבוד השר, הייתי לפני כחודש בבית-הספר לקצינים בבה"ד 1, וכמחצית מהצוערים הם בחורים עם כיפות סרוגות, בחורים צעירים, חניכים מצטיינים, בוגרי "בני עקיבא". גם אם אי-אלו תלמידים הפגינו, זו סיבה לקצץ בתקציביהם?

### **שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

מי קיצץ? אף אחד.

### **היו"ר ע' עלי:**

להצהיר לפחות. אני משוכנע שאתה לא תיתן, אני מכיר את עמדותיך הליברליות ואת היושר האינטלקטואלי שלך ואת האצילות שלך. אין ויכוח על זה.

### **שאול יהלום (מפד"ל):**

מדובר על סגנך.

**היו"ר ע' עלי:**

אבל עצם העובדה שמאיימים בקיצוץ, בביטול תקציבים, זה דבר שלא יעלה על הדעת, וזו בוודאי לא דוגמה חינוכית.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

גם אם זה לא ביטול, זה לפחות איום על ביטול.

**היו"ר ע' עלי:**

אני מבין שזה גם לא בסמכותו של איש, אלא מדובר בכספי מדינה.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, השר לא יכול לפטר את סגנו?

**היו"ר ע' עלי:**

אבל השר מסתייג, והוא אמר זאת במפורש כאן.

**שאול יהלום (מפד"ל):**

חבל על כל יום שהוא במשרד.

**שר החינוך, התרבות והספורט א' רובינשטיין:**

אני אקיים פגישת התפייסות בין "בני עקיבא" לסגן השר.

## **הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 34), התשנ"ד-1994**

### **(קריאה ראשונה)**

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, אנחנו עוברים להצעות חוק. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 34), התשנ"ד-1994, בקריאה ראשונה. חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה. היום חבר הכנסת יצחק לוי מביא שתי הצעות חוק בקריאה ראשונה. יש רשימת דוברים ארוכה מאוד.

**יוסי כץ (העבודה):**

וכלם פה...

**היו"ר ע' עלי:**

וכלם פה... לכן נעמוד בלוח הזמנים.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני הכנסת הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 34), התשנ"ד-1994. ההצעה הועברה מהמליאה להכנה לקריאה ראשונה ביום ד' בסיוון התשנ"ג, 24 במאי 1993. כלומר, אדוני השר, לפני יותר משנה. אני קצת מצטער על השיהוי הגדול הזה, אבל גם חילופי גברי בוועדת הכלכלה אינם מסייעים כל כך לקדם הצעות. אני מקווה שלקראת הקריאה השנייה והשלישית התהליך יהיה קצת יותר מהיר.

**גדעון שגיא (העבודה):**

בעזרת החברים בוועדת הכלכלה.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

ודאי. תמיד. אני מאוד מודה לחבר הכנסת שגיא על סיועו גם בהצעת חוק זו.

קודם אני אומר את תוכן ההצעה, ואחר כך אומר כמה מלים. ההצעה עוסקת בהוספת סעיף 51א, שעניינו פסילה בשל שימוש בסמים. רשות הרישוי תהא רשאית, בהחלטה מנומקת, לפסול אדם

מהחזיק ברשיון נהיגה לצמיתות או לתקופה מסוימת או עד שימלא אחר תנאים שקבעה בהחלטה, אם היא משוכנעת שבעל הרשיון אינו ראוי לנהוג מחמת צריכת סמים. רשויות המדינה המטפלות באזרחים הצורכים סמים ידווחו על כך לרשות הרישוי, ושר התחבורה יתקין תקנות לעניין ביצוע סעיף זה.

מה החידוש בהצעה הזאת? שר התחבורה טען בזמנו, שלכאורה אין צורך בהצעה הזאת, כיוון שבין כך ובין כך יש סמכות לשר התחבורה לשלול רשיון מאנשים המסכנים את הציבור, לפי ראות עיניו ולפי התקנות שהוא יתקין. לכן בא שר התחבורה ואמר, בשביל מה הצעת החוק.

שני צרכים להצעת החוק. הצורך הראשון הוא ריכוז המידע ברשות הרישוי. דבר זה אינו קיים היום בחוק. רוב צרכני הסמים ידועים למשטרה, ידועים למשרד העבודה והרווחה, ידועים לפעמים למשרד הפנים, בגלל בקשת רישוי לנשק, ידועים למשרד הבריאות בגלל הצורך בטיפול, ואינם ידועים לרשות הרישוי. האנשים האלה מסכנים את הציבור בנהיגה שלהם, אין ספק בכך. על כן אנחנו מחויבים לדאוג שכל הרשויות ידווחו למשרד הרישוי ויאמרו, דעו לכם, אזרח זה צורך סמים, אזרח זה היה אצלנו בטיפול בגלל צריכת סמים. יבוא שר התחבורה ויתקין תקנות איך יבחנו את העניין. אני לא אומר שהפסילה תהיה אוטומטית. יכול להיות שיש אזרח שצרך סמים פעם אחת ונגמל. יכול להיות שיש אזרח שנמצא בשלבי גמילה, ואולי אפשר להתיר לו לנהוג. יכול להיות שיש אזרח אחר, שאי-אפשר להתיר לו לנהוג. בכל אופן, כדי להתמודד עם העניין, כדי להתמודד עם בעיית צרכני הסמים על הכבישים, הרי שרשות הרישוי במשרד התחבורה צריכה לדעת, צריכה שיהיה המידע בפניה.

לכן, קודם כול, הצעת החוק הזאת מחייבת את רשויות המדינה המטפלות באזרחים הצורכים סמים, לדווח לרשות הרישוי.

בחלק השני מדובר במסר. אני רוצה לפנות מכאן במסר לנוער. אני יודע את זה מביתי, ואני מתאר לי שזה כך בכל מקום, שבני נוער, מרגע שמגיעים לגיל 17-18, מתעורר בהם יצר הנהיגה. כולם רוצים לנהוג, כולם רוצים ללמוד נהיגה. זה דבר שהצעירים מאוד רוצים בו. אני רוצה לומר לצעירים: דעו לכם, נהיגה יכולה להיות מאוד מועילה ומאוד חשובה; אך נהיגה יכולה גם להיות מלכודת מוות.

לצערנו הרב, הרי אנחנו רואים את זה, מעשים שבכל יום. לא צריך לבוא ולהסביר כרגע איך נהיגה, הרבה מאוד פעמים, ובאחוז די נכבד אצל צעירים, הופכת להיות מלכודת מוות. אחד הדברים המטשטשים את הנהיגה, המזיקים לה ביותר, המסוכנים ביותר, הוא צריכת סמים. צריכת סמים מטשטשת את החושים. כדי לנהוג צריך חדות חושים. מי שחושיו אינם חדים מסכן את עצמו ומסכן את הבריות שמסביב.

לכן יהיה פה מסר – דע לך, חבר צעיר, אתה מצטרף לקהילת הנהגים. אנחנו שמחים שאתה מצטרף לקהילת הנהגים, אבל: א. סע בזהירות; ב. אם תיגע בסמים – לא תוכל להצטרף לאותה קהילה. מייד תעלה על דוח של רשות הרישוי ותהיה לך בעיה לנהוג. כי אנחנו לא רוצים בכבישים נהגים צורכי סמים, שעלולים לסכן את הציבור.

זה המסר, אדוני היושב-ראש. אבקש מהכנסת, לאחר דיון, להעביר את ההצעה הזאת להמשך טיפול לוועדת הכלכלה של הכנסת, להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. אנחנו עוברים לדיון. שלוש דקות לנואם. לא חייבים לנצל את רשות הדיבור. הרשימה סגורה. חברי הכנסת רענן כהן ומאיר שטרית – אינם באולם. חבר הכנסת שאול יהלום.

## **שאול יהלום (מפד"ל):**

מוותר.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה. חברי הכנסת מירום, לנדאו, טמקין, בא-גד – אינם באולם. חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה. רבותי, מי שקראתי בשמו ולא היה, איבד את זכות הדיבור, ולא יהיו בעניין זה חנינות.

## **דוד מנע (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ראשית אני רוצה לברך על הצעת החוק הזאת. הצעת חוק זו באה להעניש נהגים שנהגו תחת השפעת סמים. כי אזרח שנוסע בכביש חייב להרגיש בטוח שהנהגים מולו או לצדדיו או מאחוריו הם נהגים שלא צרכו סמים, דבר שמשפיע בהחלט על הנהיגה, והרבה אסונות יכולים להיגרם על-ידי נהגים שצורכים סמים.

ועדת הסמים תגיש בקרוב לכנסת הצעת מסגרת רחבה, שגיבשתי יחד עם חברי, לצמצום נגע הסמים במדינה. היא תיגע בנושאים שונים ומגוונים, בהחמרת חוקים, משום שנושא הסמים היום, אדוני היושב-ראש, הוא מכת מדינה, משום שהצריכה גדלה בכפולות. היום יש קרוב ל-30,000 מכורים לסמים וקרוב ל-100,000 משתמשים בסמים. נגע הסמים מתחיל להגיע גם לבתי-הספר, וצעירים, מתבגרים, משתמשים בסמים שימוש ראשון, שימוש שני, וחלק מהם אפילו מכורים, בכלל זה לסמים קשים, והם המסוכנים ביותר.

הייתי שמח אם הצעת החוק הזאת לתיקון פקודת התעבורה שנוגעת לסמים, פסילה בשל שימוש בסמים, תכלול בתוכה גם מבחני שיכרות, משום שהיום כל הנושא של צריכת אלכוהול – – –

## **יצחק לוי (מפד"ל):**

יש הצעה מקבילה של חבר הכנסת הירשזון.

## דוד מנע (הליכוד):

גם נהג שנוהג אחרי שלגם כמה כוסות שיש בהן אלכוהול באחוזים גבוהים, הדבר הזה יכול להשפיע על נהיגתו. הנהג הישראלי שנוסע היום ברכבו חייב להרגיש בטוח שהנהגים מולו או הנהגים לידו אינם נהגים מסוכנים, בין שהם צורכים סמים ובין שהם שותים אלכוהול. הוא חייב לנהוג בבטחה ולהגיע למחוז חפצו בבטחה.

לכן אני תומך בהצעת החוק הזאת. תודה.

## היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת מנע. חבר הכנסת אפרים גור – איננו. חבר הכנסת יגאל ביבי – איננו. חבר הכנסת אסעד אסעד – איננו. חבר הכנסת טלב אלסאנע – איננו. חבר הכנסת אלכס גולדפרב – איננו. חבר הכנסת סאלח טריף – איננו. חברת הכנסת נעמי בלומנטל – איננה. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

## מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק באה למנוע מצבים שאנשים המהווים סכנה לציבור ייקחו כלי רכב, יסכנו את עצמם, אבל יסכנו גם את הציבור, אנשים שמשתמשים בדרך הציבורית. יש לברך על כך.

אבל אני שואל, איפה הפרופורציות. אנחנו נמצאים בעידן שבו ממשלה נוקטת לשון, מעשה של פילוג העם בצורה הקשה והבוטה ביותר. ראש הממשלה, במקום לדאוג לאחדות ולליכוד השורות, מסית במצח נחושה מחצית עם נגד מחציתו השנייה. הוא קורא לפגיעה באנשי הליכוד, לג'יהאד פוליטי נגדם, ושרתיו, בדמות חבר הכנסת רן כהן, עומדים פה על הבמה ומשווים את הליכוד ל"חמאס" ומאשימים את הליכוד כאילו בגלל הליכוד נרצחים אנשים.

חבר הכנסת רן כהן שבר את כל שיאי הצביעות כשבא לכאן לתקוף את האנשים שקוראים לרבין "בוגד". אותו רן כהן, כשהוא היה באופוזיציה, במצח נחושה, בראש אופוזיציונרים כמוהו קרא: "אריק שרון רוצח". הוא הוא קרא לשר הביטחון "רוצח". היום הוא ממלכתי, הוא רוצה שיגנו, שלא ישתמשו בביטויים כאלה. הוא צודק. לא צריך להשתמש בביטויים כאלה. אבל הוא בעצמו, היום, בהשראת ראש הממשלה שמפלג את העם, עולה פה על הדוכן ומאשים את הליכוד באחריות למעשי רצח שמבצע ה"חמאס".

כך אנחנו נראים היום. והחוקים האלה, חשובים ככל שיהיו, אם הממשלה הזאת תמשיך להסית נגד הליכוד, נגד המחנה הלאומי, נגד המתיישבים, היא תוביל לפילוג בעם, וכדאי שהציבור ישמע את זה, ואם לא תעירו לראש הממשלה ולשליחיו כאן בכנסת, תקבלו מלחמה שערה.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה לחבר הכנסת איתן.

חברי הכנסת עמנואל זיסמן, חיים אורון, רון נחמן, פני בדש, אלי גולדשמידט, אריאל ויינשטיין, שלמה בוחבוט, יורם לס, אברהם פורז, שאול עמור – אינם. עכשיו אני מאפשר לחבר הכנסת סגן יושב-ראש הכנסת עובדיה עלי. הוא לא כאן. מייד עם בואו אני אאפשר לו, משום שהוא מנהל היום את הישיבה משעה 17:30.

אני רוצה להודיע כאן, חברי הכנסת הנכבדים, למזכירות הכנסת, שאם לחבר הכנסת עובדיה עלי לא יהיה עוד כוח להמשיך, אני אבקש לחפש עוד סגן יושב-ראש כנסת. זהו. ותהיה לו זכות להפסיק את הישיבה, אם לא יהיה לו עוד כוח. תפקידם של סגני יושב-ראש הכנסת לדעת שהישיבות מתנהלות פה סביב השעון. מה לעשות. זה הסיפור. אני מאוד לא מרוצה ממנו, אבל זה הסיפור. תודה רבה.

עכשיו, חבר הכנסת עובדיה עלי. בבקשה.

## **עובדיה עלי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, תודה שבאת להחליף אותי ולאפשר לי לומר את דברי. זה לא עונש כל כך גדול. בסך הכול, אני נהנה לנהל את המליאה.

## **היו"ר ש' וייס:**

אבל יש גבול לכוחות הפיסיים.

## **עובדיה עלי (הליכוד):**

זו הנאה גדולה. הבעיה היא לעתים שחברי הכנסת לא תמיד נענים ולפעמים לא נשמעים ליושב-ראש.

## **היו"ר ש' וייס:**

אין חובה פרלמנטרית לקיים ישיבות כל לילה עד 02:00. זה מצב סהרורי, ואני מצטער עליו. ואתה באמת נושא בעול.

## עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצעת החוק של חבר הכנסת יצחק לוי היא הצעת חוק טובה, הצעה בעתה. אני מברך את חבר הכנסת לוי על היוזמה הברוכה הזאת. יש כאן מצב קשה. אנחנו יודעים שמכת הסמים מתפשטת בצורה מאוד מדאיגה, והגדיר זאת נכון חבר הכנסת מנע כשאמר שבעצם זו מכת המדינה.

לפי נתונים שונים של הרשות למלחמה בסמים, היום יש במדינת ישראל כ-40,000 מכורים לסמים. אני לא מדבר על המשתמשים בסמים. מספר המשתמשים בסמים מגיע לכ-300,000; חלקם משתמשים לעתים, פעם אחת או פעמיים, אבל אינם מכורים לסמים. מדובר כאן, חבר הכנסת יצחק לוי, בכ-40,000 אזרחים מכורים לסמים, מכורים לסמים קשים על כל המשתמע מכך. כאן מדובר במספר מדהים בצורה בלתי רגילה.

והמכורים האלה, אם הם נוהגים ברכב ממונע על כבישים, הם מהווים קודם כול סכנה לעצמם. אבל, חמור מזה, הם גם מהווים סכנה לציבור. ואנחנו עומדים מנגד ולא מתערבים ולא אוסרים עליהם את הזכות הזאת, את הזכות לסכן את עצמם ואת האחרים. זה פשוט מעל לבינתי.

יש ארצות בעולם שבהן בכלל מורידים מהכביש נהגים שמדיפים ריח אלקהול. יש מכשירים מיוחדים שבאמצעותם בודקים אם הנהג שנוהג ברכב הממונע שתה אלקהול. אם שוטר תופס אותו כך, הוא מוריד אותו מהכביש ושוללים ממנו את הרשיון לנהוג.

אם כך לגבי אלקהול, לגבי סמים על אחת כמה וכמה.

לכן, אני מברך את חבר הכנסת יצחק לוי על ההצעה. כמובן, אתמוך בה.

יש בהצעה הזאת גם משום גורם הרתעה כלפי נהגים, ובמיוחד כלפי צעירים. אתם יודעים עד כמה הצעירים להוטים לנהוג ברכב. אם הם ידעו שיש איזה חשש שתישלל מהם האפשרות לנהוג ברכב, שיישלל מהם הרשיון או שלא יינתן להם רשיון נהיגה – אני חושב שאולי יהיה בכך משום גורם מרתיע. העניין הזה בוודאי יכביד עליהם את השימוש בסמים ואולי יצמצם אותו. כולנו צריכים היום לעשות הכול כדי להיאבק בנגע הממאיר הזה ולשרש אותו עד כמה שרק ניתן.

## היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מאוד מודה לחבר הכנסת עובדיה עלי. הוא חוזר למשמרתו. אני ממש מביע את אהדתי למרץ שלו. אבל לא דאגו לסגנים אחרים. זה היה תפקיד של המזכיר והמזכירות לדאוג לכך.

## היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת עמנואל זיסמן – איננו. חבר הכנסת חיים אורון. חבר הכנסת רון נחמן. חבר הכנסת פיני בדש. חבר הכנסת אלי גולדשמידט. חבר הכנסת ויינשטיין. חבר הכנסת בוחבוט. חבר הכנסת לס. חבר הכנסת פורז. חבר הכנסת עמור.

חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה.

### **אליעזר זנדברג (צומת):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אני אתן את קולי ואתמוך בהצעת החוק, שהיא הצעת חוק ראווה ומתאימה. כמו שאמר קודמי, יש בה משום סיוע לפיקוח ולבקרה על אנשים אשר משתמשים בסמים ומקבלים לידם כלי רכב, שבעיני משול גם לכלי נשק, ויכול להיות מסוכן לא פחות מכלי נשק, ולסכן את הסביבה כתוצאה מנהיגה בו תוך כדי שימוש בסמים.

אין ספק שיש בהצעת החוק הזאת משום פגיעה כזאת או אחרת בפרטיות, בצנעת הפרט. עכשיו אדם יהיה חשוף הרבה יותר, לפחות לפי ההגדרה הקיימת היום, גם כאשר הוא עובר טיפולים שונים, לצורכי גמילה מסמים, או גם כאשר הוא עובר טיפולים רפואיים שונים, הנוגעים לצריכת הסמים, ויהיה חשוף לכך שהמידע לגביו מועבר לרשות הרישוי. כתוצאה מכך יש פגיעה בפרטיות. אך אני סבור ששעה שאנחנו באים לאזן, או מנסים לבחון ולאזן בין הפגיעה הזאת בפרטיות לבין האינטרס הציבורי הרחב, החיוני, הייתי אומר, להגן על אלה שמשתמשים בדרך, מפני נהגים מסוכנים הנמצאים במצב שבו אין הם יכולים לשלוט על עצמם ועל כלי רכבם – טובת הכלל עדיפה וגוברת.

הצעת החוק הזאת למעשה מתירה לרשות הרישוי ליטול את הרשיון, לפסול אדם מלהחזיק רשיון נהיגה בתנאים מסוימים. אבל אני אומר, חבר הכנסת לוי, מן הראוי שנלך צעד קדימה, ואולי כדאי יהיה לעשות זאת במסגרת הדיונים בוועדת הכלכלה של הכנסת, אם החוק אכן יעבור את הקריאה הראשונה, ולקבוע אמצעים לבקרה ולדיווח בכל מקרה שבו מורשע אדם בפלילים, בעבירה הנוגעת לסמים, ולקבוע שאדם כזה, כעונש חובה, לא יוכל לנהוג למשך תקופה מסוימת. אני אומר שזה צריך להיות קבוע בחוק, בצורה מפורשת.

חבר הכנסת לוי דיבר על אלמנט ההסברה וההרתעה, שצריך להיות מובא באמצעות התיקון הזה. אני אומר שבתי-המשפט בעניין הזה – ואני לפחות מכיר את המאטריה מהתקופה שבה הייתי תובע צבאי – לא עושים מספיק. הדיווח איננו מספיק זמין, שוטף ואינטנסיבי, על מנת שאפשר יהיה ליטול לו את הרשיון באופן מיידי, עד כמה שאפשר. אני חושב שצריך להיות כתוב בחוק, בצורה מפורשת, שיש עונש של חובה בעניין הזה; עונש של חובה במישור התעבורתי למי שהורשע בעבירה פלילית. לדעתי, הדברים צריכים להיות שלובים.

עוד הערה שיש לי נוגעת לסעיף קטן (ג), המדבר על התקנות ששר התחבורה יתקין על מנת לבצע את הסעיף.

אין ספק שהתקנות צריכות לכלול הוראות שאומרות כיצד מדווחים, מי מדווח וכדומה. אבל אני חושב שמן הראוי, אם לא בתקנות, בדרך אחרת – שר התחבורה, משרד התחבורה, רשות הרישוי יפרסמו את הקריטריונים המסבירים ומפרטים מתי פוסלים ואולי גם מתי לא פוסלים. אני מניח שתהיינה

סיטואציות ויהיו מקרים רבים שבהם יאמרו: האדם החל טיפול גמילה וכדומה. אני לא פוסל. אני חושב שזה ראוי. האינטרס הציבורי דורש שלדברים האלה יהיו כללים ברורים ומפורסמים, על מנת שלא תהיה תחושה קשה של אנשים, שממילא נמצאים בסיטואציה מאוד קשה, שהנה הפלו אותם לרעה, שהנה גזלו מהם כלי פרנסה, אמצעי לצאת מהמצוקה הקשה שהם נמצאים בה. אני מציע שהדבר הזה ימצא את ביטויו בהצעת החוק לקראת הקריאה השנייה והשלישית. אני חושב שזה יתרום גם להצעת החוק כפי שמובאת בפנינו וגם לטובת הכלל.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת זנדברג. חברת הכנסת איציק. חבר הכנסת אלול. חבר הכנסת הירשזון. חבר הכנסת שגב. חבר הכנסת אלי דיין. חבר הכנסת עמיר פרץ. חבר הכנסת יוסף עזרן. חבר הכנסת משה גפני – כל אלה אינם. חבר הכנסת יעקב שפי. אחרון, אחרון חביב – חבר הכנסת גדעון שגיא. לאחר מכן ניגש להצבעה. לכן אני מבקש לצלצל. המציע ודאי מוותר על זכות התשובה.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

אומר משפט מהמקום.

### **היו"ר ע' עלי:**

אם ירצה – אין בעיה.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

ממש משפט קצר.

### **היו"ר ע' עלי:**

הוא מתחשב בנו.

### **יעקב שפי (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק לתיקון פקודת התעבורה, של חבר הכנסת יצחק לוי, היא הצעת חוק נכונה. נכון שנהגים הנהגים ברכב תחת השפעת סמים הם מסוכנים ביותר. אך אני מקווה שמקרים כאלה הם בודדים.

בשבוע שעבר טיפלנו בהצעות חוק שיחמירו עונשם של נהגים הנוהגים תחת השפעת אלכוהול, ובהחלט זו היתה הצעת חוק נכונה.

מה שיותר מפריע לי בהצעת החוק הוא ההצעה להטיל חובה על הרשויות המטפלות בצרכני הסמים לדווח על כך לרשות הרישוי על מנת להעלות את המודעות לנושא. כבר הזכיר זאת חבר הכנסת זנדברג. לדעתי, זו פגיעה בפרטיות, זו פגיעה בסודיות רפואית, זו פגיעה באותם מסוממים, שהתדרדרו לסמים.

במסגרת ועדת החינוך ביקרנו היום, כמה חברי כנסת, בכלא השרון, וראינו את העבודה הנפלאה שמשקיעים הצוות והנהלת בית-הסוהר בתחום טיפול הגמילה. שוחחנו עם צרכני הסמים וראינו ברק בעיניהם, שתהליך הטיפול מצליח ומתקדם. אני מקווה שבטיפול נכון, לרבות הצעת החוק, נצמצם את ממדי התופעה, למען אותם מסכנים שהתדרדרו לסם. תודה רבה.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת שפי. חבר הכנסת גדעון שגיא, בבקשה.

### **גדעון שגיא (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני משער שניתן למצוא לא מעט פגמים בהצעה, ואילו היו כאן יותר חברי כנסת, מאלה הרשומים לזכות הדיבור, בוודאי היינו שומעים ביקורת על הפגיעה בחיסיון הבריאותי שנפגע, על פגיעה בזכויות הפרט.

### **היו"ר ע' עלי:**

ובצנעת הפרט.

### **גדעון שגיא (העבודה):**

ובצנעת הפרט. אני משער שחברים היו טוענים, שהנה יש כאן הצעת חוק בולשביקית, רחמנא ליצלן, שבאה לכפות ולפגוע בזכויות המיעוט ובזכויות היחיד. אבל אני סבור שהחוק הזה, שעניינו הגנה על הציבור, הוא חוק ראוי וחוק נכון.

אני מבקש לברך את חבר הכנסת יצחק לוי על היוזמה.

אני משוכנע גם שהמסר שחבר הכנסת יצחק לוי ביקש להעביר יכול בהחלט להועיל ולהרתיע צרכנים פוטנציאליים של סמים, שיביאו בחשבון שמעבר לשעשוע ולאופנה שבשימוש בסמים במסגרות

מסוימות, הם מסתכנים בזה שישללו מהם רשיון נהיגה, שהוא צורך אלמנטרי של כל צעיר ושל כל אזרח.

אני חושב שהדבר הזה, מעבר לביטחון שיוסיף למשתמשים בכבישים, יכול להרתיע ולהניא צעירים מפני שימוש בסמים, ואם כך יהיה, גם על הדבר הזה יש לברך. תודה רבה.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת גדעון שגיא.

חבר הכנסת יצחק לוי.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

יש לי מה להעיר, אבל – – –

**היו"ר ע' עלי:**

תעיר על זה בוועדת הכלכלה, אני מבין.

רבותי חברי הכנסת, אנחנו מצביעים. מי בעד הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 34), התשנ"ד–1994, בקריאה ראשונה, של חבר הכנסת יצחק לוי, והעברת הנושא לוועדת הכלכלה להכנה לקריאה שנייה ושלישית – יצביע.

הצבעה מס' 15

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 8

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 34),

התשנ"ד–1994, לוועדת הכלכלה נתקבלה.

## **היו"ר ע' עלי:**

ובכן, שמונה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. הצעת החוק אושרה בקריאה ראשונה ותועבר לוועדת הכלכלה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

## **הצעת חוק רישום ציוד הנדסי (תיקון), התשנ"ד-1994**

### **(קריאה ראשונה)**

## **היו"ר ע' עלי:**

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק רישום ציוד הנדסי (תיקון), התשנ"ד-1994, בקריאה ראשונה, של חבר הכנסת אברהם פורז. בבקשה.

## **אברהם פורז (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בישראל יש כלים הנעים בכבישים ובדרכי עפר ונקראים ציוד מכני הנדסי. אלה טרקטורים, בולדוזרים, שופלים וכו'. הכלים הללו אינם רשומים במשרד התחבורה אלא רשומים אצל רשם הציוד ההנדסי.

כאשר קורה, חלילה, מצב שכלי כזה, מין דחפור או טרקטור, מעורב בתאונת דרכים והנפגע רוצה לדעת מי הבעלים והוא פונה לרשם הציוד ההנדסי ומבקש לדעת פרטים על כלי הרכב שפגע בו, עונה לו רשם הציוד ההנדסי: חוק הגנת הפרטיות מונע ממני את האפשרות למסור לך מידע. זה כמובן מצב אבסורדי, ולכן הצעת החוק נועדה להשוות את המצב לגבי מידע עם כלי רכב פרטיים וכלי רכב מסחריים שרשומים במשרד התחבורה.

לשון אחרת, דינו של טרקטור על שרשרות, שרשום היום אצל רשם הציוד המכני, יהיה כדינו של טרקטור שעובד על גלגלי גומי ורשום במשרד התחבורה. הוא הדין בבולדוזרים, בשופלים ובכל הכלים ההנדסיים הללו. ההשוואה היא ממש מוחלטת, מה שמותר לגבי מכוניות וכלי רכב רגילים, יהיה מותר לגבי זה.

הצעת החוק נתמכה על-ידי הממשלה והוכנה על-ידי ועדת הכלכלה. אני מבקש לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת הכלכלה להכנתה לקריאה שנייה ושלישית. תודה.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת פורז.

דיון. שלוש דקות לכל חבר כנסת. הרשימה סגורה.

חברי הכנסת חגי מירום, שאול יהלום, מאיר שטרית, יורם לס, חיים אורון, בנימין טמקין, רענן כהן, יוסף בא-גד – אינם. חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

### **דוד מנע (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מברך על הצעת החוק הזו, ואני מבקש להוסיף מלים מספר בנושא שקשור לחוק הגנת הפרטיות, שהרי החוק הזה נוגע גם לנושאים הללו.

אני מבקש להתריע בפני הכנסת שבנושא של הגנת הפרטיות, בין שזה במשרד הרישוי ובין שזה במוסדות ציבוריים שונים, המידע על האזרח פרוץ לכל מי שרוצה להגיע לקבל מידע.

אומנם, רשות הרישוי חייבת על-פי החוק למסור את מספר הרכב, בעל הרכב, לכל פונה שמנוי בתוספת החמישית של החוק, אם זה המועצה הלאומית למניעת תאונות, אם זה "אבנר", אם זה חברות הביטוח, עורך-הדין, אבל תביאו לי אדם אחד היום, רבותי, במדינת ישראל, שרוצה לקבל פרטים, לדעת מספר רכב מסוים – אין היום שום בעיה להשיג את זה. זה במשרד הרישוי, וזה היום, לצערי, גם במוסדות ציבור שונים. חוק הגנת הפרטיות אינו נאכף. חוק הגנת הפרטיות פרוץ, והיום אזרח ישראלי למעשה חשוף מבחינת המידע שכל אחד יכול לקבל נגדו.

אני מציע לכולנו, לקראת הדיון, לפחות לקראת הקריאה השנייה, לתת את דעתנו על הנושא הזה של יישום חוק הגנת הפרטיות, כדי שאזרח ישראלי יהיה בטוח בכך שאיש לא יוכל לקבל פרטים עליו, על ביתו, על מכוניתו, אלא אך ורק מי שמוסמך לכך בתוספות של החוק. תודה רבה.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת מנע.

חברי הכנסת אלי גולדשמידט, עוזי לנדאו, נעמי בלומנטל, יגאל ביבי, רון נחמן – אינם. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

### **גדעון שגיא (העבודה):**

— — —

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקבל את משאלתו-בקשתו של עמיתי חבר הכנסת גדעון שגיא. הפעם באמת אשתדל בהתייחסות שלי להצעת חוק רישום ציוד הנדסי לא להתייחס למה שמתייחס בדרך כלל ראש הממשלה יצחק רבין. נשאיר אותו כרגע מחוץ לוויכוח.

הנושא של ציוד הנדסי מביא אותי הפעם לא ליצחק רבין אלא לבן-אליעזר, משום שהשבוע אנחנו מציינים שנתיים להישגי הממשלה המפוארת הזאת. אחד ההישגים החשובים והגדולים של הממשלה הוא בתחום הבינוי. בעזרת הציוד ההנדסי שיש בארץ אפשר היה לבנות מאות אלפי יחידות דיור. יש ציוד הנדסי, יש מהנדסים, יש ממשלה ובראשה עומד ראש ממשלה כל כך מצוין, ויש לו שר בינוי ושיכון עוד יותר טוב, אבל אין בתים ואין דירות ובחוף מפגינים אנשים, זוגות צעירים שאין להם פתרונות דיור.

חבר הכנסת רן כהן קרא לאריק שרון, כשהיה שר הביטחון – "רוצח". הוא קרא לו "רוצח" פעם אחר פעם. מספסלי האופוזיציה, כשאריק שרון היה שר הבינוי והשיכון ובנה רבבות יחידות דיור, קראתם לו בכינויי גנאי מפה עד הודעה חדשה. היום יש לכם שר בינוי ושיכון לטעמכם, שר בינוי ושיכון מצוין עם הישגים אדירים, אבל איפה הדירות? מה אתם אומרים לזוגות צעירים שבאו הנה, הקימו כאן מחנות אוהלים ומפגינים כאן? התקשורת בידיים שלכם, לא רואים אותה, אבל אתם יכולים לצאת, תנו להם תשובה. למה הם פה מפגינים? מה עשיתם? עשרות אלפי דירות קיבלתם. אנחנו היינו בתקופה שהגיעו בה לארץ מאות אלפי בני אדם, ולא היה אחד שנשאר ללא פתרון דיור. מצאנו קורת גג לכולם. אותו אריק שרון שגידפתם והשמצתם ואמרתם שיש לו בולמוס של בנייה, מה הייתם עושים אם הוא לא היה בונה? מה הייתם עושים אם הוא לא היה משאיר אחריו יחידות דיור?

היה לכם מזל, היה מזל לעם ישראל, כי הדירות היו בבאר-שבע, שהתפתחה פלאים, בצפון, בגליל, שאנחנו נצטרך להיאבק על המשך ייחודו בהיותו חלק ממדינת ישראל היהודית. גידפתם, פגעתם, זלזלתם, מה אתם אומרים היום?

### **גדעון שגיא (העבודה):**

אנחנו אומרים שהדירות עומדות לרשותך חינם.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

איפה, אין דירה אחת.

### **דוד מנע (הליכוד):**

אין שום דירה פנויה בשדרות.

### מיכאל איתן (הליכוד):

זאת אומרת, אין פתרונות. הם אומרים זאת לבד. זאת אומרת, אחרי שנתיים הם מכינים פתרונות חירום. דרך אגב, הם מומחים לתוכניות חירום. זאת תוכנית החירום החמישית שהם מכינים. ועד עכשיו לא עזר שום דבר.

### היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן.

חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה.

### אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לברך על היוזמה של חבר הכנסת פורז. אני חושב שהשוואת הכללים בדבר המידע הניתן אצל רשם הציוד ההנדסי למידע הניתן ברשות הרישוי היא השוואה הגיונית וברוכה.

אני הייתי רוצה להפנות את תשומת הלב של חבר הכנסת פורז למצב הקיים על-פי פקודת התעבורה, אשר לדעתי הוא טעון תיקון. יש גופים שונים היכולים לפנות ולבקש את המידע: המועצה הלאומית למניעת תאונות, "אבנר", חברות ביטוח ועורך-דין המייצג לקוח. כפי שאמר חבר הכנסת מנע קודם לכן, אדם פרטי איננו יכול לפנות ולבקש את המידע.

אני לתומי סבור, שמן הראוי שנאפשר לאדם פרטי לפנות ולבקש אותו מידע שניתן לקבל באמצעות עורך-דין. אני עורך-דין, גם חבר הכנסת פורז וגם חבר הכנסת מנע הם עורכי-דין, אבל דומני שיש פעולות שאפשר לחסוך אותן מעורכי-הדין, ואינני רואה כל הצדקה לכך שאדם פרטי לא יוכל לקבל מידע, אלא אם כן הוא שוכר את שירותיו של עורך-דין לצורך העניין, כאשר כל מה שמדובר בו הוא פנייה לרשות הרישוי כדי לבקש אינפורמציה.

לכן הייתי מציע לחבר הכנסת פורז, אם אפשר יהיה במהלך הדיון בהצעת החוק לקראת הקריאה השנייה והשלישית, בהנחה שהיא תעבור את הקריאה הראשונה, לדאוג לכך שגם התוספת החמישית תתוקן, על מנת שגם בחוק רישום ציוד הנדסי וגם בפקודת התעבורה, בשני החוקים כאחד, אדם פרטי מן היישוב יוכל לפנות ולבקש אותו מידע שהוא יכול לקבל היום רק כאשר הוא פונה באמצעות עורך-דין.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת זנדברג.

חברת הכנסת איציק, חבר הכנסת ויינשטיין, חבר הכנסת רפי אלול, חבר הכנסת הירשזון, חבר הכנסת טריף, חבר הכנסת בדש, חבר הכנסת אסעד, חבר הכנסת שגב, חבר הכנסת אפרים גור, חבר הכנסת דיין, חבר הכנסת עמיר פרץ, חבר הכנסת אלסאנע – כל אלה אינם; איבדו את זכות הדיבור.

חבר הכנסת יעקב שפי, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת עובדיה עלי, אם יהיה לו מחליף; אם לא – יבוא חבר הכנסת גדעון שגיא.

## **יעקב שפי (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התוספת החמישית בפקודת התעבורה מאפשרת מסירת מידע על מנת לאפשר הליכים משפטיים נגד בעלי כלי רכב אשר גרמו נזק וניסו להתחמק מאחריות.

הנושא הזה נקבע כחריג בסעיף 82, ובתוספת החמישית. משום-מה הוראת החוק הנ"ל לא היתה קיימת לגבי ציוד הנדסי. לעתים מעורבים בתאונה כלי רכב המסווגים כציוד הנדסי, ובמיוחד, כמו שהזכירו קודם, בימים אלה שבהם נעשית עבודה מסיבית בכבישים באמצעות ציוד כבד, כגון מנוף, מלגזה או טרקטור, ולא היה ניתן לקבל מידע לגביהם עקב חוק הגנת הפרטיות.

לכן, הצעת החוק הזו תאפשר לרשם הציוד ההנדסי למסור מידע, כפי שרשאית רשות הרישוי לעשות לפי פקודת התעבורה.

אני רואה צדק בהצעת חוק זו ומבקש תמיכה בה. תודה רבה.

## **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת יעקב שפי.

אני נאלץ לוותר על זכות הדיבור. זה לא אסון.

## **אברהם פורז (מרצ):**

קורה לפעמים שיושב-ראש הישיבה מדבר מעל לדוכן.

**היו"ר ע' עלי:**

אני חושב שהצעת החוק טובה, ואני אתמוך בה.

חבר הכנסת פורז, יש לך זכות התשובה, אם אתה רוצה.

**אברהם פורז (מרצ):**

אני מוותר.

**היו"ר ע' עלי:**

אם כן, נצביע. מי בעד הצעת חוק רישום ציוד הנדסי (תיקון), התשנ"ד–1994, של חבר הכנסת אברהם פורז? נא להצביע. אדוני השר רובינשטיין, אנחנו נצרף את קולך, אל תמהר. חבר הכנסת פורז, אתה רואה איך השר שמר לך אמונים.

הצבעה מס' 16

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק רישום ציוד הנדסי (תיקון), התשנ"ד–1994, לוועדת הכלכלה נתקבלה.

**היו"ר ע' עלי:**

עשרה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. ובכן, הצעת חוק – – –

## מיכאל איתן (הליכוד):

הוא סתם החזיק פה את השר, כי להצבעה של השר לא היתה שום משמעות. אנחנו חמישה מהאופוזיציה כאן, ואם היינו מחליטים להפיל את החוק, החוק היה נופל. במקום להשאיר את השר הוא היה צריך לדבר אתנו.

## יצחק לוי (מפד"ל):

---

## היו"ר ע' עלי:

רבותי, אני מבקש שתאפשרו לי לסכם את ההצבעה. אני צריך להודיע לעם ישראל ולפרוטוקול, שהצעת החוק אושרה והיא תועבר לוועדת הכלכלה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

## הצעת חוק רשות השידור (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ד-1994

### (קריאה ראשונה)

## היו"ר ע' עלי:

רבותי, אנחנו מתקדמים בקצב טוב וראוי. אנחנו עוברים להצעת החוק האחרונה היום, הצעת חוק רשות השידור (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ד-1994, בקריאה ראשונה, של חברי הכנסת יצחק לוי ודוד מגן. יציג את ההצעה חבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה. אם נעשה זאת בקצב שבו העברנו את שני החוקים הראשונים, אז אנחנו עובדים בקצב ראוי.

## יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הנני מתכבד להגיש לכנסת הצעת חוק רשות השידור (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ד-1994, הצעה משותפת של חבר הכנסת דוד מגן ושלי. ההצעות הוגשו כהצעות נפרדות בקריאה טרומית, ואוחדו להצעה אחת בוועדת הכספים. הצעה זו התבררה בוועדת הכספים, ובתום הדיון אבקש להעביר אותה לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

תחילה אומר מה תוכן ההצעה, ואחר כך אומר כמה דברי הסבר. ההצעה באה לפטור כמה סוגי רכב מאותה תוספת אגרה שהוטלה לא מזמן בכנסת, שבאה להחליף את אגרת הרדיו. אמנה תחילה את סוגי הרכב ולאחר מכן אומר כמה מלים על ההצעה הזאת.

אנחנו באים לפטור אופנועים, תלת-אופנוע, טרקטור, רכב הרשום על שם נכה המוגבל בניידות, כמוגדר בתקנות התעבורה, רכב הרשום על שם מוסד לסיוע טכני, רכב המשמש להובלת מתים – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

רכב הרשום על שם?

**יצחק לוי (מפד"ל):**

על שם מוסד לסיוע טכני.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

מה זה?

**יצחק לוי (מפד"ל):**

מייד אסביר זאת, עד כמה שאני יודע. המושגים שפה הם מושגים שאני לא כל כך בקי בכל פרט שלהם, אבל אנסה להסביר.

רכב המשמש להובלת מתים בלבד ורשום על שם אגודה לעזרה ולצדקה, רכב המשמש – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

– – – נהוג על-ידי המתים?

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אמרתי שאומר דברי הסבר. במקרים כאלה נהוג בדרך כלל שהנהג שומע רדיו רק בדרך חזרה. בדרך הלך – לא נעים לו. לכן החלטנו לפטור אותו מהאגרה, אם מחצית הדרך הוא לא שומע רדיו.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

ומה עם רכב המשמש להובלת – – –

**אברהם פורז (מרצ):**

– – –

**יצחק לוי (מפד"ל):**

רבותי, נמשיך.

רכב המשמש את איל"ן ואקי"ם, רכב מסוג נו"ן-נו"ן שתנועתו הוגבלה לנסיעות בדרכי עפר בגבולות שדות משק ספר, ושהותקנו בו מנוע דיזל ומערכות סופגות משוריינות נגד מיקוש, טרקטור, לרבות טרקטורון ורכב אספנות.

כל הרכבים האלה מוצדק לפטור אותם מהתוספת של 70 וכמה שקלים, נדמה לי – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אלה שיש להם פטרוניים, פרטקציוניסטים שידעו לבוא לכאן כדי להכניס את הרשימה. חוץ מהמתים.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אני חייב להודות, חבר הכנסת איתן, שאתה צודק במידה מסוימת. אני הייתי כאן אינטרסנט של החקלאים. אני איש מושב, וכאשר עבר החוק באו אלי בטענות קשות, ולאחר שחשבתי על כך – – –

**אברהם פורז (מרצ):**

חבר הכנסת יצחק לוי, אני עוד לא ראיתי טרקטורון עם רדיו.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

נכון, לכן הוא לא צריך לשלם. זו הצדקת החוק.

### **אברהם פורז (מרצ):**

אתה יודע שלמעשה זה נועד – – –

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

יש אנשים רבים שבעיקרון לא מוכנים לנסוע עם רדיו ברכב, כי לדעתם זה פוגע בנהיגה שלהם.

### **אברהם פורז (מרצ):**

אבל ל-50% יש רדיו.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

מורי ורבותי חברי הכנסת, תיכף אומר מלה על הוויכוח בין חברי הכנסת כאן. רק רציתי לומר, שהצעת החוק המקורית שלי התייחסה יותר לרכבים שעניינם חקלאות – טרקטורונים, טרקטורים, רכבים שנוסעים בדרכי עפר. לאחר מכן בוועדה הועלה עניין הנכים. אני חושב שזה דבר מוצדק מאוד, מכיוון שגכה מוגבל בניידות, יש עילה לתת לו את שירות הרדיו אפילו חינם. אותו דבר לגבי רכבים המשמשים את איל"ן ואקי"ם, שהאנשים שם בעיקר עושים עניינים של חסד ושל צדקה. אותו דבר לגבי הובלת המתים, כפי שדובר כאן. רכב האספנות היה תוספת של חבר הכנסת פורז בוועדה; הוא ביקש להוסיף זאת. כך נתגבשה הצעת החוק בוועדת הכספים.

רבותי, אני לא רוצה לדבר על הצעת החוק עצמה, המקורית, שביטלה את אגרת הרדיו והוסיפה אגרה נמוכה יותר לכל הרכבים בתוך אגרת הרכב. היה פה דיון ארוך מאוד בעניין הזה, דיון ארוך וממצה. היה פה דיון עם הסתייגויות רבות. היה פה קרב פרלמנטרי על העניין. קשה לומר פה מי צודק. העמדות לא היו סיעתיות דווקא. מצד אחד חבר הכנסת מיכאל איתן אומר: עושים את האנשים; אין לי רדיו, מה אתה לוקח ממני כסף, מה אתה הולך להעשיר את רשות השידור? מצד שני, למה אני צריך לשלם כל שנה 50 שקל כי אני לא מפרק את הרדיו לפני הטסט? למה אלפי אזרחים עושים זאת, ואני צריך לסבסד להם את אגרת הרדיו שלהם? יש צדדים לכאן ולכאן.

אני מציע שאנחנו נתאחד על אותם סוגי רכבים שלדעת כולנו יש מקום לפטור אותם ולא ניכנס לוויכוח העקרוני. אפשר לדבר עוד שעתיים על הוויכוח העקרוני. כיוון שהיושב-ראש הביע את משאלתו שהדיון בחוק הזה יהיה כמו הדיון בחוקים הקודמים ושהעניין יתקדם, עקב השעה המאוחרת, אני אומר שאת הוויכוח העקרוני אפשר לנהל עוד הפעם. פה לא מדובר בוויכוח העקרוני. מדובר בסוגים מסוימים שאנחנו אומרים שיש הבנה לגבי הצורך לפטור אותם. אגב, סוגי הרכבים האלה הם בהסכמת הממשלה, בהסכמת שרת התקשורת ובהסכמת רשות השידור. כאן מדובר בהסכמה מלאה, היתה הבנה לגבי סוגי הרכבים האלה שיש לפטור אותם מאותה תוספת אגרה.

לכן, חברי הכנסת, אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת הכספים להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

### **הי"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי.

אנחנו עוברים כעת לדיון. שלוש דקות לכל נואם. מי שאקרא בשמו ולא יהיה נוכח במליאה, יאבד את זכות הדיבור. חברי הכנסת: עוזי לנדאו, חגי מירום, יוסף בא-גד, פני בדש, מאיר שטרית, רון נחמן, שאול יהלום, אסעד אסעד, סאלח טריף, אלי גולדשמידט, גונן שגב – אינם באולם, ואיבדו את זכות הדיבור. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדרך כלל, כשאין לך טיעונים הגיוניים ואתה מרגיש שאתה עושה דבר שטות, אתה אומר: אבל הרבה אנשים מסכימים. אם עומק האיוולת צריך לשקף ויש לו קשר עם מידת ההסכמה, אין שום פלא שלהצעת החוק הזאת יש הסכמה רחבה.

### **אברהם פורז (מרצ):**

דמוקרטיה...

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

כי עומק האיוולת פה הוא פשוט אין-סופי. מה שהכנסת לעתים יכולה לעולל לעצמה ולמהלכי החקיקה – המציאות עוברת כל דמיון אפשרי. הכנסת חוקקה חוק, שאני אמרתי שעוד מעט יעמדו כאן בתור לשנות אותו. חוק גאוני. משלמים אגרת רשות שידור. מי ישלם? מי שצריך לחדש את אגרת רישוי הרכב. יש לו רדיו, אין לו רדיו, זה בכלל לא חשוב. קבעו חוק. מי שהולך לחדש את אגרת הרכב שלו, ארבעה גלגלים, משלם עבור הרדיו. מי שיש לו רדיו לא משלם אגרת רדיו. מי שיש לו רכב בלי רדיו משלם. איזה היגיון יש בזה? זה כמו ההיגיון שמי שהולך לאופטיקאי ישלם אגרת טלוויזיה. למה? דרך משקפיים רואים טלוויזיה. זה בערך ההיגיון.

### **אברהם פורז (מרצ):**

רעיון טוב.

### מיכאל איתן (הליכוד):

אנחנו המורמים מעם, בעלי ההבנה, חוקקנו את החוק הגאוני הזה. אמרתי כאן מעל הדוכן: אתם לא יודעים מה אתם עושים. אמרתי לחבר הכנסת גדליה גל, שהעביר את החוק, שהוא לא יספיק להגיע עד המשרד, והלוביסטים מספר אחת בישראל, החקלאים, ירימו לך טלפון ויגידו: אתה השתגעת? אנחנו לוקחים טרקטור לעבודה בשדה, אין בו רדיו, אין בו כלום, כשאנחנו נבוא למשרד הרישוי לחדש את האגרה יגידו לנו לשלם אגרת רדיו? מה פתאום? וכך זה קרה.

תראו מה קורה. החוק אידיאלי. הוא פוגע באנשים מכל מיני מקומות, מכל מיני קבוצות. בעלי רכב שיש להם רק רכב. למי הולכים לתקן את החוק? הרשימה הזאת צריכה להתפרסם בפקולטות למדעי המדינה לחקר הפרלמנטריזם. יש חוק שדופק אוכלוסיות רחבות מאוד. אלפי אנשים שיש להם כלי רכב ואין להם רדיו, אותם לא פוטרים. אף חבר כנסת לא בא הנה ואומר: בואו נפטור מתשלום האגרה כל אדם שמודיע שאין לו רדיו. לא, הוא ימשיך לשלם. אבל הקבוצות המאורגנות מייד מופיעות פה.

### יצחק לוי (מפד"ל):

נכים הם קבוצות מאורגנות? חברות קדישא הן קבוצות מאורגנות?

### מיכאל איתן (הליכוד):

תסלח לי, אני קורא פה: רכב המשמש להובלת מתים. מי זה? חברה קדישא. יש להם נישא טובה, הם הגיעו למצב שהם יכולים לפנות לאיזה לוביסט. אמרו לו: תשמע, יש לנו השפעה כזאת, בוא תפטור אותנו. אני שואל, למה רכב שמוביל מתים, קרי רכב של חברה קדישא, יהיה פטור, ורכב של מגן-דוד-אדום לא יהיה פטור?

### יצחק לוי (מפד"ל):

הוא לא שומע רדיו, כי כל האנשים בוכים שם.

### מיכאל איתן (הליכוד):

אם אומרים לי שבאמבולנס יש אנשים שהם במצב שעוד יכולים לשמוע, ברכב של מתים הם כבר לא יכולים לשמוע. תגיד לי, ברכב שמוביל תפוחי אדמה הם כן יכולים לשמוע? תפוחי אדמה יודעים לשמוע? אז תשחרר גם את הרכב שמוביל תפוחי אדמה. איזה היגיון יש בזה?

את החקלאים כבר הזכרתי. עכשיו תשמעו את הגאונים הכי גדולה. מי יהיה פטור? רכב המשמש את איל"ן ואקי"ם. למה דווקא איל"ן ואקי"ם? לא רכב שמשמש נכים. אם זה נכה, לא נפטור אותו.

### יצחק לוי (מפד"ל):

כן, כתוב.

### מיכאל איתן (הליכוד):

לא. מה שכתוב זה לגבי נכים מסוג אחר. אם זה ארגון שמטפל באלף ואחת בעיות סוציאליות, לא נשחרר. איל"ן ואקי"ם – למה דווקא הן? למה? כי אנחנו לא מתביישים, כי אין בושה במה שמביאים הנה, כי חברי כנסת לא מוכנים לשבת ולחשוב מה יוצא מתחת ידם?

נמשיך הלאה. רכב על שם מוסד לסיוע טכני. אני שואל את מציע ההצעה: מי הקבוצה הכל-כך חשובה, שהצליחה להסתכן וביקשה שישחררו אותה מתחולת חוק שחל על כל הציבור בישראל? מי הם הפרוטקציוניסטים האלה? והוא ענה לי: תשמע, אני לא יודע בדיוק. אולי תגלה את התעלומה? אולי נדע על מה אנחנו מצביעים. קבוצה כל כך חשובה. רכב על שם מוסד לסיוע טכני.

אני מסיים, אני מבין שחרגתי ממסגרת הזמן.

### היו"ר ע' עלי:

אומנם חרגת ממסגרת הזמן, אבל הטיעונים שהעלית היו מעניינים.

### מיכאל איתן (הליכוד):

תפסיקו לעשות צחוק מעצמנו. בקהלנו אני יושב. אני לא מוציא את עצמי מהכלל ולא מהקהל. קחו את הצעת החוק הזאת חזרה. או שתבטלו לכל הציבור, כי זה חוק שטותי, ולא צריך לקשור את זה בזה, והציבור שמשלם אגרת טלוויזיה משלם בכבלים פעם נוספת ועוד ועוד לוקחים ממנו, או לחלופין, אם כבר הטלתם את הגזירה הזאת על כל הציבור, תהיו הגונים ואל תעשו פרוטקציות.

### היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן.

חברי הכנסת יגאל ביבי, רענן כהן, דליה איציק ואברהם בורג – אינם באולם. חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

### **דוד מנע (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבקש לנצל את ההזדמנות הזו של חקיקת חוק בנושא רשות השידור כדי לומר דברים מספר בקשר להחלטתה של השרה שולמית אלוני להקצות תדר ברדיו לרדיו אש"ף על חשבון "קול ישראל" בערבית.

### **אברהם פורז (מרצ):**

אתה גונב את ההצגה של מחר מחבר הכנסת – – –

### **דוד מנע (הליכוד):**

פתאום מסתבר שהקצאת התדר לאש"ף פגעה ברדיו ג'יבריל, ורדיו ג'יבריל פנו לאנשי אש"ף ואמרו להם: מה אתם עושים לנו? אנחנו משדרים ליהודה ולשומרון, לפלשתינים, אתם מפריעים להם לקלוט את שידורי רדיו ג'יבריל. מה עשתה שרת האמנויות? הלכה והקצתה תדר מ"קול ישראל" בערבית, המשדר לאוכלוסייה רחבה של הפלשתינים, לארצות המפרץ ולעירק, הקצתה תדר על חשבון "קול ישראל" בערבית לרדיו אש"ף. מדוע? כדי שעכשיו יוכלו הפלשתינים "היקרים" לשמוע גם את רדיו ג'יבריל, גם את רדיו אש"ף, וישדרו תעמולה. ואת הרדיו הישראלי של "קול ישראל" בערבית, שמיליונים מאזינים לו בארצות ערב, גם בקרב האוכלוסייה הישראלית יהודית וערבית כאחת, היום את "קול ישראל" בערבית, בחלקים מסוימים במזרח התיכון לא ישמעו, יש הפרעות בתדרים, אבל את רדיו אש"ף – –

### **אברהם פורז (מרצ):**

אין מי שישב לו. אבל רק תדר אחד לקחו.

### **דוד מנע (הליכוד):**

– – ישמיעו גם ישמיעו, וגם את רדיו ג'יבריל, ש"חלילה" לא יפריע לרדיו ג'יבריל.

הממשלה הריקה הזו, הממשלה שאינה מבחינה בין ימינה לשמאלה – הם יקצו תדרים ויקדמו את הרדיו של אש"ף, אבל יפגעו ב"קול ישראל" בערבית.

כך נמשיך ונמשיך, נפגע במאזינים שלנו, נפגע באינטרסים שלנו, נפגע בשידורי התעמולה שלנו, והאזרחים הפלשתינים ישמעו אך ורק את רדיו אש"ף וימשיכו על הסקאלה, וישמעו את רדיו ג'יבריל

וימשיכו לשמוע כל מיני תדרים מדמשק בשידורי שטנה אנטישמית נגד מדינת ישראל. זה המעשה הגדול של שרת האמנויות, הגברת שולמית אלוני. בושו והיכלמו.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת מנע.

חברי הכנסת יורם לס, רפי אלול, אלי דיין, נעמי בלומנטל, עמיר פרץ, בני טמקין, חיים אורון – אינם באולם. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה.

### **אליעזר זנדברג (צומת):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, שמעתי את טיעוניו של חבר הכנסת איתן, שהוצגו בכשרון רב, גם בכשרון תיאטרלי, ויש בהם הרבה היגיון. הוא אומר: רבותי, יש פה איזה עיוות. אבל אני אומר: רבותי, יש פה איזו פיקציה, ואת זה חבר הכנסת איתן היה צריך להבין וגם לומר. הלוא למעשה ההחלטה לשנות את הדרך שבה גובים חלק מהתקציב של רשות השידור, וזה מה שעשו, היא המקור לשינוי של החוק. באו ואמרו: במקום שנטיל את זה על X אנשים, נטיל את זה על כל האוכלוסייה אבל נקרא לזה אגרת אחזקת מקלט רדיו ברכב. למעשה זה מס שנועד לממן את רשות השידור ותו-לא.

אותו דבר חל גם לגבי אגרת הטלוויזיה. זה מס שנועד לממן את רשות השידור ותו-לא. באותה מידה אפשר היה לומר, שכל מי שיש לו תנור אפייה בבית ישלם מס לרשות השידור, או כל מי שיש לו גלולות אקמול בבית ישלם מס לרשות השידור, או כל מי שיש לו כלי רכב עם ארבעה גלגלים ישלם מס לרשות השידור.

### **היו"ר ע' עלי:**

תסביר למה אקמול. את המשקפיים הבנו, אבל אקמול למה?

### **אליעזר זנדברג (צומת):**

סתם, שרירותית. אפשר לקבוע כל דבר. הרעיון הוא להטיל את זה על האוכלוסייה – – –

### **היו"ר ע' עלי:**

הוא שומע רדיו ולכן מקבל כאב ראש.

### **אליעזר זנדברג (צומת):**

לא, מי שרואה את השידורים של הטלוויזיה הישראלית במסגרת רשות השידור, אולי כואב לו הראש מכך שלקחו תדר, כפי שאמר חבר הכנסת מנע מקודם, ונתנו אותו לאש"ף.

אבל לא זו הנקודה. הנקודה היא שיש פה מס שנועד לממן פעילות של רשות מסוימת שקמה על-פי חוק. לפני זמן רב, ודומני שזאת היתה הצעת החוק הראשונה שהעליתי בבית הזה, ביולי 1992, הצעתי לבטל את אגרת הטלוויזיה כשם שצריך היה לבטל גם את אגרת הרישוי של הרכב, לבטל את הפיקציה הזאת, לבטל את המעשה הלא-מוצדק והלא-ראוי הזה, ולקבוע בדרך אחרת את המימון של רשות השידור. לקבוע בדרך אחרת, הווי אומר לא נצטרך להגיע לכאן ולעסוק בפטורים שיינתנו לקבוצות מסוימות על מנת לבודד אותן ולהוציא מן הכלל, כאשר על הכלל חלה פיקציה. והכלל לא משלם אותה אגרה מפני שיש לו מכשיר רדיו ברכב, הכלל משלם אותה אגרה כי צריך לממן את רשות השידור.

אני סבור הייתי, ועדיין אני סבור, שניתן לממן את הפעילות של רשות השידור בדרך אחרת, שתהיה גם יותר זולה, כי נחסוך את כל מנגנון הגבייה, כי נחסוך את כל המנגנון הקשור בגביית האגרה, באכיפת גביית האגרה ועל כל המשתמע מכך, ומדובר ב-10%–15%, ובשנים מסוימות כמדומני – כמעט 20% מהתקציב של רשות השידור ההולך לצורך הזה.

לכן אני מציע לכולנו – – –

כן, חבר הכנסת איתן.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

נוצר מצב אבסורדי. אם חל גידול במכירות של כלי רכב בשנה מסוימת, גדל תקציב רשות השידור.

### **אליעזר זנדברג (צומת):**

אני מסכים אתך.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

בלי קשר. אולי מכשירי טלוויזיה מכרו פחות, אולי שידורים יש פחות – בלי קשר.

## היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת איתן, כשלא היית באולם, חבר הכנסת זנדברג הלך בעקבותיך והציע שגם מי שלוקח אקמול לא ישלם בעד האגרה.

## אליעזר זנדברג (צומת):

נדמה לי שאפרים קישון כתב ספר על מס שמוטל על מי שמחזיק בביתו ארון שיש בו שלוש דלתות. הטילו את זה בכפר – נדמה לי שזה מופיע בספר "השועל בלול התרנגולות", כי היה רק ארון אחד שיש לו שלוש דלתות בכל הכפר, והיה נוח לגבות מהאיש ההוא מס. כאן תפסו ציבור שלם שחייב לשלם את אגרת הרישוי לרכב, כי אין לו ברירה; הוא חייב לעשות את זה, וזו דרך יעילה לקחת ממנו כסף ולרדת לו לכיס.

אני אומר שוב, בואו נבטל את האגרה הזאת. הצעת החוק עברה בקריאה טרומית, היא עדיין שוכבת בוועדת הכספים. ניסיתי להוציא אותה משם, אבל ברגע האחרון סירב יושב-ראש ועדת הכנסת לדון בבקשתי, כי התקבלה תשובה מוועדת הכספים, שהנה, או-טו-טו ידונו בהצעה בהכנה לקריאה ראשונה.

לצערי, מאומה לא קרה. אני מקווה שבקרוב נוכל לצעוד קדימה בעניין הזה ונבטל את הפיקציות כולן. נאמר את האמת. רשות שידור עולה כסף, צריך לממן אותה בסכום מסוים. הסכום הזה צריך לצאת מתקציב כללי. צריך להגן על האוטונומיה של הרשות, לא צריך להפוך אותה לתלויה בכנסת באופן שוטף, אבל יש דרכים טובות יותר, זולות יותר, ופחות מטרידות ומציקות מלרדת לכיסו של האזרח באמצעות אגרת הטלוויזיה ואגרת הרדיו הפיקטיבית, שבה אנחנו עוסקים כעת.

## היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת זנדברג.

חברי הכנסת אלסאנע, ויינשטיין, רן כהן, הירשזון, רביץ – אינם באולם. אחרון – חבר הכנסת יעקב שפי.

## אברהם פורז (מרצ):

— — —

## היו"ר ע' עלי:

אתה לא רשום, לצערי.

### **אברהם פורז (מרצ):**

אני יכול להירשם? תן לי דקה.

### **היו"ר ע' עלי:**

בסדר, אתן לך דקה. תקבל את הדקה שהיתה מיועדת לי. היות שאין כאן מי שיחליף אותי, אתה תנאם במקומי.

### **יעקב שפי (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק לבטל הגדלת אגרת הרישוי צריכה להיות, אם בכלל, על-פי נושאים ולא על-פי סוגי רכב.

לפני ששמעתי את חבר הכנסת איתן האמנתי שהצעת החוק טובה. אבל אחרי ששמעתי את חבר הכנסת איתן באמת עלו ספקות בלבי. אני אתמוך בחוק ולו רק מהסיבה שיש היגיון אם נשנה את הסדר ונלך על-פי נושאים, ואולי לקראת הכנת החוק לקריאה שנייה ושלישית אפשר יהיה לשנות בוועדה.

אני רוצה להעלות נושא אחד – נכי צה"ל. בזה אני מדגיש – על-פי נושאים ולא על-פי סוגי רכב. בעבר היו נכי צה"ל פטורים מתשלום אגרת רדיו. עם החוק החדש מחייבים אותם לשלם.

### **אברהם פורז (מרצ):**

לא כולם, חבר הכנסת שפי, רק אלה שמשלמים אגרה שנתית בסך 10 שקלים.

### **יעקב שפי (העבודה):**

כל נכי צה"ל מ-10% ומעלה היו פטורים מתשלום האגרה.

### **דוד מנע (הליכוד):**

לא כולם.

### **יעקב שפי (העבודה):**

כולם. ועכשיו בחוק החדש נוצר מצב שהם היחידים שמפסידים כתוצאה מהחוק. לכן, אומנם אני אתמוך היום, ואני מציע לדון בוועדה גם בנכי צה"ל.

### **היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת שפי. אחרון – חבר הכנסת אברהם פורז.

### **אברהם פורז (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לדבר בצורה טלגרפית.

לגבי דבריו של חבר הכנסת דוד מנע: אני חושב שמגיע לפלשתינים שתהיה להם באוטונומיה תחנת רדיו, ובשל מצוקת תדרים צריך היה למקם אותה באיזה מקום.

### **דוד מנע (הליכוד):**

על חשבון "קול ישראל" בערבית? למה?

### **אברהם פורז (מרצ):**

זה לא נעשה מתוך רצון רע. הם ישלמו אגרה כדי לממן את השידורים במסגרת הרשות הפלשתינית. הרי אתה לא מתכוון לממן את הרדיו שלהם.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

שישנו את התדר.

### **אברהם פורז (מרצ):**

התדר הוא שלנו? הרי את התדר נתן הקדוש-ברוך-הוא לבני האדם.

**דוד מנע (הליכוד):**

לא כולם קולטים אותו.

**אברהם פורז (מרצ):**

אגב, אפשר לשדר גם מירדן ולתפוס תדרים, ובכלל – מלחמת תדרים. עזבו את זה כרגע.

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי, אני מציע: בסוגיה הזאת לא כדאי לדבר בקול רם. תלמדו את העניין הזה.

**אברהם פורז (מרצ):**

לגבי העניין שחבר הכנסת איתן יצא נגדו כל כך, אני רוצה להעיר רק דבר אחד: היה מצב בלתי סביר שבו היתה התחמקות גדולה מאוד מתשלום אגרת רדיו. מצאו פטנט שגם בו יש עיוות. הפטנט הוא שהכול משלמים, לרבות אלה שאין להם רדיו, אבל פרופורציונית מספר המתחמקים קטן יותר, משום שבעבר 40% התחמקו, ועכשיו משלמים בערך 8% שאין להם רדיו. זאת אומרת, העוול יותר קטן. אני מסכים שיש פה משהו עקום, אבל לא מצאו פתרון יותר טוב. זו היתה הצעה של דוד מגן, כפי שאתה יודע.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

ומה עם הפטורים עכשיו? ל-8% האלה אתה לא נותן, למה פה כן?

**אברהם פורז (מרצ):**

אני אגיד לך למה הפטורים: ניסו למצוא "בגדול" סוגי כלי רכב שבהם אין בעצם רדיו what so ever.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

מה זה רכב של מכון טכני למסחר?

**אברהם פורז (מרצ):**

אני מסכים אתך בעיקרון.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

למה לאקי"ם כן, ולאקו"ם לא? מועדון נכי צה"ל – מה זה?

**דוד מנע (הליכוד):**

בית-הלוחם באפקה.

**היו"ר ע' עלי:**

רבותי חברי הכנסת, דיברתם כאן בכשרון רב. חבר הכנסת איתן, היה לך נאום מצוין, הדברים שלך נקלטו. מספיק.

**אברהם פורז (מרצ):**

אני בהחלט מסכים שיש פה דבר עקום, אבל הדבר הזה פחות עקום מהמצב הקודם. זה הדבר היחיד שאפשר להגיד לזכותו.

דבר אחרון שאני רוצה לומר: אמרו פה – שדולות. לפי יוזמתי נכלל כאן רכב אספנות. אני רוצה שחברי הכנסת ידעו במה מדובר. מדובר במכוניות שגילן לפחות 30 שנה. אלה מכוניות שבדרך כלל נוסעות רק בנסיעות חד-פעמיות לתערוכות או לכינוס מיוחד. זו מכונית שאסור לה בכלל לנוע בדרכים בין 07:00 ל-09:00. מספר המכוניות בישראל מהסוג הזה הוא 100 בערך.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

הם משלמים אגרה?

**אברהם פורז (מרצ):**

הם משלמים אגרה של 100 שקלים בשנה לעומת מאות שקלים, והרדיו היה מכפיל להם את האגרה.

דבר אחרון שאני רוצה להגיד על רכב אספנות: לרוב כלי הרכב האלה יש מערכת חשמל של 6 וולט, ואין להם רדיו, כי כל מכשירי הרדיו החדשים עובדים על 12 וולט. זאת אומרת, גם אלה בקטגוריה של כלי רכב שבדרך כלל אין בהם רדיו.

**היו"ר ע' עלי:**

תודה רבה לחבר הכנסת פורז.

חבר הכנסת יצחק לוי, אתה רוצה להשיב? אפשר להצביע.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

רק מלה.

**היו"ר ע' עלי:**

טוב, משפט.

**יצחק לוי (מפד"ל):**

אמרתי בתחילת דברי שאני לא רוצה להיכנס לעצם הוויכוח. אני אומר לחבר הכנסת מיקי איתן, שאיננו כאן, שגם אם יש צדק בדבריו, הרי אנחנו מצמצמים פה את העיוות, אנחנו לא מגדילים אותו. אם תבוא הצעה של חבר הכנסת זנדברג לבטל לגמרי את אגרת הרדיו, ייתכן שאני אתמוך בה; אני לא אומר שלא. באמת יש מצב לא נורמלי, שמי שיש לו רדיו ברכב משלם, ומי שיש לו רדיו בבית לא משלם. באמת יש כאן איזה דבר לא מובן, אבל הצעת החוק הזאת באה בהסכמה עם הממשלה כדי, לפחות, לצמצם את העיוות. למה אק"ם ואל"ן כן? כי בחוק לאק"ם ואל"ן יש כל מיני פטורים בכל מיני עניינים. אלו שני מוסדות מוכרים, שלקחו על עצמם טיפול רחב מאוד בנושא הנכים. יש להם מעמד גם בחוקים אחרים.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

---

### יצחק לוי (מפד"ל):

לא, בעניינים האלה של נכים – לא.

אני אומר: נכי צה"ל – אפשר להוסיף את נכי צה"ל. אני בעד להוסיף כמה שאתה רוצה. בקריאה שנייה ושלישית – נסה להוסיף עוד מוסדות.

### היו"ר ע' עלי:

מיצינו את הדיון וכעת נעבור להצבעה. מי בעד הצעת חוק רשות השידור (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ד–1994, של חברי הכנסת דוד מגן ויצחק לוי, בקריאה ראשונה, והעברתה לוועדת הכספים של הכנסת להכנתה לקריאה שנייה ושלישית?

הצבעה מס' 17

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 5

נגד – 1

נמנעים – 2

ההצעה להעביר את הצעת חוק רשות השידור (הוראת שעה) (תיקון),

התשנ"ד–1994, לוועדת הכספים נתקבלה.

### היו"ר ע' עלי:

בעד – 5, נגד – 1, שני נמנעים. ובכן, הצעת החוק אושרה בקריאה ראשונה והיא תועבר לוועדת הכספים של הכנסת להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

### שאלות ותשובות

### היו"ר ע' עלי:

אנחנו מסיימים את סדר-יומנו בכך שסגן שר החקלאות ישיב על שאלות.

סגן שר החקלאות, בבקשה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אפילו הצמחים כבר הלכו לישון. עכשיו מביאים אותך לענות על שאילתות?

### **הסדרי פרישה לעובדי המועצה לשיווק פרי הדר**

חבר הכנסת א' דיין שאל את שר החקלאות ביום ט"ו באייר התשנ"ד (26 באפריל 1994):

בשל צמצום בעבודת המועצה לשיווק פרי הדר הוצאו חלק מעובדיה לפנסיה מוקדמת בשנת 1989, ובמסגרת זו קיבלו קצבה חודשית.

ברצוני לשאול:

1. מדוע העובדים אינם מקבלים קצבה כלשהי עד היום, כשמדובר בעובדים קשי יום שהגיעו עד פת לחם?

2. מדוע לא תינתן לעובדים אלה קצבה חודשית עד לבירור העניין באופן סופי, כדי לאפשר להם להתקיים?

### **תשובת סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מדובר בקבוצה מצומצמת של עובדים לשעבר של המועצה, אשר בשנים 1988 ו-1989 הגיעו להסדרי פרישה, שהתבררו כבלתי חוקיים. מכוחם הם קיבלו הטבות לא חוקיות, אשר לא היתה כל הצדקה לתת להם אותן, וזאת נוסף על פיצויי פיטורים שקיבלו כדין – זו היתה קביעה של הממונה על השכר.

עניינם של הפורשים הנ"ל הובא על-ידם לערכאות משפטיות, הן בג"ץ והן הליכים שונים בבית-הדין לעבודה. כל הערכאות, גם בית-הדין לעבודה, קבעו כי ההסכמים של הפורשים הם בלתי חוקיים והם בטלים מדעיקרא.

התשלום החודשי, שהיה חלק מהסכם הפרישה, הופסק לאחר שהתברר שההסכם לא חוקי ולא תקף.

2. יצוין, כי קבוצת העובדים הנ"ל אינה שונה כלל משאר קבוצות העובדים של המועצה – כ-250 פוטרו ביולי 1991. הוצע לקבוצת העובדים הנ"ל להצטרף להסדרים של שאר עובדי המועצה שפוטרו, ואולם מאחר שהתנאים שזכו להם שלא כדין אותם פורשים עלו על התנאים שקיבלו שאר עובדי המועצה שפוטרו, סירבו הנ"ל, ומסרבים, להצטרף לאותו הסדר.

בכל מקרה, הצענו לעשות השוואה בינם לבין המפוטרים של 1991, שזכו בהסכם פיטורין נדיב ובברכתה של ההסתדרות, ולהשלים למי שצריך, ומן הטעם הפשוט הם סירבו.

יצוין כי כלל עובדי המועצה שפוטרו בשנת 1991 קיבלו פיצויי פיטורים, ולא קיבלו ואינם מקבלים כל קצבה שהיא.

### **הפקעות מחירים של מוצרי חלב**

חבר הכנסת ר' נחמן שאל את שר החקלאות ביום כ"ט באייר התשנ"ד (10 במאי 1994):

משרד החקלאות מתקשה ליזום ביקורות בעניין הפקעות מחירים של מוצרי חלב; כך פורסם במקומון "ירושלים".

ברצוני לשאול:

1. כמה הפקעות מחירים איתר משרדך בשנה האחרונה?
2. מה הם הקנסות שניתנו?
3. מדוע לא מעביר משרדך את הנושא למשרד התעשייה והמסחר?
4. מה הוא תקציב משרדך לאיתור הפקעות, וכמה אנשים מטפלים בזה?

**תשובת סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מספר התלונות על הפקעות מחירים שהוגשו למחלקה לשיווק תוצרת חקלאית במשרדנו בשנה האחרונה הוא 21.

2. הוגשו חמישה גיליונות חקירה שבעקבותיהם יש להגיש תביעות נגד המפקיעים.

3. משרד החקלאות מעוניין, עקב המחסור בכוח אדם אצלו, להעביר את הטיפול בהפקעות מחירים של מוצרי חלב למשרד התעשייה והמסחר, העוסק, באופן כללי, בפקוח על המחירים ופועל בנדון.

4. אין למשרד החקלאות כל תקציב מיוחד לנושא זה. במחלקה לשיווק תוצרת חקלאית יש שלוש משרות וחצי בסך הכול, והיא עוסקת בסקירת מחירים כמה פעמים בשבוע, הן בשווקים הסיטוניים והן בנקודות מכירה קמעוניות, ודווח עליהם פעמים מספר בשבוע. כן מוציאה המחלקה ומפיצה, אחת לשבוע, סקירה מקיפה על מצב אספקת הירקות והפירות בשווקים ועל רמות המחירים, וסקירה זו משמשת הרבה גופים. כמו-כן עוסקת המחלקה בהוצאה, בהסבה ובחידוש של רשיונות שיווק סיטוני. במחלקה אין הקצאה של כוח אדם מיוחד לטיפול בתלונות, והסגל הקבוע עוסק בכך.

### **פיצויים לחקלאים על נזקי טבע**

חבר הכנסת א' יחזקאל שאל את שר החקלאות ביום י"ד בסיוון התשנ"ד (24 במאי 1994):

בעקבות תחקיר ב"ידיעות אחרונות", מתאריך 6 במאי 1994, בנושא הפיצויים לחקלאים עקב אסון הטבע בשנת 1991/92, ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים שפורסמו נכונים?

2. האם אין מקום לבדיקה מחודשת של פעילות הוועדה האחראית לחלוקת כספים אלה?

3. האם אין לבדוק מחדש את הקריטריונים שלפיהם חולקו הכספים לנפגעי אסון הטבע בחורף הנ"ל?

### **תשובת סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הפרטים שפורסמו אינם מדויקים.

2. ועדת הזכאות פעלה היטב והתארגנה בצורה מהירה, אך היו ליקויים הנובעים מכך שזו הפעם הראשונה שחוק אסון טבע הופעל.

3. המשרד בודק את החוק, התקנות והקריטריונים, על מנת להפיק לקחים לשפר ולייעל את המערכת אם יהיה צורך להפעילה מחדש בעתיד.

### **פיצויים לחקלאים על נזקי טבע**

חבר הכנסת ר' נחמן שאל את שר החקלאות ביום י"ד בסיוון התשנ"ד (24 במאי 1994):

בכתבה בעיתון "ידיעות אחרונות" נאמר, כי הפיצויים לחקלאים, על חורף 1991/92, חולקו בצורה לא נכונה. חלק קיבלו יותר מהמגיע להם וחלק לא קיבלו כלל.

ברצוני לשאול:

1. האם זה נכון? אם כן – מה ייעשה בנושא?

2. כמה פיצויים חולקו לחקלאים בשלוש השנים האחרונות ולפי אילו קריטריונים?

3. באילו אמצעים נעזר המשרד לקביעת גובה הפיצויים?

### **תשובת סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הפיצויים חולקו בהתאם לקריטריונים שנקבעו על-ידי ועדת הזכאות הבין-משרדית שמונתה מכוח החוק, ובהתאם לקריטריונים שנקבעו בהסכמים מיוחדים בין משרדי האוצר והחקלאות.

2. הפיצויים שחולקו לחקלאים: שנת 1992 – כ-96 מיליון ש"ח; שנת 1993 – כ-105 מיליון ש"ח; שנת 1994, עד אפריל – כ-23 מיליון ש"ח. סך הכול – לא כולל פרחים – כ-224 מיליון ש"ח.

הקריטריונים נקבעו בחוק ובהכרזת הממשלה על אסון טבע. קריטריונים אלו אומתו על-ידי השירות המטאורולוגי, שמאות, אישורים וטרינריים, בדיקת שיווקים בפועל וכו', הכול כפי שהתחייב מההחלטות הענפיות.

3. גובה הפיצויים נקבע בהתאם לתקנות ולתחשיבים של הרשות לתכנון, שאושרו על-ידי ועדת הזכאות; תשתית, קרקע, מבנים – בהתאם לשמאות. לצורך זה נעזר המשרד בחמישה משרדי שמאים ובקנ"ט – קרן נזקי טבע – שעקרונותיה אושרו על-ידי ועדת הזכאות. לגידולי הירקות שבהם לא ניתן היה לבצע שמאות, נקבעו הפיצויים בהתאם לתאריכי שתילה ומודל נורמטיבי של הנזקים שנקבע על-ידי האגף לירקות במשרד החקלאות.

### **פיצויים לחקלאים על נזקי טבע**

חברת הכנסת ל" לבנת שאלה את שר החקלאות ביום י"ב בתמוז התשנ"ד (21 ביוני 1994):

מגדלי פירות נותרו ללא יבול, ללא הכנסות אבל עם חובות כספיים גדולים בעקבות החורף החם וגל החום בחודש אפריל.

ברצוני לשאול:

מה עושה משרדך לסייע למגדלי הפירות אשר גידוליהם נפגעו מחמת החורף החם וגל החום של חודש אפריל?

### **תשובת סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

נזקי פחיתת יבול במטעי הנשירים מטופלים על-ידי משרד החקלאות בכמה מישורים:

1. מועצת הפירות, בשיתוף ארגוני המגדלים, נערכת לביצוע שמאות כוללת לבדיקת היקפי הנזקים שנגרמו לציבור המגדלים עקב חוסר היבול.

2. על-פי פניית המשרד ומועצת הפירות, בודק השירות המטאורולוגי האם ניתן להכריז על אירועי החורף האחרון – שבגינם ככל הנראה נגרמה פחיתת היבול בענף הפירות – כעל אסון טבע כמשמעותו "בחוק אסון טבע". הכרזה זו תאפשר כמובן מתן פיצוי כספי לכלל המגדלים שנפגעו.

3. משרד החקלאות מקיים מגעים שוטפים עם אגף התקציבים באוצר לשם גיבוש מתכונת סיוע חירום לענף הפירות, כתחליף ל"חוק אסון טבע".

**היו"ר ע' עלי:**

אני מצטער שהטרחתי אותך, אבל זה הנוהג.

### **סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:**

תודה, אדוני, זו לא הפעם הראשונה שאני עולה ויורד, אבל אני מאחל לאלה שישנים לילה טוב.

### **היו"ר ע' עלי:**

אני מבקש את סליחתך.

רבותי חברי הכנסת, ישיבת הכנסת הבאה תתקיים, אם ירצה השם, מחר, ה' באב, 13 ביולי, בשעה 11:00. ישיבת הכנסת נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 23:36.